

Amsterdam, in zyne opkomst, aanwas, geschiedenissen, voorregten, koophandel, gebouwen, kerkenstaat, scholen, schutterye, gilden en regeeringe

<https://hdl.handle.net/1874/40510>

BRONNEN BOOWKUNST NP. - NEDERLAND
N. STEDEN.

1966/1322

VI

AMSTERDAM,
 IN ZYNE
 OPKOMST, AANWAS,
 GESCHIEDENISSEN,
 VOORREGTEN, KOOPHANDEL,
 GEBOUWEN,
 KERKENSTAAT, SCHOOLEN,
 SCHUTTERYE, GILDEN
 EN
 REGEERINGE,
 BESCHREEVEN,
 DOOR
 JAN WAGENAAR,
 HISTORIESCHRYVER DER STAD.
 ZESDE STUK.

TE AMSTERDAM,
 By ISAAK TIRION.
 M D C C L X I V.

Met Privilegie, van de Edele Groot- Mogende Heeren Staaten van
 Holland en Westfriesland.

3

T W E E D E D E E L.
G E S C H I E D E N I S S E N
V A N
A M S T E R D A M.

T W I N T I G S T E B O E K.

AMSTERDAMS GESCHIEDENISSEN,
van het jaar 1673, tot in het jaar 1684.

Zo dra't gevaar van den intogt der Fran-De Stad
schen in Holland verdweenen was, ^{zorgt}
keerde de Vice Admiraal Sweers, met de ^{voor de}
matroozen onder zyn bevel, in January des ^{bewaa-}
jaars 1673, van de Goudsche Sluis naar ^{ring der}
deze Stad, daar zy, in de buitenposten ^{buiten-}
rondsom dezelve, verdeeld werden (a). 1673.
Doch voor 't einde van Maart, werdt goed-
gevonden, dezelve af te danken (b). Men
verzuimde, ondertuffchen, niet, zorg te
draagen voor de posten, die de toegangen
herwaards dekten. In February, werdt be-
flooten, zes Compagnien Stads soldaaten,
op verzoek van Prinse Joan Maurits, tot
versterking van de post te Muiden, af te
zenden. Ten zelfden tyde, werden vyf
diergelyke Compagnien naar Weesp ge-
schikt

(a) COMMELIN, bl. 1209.

(b) Refol. Vroedsch. L^r. I. 20 Maart 1673. f. 153.

4 AMSTERDAMS II. DEEL.

1673. schikt (c). En in 't begin van May, tegen dat het Leger in 't veld verschynen moest, werden, uit ieder der zestig Compagnien Schutters, vyfentwintig man geloot, of vrywilliglyk gekooren, die, onder de Kapiteinen *Jacob van der Waayen* en *Nicolaas van Loon Willemszoon*, in Weesp gelegd werden. De Stad Amsterdam nam, van wege den Staat, het versterken van Weesp op zig. Ook werdt, eerlang, eene sterke schans gelegd aan de Nieuwerfluis. De sluis aan den Hinderdam, die insgelyks versterkt was, werdt weggenomen, en in de plaats derzelve, op den voorslag van Amsterdam, eene schoone sluis te Muiden gelegd, door welke men zig, met meer gemak dan te vooren, van 't overtollig Lekwater ontlasten kon (d); behalve dat de Provincie van Holland eene sluis in haare magt kreeg, die te voorentot de Provincie van Utrecht behoord hadt.

Bevordert het leggen van de Sluis te Muiden.

Brandstichter ontdekt en gestraft.

Doch terwyl men, op deeze en andere wyzen, bezig was om Amsterdam te verzekeren tegen aanvallen van buiten, liep de Stad inwendig gevaar van brandstigting. Op den negenden February, raakte hier in hegtenis een Schotsman, *John Frazer* genaamd, die beleedt, in Engeland, gehuurd te zyn, om hier ter Stede brand te stigten: ook, twee Zweeden, *Andries Andrieszoon* en *Paul Andrieszoon Ritter*, gebroeders, te hebben omgekogt, om het Oostindische huis, of eenigen van 's Lands Oorlogschepen in den brand te

(c) Resol. Vroedsch. Lr. I. 2, 3 Febr. 1673. f. 119, 120.

(d) COMMELIN, bl. 824, 1212, 1213. Vaderl. Hist. XIV. Deel, bl. 324 Aant. (2)

te steeken. Men hadt verscheiden' brandgereedschappen by hem gevonden: ook eenigen, die hy bekende zelf gemaakt te hebben. Hy werdt, den zestienden, veroordeeld om geradbraakt en in 't aangezigt met een brandend bos stroo geblaakt te worden: welk vonnis, twee dagen later, aan hem uitgevoerd werdt (e). Men zegt, ten deezent yde, vergeefs, naar zyne medepligtigen. Doch eenige jaaren later, werdt een derzelven, *William Mader* genaamd, te Rotterdam gevat, en insgelyks met de dood gestraft (f). Men hielt, omtrent den aanvang deezes jaars, te Amsterdam, zo naauw een opzigt over de Engelschen, dat menze hier, niet zonder byzonder verlof van Burgemeesteren, toeliet (g).

1673.

De zwaare lasten, die Amsterdam, ten deezent yde, draagen moest, hadt den Raad doen besluiten, lyfrenten ten laste der Stede te verkoopen. Zulks was, in 't voorleeden jaar, nog eens geschied: en toen hadt men honderd guldens renten beloofd, van

De Stad
verkoopt
Lyfren-
ten.

1000 guldens, op lyven van 1 tot onder 20 jaaren.

950	20	30
900	30	40
850	40	45
800	45	50
750	50	55
675	55	60
600	60	65
500	65	70
400	70	75
300	75	en daar boven.

Doch

(e) COMMELIN, bl. 1190.

(f) Holl. Merc. van 1677. bl. 232.

(g) Groot-Memor. N. VI. f. 119.

6 AMSTERDAMS II. DEEL.

1673. Doch men hadt toen bevonden, dat 'er veel lyfrenten gekogt werden op hoog bejaarden, die hooge renten ontvingen, en 't Capitaal, binnen zo korten tyd, te rug stonden te krygen, dat 'er de Stad weinig gebruik van hebben kon. Men besloot, derhalve, al vroeg, geene lyfrenten te verkoopen op luiden boven de vyftig jaaren: en toen men, in den aanvang deezes jaars, een besluit nam, om op nieuws lyfrenten te verkoopen, vondt men raadzaam, zulks te bepaalen aan perfoonen onder de vyftig jaaren, beloovende wederom honderd guldens rente van

1000 guldens, op lyven van 1 tot onder de 20 jaaren.

950		20		30	
900		30		40	
850		40		45	
800		45		50	

Men besloot, by voorraad, een millioen, op deeze wyze, te ligten (*b*): welke somme, binnen weinige dagen, ingeschreeven was. Doch alzo de Stad veel gereed geld noodig hadt, ligtte zy, in April, nog omtrent drie-maal honderd duizend guldens, tegen een half ten honderd ter maand (*i*), welke Intrest, naderhand, op vier ten honderd in 't jaar verminderd werdt, voor zulken, die hunne penningen niet afgeloft begeerden te hebben (*k*).

Die van
Amster-
dam

De Franschen, die Naarden nog inhiel-
den, ziende de onzen zig, te Weesp, te
Mui-

(*b*) Resol. Vroedsch. L^r. 1. 18 Jan. 1673. f. 113.

(*i*) Resol. Vroedsch. L^r. 1. 14 April 1673. f. 169.

(*k*) COMMELIN, *bl*. 1205, 1211, 1212.

Muiden en elders versterken, vielen ook 1673.
aan 't bevestigen van Naarden, en wierpen
zelfs eene schans op by Muiderberg, tus-^{noodzaa-}
schen Muiden en Naarden, daar zy eene Fran-^{ken de}
doorsnyding maakten in den dyk, in welke schen,
eene sluis gelegd werdt, waardoor zy 't ^{eene in-}
water, beoosten de Vegt op 't Land staan-^{genomen}
de, dagten af te tappen in de Zuiderzee, en ^{post te}
zig dus den toegang naar Muiden te openen. ^{Muider-}
Men begreep, te Amsterdam, terstond, ^{berg te}
welk een gevaar deeze Stad loopen zou, zo ^{verlaa-}
de Franschen de post te Muiderberg inhiel-^{ten.}
den, en middel vonden, om 't Land van
water te ontlasten. Men verzuimde, der-
halve, niet, uitleggers te schikken naar de
Zuiderzee, voor Muiderberg, en dryvende
batterijen te houden op de Naarder Meer,
beide rijkelyk gestoffeerd met geschut, waar-
door de Franschen verhinderd werden, hun-
ne werken aan den Muiderberg te voltrek-
ken, naar behooren. Het grof geschut,
welk van Amsterdam naar Muiden gezon-
den was, hieldt ook niet op van speelen op
den vyand, die eindelyk de post aan den
Muiderberg, in 't begin van Juny, weder-
om verlaaten moest (1).

De Franschen, in Augustus, een gedeel- Het her-
te van hunne magt, uit deeze Landen, ge- winnen
trokken hebbende, oordeelde de Prins van ^{van}
Oranje de gelegenheid gunstig tot het her- ^{Naarden}
winnen van Naarden, waarop hy, reeds in ^{geeft}
September des voorleeden jaars, eenen aan- ^{ruimte}
slag gesmeed hadt, die vrugteloos was af- ^{aan Am-}
sterdam.
ge-

(1) VALKENIER II, Deel, bl. 243 enz.

1673. geloopt, doordien het Krygsvolk, welk hy van Amsterdam verwagte, te lang weg bleef(m). Doch nu gelukte de toelag beter. De Graaf van Waldek onthieldt zig, ten deezen tyde, te Amsterdam, daar Krygsvolk verzameld, en gescht en andere behoeften ingescheept, en door Ouderkerk, Abkoude en de Nieuwerfluis, naar Loenen gevoerd werden. De Ruitery toog, langs de westzyde van den Amstel, tot aan den Omval, daar zy, langs eene schipbrug, over den stroom, en voorts, door Weesp, insgelyks naar Loenen trok. De Graaf van Waldek, over Vreeland derwaards gekomen, rukte met de manschap voort naar de oude Loosdrecht, zig verzekerende van eene post aan eene brug over de vaart naar 's Graavenland, die door de Franschen verlaaten was, en terstond versterkt werdt. 's Graavenland en Kortehoef werden, insgelyks, bezet. In 't begin van September, kwam zyne Hoogheid in 't Leger in de Loosdrecht. De Franschen deden, uit Naarden, nu en dan eenen uitval op de posten der onzen; doch werden, geduuriglyk, met eenig verlies, afgeslaagen. Kort hierna, werdt het Leger versterkt, door eenige Spaansche Ruitery, die insgelyks langs den Amstel derwaards getrokken was; en toen deedt de Prins Naarden berennen, door den Graave van Waldek. Op den agtsten, begon men de Stad te beschieten, met kanon, welk van Amsterdam in 't Leger gezonden was. 't Be.

(m) VALKENIER I. Deel, bl. 324.

Beleg werdt zo wakkerlyk voortgezet, dat men, op den elfden, 's nagts ten elf uuren, het ravelyn voor de Huizerpoort begon te bestormen. 't Ravelyn werdt veroverd, en den volgenden dag, werdt de Stad, by eerlyk verdrag, opgegeven (n). 1673.

Het overgaan van Naarden hadt gelukkige gevolgen voor Amsterdam. De Franschen verlieten, terstond, hunne posten langs de Vegt, en namen de wyk naar Utrecht: waardoor Amsterdam eene ruimte kreeg, die de Stad, in meer dan een jaar tyds, niet genooten hadt. Eenige Staatsche Ruitery, herwaards getrokken, om zig eenige dagen te ververschen, werdt, schoon zy slegts Patent van den Graave van Wittgenstein, haaren Overste, toonde, binnen gelaaten, en op de Ossenmarkt geplaatst. Men hadt egter, te vooren, getwyfeld, of menze wel anders, dan op byzonder Patent van zyne Hoogheid, behoorde te ontvangen (o). Doch zy keerde, binnen weinige dagen, naar 't Leger. Gevolgen van het zelve.

Drie dagen na 't overgaan van Naarden, trokken, op Patent van zyne Hoogheid, en in gevolge van een besluit van Burgemeesteren en Raaden, vyftien Compagnien Burgers, ieder van honderd man, naar Gouda, daar zy slegts vier dagen bleeven: waarna zy, op gelyk patent, herwaards keerden. Midlerwyl, hadt zyne Hoogheid dertien- Uittogt van vyftien Compagnien burgers.
hon-

(n) VALKENIER II. Deel, bl. 480 enz. COMMELIN, bl. 1215, 1216.

(o) Resol. Vroedsch. Lr. I. 2, 9 Oct. 1673. f. 240, 245.

1673. honderd en vyftig Hoornsche burgers in deeze Stad gelegd, die 'er niet langer vertoefden (p).

Twce
toege-
metfelde
poorten
geopend.

Het beleg van Bon, welk in October ondernomen werdt, noodzaakte de Franschen gantsch Holland, de Stad en Provincie van Utrecht, en verscheiden' Steden van Gelderland te ruimen; waarover, op den zesden December, een algemeene dankdag gehouden werdt. Amsterdam werdt dus, nog voor 't einde des jaars, geheellyk verlost van de vrees voor de aanslagen van eenen vyand, die zo dicht by de Stad gelegen hadt. Ook besloot men de Raam- en Zaagmolenspoorten, die, tot meerder verzekering der Stede, toegemetseld geweest waren, wederom te doen openen (q). De drie Compagnien vrywillige Ruitery, uit de jongkheid der Stad, werden, ten zelfden tyde, voor haare gedaane diensten, bedankt (r). De gerustheid nam toe, na dat de Vrede met Groot-Britanje, op den negentienden February des jaars 1674, geslooten was (s).

De vry-
willige
Ruitery
afge-
dankt.

Amster-
dam staat
voor den
Prins van
Oranje
van eene
schuld
van twee
millioe.

Den Prinse van Oranje, in den aanvang des gemelden jaars, tot Erffstadhouder verklaard zynde, namen sommige Leden der Vergaderinge van Holland hieruit gelegenheid, om zyne Hoogheid tot trouwen te raaden. Doch Burgemeesteren van Amsterdam, die thans waren de Heeren Gillis Valcke-

(p) Resol. Vroedsch. Lr. I. 14 Sept. 1673. f. 230. Groot-Memor. N. VI. f. 144 verso. COMMELIN, bl. 824.

(q) Resol. Vroedsch. Lr. I. 4 Dec. 1673. f. 291. Lr. K. 25 Juny 1674. f. 57.

(r) Resol. Vroedsch. Lr. I. 4 Dec. 1673. f. 292.

(s) Vaderl. Hist. XIV. Deel, bl. 299.

XX. BOEK. GESCHIEDENISSEN. II

kenier, Nicolaes Pancras, Joao Munter en 1674.
 Louis Trip, bezeffende, dat 's Prinsen boe-
 del met veele schulden bezwaard was, en onthef-
 dat dit, waarschyglyk, zyne Hoogheid weder-
 houden zou van naar een Huwelyk, welk
 zynen Staat betaamde, te tragten; deeden
 den Raade een voorstel, in gevolge van welk,
 beslooten werdt, ter Vergaderinge voor te
 slaan, dat men den Prins behoorde te ont-
 heffen van eene schuld van twee millioenen
 guldens, die ten zynen laste liep, dezelve
 overneemende, voor rekening van de Pro-
 vincie (t). De Leden bewilligden in deezen
 voorslag. Amsterdam hadt zelf nog vier-
 maal honderd duizend guldens te vorderen
 van zyne Hoogheid, zynde een gedeelte der
 twee millioenen, die de Stad, in 't jaar 1650,
 aan wylen Prinse Willem den II. verstrekt
 hadt (u). En zy verwisselde ook, in 't jaar
 1679, haare schuldbrieven ten laste van
 zyne Hoogheid, in schuldbrieven meestten
 laste van de Provincie, en voor een klein
 gedeelte, ten laste van het Markgraaffschap
 van Bergen op Zoom (v).

In de Lente deezes jaars, zag men, hier Schiely-
 te Lande en omtrent deeze Stad, wederom ke ver-
 een zonderling blyk van de schielyke veran-
 dering van weder, waaraan de Lugtstreek der.
 hier onderhevig is. De Vorst, die in Fe-
 bruary begon, was zo fel, en hieldt zo lang
 aan, dat het Y, tot in 't laatst van Maart,
 nog

(t) Resol. Vroedsch. Lr. K. 19 Maart 1674. f. 41.

(u) Zie II. Deel, XVI. Boek, bl. 75.

(v) Resol. Vroedsch. Lr. N. 18, 26 Dec. 1679. f. 39, 43.
 Groot-Memor. N. VI. f. 250 verso, 252 verso.

1674. nog begaan werdt. Zelfs gingen, op den derden April, nog zes perfoonen van Uitdam naar Marken, en des anderendaags, reedt nog iemand op de Haarlemmer-Meer op schaatsen; maar den zevenden, was 't reeds zo warm, dat de jongens, even buiten de Stad, in de Haarlemmer Trekvaart, zwommen, terwyl het Y en de Zuiderzee, nog wel eene week daarna, sterk met dryfys bezet waren (w).

Zwaare
storm.

Op den eersten Augustus, werden deeze Landen bezogt met eenen verschrikkelyken storm, die ook aan deeze Stad groote schade toebragt. De wind stak hier des avonds ten agt uren op, met een geweldig onweder van bliksem, donder, hagel en regen. De schepen, die voor de paalen lagen, werden, voor 't grootste gedeelte, in een oogeblik, van hunne ankers gedreeven: negen gingen te gronde. De Hamei voor de Haarlemmer-Poort, het kruis op den tooren dier poorte, en dat der Engelsche Kerke op 't Begynhof werden om verre gerukt. Het zwaare kruis van den tooren der Wester Kerke werdt geheel krom geboogen. Aan de daken der meeste Kerken, werdt zwaare schade geleen. Het lood van voornaame gebouwen, als de Beurs, het Diaconie-Weeshuis en het Huis van den Heere Burgemeester *Louis Trip*, werdt opgerold. Weinige huizen waren 'er, die niet, aan daken, schoorsteen, gevels, meer of min, zwaar beschadigd waren. Door de gantsche Stad

(w) COMMELIN, bl. 1184.

Stad lagen de boomen om verre, op sommige plaatsen in zulk eene menigte, dat men de burgwallen niet, of naauwlyks gebruiken kon. Op de nieuwe Markt, werd een zware boom uit den grond gerukt, en wel honderd en tagtig voeten verre voortgesmeeten. Om de Stad, raakten twee en twintig zaagmolens, en op de wallen zes korenmolens om verre. Kortom, de uitwerksels van den geweldigen wind vertoonden zig aan alle zyden (x). Aanmerkelyk was, ondertusschen, 't gene sommigen aantekenen, dat men, te Haarlem, naauwlyks drie uren gaans van Amsterdam gelegen, dit vreesfelyk weder niet gewaar geworden was (y).

Holland en de Vereenigde Provinciën nu geheellyk verlost zynde van den vyand, schoon de oorlog met Frankryk nog bleef duuren, beslooten Burgemeesteren en Raaden van Amsterdam, in 't begin van October, twaalf Compagnien Stads soldaaten af te danken, en niet meer dan drie, onder den Major *Jacob Bicker* en de Kapiteinen *Lambert Witsen* en *Cornelis Geelvinck*, in dienst te houden. Men veranderde nogtans, eerlang, een weinig van gedagten, ter begeerte van zyne Hoogheid, op wiens verzoek, geraaden gevonden werdt, de twaalf Compagnien nog eenigen tyd aan te houden, en naar Breda in bezetting te schikken (z).

De

(x) Holl. Merc. van 1674. bl. 163.

(y) COMMELIN, bl. 1185.

(z) Resol. Vroedsch. Lr. K. 4, 12 Oct. 1674. f. 119, 124.

1675. De Provinciën Gelderland, Utrecht en Overijssel van den vyand verlaaten, en wederom met de overigen vier vereenigd gebiedt den worden zynde, vonden de Staaten der Prinse eerstgemelde Provincie geraaden, den Prinse van Oranje de hooge Regeering des Vorstendoms Gelder en des Graaffschaps Zutphen aan te bieden, onder den titel van *Her-toge van Gelder en Graave van Zutphen*. Zyne Hoogheid vondt egter niet goed, zulk eene waardigheid te aanvaarden, voor hy deswege geraadpleegd hadt met de andere Provinciën, en onder anderen met de Staaten van Holland (a). 't Stuk kwam, derhalve, ter overweeginge van de Vroedschappen der Steden. Te Amsterdam werdt verstaan „ dat men vooraf de gedagten der „ voorzittende en andere Leden behoorde „ te weten; om welken te verneemen de „ Gedeputeerden ter Dagvaart last kree- „ gen (b).” Midlerwyl, werden de Heeren regeerende Burgemeesteren, benevens de Heeren Mr. *Gillis Valckenier*, Mr. *Henrik Hooft*, *Jacob Jacobsz. Hinloopen*, *Cornelis Backer*, *Jacob van Nek Jacobsz.*, Mr. *Jacob Boreel*, Mr. *Cornelis Roch*, *Jean Appel-man*, Dr. *Gerard Bors* en *Dirk Blom*, met toevoeging van den Pensionaris Mr. *Cornelis Hop*, gemagtigd, om de zaak nader te onderzoeken, en den Raad te dienen van derzelve *consideratien* en *advys* (c). En dit geschiedde, den volgende dag, loopende de

Amster-
dam be-
sluit,
hem het
aanvaar-
den hier
waardig-
heid te
ontraa-
den.

(a) Vaderl. Hist. XIV. Deel, bl. 346 enz.

(b) Resol. Vroedsch. L^r. K. 4 Febr. 1675. f. 171.

(c) Resol. Vroedsch. L^r. K. 5 Febr. 1675. f. 172.

de bedenkingen der Heeren Commiffariffen op deezen zin „ dat 's Prinzen verzoek om 1675.
 „ den goeden raad der Heeren Staaten, in
 „ eene zaak, die, in verfcheiden' opzigten,
 „ kon worden aangemerkt als zyne Hoog-
 „ heid in 't byzonder raakende, voor een
 „ zonderling blyk van agtinge en vertrou-
 „ wen moest worden aangemerkt; dat ook
 „ de opdragt der hooge Overheid van Gel-
 „ derland een bewys was van de hoogfte
 „ toegenegenheid, in de Staaten dier Pro-
 „ vincie, tot 's Prinzen perfoon. Doch dat
 „ zo veel luifters en gezags zelf niet kon
 „ opweegen tegen de liefde en gunft der
 „ goede gemeente, die, federt de afzwee-
 „ ring van Koning Filips, een' innerlyken
 „ afkeer gehad hadt van Vorftelyke, Graaf-
 „ lyke en diergelyke titels, en daarentegen
 „ veel genoeg gevonden in de Stadhou-
 „ derlyke Regeering, welke, onlangs, met
 „ ongemeenen yver en drift van 't volk,
 „ herfteld geworden was. Dat men, voor-
 „ al in deeze tyden, zorg draagen moest,
 „ dat het volk niet in den waan gebragt
 „ werdt, dat de Prins zyn eigen belang
 „ zegt, boven dat van 't gemeen. Dat
 „ hierom, van wege deeze Stad, ter Ver-
 „ gaderinge der Staaten, behoorde geftemd
 „ te worden, dat men zyne Hoogheid,
 „ voor de gedaane bekendmaaking en ver-
 „ zoek om goeden raad, op de beleefdfte
 „ wyze, moest bedanken; doch te gelyk
 „ het aanneemen der hooge Overheid van
 „ Gelderland, als ftrydig met zyn waarag-
 „ tig belang, trouwhertiglyk ontraaden, in
 „ ver-

1675. „ verwagting , dat hy deezen raad , als
 „ voortkomende uit eene wel beproefde ge-
 „ negenheid te hemwaards , niet anders
 „ zou willen opneemen.” Burgemeesteren
 en Raaden omhelsden dit advys , in allen
 deele (*d*). De Leden van Holland ver-
 schilden onderling in gevoelen. De Edelen,
 Dordrecht , Gouda , Rotterdam , Gorin-
 chem , Schiedam , Schoonhoven , Briele ,
 Hoorn , Edam en Medenblik neigden , om
 zyne Hoogheid tot het aanvaarden der hoo-
 ge Overheid van Gelderland te raaden. Alk-
 maar en Purmerende verstonden , dat men
 ’t niet afraaden moest , maar aan ’s Prinsfen
 eigen verkiezing laten. Maar Haarlem ,
 Delft , Leiden , Amsterdam , Enkhuizen en
 Monikendam stemden duidelyk voor de
 ontraading. De Raadpensionaris Fagel oor-
 deelde „ dat men’t besluit opmaaken moest,
 „ volgens de stemmen der Leden.” Men
 kreeg hiervan , nog dien zelfden avond ,
 kennis te Amsterdam. De Raad werdt , ’s
 nagts ten twaalf uren , byeen geroepen , en
 verstondt eenpaariglyk „ dat zy geraaden
 „ hadden , zo als zy ’t voor God en de na-
 „ komelingschap dagten te verantwoorden,
 „ en zo als zy ’t best oordeelden te zyn
 „ voor den Staat en voor zyne Hoogheid ,
 „ welker beider belang zy hielden een en
 „ het zelfde te zyn.” Zy oordeelden , wy-
 ders „ dat de gevoelens der Leden afzon-
 „ derlyk aan den Prinse moesten worden
 „ opgegeven , zonder dat ’er een algemeen
 „ be-

(*d*) Resol. Vroedsch. L^r. K. 6 Febr. 1675. f. 173.

„ besluit uit opgemaakt was; alzo eene zaak 1675.
 „ als deeze niet eigenlyk behoordeter over-
 „ weeginge der Staaten; maar dat daarover
 „ alleenlyk het gevoelen van ieder byzonder
 „ Lid gevraagd was (e).” Hoe zyne Hoog-
 heid, ziende de voornaamste Steden van
 Holland en Zeeland neigen om hem het
 aanvaarden der hooge Regeeringe van Gel-
 derland te ontraaden, weinige dagen laater,
 de aangeboden waardigheid van de hand
 wees, hebben wy elders te boek gesteld (f),
 en behoort niet byzonderlyk tot de geschie-
 denissen der Stad Amsterdam.

In Juny, werdt de Stad bezocht van den De Keur-
 Keurvorst en Keurvorstin van Brandenburg, vorst en
 die door Prinse Joan Maurits en andere Keurvorf-
 Grooten verzeld waren, en, den zeventien- stin van
 den, op de groote zaal van 't Stadhuis, def- Brandenburg ko-
 tig onthaald werden (g). men te

De oorlog tegen Zweeden, die, kort hier- Amsterdam.
 na, verklaard werdt, gaf gelegenheid tot het Orde
 beslaan van alle de goederen der Ingezete om de
 nen van deezen Staat, die onder 't gebied Zweed-
 des Konings van Zweeden gevonden wer- sche goe-
 den. Doch hierop volgde een diergelyk be- deren ter
 slag hier te Lande. En te Amsterdam in 't Secreta-
 byzonder werdt, op den eenendertigsten Ju- rye aan te
 ly, afgekondigd, dat elk, die eenige Zweed- geeven.
 sche goederen onder zig hadt, dezelve, bin-
 nen agt dagen, ter Secretarye moest ko-
 men aangeeven, met verbod omze, zonder
 na-

(e) Resol. Vroedsch. Lx. K. 9 Febr. 1675. 's nagts ten 12
 uren, f. 177.

(f) Vaderl. Hist. XIV. Deel, bl. 358 enz.

(g) COMMELIN, bl. 1218.

1675. nader verlof van den Staat, te vervreemden of te vervoeren (b).

Hoog
water.

Een geweldige storm uit den Noordwesten, die 's nagts tusschen den vierden en vyfden November opstak, jaagde het zee-water zo hoog op tegen 's Lands dyken, dat zy, op verscheiden plaatsen, doorgingen, onder anderen tusschen Haarlem en Amsterdam, en tusschen Muiden en Naarden. 't Water stondt, hier ter Stede, tot aan de Waage op den Dam, en liep zelfs over den Nieuwen Dyk, zo dat zeer veele kelders en laage pakhuizen onder raakten (i). Doch het wenden van den wind ontlastte de Stad spoedig.

Veele
houten
bruggen
gelegd.

Men was, in deezen jaare, vlytiglyk bezig geweest aan het maaken en herstellen van veelerlei Stads werken. Inzonderheid, werden 'er een groot getal van nieuwe houten bruggen gelegd. De hamei voor de Haarlemmer Poort, die, in den storm van 't voorleeden jaar, om verre gerukt was, werdt insgelyks volmaakt (k). Kortom, men verzuimde niet, al het vermogen der Stad aan te wenden, om dezelve veilig, gemakkelyk en aangenaam te maaken voor de bewooners.

Midde-
len aan-
gewend
om het
vuile
Stads wa-

Doch alzo men dikwils ondervonden hadt, dat de kelders, niet slegts in 't laage, maar zelfs in 't hooge gedeelte van de Stad, bloot stonden voor overstrooming, was men ook op middelen bedagt om deeze zwaarigheid te

(b) COMMELIN, bl. 1218,

(i) Tweejaar. Geschiedeniss. bl. 780.

(k) Refol. Vroedsch. Lr. K. 28 Jan. 1675. f. 164 enz.

te voorkomen. Men hadt, al voor eenigen 1675¹ tyd, vastgesteld, den Amstel, waar nu de ter bui-
 groote fluis gelegd was, te houden buiten ten den
 besmetting van 't brakke Stads water; en Amstel te
 beslooten, ten dien einde, Oostwaards van houden,
 de Stad, eene vaart te graaven, agter het en kel-
 Braakje *Watterryk*, sedert tot land gemaakt; pakhui-
 die strekken zou tot aan de *nieuwe Vaart*, zen van
 en dienen tot een' bekwaamen boezem, om onder-
 het Stads schutwater daardoor te brengen te bevy;
 tot aan 't *Nieuwe Diep*, daar men 't, met den.
 de ebbe, zou kunnen doen afloopen. De
 Stad hadt, op den zeventwintigsten Sep-
 tember dezes jaars, Octroi verworven van
 's Lands Staaten, om de landeryen, die tot
 het graaven van het nieuwe Kanaal, en tot
 het leggen eener bekwaame kaade langs
 het zelve, vereischt werden, by schattinge
 van de Geregten, onder welken dezelve
 gelegen waren, over te neemen; mids zy
 zorg droege, dat het fluisje, ten einde van
 het Kanaal te leggen, met dubbele deuren,
 voorzien, en geen water in 't Nieuwe Diep
 geloosd werdt, dan met aflopend water,
 by ebbe, in 't Y, tegen de Ypesslooter-fluis
 aanstaande (1). Terstond na 't verkrygen
 van dit Octroi, werdt het graaven van 't
 Kanaal ondernomen (m). Doch men moest,
 ten zelfden tyde, op middelen bedagt zyn,
 om 't water in de Stad te houden uit de
 kelders, die, by hoogen vloed en hoog
 Amstelwater, dikwils onderliepen. Men
 hieldt,

(1) Handv. bl. 354.

(m) Resol. Vroedsch. Lx. K. 23 Oct. 1675. f. 255.

1675. hieldt, in zulke ongelegenheden, de Y- en Amstelsluizen wel digt: doch hierdoor werdt de vaart gestremd, tot groot nadeel van den Koophandel, behalve dat ook de Amstelsche Landeryen onderliepen: en zo 't gebeurde, dat het Y- en Amstelwater te gelyk hoog was, lekte het water, al schoon de sluizen digt gehouden werden, zo sterk aan alle kanten door, dat de boezem der Stad, in den tyd van een uur, een vierde, een halve, en somtyds een geheele duim rees. Men zag dan geene andere kans, om deeze zwaarigheden te voorkomen, dan dat men zig van zekere werktuigen bedien- de, door welken zo veel waters uitgemaalen werdt, als, op den zelfden tyd, door lekkings, schutting, regenwater, huiswater en op andere wyzen, binnen den boezem der Stad werdt gebragt. Burgemeesteren floegen daartoe drie rosmolens voor, die in den Stads tuin zouden gezet worden, en wanneerze met eene loots werden overdekt, niet meer dan drie duizend agt honderd gul- dens kosten. En men besloot, in 't begin van December, tot de opregting der ver- eischte rosmolens (n).

De Ad- Den Luitenant-Admiraal de Ruiter, in
miraal de eenen zeeflag, by Sicilie, in April des jaars
Ruiter 1676, gekwetst geworden, en aan de won-
sterft. de overleeden zynde, werdt het Lyk, eer-
1676. lang, herwaards gevoerd, en op den agt-
tienden Maart des jaars 1677, hier ter
Stede, in de Nieuwe Kerke, begraven (o).

De

(n) Resol. Vroedsch. Lr. K. 6 Dec. 1675. f. 298.

(o) BRANDT de Ruiter, bl. 1006.

De Weduwe en Kinderen van den Heere de 1676.
 Ruiter hadden, in Juny te vooren, op Bur-Wordt,
 gemeesteren begeerd, dat hun mogt wor-in de
 den toegelaaten, de wapens van den over-Nieuwe
 leeden voor deszelfs huizing op te hangen-Kerk,
 Doch Burgemeesteren vonden 'er eenige-begraaf-
 ven.
 zwaarigheid in, om dat diergelyke verzoe-
 ken, telkens, voordeezen, waren afgeslaa-
 gen. Zy zouden 't egter hebben aangezien,
 indien 'er de vrienden des Admiraals sterk
 op gestaan hadden (p): 't welk ik nogtans
 niet vinde geschied te zyn.

Tusschen de aanhangers der Leere van De Ker-
 Voetius en de aanhangers der Leere van kenraad
 Coccejus, was, al sedert eenige jaaren, hier deezer
 ter Stede, zo wel als elders, eenig geschil Stad ont-
 geweest, welk nu hooger scheen te zullen werpt
 loopen, doordien de eersten zig veel lieten eenige
 voorstaan op de byzondere gunst des Prin-punten,
 fen van Oranje, die zy zig, door eenen meer die, door
 dan gemeenen yver voor het Stadhouder-de Predi-
 lyk Huis, boven anderen, meenden waar-en Ou-
 dig gemaakt te hebben. In Holland, zegt derlin-
 men egter de zaaken te beleiden tot eenig-gen, wor-
 heid. En de Noordhollandfche Sinode hadt, den aan-
 in 't jaar 1674, tien punten ontworpen, die men.
 daartoe strekten. Burgemeesteren van Am-
 sterдам scheenen niet ongenegen, om deeze
 punten, ook hier ter Stede, te doen agter-
 volgen; doch verkooren eerst af te wagten,
 of dezelve ook, door de Zuidhollandfche
 Sinode, zouden worden goedgekeurd (q).

Maar

(p) Groot-Memor. N. VI. f. 180.

(q) Groot-Memor. N. VI. f. 156.

1677. Maar omtrent den aanvang des jaars 1677, bragt de Regeering deezer Stad den Kerkenraad tot een besluit op het bewaaren van de eenigheid en vrede in de Kerke, onder deeze zes voorwaarden: „ 1. Dat men bly-
„ ven zou by de regtzinnige waarheid, waar-
„ in alle Gereformeerde Leeraars eens wa-
„ ren, en die, in Gods Woord en de For-
„ mulieren van eenigheid, den Catechis-
„ mus, de Belydenis en de Regels der Dor-
„ drechtsche Sinode, was begreepen; en
„ dat men, gevolgelyk, zou erkennen, dat
„ 'er, ten opzigte van de Godgeleerdheid
„ en Godsdienst, geen hoofdverschil was
„ onder de broeders, die egter, zo veel
„ mogelyk ware, tragten zouden, het zelf-
„ de te gevoelen en te spreken. 2. Dat
„ men zig hoeden zou voor alles, wat de
„ eendragt stooren kon; en elkanderen,
„ noch by de Heeren van de Regeering,
„ noch by de Gemeente, zwart of verdagt
„ maaken. 3. Dat men de stukken, waar-
„ over men verschildte, niet zou houden
„ van zulk een gewigt, dat, zonder de-
„ zelve, de Schrift niet wel noch ter za-
„ ligheid zou kunnen verstaan of gepredikt,
„ noch Christus Ryk bevorderd worden. 4.
„ Dat men zig, in Predikationen en Catechi-
„ satien, van onschriftuurlyke spreekwyzen
„ en stellingen, die den grondslag der Leere
„ niet betroffen, en ligtelyk misnoegen zou-
„ den kunnen verwekken, zou wagten; of
„ zo men 'er zig, somtyds, van bediende,
„ dezelve zo verklaaren, dat duidelyk
„ bleeke, dat men niet van de Gereformeer-
„ de

„ de Leere afweek. 5. Dat men, in het 1677.
 „ beroepen van Predikanten, zien zou op
 „ gemaatigde en vreedzaame Perfoonen,
 „ zonder in aanmerking te neemen, op wat
 „ Akademie dezelveu gestudeerd hadden:
 „ en dat men daarover, vooraf, in't vrien-
 „ delyke famen spreken zou. 6. Dat men
 „ hem, die hiertegen aangaan mogt, eerst
 „ Broederlyk zou vermaanen, om alle ver-
 „ wydering voor te komen." Men maakte
 van deeze punten een Kerkenraads besluit
 van Predikanten en Ouderlingen, welk den
 agtentwintigsten January getekend was. Men
 stelde vast, dat men het den inkomenden
 Predikanten, zo dra zy zitting in den Ker-
 kenraad namen, zou voorleggen, om zig
 daar naar te voegen (r); gelyk sedert ook
 geschied is. Ook wordt het, jaarlyks, voor
 't vernieuwen van den Kerkenraad, voor-
 gelezen.

De Prins van Oranje, aan wien't gemel- Oordeel
 de Besluit tot vrede der Kerke, door den van Am-
 Burgemeester *Nicolaas Witsen*, uit den naam sterдам
 van Burgemeesteren, smaakelyk gemaakt over 's
 was (s), voltrok, in November deezes jaars, Prinses
 zyn huwelyk met de Prinsesse *Maria*, Dog-
 ter des Hertogs van Jork (t). De Stad
 Amsterdam was onder de eersten gereed,
 om het zelve goed te keuren (u); schoon
 TEMPLE aantekent, dat de Franschen al-
 daar argwaan hadden weeten te verwekken

over

(r) Holl. Merc. van 1677. bl. 92. COMMELIN, bl. 1219.

(s) Uit Aantek. van Burgem. N. WITSEN.

(t) Vaderl. Hist. XIV. Deel, bl. 466.

(u) Resol. Vroedsch. Lr. L. 9 Nov. 1677. f. 284.

1677. over dit huwelyk, als ware het nadeelig geweest voor de vryheid des Vaderlands, en als hadt Koning Karel de II., door middel van het zelve, den Prins geheellyk overgehaald tot zyn ontwerp van eene aanstaande vrede. Hy voegt 'er by, dat men, hiet te Lande, eene ongeneeslyke agterdocht opgevat hadt tegen het Engelsche Hof, en daarom den Prins zo veel niet vertrouwde, als hy verdiende (v). Doch men heeft reden om te twyfelen, of de Ridder Temple naar behooren onderregt geweest zy van 't gene te Amsterdam omging.

Amsterdam bevordert de Vrede.

1678.

Men handelde, ten deezen tyde, te Nieuw-megen, over de Vrede, op welke de Regeering van Amsterdam sterk gezet was. Alle de Resolutien, die, van tyd tot tyd, door Burgemeesteren en Raaden, genomen werden (w), liepen uit op de bevordering van een werk, welk men aanzag als ten hoogsten heilzaam en noodzaakelyk voor den Staat in 't gemeen, en voor deeze Stad in 't byzonder. De Graaf d'Estrades, Ambassadeur des Konings van Frankryk, hadt, zo de Raadpensionaris *Fagel* verzekerde, aan iemand te Amsterdam, die 'er veel gerugts van maakte, geschreeven, dat de Prins alleen de Vrede tegenhieldt (x). En de Heer *Hieronimus van Beverningk*, die, wegens de Staaten, tot de Vredehandeling gevolmagtigd was, schreef, op den zevenentwintigsten

(v) *Memoirs* p. 347, 348.

(w) *Resol. Vroedsch. Lr. M.* 9, 19 May. 23 July 1678, f. 47, 54, 61.

(x) *Resol. Holl.* 28 Maart 1678. bl. 149.

sten Juny des jaars 1678 „ hoe een Fransch 1678.
 „ Koopman van Amsterdam den Franschen
 „ inboezemde, dat 'er niets zo onredelyk
 „ bedagt kon worden, dat de Regenten van
 „ die Stad niet zouden toestaan, om de
 „ Vrede te bekomen, tot welk een prys het
 „ ook zyn mogt (y).” Doch 't bleek by de
 uitkomst, dat de Stad niet dan op redelyke
 voorwaarden wilde sluiten. De Vrede werdt,
 eindelyk, getroffen, op den tienden Augus-
 tus: na dat men, op den vyfden te vooren,
 hier ter Stede, nog werving zonder trom-
 flag, tot voltalligmaaking van eenige Rege-
 menten, toegestaan hadt, mids men geene
 minderjaarigen, die onder Ouders of Voog-
 den stonden, aanname (z). **TEMPLE** telt Burge-
 Burgemeester *Hooft*, die in de jaaren 1677 meester
 en 1678 regeerde, onder de voornaamste Hooft
 bewerkers der Vrede (a). Ook verhaalt arbeid
 hy, dat de Prins van Oranje, zig, kort na 'er toe.
 't sluiten der Vrede, naar de Veluwe op de
 jagt begeven hebbende, hem, dienaar Am-
 sterdam stondt te verreizen, verzogt hadt,
 „ zyne groete te doen aan Burgemeester
 „ Hooft, en hem te zeggen, dat hy niet
 „ begeerde, dat hy zyne belangen bevor-
 „ derde, dan zo lang hy, zyne Hoogheid,
 „ de belangen van den Staat voorstaan zou.”
 Temple kweet zig van deeze boodschap:
 en de Heer Hooft verzogt hem, vrymoe- Tot hoe
 moediglyk en edelmoediglyk, den Prinse te lang hy's
 zeggen „ dat hy doen zou, 't gene op hem Prinzen
 „ be- belang

(y) Munim. Register, N. 1. f. 139.

(z) Groot-Memor. N. VI. f. 203 verso.

(a) Memoirs p. 362.

1678. „ begerd was, en zo lang in 's Prinsfen be-
 dagt te „ lang zyn, als de Prins in 't belang van zyn
 bevoorde- „ Vaderland was. Doch zo zyne Hoogheid
 ren. „ dit immer verwaarloosde, zou hy de
 „ eerste zyn, die zig tegen hem verzetten
 „ zou. Tot dien tyd toe, zou hy zyn ge-
 „ drag noch berispen noch mistrouwen,
 „ alzo hy zeer wel wist, dat onderling mis-
 „ trouwen tusschen de Staaten en den Prins
 „ tot bederf van 't Vaderland strekken
 „ moest (b).”

Op deeze wyze, verhaalt de Ridder
 TEMPLE deeze byzonderheid in zyne *Ge-
 denkschriften*, die in 't Fransch en in 't Ne-
 derduitsch overgezet, en in elks handen zyn.
 Doch in een zyner onvertaalde Brieven, den
 zevenden October deezes jaars, uit den
 Haage geschreeven, gewaagt hy 'er uitvoe-
 riger en naauwkeuriger van: waarom wy
 der moeite waardig geagt hebben, zyne ei-
 gen woorden, vertaald, hier in te lassen:

Gesprek „ Toen zyne Hoogheid,” schryft hy,
 tusschen „ onlangs, van hier vertrok, beval hy my
 den Rid- „ zeer ernstelyk, een' keer te doen naar
 der Tem- „ Amsterdam, niet slegts om de gemoeden
 ple en de „ aldaar te polsen, omtrent het punt der
 Burge- „ handhaving van de Vrede, waarvan ik
 meeste- „ den Heer Secretaris verslag gedaan heb;
 renHooft „ maar ook, omtrent de wyze, waarop
 en Valc- „ zy zig jegens den Prinse gedraagen zou-
 kenier. „ den, nu de Vrede geslooten was; naar-
 „ dien hun gedrag, in het jongste geschil
 „ wegens Maastricht, hem hadt doen ver-

„ moe-

„ moeden, dat zy, by alle gelegenheden, 1678.
 „ openlyk zouden aanwerken tegen zyne
 „ belangen, hoe zeer dezelve ook over-
 „ eenkwamen met het gevoelen der andere
 „ Provinciën, en zelfs met dat der overige
 „ Steden in deeze. Ten minste, dagt hy
 „ dat de Heer *Valckenier* zulk een' rol spe-
 „ len zou. Doch op dat zyne Hoogheid
 „ zyne maatregels te beter neemen mogt,
 „ begeerde hy eenig duidelyker licht, zo
 „ met betrekking tot zyne eigen besluiten,
 „ als ten opzigte der wyze, waarop de Heer
 „ *Hoofst* hem daarin ondersteunen zou; dat
 „ is, hoe ver hy ondersteund, en hoe ver
 „ hy verlaaten stondt te worden. Want de
 „ Stad Amsterdam wordt volstrektelyk ge-
 „ regeerd door deeze twee perſoonen, zon-
 „ der dat 'er iemand anders is, die slegts
 „ voorgeeft, daarin eenig deel te hebben.
 „ Ik heb lang met beide gesproken, niet
 „ alleen gezamenlyk, maar ook afzonder-
 „ lyk, en, zo als de Prins meent, zeerten
 „ voordeele van zyne zaaken en dienst in
 „ deeze Stad. De Heer *Valckenier*, die een
 „ peinsagtig, loos en bedekt man is, kwam
 „ egter zo ver tegen my uit, dat hy, ten
 „ laatste, rondelyk zeide, dat, wat hem
 „ betrof, hy altoos zo veel agting als iemand
 „ in 't Land toonen zou voor zyne Hoog-
 „ heids Perſoon en belangen, zo lang hy
 „ zig hieldt binnen de vastgestelde wetten
 „ van den Staat; maar zo hy, by de eene
 „ of de andere gelegenheid, ondernam de-
 „ zelve te overschryden, was hy verpligt,
 „ zig zo zeer als hy konde daartegen te
 „ ver.

1678. „ verzetten: en hy geloofde, dat zyne Stad
„ niet alleen ook zo doen zou; maar dat de-
„ zelve daarin zou toegevalen worden van
„ alle de andere Steden van deeze Provin-
„ cie, schoon zy, ter Staatsvergaderinge,
„ in andere opzigten, verschillend met Am-
„ sterdam stemmen mogten. Dat hier twee
„ soorten van luiden waren, van welken de
„ Prins gebruik maaken kon: zulken, die
„ hem ten Hove, en in zyne jagtpartyen
„ en andere uitspanningen, verzellen kon-
„ den; en zulken, die geschikt waren om
„ het Land te regeeren, en in 't algemeen
„ den naam hadden, niet slegts dat zy goede
„ Patriotten waren; maar ook luiden van
„ bekwaamheid en van eerlykheid, en zul-
„ ken, waarop het volk in 't gemeen zig
„ gaarne verliet. Dat hy geene van deeze
„ luiden behoefde te noemen, alzo zy niet
„ nalaaten konden bekend te zyn by den
„ Prinse: want, zo hyze al niet uit eigen
„ opmerking kennen mogt; 't gemeen ge-
„ rugt zou hem zeggen, wie zy in elke Stad
„ waren. Dat, eindelyk, zo de Prins heb-
„ ben wilde, dat alles hier gemakkelyk en
„ eendragtiglyk ging; hy, wanneer hy iets
„ ter Staatsvergaderinge voor te stellen
„ hadt, eerst eenigen van deeze luiden uit
„ de verscheiden' Steden ontbieden, en met
„ dezelve afzonderlyk spreken moest: zo
„ hy bevondt, dat zy omtrent zyn voorstel
„ eenerlei gevoelen hadden, mogt hy wel
„ rekenen, dat de zaak, zekerlyk en ge-
„ makkelyk, in de Staatsvergadering door-
„ gaan zou: zo zy verschilden, moest
„ hy,

„ hyze andermaal ontbieden, en 'er geza- 1678.
 „ menlyk met hen over spreekken, hun
 „ voorhoudende, dat hy bevondt, dat zy
 „ van verschillende begrippen waren, en
 „ dat hy daarom begeerde, dat zy in zyne
 „ tegenwoordigheid eens met elkanderen
 „ spraken: hieruit zou, op de eene of de
 „ andere wyze, eene overeenkomst tusschen
 „ hen ontstaan: even als, door de over- en
 „ wedspraak in de Staatsvergaderingen,
 „ altoos, meer of min, te wege gebragt
 „ was: en hiernaar zou zyne Hoogheid al-
 „ toos vaste maatregels neemen konnen.

„ De Heer *Hooft*, die veel openhertiger
 „ man is, en veel meer gezags, schoon
 „ minder verbeelding, heeft dan de andere,
 „ liet zig nog verder tegen my uit. Want
 „ na dat hy eenigen van dezelfde dingen
 „ gezeid hadt, wegens 's Prinsens raadplee-
 „ ging met vertrouwde en geagte Persoo-
 „ nen in de byzondere Steden, na dat hy
 „ vooraf zyne maatregels met die van Am-
 „ sterdam genomen hadt, zo wel als met
 „ zulken uit andere Steden, die men open-
 „ lyk wist van hem af te hangen, zyne on-
 „ derhandelingen niet bepaalende aan zeer
 „ weinige personen van eene andere soort,
 „ noch zaaken van gewigt alleenlyk over-
 „ leggende met een' of twee Luiden; zo be-
 „ floot hy, ten laatste, het gesprek in dee-
 „ zer voege: dat niets hier zo noodzaake-
 „ lyk was, als eene volkomen eendragt
 „ tusschen den Prins en de Staaten; dat de
 „ minste schyn van verschil tusschen beide
 „ moest weggenomen worden, also zulks
 „ „ Frank,

1678. „ Frankryk maar aanleiding geeven zou,
„ om het dan met de eene en dan met de
„ andere party in den Staat te houden; en
„ met elk van beide juist zo veel, als met
„ zyne tegenwoordige inzigten best over-
„ eenkwame. Dat, wat hem betrof, hy
„ hiervan zo wel overtuigd was, en zulk
„ een goed gevoel van den Prinse hadt,
„ zo ten opzigte van deszelfs gemaatigd-
„ heid, als van deszelfs regtschaapen be-
„ grip van zyn waaragtig belang, welk ge-
„ heellyk verknogt was met dat van het
„ Vaderland, dat, onaangezien al den arg-
„ waan, die hier ongelukkiglyk verwekt
„ was, en veelligt, na deezen, looslyk ver-
„ wekt stondt te worden; hy volstrektelyk
„ beslooten hadt, den Prins te vertrouwen,
„ tot dat hy hem zou zien ingewikkeld in
„ onderneemingen, strydig met het belang
„ en de vryheid van den Staat. Dat hy,
„ in zulk een geval, de goede party kie-
„ zen, en zig tegen die onderneemingen,
„ volgens zynen pligt, verzetten zou; doch
„ dat hy, midlerwyl, geen' stap zou doen,
„ waar door hy 't Land en den Prins beide
„ zou kunnen benadeelen, door het voeden
„ van tweespalt tusschen beide, op vermoede-
„ dens en argwaan, waar voor hy geen
„ genoegzaamen grond zag.
„ Voorts, voorzag hy nu, na de Vrede,
„ geene byzondere gelegenheid tot verschil
„ tusschen den Prins en de Staaten, ten
„ ware dat eene tweede vermindering van
„ Krygsvolk, op zulk een' voet, dat het
„ uit de gewoonlyke inkomsten van het
„ Land

„ Land kon onderhouden worden , daartoe 1678.
 „ aanleiding gave. Doch toen ik hem zeide,
 „ dat men den tyd om zulk een' voorflag te
 „ doen vooral in aanmerking neemen moest,
 „ en wagten , tot na 't sluiten der algemee-
 „ ne Vrede , of tot dat Frankryk zig ook be-
 „ gon te ontwapenen ; en dat men , dan zelfs,
 „ 't stuk eerst afzonderlyk met den Prinse
 „ van Oranje overleggen moest , eer men 't
 „ in de Staatsvergaderinge bragt ; antwoord-
 „ de hy , dat hy dagt dat ik gelyk had , en
 „ dat hy van dit verstand zyn zou. Hy be-
 „ sloot met betuiginge van de hoogste ag-
 „ ting voor den Prinse , en van veel zugt
 „ tot deszelfs persoon en belang , waarvan
 „ hy begeerde , dat ik zyne Hoogheid ver-
 „ zekeren zou.
 „ Toen ik den Prins van dit alles verslag
 „ deed , scheen hy 'er by uitsteekendheid
 „ mede in zynen schik te zyn , zeggende ,
 „ dat myne reis wonderlyk wel geslaagd
 „ was ; en dat hy van 't gehandelde zulk
 „ een goed gebruik maaken zou , dat hy niet
 „ twyfelde , of hy zou deezen Staat wel
 „ weeten te regtvaardigen ten opzigte van
 „ het deel , welk dezelve behoorde te nee-
 „ men in de algemeene belangen van 't
 „ Christenryk , zo zyne Majesteit [van Groot-
 „ Britanje] maar bestendig blyven wilde by
 „ het agtervolgen van deszelfs maatregels
 „ hier te Lande (c).”

Doch Burgemeester Hooft hadt weinig Burge-
 gelegenheid , om te doen blyken , hoe hy meester
 zig, sterft,

1678. zig, na de Vrede, omtrent den Prinse dagt te gedraagen. Hy overleedt, maar ruim twee maanden na zyn gesprek met Temple, op den twaalfden December deezes zelfden jaars (d). TEMPLE verhaalt nogtans, dat hy, in deezen korten tusschentyd, te wege bragt „ dat de groote en agterdogtige Stad „ veel meer vertrouwen kreeg op den Prin- „ se van Oranje, en op deszelfs gantsche „ beleid in Staatszaaken (e).”

De Raad besluit eenige manschap naar den Zaan- kant te zenden, tot stilling van een oproer. Overeenkomst tusschen Amsterdam en Weesp, wegens zekere gabelle in Weesperkar- spel.

In May deezes jaars, was een gevaarly- ke oproer ontstaan aan den Zaan- kant, over het invoeren eener nieuwe Turftonne, die elders omstandiglyk beschreeven is (f). Burgemeesteren en Raaden beslooten, op den eenentwintigsten, twintig, dertig, veer- tig of meer Stads soldaaten naar Zaandam te zenden, tot stilling van den oproer (g). Doch ik weet niet, of dit besluit uitgevoerd werd.

Tusschen de Steden Amsterdam en Weesp was, in 't jaar 1650, eene Overeenkomst getroffen op het onderhoud van eenen weg, van ouds den Broedyk en ook ten deele den Looijendyk genaamd, loopende, door Weesperkar- spel, van de Uitermeersche sluis in de Vegt af, tot aan den Harden of's Graa- venland toe. Men hadt deezen weg sedert tot een zandpad gemaakt: en de Stad Weesp hadt, in 't jaar 1675, op haaren naam, Oc- troi verworven van 's Lands Staaten, om eene

(d) Regeer. Lyft voor de Handv. op 't jaar 1678.

(e) Memoirs p. 378.

(f) Holl. Merc. van 1678. bl. 100 enz. Zie ook Vaderl. Hist. XIV. Deel, bl. 473 enz.

(g) Resol. Vroedsch. Lr. M. 21 May 1678. f. 60.

eene gabelle te mogen heffen , tot onder-
houd van het gemelde Zandpad. Doch al- 1678.

zo het , door beide de Steden , onderhouden
werdt , verklaarde Weesp , op den agtsten
September des gemelden jaars , dat de ga-
belle ook ten voordeele van de beide Ste-
den strekken zou (b). Doch het Zandpad

tusschen de twee Steden , en de Vaart nevens
het zelve , die in 't jaar 1638 aangelegd wa-
ren , hadden tegenwoordig meer onderhoud
noodig. Het onder water zetten der naaste
Landeryen , in 't jaar 1672 ; de overstroo-
ming in 't jaar 1675 , en andere rampen had-
den dit Zandpad zo zeer bedorven , dat het
niet dan met zwaare kosten hersteld kon
worden. 't Pad was daarentegen zo weinig

De twee
Steden
verkry-
gen Oc-
troï , om
de gabel-
le op
het Zand-
pad en de
Vaart te
verhoo-
gen.

gebruikt , dat de inkomsten der Gabelle ge-
weldiglyk verminderd waren. Men bevondt , 1679.

in den aanvang des jaars 1679 , dat de las-
ten van 't Zandpad , in de laatste zes jaa-
ren , de inkomsten wel veertig duizend gul-
dens te boven gingen. En nog was de Vaart
nevens het Zandpad , op verscheiden' plaat-
sen , zo ondiep geworden , dat 'er geene wa-
terschuiten vlooten konden. De zwaare kos-
ten , die tot het onderhouden van 't Zand-
pad en 't verdiepen der Vaarte vereischt wer-
den , bewoogen 's Lands Staaten , om den
twee Steden , op derzelver verzoek , den
negenentwintigsten Maart des gemelden jaars ,
Octroï te verleenen , om , in plaats van twee
stuiv.

(b) Handv. bl. 441.

1679. stuivers van alle Schepen zonder onderscheid, vier stuivers te heffen van alle vaartuigen grooter dan Snebschuiten; zes stuivers, van alle Waterschepen, Smakschuiten, Aaken en Samoreuzen; een en een halve stuiver van ieder persoon, die, boven de twee, tot bestuuring van 't vaartuig vereischt, met eenig schip, de Veerschuiten uitgenomen, werden gevoerd, en vier penningen van ieder Verken of Schaap, het Zandpad gebruikende (i).

De Prins
van O-
ranje
verbiedt
den Am-
sterdam-
schen
Couran-
tier, iet
van den
Hertog
van York
te schry-
ven.

Wy hebben elders (k) verhaald, dat de ontdekking van een waar of gewaand verraad in Engeland den Hertog van York, 's Konings Broeder, verdagt gemaakt zynde, dat hy 'er de hand in hadt, in Maart des jaars 1679, noodzaakte het Ryk, voor eenen tyd, te ruimen, en een' keer te doen naar Holland; daar hy, zelfs van zynen Schoonzoon, den Prinse van Oranje, met onge-meene koelheid, bejegend werdt. Wy voegen 'er hierby, dat dit laatste af te nemen is, uit eenen brief, die zyne Hoogheid aan den Amsterdamschen Courantier, en waarschynlyk ook aan anderen, deedt schryven. My is van deezen brief een afschrift ter hand gekomen, welk, woorderlyk, aldus luidt:

(i) Handv. bl. 433.

(k) Vaderl. Hist. XV. Deel, bl. 23.

MONSIEUR,

1679.

Dese is om geen anderen eynde als om UE bekent te maecten dat syn hoogh^e. my expres- sel. heeft gelast UE uyt des selfs naem aen te schryven, dat UE sich sal hebben te waghten in UE volgende couranten eenige de minste mentie te maeken van de personen van hare hoogheden, den heere hartogh en vrouwe hartoginne van Yorck, van haere aenkomste, vertrek, ofte yets dat haer soude mogen raecken. Wil- lende hooggedagte syne hoogh^e. UE gewaer- schouwt hebben, dat indien UE sich sal ver- vorderen daervan yetwes te schryven 't sy in 't goede, oft quade, dat syn hoogh. sekerlyk UE seer qualyck sal doen tracteeren. Dit synde het gene deselve my in last heeft gegeven UE. te seggen. Blyven hier mede

MONSIEUR,

UE Dienstwill. vriendt

(getekend)

C. HUYGENS.

Hage 19 Martii 1679.

In 't laatz van Augustus, kwam, voor Orde deeze Stad, een scheepje op stroom leggen, hier ter welk niet meer dan agttien lasten groot, Stede op en van Salée, daar thans de pest woedde, schepen komende

1679. gekomen was. 't Geregt kreeg 'er terstond kennis van, en verboodt, eenige goederen uit het zelve, hier ter Stede, te lossen, in den tyd van zes maanden. Ook werdt, ten zelfden tyde, bevolen, dat geene schepen, van Salée of andere besmette plaatsen komende, verder onder de Stad zouden mogen naderen dan tot aan den *Paardenhoek* (l).

De Digter Joost van Vondel wordt in de Nieuwe, en de Veldmaarschalk Wirtz, in de Oude Kerke, begraven. In 't jaar 1679, zag men twee ongewoone begraafenisfen hier ter Stede, eene in de Nieuwe, en eene in de Oude Kerke. Op den agtsten February, werdt de beroemde Digter *Joost van Vondel*, die den vyfden te vooren overleeden was, door veertien Digtters, die 't lyk droegen, in de nieuwe Kerke, ter aarde besteld. Men schonk den draageren eenen zilveren penning, die, aan de eene zyde, 's mans beeldtenis, en aan de andere, eene zingende Zwaan vertoonde; waarby men 't jaar van zyne geboorte en dood las, met deeze woorden: D'OUDEST EN GROOTSTE POET (m). Het Lyk van den Veldmaarschalk *Paul Wirtz*, die reeds in 't jaar 1676 te Hamburg overleeden, en over wiens nalaatenschap groot verschil geweest was, werdt, eerst in den Herfst deezes jaars, herwaards gevoerd, en op den vierentwintigsten October met veel staatfie begraven in de Oude Kerke. De Wethouderschap verzelde het Lyk (n).

De

(l) Keurb. Lr. P. f. 214 verso, 215.

(m) VONDELs Leven, bl. 74, 75.

(n) Holl. Merc. van 1679, bl. 230.

De nood des jaars 1672 hadt de Stad Am- 1679:
sterdam, onder zekere voorwaarden, doen Nieuwe
bewilligen in de versterking van Naarden, raad-
waarin zy, eenige jaaren te vooren, nog pleegin-
merkelyke zwaarigheid gemaakt hadt (o). 't verster-
Doch deeze versterking was niet of naauw- ken van
lyks ondernomen, toen de Franschen de Stad Naarden
innamen; welke, niet voor 't jaar 1673, den
Prinse van Oranje wederom in handen viel.
De Staaten hadden, op den vierden May des
jaars 1674, en op den twee-entwintigsten Ja-
nuary des jaars 1675, beslooten, Naarden,
aan den Gooischen kant, daar de grond
hoog was, af te zanden (p); doch omtrent
de verdere versterking der Vestinge, geen
uitdrukkelyk besluit genomen. Zyne Hoog-
heid, die zeer op 't versterken van Naar-
den gesteld was, hadt de zaak wederom op
het tapyt gebragt, in den aanvang deezes
jaars 1679. De Regeering van Amsterdam
kreeg 'er, terstond, kennis van, uit den
Heere *Coenraad van Heemskerk*, die thans,
wegens deeze Stad, in de Gecommitteerde
Raaden zitting hadt. Zy zocht de raadplee-
gingen te doen verschuiven, tot op de naas-
te Vergadering der Staaten (q). En sedert Amster-
werdt beslooten, te verklaaren „ dat de dam be-
„ Stad niet kon bewilligen in het verster- willigt
„ ken van Naarden, zonder een vooraf- in de af-
„ gaand uitdrukkelyk besluit der Staaten; doch niet zanding,
„ al in de

(o) Zie II. Deel, XVIII. Boek, bl. 287 enz.

(p) Resol. Vroedsch. Lr. M. 14 Maart 1679. f. 308.

(q) Resol. Vroedsch. Lr. M. 4 Febr. 1679. f. 172.

1679. „ also men hier verstondt, dat Naarden,
 verster- „ naar den Gooischen kant wordende afge-
 king van „ zand, genoegzaam onwinbaar te maaken
 deeze „ was; daar deeze Vesting, voor de afzan-
 Stad. „ ding, versterkt zynde, nadeelig voor Hol-
 „ land zou kunnen worden, wanneer zy
 „ eens door den vyand mogt worden inge-
 „ nomen.” Men voegde hier een verzoek
 by „ dat met de versterking van Naarden,
 „ voor de afzanding, niet mogt worden
 „ voortgevaaren, dan na dat men Holland,
 „ ook aan andere oorden, versterkt hadt.”
 En men verzogt, eindelyk „ 1. dat zyne
 „ Hoogheid een ontwerp wilde doen maa-
 „ ken van de versterking der gantsche Pro-
 „ vincie. 2. dat Gecommitteerde Raaden
 „ mogten onderregt worden, dat zy, zon-
 „ der nader besluit der Staaten, niet be-
 „ voegd waren, om met de versterking van
 „ Naarden, voor dat de afzanding geschied
 „ ware, voort te vaaren. 3. Dat hun ook
 „ mogt worden aangezeid, dat zy zouden
 „ gelieven af te wagten, waar de Staaten
 „ de penningen, die zy tot de versterking
 „ van Naarden geschikt hadden, wilden
 „ besteed hebben (r).” Doch hierop volg-
 de een besluit der Staaten „ om Gecommit-
 „ teerde Raaden te verzoeken en te gelas-
 „ ten, om de versterking, zo wel als de af-
 „ zanding, ten spoedigste voort te zetten; en
 „ om op zyne Hoogheid het maaken van
 „ een ontwerp der versterkinge van de gant-
 „ sche

(r) Resol. Vroedsch. Lr. M. 20 Febr. 1679. f. 176.

„sche Provincie te begeeren:” in welk besluit, Amsterdam, nogtans, niet bewilligd hadt (s). 1679.

Terwyl men hierover in den Haage handelde, werdt den Heere van Heemskerk van naargegeven, dat hy zig uitdrukkingen zou hebben laten ontvallen, die te kennen gaven, hoe men, te Amsterdam, bedugt was, dat zyne Hoogheid op het versterken van Naarden drong, om, door middel van die Vesting, meerder magt over Amsterdam, en gevolgelyk over den gantschen Staat in handen te krygen. Onder anderen zou hy gezeid hebben „ dat de versterking van Naarden slegts driehonderd duizend guldens kosten zou; doch dat de tyd ligte-lyk komen kon, dat Amsterdam wel om drie millioenen willen mogt, dat Naarden nimmer versterkt geweest was.” De Ridderfchap, zeer verstoord op die van Amsterdam, en op den Heere van Heemskerk in 't byzonder, hadt niet geschroomd, ter Vergaderinge, aan te merken „ hoe zulken, die wantrouwen tusschen zyne Hoogheid en de Leden verwekten, voor verstoorders der onderlinge ruste moesten gehouden worden (t).” Burgemeesteren en Raaden, kennis gekreegen hebbende van 't gene hun in den Haage naargegeven werdt, verklaarden zig afkeerig van 't verwekken van argwaan jegens zyne Hoogheid, en oordeelden, dat niemant ligtelyk geloof geeven moest

(s) Resol. Holl. 23 Febr. 1679. bl. 232.

(t) Aantek. van een Reg. van Delft op 23 Febr. 1679. MS.

1679. moest aan vertellingen, ten tegendeele verspreid. Ten opzigte van den Heere van Heemskerk in 't byzonder, verklaarden zy, „ dat, zo hy al gezeid mogt hebben, dat „ Amsterdam zig het versterken van Naarden wel zeer zou kunnen beklagen, zulks „ niet behoefde te zien op 't gene van welke zyne Hoogheid zou mogen ondernomen worden; maar op het nadeel, welk „ Amsterdam van het versterkte Naarden zou te dugten hebben, wanneer het eens, „ door den vyand, overmeesterd was.” Voorts, verzogten zy den Raadpensionaris, dat hy de jongste Resolutie der Staaten, tegen welke zy reeds eene aantekening gedaan hadden, niet wilde uitgeeven. Doch de Staaten verstonden, dat hy, met dit uitgeeven, 't welk reeds begonnen was, zou voortgaan. Amsterdam beweerde hiertegen „ dat wel de afzanding, maar niet de versterking van Naarden, ter Vergaderinge „ der Staaten, in beraad gelegd was; waar „ om de Raadpensionaris, zelfs tot het „ laatste, niet hadt mogen besluiten, veel „ min het besluit uitgeeven, en doen uitvoeren.” Zyne Hoogheid nam, sedert, „ genoeg, in 't gene de Stad, ten zynen opzigte, hadt doen verklaaren (u). Doch men bleef, van hier, nog al dringen op de noodeloosheid van 't versterken van Naarden; daar toe gebruik maakende van eenigen der redenen, van welken men zig, in, 't

Zyne
Hoog-
heid vat
misnoe-
gen op
tegen
Amster-
dam.

(u) Resol. Vroedsch. Lr. M. 27 Febr. 3 Maart 1679. f. 182 enz. 299. Groot-Memor. N. VI. f. 228.

't jaar 1668, bediend hadt, en die wy, ter
 zyner plaatse (v), gemeld hebben. Einde- 1679.
 lyk, boodt men aan „het onderzoek, of de
 „Resolutien der Staaten, op het afzanden
 „van Naarden genomen, ook eene resolu-
 „tie tot versterking der Stad inslooten, te
 „willen verblyven aan de uitspraak van
 „den Hove, mids zulks niet in gevolg ge-
 „trokken wierdt.” Te gelyk, werdt den
 Heere van Heemskerk gelaft, dat hy zig
 altoos verontschuldigen zou van iet te raa-
 den of te doen, tot uitvoering der Resolu-
 tie van den drie en twintigsten February dee-
 zes jaars, de versterking van Naarden be-
 treffende (w). Onder de redenen, die de
 Stad, tegen de versterking van Naarden,
 hadt ingebragt, was ook deeze „dat de
 „Koopluiden, zo hier als buitens lands, uit
 „de versterking van Naarden, argwaan
 „zouden kunnen opvatten; die, hoe onge-
 „grond ook, ligtelyk nadeelig zou kon-
 „nen zyn voor 's Lands Koophandel, daar
 „de welvaart, en zelfs 't gantsche bestaan
 „van den Staat van afhing.” Doch deeze
 aanmerking hadt nieuw misnoegen verwekt
 by zyne Hoogheid, als of die van Amster-
 dam daar mede getoond hadden, dat zy hem
 mistrouwden. Van wege de Stad, werdt
 ernstelyk het tegendeel betuigd; doch te ge-
 lyk verklaard, dat men niet nalaaten kon,
 voor te stellen, dat anderen, al ware 't
 geheel ongegrond, een' argwaan zouden
 kon-

(v) Zie II. Decl., XVIII. Boek, bl. 302 enz.

(w) Resol. Vroedsch. Lr. M. 14 Maart 1679. f. 306, 309.

1679.

konnen opvatten, die voor den Staat, en voor zyne Hoogheid, niet dan nadeelig zyn kon (x).

Met de afzanding van Naarden wordt een begin gemaakt.

1680.

De verklaring van Amsterdam tegen 't versterken van Naarden was van dat gevolg, dat dit werk, voor eerst, niet sterk werdt voortgezet. Met de afzanding werdt een aanvang gemaakt. De Stad stondt toe, dat de Zandschuiten ontheeven werden van den tol der fluis te Muiden, en van de gabelle van het Trekpad tusschen Muiden en Naarden, schoon zy daarby merkelyk benadeeld wierdt. Doch in 't volgende jaar, maakte zy zwaarigheid, om op zekere schikking in het afzanden te bewilligen, zo lang men haar niet schadeloos stelde, ter zaake van de kosten, door haar gedaan, in 't maaken der Muider-fluis (y). Zyne Hoogheid zag dit ongaarne; doch de Stad bleef by haar gevoelen (z). Zy stondt 'er, nog in 't begin van Augustus, op, dat de zaak der vergoeding van haar verschot, op de naaste Vergadering, afgedaan werdt (a). Doch dit gelukte zo spoedig niet: waardoor ook het werk der afzandinge vertraagd werdt.

Men arbeid aan 't verbeteren van der Stede inkomsten.

Burgemeesteren en Raaden van Amsterdam waren, sedert eenigen tyd, bedagt geweest op middelen, om de lasten der Stad, die, gedurende den oorlog, sterk toegenomen waren, te verminderen, en derzelver inkomsten te verbeteren. Zy hadden, on-

(x) Resol. Vroedsch. Lr. M. 17 Apr. 1679. f. 346 enz.

(y) Resol. Vroedsch. Lr. N. 26 July 1680. f. 195.

(z) Resol. Vroedsch. Lr. N. 29 July 1680. f. 198, 200.

(a) Resol. Vroedsch. Lr. N. 2 Aug. 1680. f. 210.

onder anderen, in October des jaars 1679, 1680.
 „ beslooten „ de Professoren der Doorlugtige
 „ Schoole, die toen zes in getal waren,
 „ tot op drie te laten uitsterven; de In-
 „ treest, die de Stad betaalen moest, van
 „ vier op drie en een half ten honderd te
 „ verminderen; de Obligatien, ten laste
 „ der Stad loopende, ten spoedigsten afte
 „ lossen; de eenige Compagnie Stads sol-
 „ daaten af te danken, met behoudenis van
 „ gaadje voor den Kapitein, Luitenant en
 „ Vendrig, en de vaste goederen van de
 „ Stad, en van de Kerken en Godshuizen,
 „ die weinig opbragten en veel onderhoud
 „ vereischten, te verkoopen (b).” Op ge-
 „ lyke wyze, wilden zy ook de geldmiddelen
 des gemeenen Lands verbeterd, en te raa-
 de gehouden hebben. Doch alzo zy het
 groot verval, welk in 's Lands zeemagt ge-
 komen was, met leedwezen zagen, sloegen
 zy, in 't begin des jaars 1680, het aanbou-
 wen van een goed getal van Oorlogsfche-
 pen voor; waartoe, eerlang, beslooten
 werdt (c). Het timmeren deezer schepen
 ging egter niet zo spoedig voort, als men
 gehoopt hadt.

Amsterdam hadt, dikwils, zwaarlyk ge- Eene
 leeden van hooge zeevloeden, en liep 'er nieuwe
 grooter gevaar van, doordien een groot Water-
 gedeelte der Stad aan den Y-kant niet be- keering
 polderd, en laag gelegen was. Men bragt gemaakt
 dit stuk ter overweeginge van den Raad, in Y-kant.
 Au-

(b) Resol. Vroedsch. Lr. N. 16 Oct. 1679. f. 4.

(c) Resol. Vroedsch. Lr. N. 9 Jan. 6 Febr. 1680. f. 47,
 77. Zie ook COMMELIN, bl. 1220.

1680. Augustus dezes jaars. 't Werdt toen gesteld aan eene Commissie, bestaande uit alle de regeerende Burgemeesteren, en uit de Heeren *Cornelis Geelvinck*, Heere van Kastrikum, *M^r. Gillis Valckenier*, die op den zesden November daaraan overleedt (d), *Cornelis van Vlooswyk*, Heer van Vlooswyk, *Johannes Hudde*, *Louis Trip*, *Johan de Vries* en *Cornelis Backer* (e). Zy overwoogen verscheiden' voorstellen, die tot beveiliging der Stede gedaan werden, en

1681. deden, eerst in Maart des jaars 1681, verslag van een Ontwerp „ om de Stad aan „ den Y-kant, door vier steenen Waterkeeringen, ieder met twee paar ebdeuren, „ te sluiten, de Haringpakkery, de oude „ Teertuinen, en weinige huizen meer, op „ begeerte der bewooneren zelve, daar „ onder niet begrypende. De vier Waterkeeringen moesten gelegd worden in het „ Damrak, daar de nieuwe brug lag; naar „ 't einde van de Geldersche Kaai, voor 't „ Frans-Talingen-steegje; daar de Kraansbrug lag, ten einde der Oude Waale; en „ ten einde van den Montelbaans-burgwal, „ daar de Y-brug lag, by 't oude Westindische Huis. En om de nieuwe Waterkeeringen bekwaamlyk te heften aan die „ van den Haarlemmerdyk en het Nieuwe-Waals-Eiland, moest men den Nieuwendyk, van de nieuwe Haarlemmer sluis „ tot aan de Ramskooi of Hasselaars-steeg, „ met

(d) Zie COMMELIN, bl. 1220.

(e) Resol. Vroedsch. Lr. N. 29 Aug. 1680. f. 325.

„ met eene fleuf klei in 't midden, hoogen 1681.
 „ tegen 't inkolken. Van 't einde van de
 „ eene of de andere fteeg af, tot aan den
 „ voet der nieuwe brugge, moest, door 't
 „ leggen van muurwerk, 't verhoogen van
 „ ftraaten, of op eenige andere wyze, ee-
 „ ne beftendige Waterkeering worden ge-
 „ maakt, die voortgaan moest, van de
 „ ooftzyde van de nieuwe brug, langs den
 „ Kamper-fteiger en Zeedyk, tot op de
 „ ooftzyde van den Oude-zyds-Kolks-
 „ burgwal: van daar, door het eerfte Pak-
 „ huis en Frans-Talingen-fteegje, tot aan
 „ de Waterkeering in de Geldersche Kaai,
 „ aan de weftzyde: en van de ooftzyde der
 „ gemelde Kaai, door het naafte flopje en
 „ huis, regt toe regt aan op de Kraansbrug.
 „ De gantsche Waterkeering, zo in de
 „ graften als op het land, zou moeten
 „ worden gemaakt, ten minfte op de hoog-
 „ te van drie voeten beneden het bovenfte
 „ van den dekfteen vanden Oosterhoek aan
 „ den zeekant van de fluis te Muiden. En
 „ men oordeelde ook, dat, door den tyd,
 „ de Haarlemmer-dyk binnen de wallen,
 „ het Nieuwe-Waals-Eiland, de Y-burg-
 „ wal, en de dyk tuffchen de Raapenburger
 „ fluis en de Stads wallen, op dezelfde hoog-
 „ te, behoorden te worden gebragt. De
 „ kosten waren op driemaal honderd dui-
 „ zend guldens gerekend, die men begreep
 „ op alle de huizen en pakhuizen van de
 „ Stad, zo buiten als binnen de Zeedyken
 „ gelegen, te moeten omflaan. De tyd,
 „ tot het maaken der Waterkeeringe ver-
 „ eifcht,

1681. „ eischt, werdt op twee jaaren gegift. En
 „ men oordeelde, dat Burgemeesteren en
 „ Thesaurieren, telkens op den eersten
 „ Maandag in September, behoorden te zien,
 „ of alles by der hand en in orde ware, om 'er
 „ zig, des noods, van te kunnen dienen:
 „ en na 't voltrekken van 't werk, ten min-
 „ ste tweemaal 's jaars, den schouw te doen
 „ langs de gantsche Waterkeering, eens in
 „ 't najaar, by hoogen vloed, en eens in
 „ den Zomer, op den eersten Dingsdag in
 „ Augustus." De Raad nam een besluit,
 in allen deele overeenkomstig met het ver-
 slag van Commissarissen (f).

De Stad
 verkrygt
 Oetroi
 tot het
 om slaan
 der kos-
 ten.

Men
 maakt
 eenige
 verande-
 ring in
 het eer-
 ste Ont-
 werp der
 Water-
 keerin-
 ge.

Midlerwyl, hadden Burgemeesteren, reeds
 op den dertienden der zelfde maand Maart,
 Oetroi verworven van 's Lands Staaten, om
 de kosten der Waterkeeringe te vinden uit
 eenen omflag op de ingezetenen (g), die,
 federt, onder den naam van *Waterkeergeld*,
 betaald wordt. Met den arbeid aan de Wa-
 terkeering werdt zo vlytiglyk voortgeva-
 ren, dat men 'er, in November deezes jaars,
 al ver mede gevorderd was. Men besloot
 toen, by nadere overweeing, de Water-
 keering tusschen de Spaarnedammer fluis en
 Nieuwe brug te maaken, door de Ramskooi
 en langs de Texelsche Kaai, daar men den
 grond met klei hoogen, en voorts bestraa-
 ten zou; ter wederzyde, naar de huizen
 en naar den waterkant, zagties af glooijen-
 de. Langs den Nieuwen-dyk, tusschen de
 Haar-

(f) Refol. Vroedsch. Lr. N. 19 Maart 1681. f. 305 enz.

(g) Handv. bl. 716.

Haarlemmer- en Spaarnedammer - sluizen, 1681.
 zou men de straat in 't midden, op gelyke
 wyze, hoogen, doch drie duimen laager,
 en wat steiler glooiende, om de huizen zo
 weinig te beschadigen als mogelyk ware.
 Eindelyk, werdt ook, op verzoek der eige-
 naaren van de huizen en pakhuizen op de
 Geldersche Kaai, en om andere goede re-
 denen, goedgevonden, de Waterkeering
 daaromtrent te leggen, van de Kolks fluis,
 langs den Kolks-burgwal, tot aan den Schrei-
 jers hoek, en binnen den Schreijers tooren
 om, regt over de Geldersche Kaai; en van
 daar voort, langs den buitenkant, tot aan
 de Kraans-brug (b). Maar in de Lente des
 volgenden jaars, verzogten de bewooners
 der Oude Teertuinen, dat de wal aldaar
 verbreed en verhoogd mogt worden; dat 'er
 nood- of schotdeuren voor de Kolk mogten
 worden gemaakt, en dat de nieuwe fluis
 buiten om den Schreijers tooren mogt wor-
 den gelegd: in welk verzoek, terstond be-
 willigd werdt (i). By gelegenheid der ver-
 hooginge van den buitenkant van het nieu-
 we Waals-Eiland, tot eene Waterkeering
 aldaar, zou men, langs 't water, gaarne
 eene steenen jukking gemaakt hebben. Doch
 de eigenaars der huizen, aanziende tegen de
 kosten, verzogten, dat men hen alleenlyk
 van eene houten jukking voorzien wilde:
 waarin, insgelyks, bewilligd werdt (k). De
 Waterkeering werdt, binnen den bestem-
 den

(b) Resol. Vroedsch. Lr. O. 7 Nov. 1681. f. 78.

(i) Resol. Vroedsch. Lr. O. 9 Maart 1682. f. 152.

(k) Resol. Vroedsch. Lr. O. 11 May 1682. f. 204.

[1681. den tyd, in den jaare 1682, voltrokken. Sommigen hebben de eer van 't werk, voornaamlyk, gegeven aan den Burgemeester *Johannes Hudde* (1). Men kan, uit eene Grondtekening van Amsterdam, ligtelyk zien, hoe groot een gedeelte der Stad, door het maaken deezer Waterkeeringe, voor hoogenvloed bevryd geworden zy.

De Stad
schenkt
der Dia-
conie
den
grond tot
een Oude
de Vrouwen-
huis. | In de Lente des jaars 1681, werdt, by Burgemeesteren en Raaden, aan Diakenen der Gereformeerde Kerke, op derzelver verzoek, toegestaan een erf in de nieuwe Vergrootinge, tot het stigten van een *Besjes- of Oude-Vrouwen-huis* (m). 't Gebouw werdt, sedert, voltrokken aan den Amstel, tusschen de Heeren- en Keizers-graft; en de oude Vrouwen, die, tot hiertoe, door de Diaconie, afzonderlyk plagten besteed te worden, werden 'er in geplaatst.

De Franschen
tragten
iemand
heimelyk
uit Amsterdam
te ligten. | Sedert eenige jaaren, onthieldt zig, hier ter Stede, een Franschman, die zig *Graaf van Sedan* of *van S. Paul* noemen liet. Lodewyk de XIV., Koning van Frankryk, deezen man schuldig houdende aan snoode euveldaaden, ondernam hem heimelyk te doen opligten en vervoeren, ten dien einde negen dragonders, met eenen Luitenant aan 't hoofd, uit de bezetting van Yperen herwaards zendende. Doch also men, by tyds, de lugt gekreegen hadt van den toeleg, werdt deeze manschap, tegen 't einde des jaars, te Rotterdam, vastgehouden, en naar den

(1) COMMELIN, bl. 332, 1186.

(m) Resol. Vroedsch. Lr. N. 3 April 1681. f. 332.

den Haage gebragt, daar 't den *Graave d'Avaux*, Ambassadeur des Konings van Frankryk, vry wat moeite kostte, eer hyze op vrye voeten kon doen stellen (n). 1681.

De Gereformeerden in Frankryk begon- Veele
den, sedert meer dan een jaar, meer of Franche
min, verdrukt te worden. De Koning wilde vlugte-
geene Gereformeerde Vroedvrouwen meer lingen
toelaaten (o). Hy verboodt allen Roomsch- begee-
Katholyken, op zwaare straffen, de Gere- ven zig
formeerde Leer te omhelzen. De belyders naar Am-
sterdam.
deezzer Leere werden van verscheiden' kleine
ampten uitgeslooten. De verdrukking nam
toe, in 't jaar 1681. De Koning beval, by een
Edict van den zeventienden Juny, dat de
kinderen der Gereformeerden, zo dra zy
zeven jaaren zouden bereikt hebben, tot
den Katholyken Godsdienst zouden mogen
worden aangenomen. Men verspreidde dit
Edict in Holland; en het bragt veel toe,
om de gemoedente vervreemden van Frank-
ryk. Te Amsterdam, werden klaagliederen
gezongen langs de straaten, die 't medely-
den met de verdrukte Gereformeerden in
Frankryk sterk gaande maakten onder 't
volk: welk toenam, toen men veele Fran-
sche Gereformeerden, met hunne kinderen,
naar Holland zag overkomen (p). In den
nazomer, kwamen reeds eenige Fransche
vlugtelingen hier ter Stede, en in Septem-
ber, vervoegden *Pierre Poulain*, *Matthieu le*
No-

(n) Zie Vaderl. Hist. XV. Deel, bl. 73 enz.

(o) *Negociat. du Comte d'AVAUX Tom. I. p. 95.*

(p) *Negociat. du Comte d'AVAUX Tom. I. p. 151, 154*
157, 163. Vaderl. Hist. XV. Deel, bl. 315.

1681. *Noble* en eenige anderen zig, met een Verzoekschrift, aan Burgemeesteren, waarby zy begeerden, dat hun gelegenheid gegeven werdt, om hier de weavery op te regten, die zy, in Frankryk, hadden moeten verlaaten. Ook bewilligde men in dit verzoek. Aan zes huisgezinnen werdt, op den drie en twintigsten September, het Burgerfchap en drie jaaren vrydom van Stads Excynzen geschonken, benevens verlof, om hunne handwerken buiten de Gilden te mogen oefenen. Daarenboven, werden Burgemeesteren gemagtigd, om diergelyke vryheden aan diergelyke perfoonen te mogen toestaan. De Heeren M^r. *Jacob Boreel*, M^r. *Nicolaas Witsen* en *Jean Appelman* werden benoemd, om het oog te houden over de aankomende Fransche vlugtelingen, en zorg te draagen, dat dezelve aan werk geholpen werden. De zieken werden in 't Gasthuis besteld: de armen den Ouderlingen en Diakenen der Walsche Gemeente aanbevolen, en nog voor 't einde des jaars, tweemaal tienduizend guldens uit Stads Casse geschikt, tot ondersteuning der behoeftige Fransche vlugtelingen (q). De vervolging wies aan, in 't volgende jaar, na dat de Fransche Geestelykheid een Ontwerp van vereeniging gemaakt hadt, welk door de Gereformeerden verworpen was; waarop zy, door dragonders, tot aanneeminge van het zelve gedwongen werden. 't Getal der vlugtelingen ver-

Zy worden hier gunstiglyk ontvangen.

1682.

(q) Résol. Vroedsch. L^r. O. 12, 23 Sept. 7 Oct. 6 Dec. 1681. f. 51, 59, 63, 105.

vermeerderde toen sterk. Onder anderen, 1682.
 begaf zig *Pierre Baille*, een voornaam Koopman uit Clermont in Languedoc, naar Amsterdam, wien hier het gewezen Aalmoesfeniers-Ziekenhuis tot een Werkhuis werd toegestaan; daar hy, voor eerst, honderd Fransche vlugtelingen aan werk helpen zou, waartoe de Stad hem tienduizend guldens, zonder Intrest te rekenen, schoot (r). In 't volgende jaar, toen hy, in de plaats van veertig, reeds zestig getouwen opgeregt hadt, en het gantsche Noordsche Bosch met zyn werkvolk bezet was, werden hem nog tienduizend, en wat laater, nog vyftienduizend guldens verstrekt. Ook betaalde de Stad voor hem vierduizend vierhonderd guldens Bankgeld op Wisselbrieven, mids hy zyne boeken liete naarzien, gelyk hy aangeboden hadt. Ten zelfden tyde, werden hem, uit het Weeshuis, Aalmoesseniershuis en Diaconie-huis, tweehonderd en veertig Meisjes toegestaan, om *Point de Venise* en andere kanten te naaijen (s). Aan *Jean Pineau* waren, te vooren al, drie- of vierduizend guldens verstrekt, mids hy de *Serges de Nismes*, welken hy maakte, der Stad in handen stelde. Ook hadt men *Dinant Loures* het opregten van vyftig getouwen, tot het weeven van Wollenstoffen, onder gunstige voorwaarden, toegestaan. Men vergunde den *Markgraave de Venours* eene wooning voor jonge Fransche Juffrouwen, die

(r) Resol. Vroedsch. Lr. O. 26 Sept. 1682. f. 293.

(s) Groot-Memor. N. VII. f. 81.

1682. die kant werken zouden. En men besloot, in January des jaars 1683, twee Collecten 's jaars te doen, ten behoeve der Fransche vlugtelingen, en de penningen, die 'er van kwamen, der Walsche Diaconie in handen te stellen (t). Kort te vooren, was vastgesteld, de zolders boven 't Stads Magazyn, op den Singel by den Heiligen - Weg, te schikken tot een Stads *Zydewindhuis*, om te voorkomen, dat de zyde, die hier verwerkt werdt, niet buiten de Stad werdt gevoerd, om gewonden te worden (u). Tot onderhoud van dit Huis, werdt, in den jaare 1688, een Godspenning van een gulden ten minste gelegd op ieder baal zyde, die verkogt, en ter waage gewoogen werdt (v). In 't jaar 1684, kwamen 'er nog meer vlugtelingen over, die ook, voor een groot gedeelte, hier ter Stede geplaatst werden; gelyk wy beneden zien zullen.

Nieuwe
Plan-
taadje en
Artseny-
tuin hier
ter Stede
aange-
legd.

In de nieuwe Vergrooting der Stad, omtrent de Muider Poort, lagen, tusschen den Amstel en de Raapenburger-graft, van de Heeren-graft tot aan de Stads wallen, nog veele erven ledig, een gedeelte van welken men, in den aanvang deezes jaars, besloot te beplanten, aan tuinen uit te geeven, en tot houtwallen te verhuuren (w), gelyk, sedert, geschiedde. En is zulks het begin geweest der *nieuwe Plantaadje*, die, naderhand,

(t) Resol. Vroedsch. Lr. P. 16, 28 Jan. 12 Maart, 25 Juny 1682. f. 17, 20, 21, 25, 49, 85.

(u) Resol. Vroedsch. Lr. P. 23 Dec. 1682. f. 1.

(v) Handv. bl. 1169, 298.

(w) Resol. Vroedsch. Lr. O. 16 Jan. 1682. f. 121.

hand, in verscheiden' opzigten, verbeterd 1682.
is, en nog zeer wel onderhouden wordt. In
November, werdt geraaden gevonden, in
de plaats van den ouden *Hortus Medicus* of
Artseny-tuyn, die in 't Reguliers - Hof ge-
weest, en met de nieuwe Vergrooting weg-
geraakt was, eenen nieuwen aan te leggen:
waartoe eene bekwaame plaats, aan den
ingang der Plantaadje, geschikt werdt (x).

De Gemaalin van *Ferdinand Albrecht*, De Stad
Hertog van Brunswyk - Lunenburg, op den staat als
veertienden Maart deezes jaars, van twee Gevader
Zoonen verloft zynde, werden Burgemees- Zoon des
teren en Raaden van Amsterdam tot Geva- Hertogs
ders over een' dezer Zoonen, *Ernst Ferdi-* van
nand, verzogt. De Stad aanvaardde deeze Bruns-
eer, en schonk den jongen Prinse een stuk wyk-Lu-
Zilverwerk, ter waarde van zeshonderd nenburg.
guldens (y).

De Volkplanting van Suriname hadt, Zy be-
tot in den Herfst des jaars 1682, toebe- komt een
hoord aan de Staaten van Zeeland; doch derde in
werdt toen, voor tweehonderd en zestig de Volk-
duizend guldens, aan de Westindische planting
Maatschappye afgestaan. De Stad Amster- van Su-
dam hadt lang het oog gehad op deeze Volk- riname.
planting, en het overneemen derzelve be-
werkt (z). Zy zocht ten minsten een ge-
deelte van den eigendom voor zig te ver-
krygen. En men kwam, in May des jaars 1683.
1683, overeen, dat de Volkplanting, voor
een

(x) Resol. Vroedsch. Lt. O. 12 Nov. 1682. f. 328.

(y) Resol. Vroedsch. Lt. O. 16 April 1682. f. 175.

(z) Resol. Vroedsch. Lt. O. 7 Octob. 27 Nov. 1681. 16
Jan. 7. 8 Sept. 5 Dec. 1682. f. 69, 82, 121, 281, 283, 342.

1683. een derde gedeelte, door de Stad, voor een derde gedeelte, door de Westindische Maatschappye, en voor het overige derde gedeelte, door den Heere *Cornelis van Aarsen*, *Heer van Sommelsdyk*, bezeten zou worden (a). Van Stads wege, werden, eerlang, tot eerste *Directeurs* verkooren de Heeren *Coenraad van Klenk*, *Gillis Sautyn* en *Cornelis Valckenier*. Men beraamde eenige punten, naar welken zy zig, in het waarneemen deezer Commissie, zouden hebben te gedraagen. De Heer van Sommelsdyk gaf aan de Stad Obligatie, voor den beloop van zyn aandeel in de Volkplanting, welk, door haar, uitgeschooten werdt (b). De Staaten van Holland verleenden Schepenen van Amsterdam, by Resolutie van den twintigsten July des jaars 1684, verlof, om misdadigen, die anders tot het Tugthuis zouden veroordeeld geworden zyn, te mogen doen vervoeren naar Suriname, omze aldaar, aan openbaare werken, te doen arbeiden (c).

De Regeering geeft verlof tot het bouwen van een nieuw Aalmoes- Het toeneemen van het getal der inwoon- neren, sedert de nieuwe Vergrooting der Stad, moest noodwendig gevolgd worden van het toeneemen der kinderen in de Weeshuizen, met naame in het Aalmoesseniers- Weeshuis, dat, voor omtrent twintig jaaren, opgerecht, en voor maar agthonderd kinderen geschikt was, daar 'er nu wel der- tien-

(a) Munim.-Reg. N. 4. f. 295. Handv. bl. 265.

(b) Resol. Vroedsch. Lr. P. 20 May, 12 Juny, 21 Aug. 1683. f. 80, 81, 115.

(c) Zie Handv. bl. 578.

tienhonderd in gehuisvest werden; waardoor 1683.
 het Huis derwyze vervuld en opgepropt was, ^{niers-}
 dat 'er de kinderen niet konden gehavend ^{huis.}
 worden naar behooren. De Regenten ver-
 zогten, derhalve, verlof tot het bouwen
 van een nieuw Huis; waartoe by de Vroed-
 schap, in Juny deezes jaars, beslooten werdt.
 Burgemeesteren werden gemagtigd, om het
 opzigt te hebben over 't bouwen, en zorg
 te draagen, dat de middelen der Stad, die
 'er, naar alle waarschyndykheid, toe zouden
 vereischt worden, zo veel mogelyk ware,
 gespaard werden (d).

In Engeland en Schotland, waren, sedert Eenige
 eenigen tyd, de Presbyteriaanen, 't zy o- Engel-
 penlyken of heimelyken, vervolgd, zelfs sche
 onder voorwendfel, dat zy een ontwerp had- vlugte-
 den gesmeed, om den Koning te ontzetten lingen
 van de Regeeringe (e). Eenigen van deeze begee-
 Luiden begaven zig, omtrent het einde dee- ven zig
 zes jaars, naar Amsterdam, daar zy, als her-
 om den Godsdienst geweeten zynde, ver- waards,
 zогten met het Burgerschap en met eenige
 andere voorregten te mogen beschonken
 worden. 't Verzoek werdt, in de Vroed-
 schap, overwoogen, en Burgemeesteren ge-
 magtigd, om daarin te doen, zo als zy, ten
 dienste van de Stad, zouden geraaden vin-
 den (f). De Graaf van Shaftsbury, die, in Onder
 't jaar 1672, Lid van 't Parlement van En- anderen
 geland zynde, met de spreuk *delenda est* de Graaf
Carthago, beweerd hadt, dat de vereenigde van
 Staat ry.

(d) Resol. Vroedsch. Lr. P. 25 Juny 1683. f. 84.

(e) RAPIN Tom. IX. p. 529, 537.

(f) Resol. Vroedsch. Lr. P. 10 Dec. 1683. f. 297.

1683. Staat uitgerooid moest worden, was, in 't voorleeden jaar 1682, ook eene schuilplaats in Holland komen zoeken (g), en hadt zig naar Amsterdam begeven; daar hy, op den derden February deezes jaars 1683, aan de jigt in de ingewanden, overleeden was (h).

Zwaare
zeefcha-
de,

De Oorlogsvloot, die de Staat, in deezen jaare, naar Gottenburg gezonden hadt, werdt, op de terug reize, den zestienden November, van eenen geweldigen storm belooopen, waardoor de schepen, die hier ter Stede en in 't Noorderkwartier t' huis hoorden, veel leeden. Vier schepen vergingen voor 't gat van Texel en voor Kamperduin, met het meeste volk. Ter laatstgemelde plaatse, bleef het schip *Woerden*, gevoerd door *Joan de Witte*, die 'er, nevens zynen Zoon, *Michiel de Witte*, het leeven by inschoot. Beide deezes Lyken werden, den vier en twintigsten, in de Nieuwe Kerke alhier begraven. De storm trof de Beurs van Amsterdam ook zwaarlyk, door het vergaan van veele Koopvaardyschepen (i).

Aanlei-
ding tot
een ge-
schil tus-
schen
den Prins
van O-
ranje en

De Nieuwmeegsche Vrede was naauwlyks geslooten, of men was, hier te Lande, bedugt, dat dezelve van geen en langen duur zyn zou, ter oorzaake der eischen van Frankryk op een gedeelte der Spaansche Nederlanden. In de Lente des jaars 1681, hadt Lodewyk de XIV., om zyne eischen te doen gel-

(g) RAPIN *Tom. IX. p. 532.*

(h) *Negotiat. du Comte D'AVAUX Tom. I. p. 277.*

(i) *COMMELIN, bl. 459, 1221. Voyez aussi Negotiat. du Comte D'AVAUX Tom. II. p. 1, 4, 5.*

gelden, een Leger gezonden naar de Ne- 1683.
 derlanden, en Luxemburg geblokkeerd: de Stad
 doch die blokkeering werdt, een jaar laa- Amster-
 ter, opgebroken. De Franschen sloegen, dam.
 federt, den Koning van Groot-Britanje voor
 tot zagsman in de geschillen met Spanje;
 doch de Spaanschen mistrouwden het En-
 gelsche Hof, en lieten den tyd verloopē,
 die hun tot het aanneemen van deezen voor-
 slag verleend was, zonder zig op den zel-
 ven te verklaren. De Franschen vielen
 toen wederom in de Spaansche Nederlan-
 den, in September deezes jaars. En deeze
 inval gaf gelegenheid tot een geschil tus-
 schen den Prinse van Oranje en de Stad
 Amsterdam, waarvan wy den afloop hier,
 met de vereischte naauwkeurigheid, ont-
 vouwen moeten.

Zo dra kreeg men, hier te Lande, geene De Stad
 kennis van den inval der Franschen, of men bewilligt
 besloot, de Spaansche Regeering te onder- ongaar-
 steunen, met agtduizend man, die, 's jaars ne in het
 te voeren, beloofd waren (k). De Stad Am- onder-
 sterdam hadt egter, niet dan schoorvoeten- steunen
 de, bewilligt in dit besluit. Zy verstondt, van
 dat men vooraf behoorde te beproeven, of Spanje.
 Frankryk niet te beweegen zou zyn tot een
 minnelyk Verdrag; en beweerde, dat de Le-
 den den onderstand onder geene andere
 voorwaarde beloofd hadden. Doch het
 hoog gesteegeen gezag des Prinsen van O-
 ranje, die zig voor het verleenē van den
 onderstand verklaard hadt, bragt te wege,
 dat

(k) Vaderl. Hist. XV. Deel, bl. 131.

1683. dat het zonder uitstel werd afgezonden (l). Zelfs bleek, eerlang, dat zyne Hoogheid veel meer dan agtduizend (m), en, zo sommigen aantekenen (n), wel veertienduizend man hadt doen optrekken. De Regeering van Amsterdam, bedugt dat zulk een stap den Staat ligtelyk, op nieuws, inwikkelen zou in eenen lastigen oorlog, schroomde niet zig daartegen rondelyk te verklaren: 't welk den grondslag lei van de verwydering tusschen zyne Hoogheid en haar, die, van tyd tot tyd, toenam.

Zy stelt eene Commissie aan tot onderzoek van 't gene 'er gewigtigs ter Dagvaart kwam. 't Stondt nu geschaapen, dat 'er, schier dagelyks, zaaken van gewigt zouden voorvallen in den Haage, waarop de Steden, en Amsterdam in 't byzonder een spoediger besluit moesten neemen, dan mogelyk ware, indien, op al wat 'er gewigtigs voorkwam op de Dagvaart, de Vroedschap vergaderd werd, om Commissarissen tot het overweegen daarvan te benoemen. Men besloot hier, derhalve, de Heeren *Joannes Hudde*, *M^r. Joan Corver*, *M^r. Jacob Boreel*, *Joan de Vries*, *Jean Appelman* en *M^r. Gerrit Hooft* te verzoeken en te magtigen, tot het onderzoeken der bescheiden, die uit den Haage komen zouden, om daarop der Vroedschap van hunne bedenkingen en raad te dienen (o).

Zy maakt Weinige dagen na 't neemen van dit Besluit,

(l) Resol. Vroedsch. L^r. P. 13, 16 Sept. 1683. f. 116. 141.

(m) Resol. Vroedsch. L^r. P. 29 Dec. 1683. f. 302.

(n) Negociat. du Comte D'AVAUX Tom. I. p. 330, 340. Tom. II. p. 105.

(o) Resol. Vroedsch. L^r. P. 16 Sept. 1683. f. 143.

sluit, deedt de Raad van Staate, op 't be-
geeren van zyne Hoogheid, de vermaarde
Petitie tot de aanwerving van vyfenveertig
honderd Ruiters, vyftien honderd Dragon-
ders en tienduizend Voetknegten, in alles
zeftienduizend man, die zo veel gerugtsge-
maakt heeft. De Vroedschap van Amster-
dam besloot niet over deeze Petitiere raad-
pleegen, dan na dat men gezien zou heb-
ben, van welk een uitflag zouden zyn de
poogingen, welken men hoopte te zullen
doen aanwenden, om de Vrede, door on-
derhandeling, te herstellen. Zy merkte
aan „ dat de oorlog voornaamlyk in de
„ Spaansche Nederlanden stondt gevoerd,
„ en zelfs op den bodem van den Staat
„ overgebracht te worden, zo dra de Staat
„ zig in den zelven liete inwikkelen. Dat
„ de Koophandel, in zulk een geval, te
„ water en te lande, zou gestremd worden,
„ 't welk Holland buiten staat stellen zou,
„ om den last des oorlogs te draagen. Dat
„ de andere Provinciën hun aandeel ook
„ niet zouden kunnen opbrengen. Dat nieu-
„ we belastingen de inkomsten uit de loo-
„ pende middelen zouden doen afneemen.
„ Dat de tegenwoordige belastingen zelve
„ reeds te zwaar waren, en den Staat te
„ gronde brengen zouden. Dat de Verdra-
„ gen den Staat niet verbonden, om Span-
„ je, voor als nog, te ondersteunen. Dat
„ Spanje de bescherming zyner Nederlan-
„ den zou laten aankomen op zyne Bond-
„ genooten, welker magt niet opgewoogen

1683.

zwaarig-
heid om
te bewil-
ligen in
eene
voorge-
slaagen
werving
van zes-
tienduiz-
end
man.

„ was

1683. „ was tegen die van Frankryk , welk , in
 „ den jongſten kryg , eenen ſtaat van oor-
 „ log van omtrent zeventig millioenen hadt
 „ konnen opmaaken , en nu , daar het met
 „ verſcheiden' Verbonden geſterkt was , en
 „ verſcheiden' Landen aangewonnen hadt ,
 „ niet minder zou behoeven te doen. Dat
 „ de ingezetenen van Holland , gedurende
 „ den jongſten oorlog , met vyf millioenen
 „ 's jaars , belaſt geworden waren ; naauw-
 „ lyks de helft van 't inkomen hadden ,
 „ welk zy , voor dien oorlog , hadden ge-
 „ had : en dat , aan de agterſtallen aan 't
 „ Krygsvolk , en aan de Legerlaſten bleek ,
 „ dat de middelen , thans ingevoerd , nog
 „ niet genoegzaam waren , om den Staat
 „ van de gemaakte ſchulden te ontheffen.
 „ Dat de voorgeslaagen werving van zes-
 „ tienduizend man den Staat 3253166 , en
 „ Holland 1896900 guldens , in 't eerſte
 „ jaar , koſten zou. Dat de arbeid aan de
 „ Veſtingwerken dien laſt nog zou vergroo-
 „ ten. Dat de Legerlaſten Holland , in den
 „ jongſten oorlog , meer dan een millioen
 „ guldens gekoſt hadden. Dat Frankryk
 „ thans magtig ter zee was , 't welk den
 „ Staat ook zou noodzaaken , om eene aan-
 „ zienlyke Vloot van zestiſchepen ten
 „ minſten uit te ruſten , die , in de zeven
 „ maanden , 4575404 guldens zou moeten
 „ koſten. Dat Holland , in den jongſten
 „ oorlog , eenige jaaren agtereen , zo voor
 „ deſzelfs aandeel in de gemeene , als
 „ voor deſzelfs byzondere laſten , 26100000
 „ gul-

„ guldens 's jaars hadt moeten opbrengen; 1683.
 „ en dat daarentegen deszelfs inkomsten,
 „ in het voorleeden jaar, niet meer dan
 „ 13000000 beloopt hadden, die, naar
 „ alle waarschynlykheid, met de tiende ver-
 „ hooging op verscheiden' middelen, in dit
 „ jaar, maar op 14050000 guldens zouden
 „ kunnen worden gebragt: waaruit klaar-
 „ lyk volgde, dat men, uit van nieuws aan
 „ te stellen middelen, nog 12100000 guldens
 „ zou moeten vinden, boven het verval,
 „ dat, door den oorlog, in de tegenwoordi-
 „ ge middelen te wagten was, en zou moe-
 „ ten vergoed worden. Dat men geene
 „ nieuwe lasten zou kunnen opleggen in
 „ Holland, daar de vaste goederen zo veel
 „ bezwaard waren, als zy draagen konden;
 „ daar de persoonlyke lasten niet konden
 „ worden verhoogd, zonder de vermogende
 „ luiden ten Lande uit te dryven; en daar de
 „ middelen op de verteering de kleine Ge-
 „ meente reeds boven maate zwaar vielen.
 „ Dat het opneemen van penningen zonder
 „ *fonds* verderfelyk was, en 't Land zyn
 „ *credit* beneemen zou. Dat verscheiden'
 „ Provinciën haar aandeel in de gemeene
 „ lasten niet konden opbrengen; en dat,
 „ eindelyk, de Staat, zo hy zig in den oor-
 „ log liete inwikkelen, toch in 't kort, tot
 „ eene schandelyke en nadeelige Vrede zou
 „ genoodzaakt worden." Alle welke re-
 „ denen de Stad bewoogen, om eerder te ar-
 „ beiden aan de herstelling der Vrede tusschen
 „ de oorloogende Mogendheden, dan, door 't
 „ aanwerven van meerder Krygsvolk, den
 „ Staat

1683. Staat in te wikkelen in eenen verderfelyken oorlog (p).

Misnoe-
gen van
zyne
Hoog-
heid
hier-
over.

De meeste Leden van Holland verstonden nogtans, dat de werving behoorde voort te gaan. Delft alleen meende, dat men 'er niet toe besluiten moest dan met eenpaarigheid. Maar Amsterdam stemde bestendiglyk tegen de werving (q). Kort hierna, op den vyfden November, deedt de Graaf d'Avaux, Ambassadeur des Konings van Frankryk by de Staaten, hun eenen voorslag, inhoudende, dat de Koning, zyn Meester, zig, in de plaats van Luxemburg, welk hy gevorderd hadt, met eenige andere Plaatsen, 't zy in de Spaansche Nederlanden, of in Katalonie of Navarre, te vrede zou houden (r). En deeze voorslag sterkte de Stad Amsterdam in de gedagten, om de Vrede te bevorderen door Verdrag, en de werving af te stemmen. Doch zyne Hoogheid, die de Vergadering van Holland, ten deezen tyde, met zyne tegenwoordigheid vereerde, nam het gedrag der Afgevaardigden van Amsterdam zo kwalyk, dat hy verklaarde, „ dat de Graaf d'Avaux, zo hy hier tegen- „ woordig geweest ware, geene andere taal „ zou hebben kunnen voeren; dat Burge- „ meester van Beuningen, die meest in de „ Vergadering gesproken hadt, zyn hoofd „ kwyt zyn zou, zo men alles ten scherp- „ sten onderzoeken wilde; dat hy, Prins van „ Oranje, zo veel belang by 's Lands wel- „ waart

(p) Resol. Vroedsch. Lr. P. 3 Oct. 1683. f. 145.

(q) Resol. Vroedsch. Lr. P. 3 Nov. 1683. f. 164.

(r) Negociat. du Comte D'AVAUX Tom. I. p. 374 & suiv.

„ waart hadt als de Stad Amsterdam; dat 1685.
 „ hy zig van deeze Stad niet zou laten
 „ ringelooren, en nog veel minder zig vlyen
 „ naar de * grilligheden van van Beunin- * Capri-
 „ gen,“ die by den Prinse en deszelfs vrienden *ces.*
 den werdt aangezien, als de voornaame oor-
 zaak waarom Amsterdam zo zeer tegen de
 werving was (1). De Edelen en de meeste
 andere Leden gebruikten zo veele redenen
 als zy bedenken konden, om de Stad te doen
 veranderen van gedagten. Doch zy bleef *De Stad*
 by haar gevoelen. De Vergadering vaar- *blyft de*
 digde toen eenen Brief af aan de Stad, die *werving*
 den tienden November in de Vroedschap *afstem-*
 gelezen werdt. Men merkte deezen brief *men.*
 hier aan, als het werk van den Raadpensio- *De Ver-*
 naris Fagel in 't byzonder: vooral, om dat *gadering*
 daarin verscheiden' punten gevonden wer- *van Hol-*
 den, die in den mond van hunne Edele *land*
 Groot-Mogendheden, om verscheiden' ge- *schryft*
 wigtige redenen, niet konden worden gelee- *haar.*
 den. Men las 'er in „ dat de Leden der
 „ Vergaderinge, eenpaariglyk, de Vrede
 „ stelden boven den Oorlog, zo dezelve op
 „ grondslagen van regtvaardigheid kon ver-
 „ kreegen worden.“ Van de Nieuwmeeg-
 sche Vrede, meest door Holland bewerkt,
 werdt, in den brief, doorgaands met af-
 keuring, en zelfs met veragting gespro-
 ken. Het gedrag des Konings van Frank-
 ryk, na de Nieuwmeegsche Vrede, werdt,
 in den zelven, met haatelyke verwen, af-
 geschilderd, en zelfs duidelyk te verstaan
 ge-

(1) Vadeul. Hist. XV. Deel, bl. 143.

1683. gegeven, dat die Vorst toeleide, om zig meester te maaken van deezen Staat. De Leden scheenen, volgens deezen brief, te denken, dat Amsterdam alleen zwaarigheid maakte in de werving, om hen te verplichten tot het bewilligen in zulk een verdrag, als deeze Stad geraaden vondt. Met één woord, men vondt hier zo veele wanvoeglykheden in den gemelden Brief, dat men besloot, ter Vergaderinge aan te houden, dat dezelve geligt werdt uit de openbaare Registers. Ook verzuimde men niet, het Zy klaagt over onbenoegen der Stad te kennen te geeven, schampe- over de schampere en vinnige bejegeningen, re beje- die de Afgevaardigden der Stad, ter Vergaderinge der Staaten, hadden ondergaan, genin- en welken men hielt te stryden met de gen, haar door de Leden vryheid van stemmen, den Leden toebe- aange- hoorende; met bygevoegde verklaring aan daan. den Raadpensionaris, dat de Raad zulks, indien 't wederom gebeuren mogt, niet onaangeroerd zou kunnen laten voorbygaan, maar daarop antwoorden, zo als dezelve verstondt, aan de eer en de agting van deeze Stad te betaamen (t).

De Prins Doch 't was 'er zo ver van af, dat de Leden zouden beslooten hebben, den brief, aan van O- de Stad gerigt, in te trekken, dat de Ver- ranje de Stad gerigt, in te trekken, dat de Ver- stelt zig, gadering, oordeelende, dat Amsterdam al- op ver- leen de werving tegenstemde, schoon Delft, zoek der leen de werving tegenstemde, schoon Delft, Vergade- flegts onder voorwaarde, bewilligd hadt, ringe besloot, eene aanzienlyke bezending her- van Hol- waards te doen, aan 't hoofd van welke, land, aan de

de Prins van Oranje, als Stadhouder van 1683. Holland, verzocht werdt zig te stellen. Voorts, ^{t hoofd} bestondt zy uit de Heeren van *Wassenaer*, ^{eener} van *Villers* en van *Rhoon* uit de orde van de ^{bezen-} Ridderfchap, en twee Heeren uit ieder der ^{dinge} volgende negen Steden, Dordrecht, Haar- ^{her-} lem, Delft, Leiden, Gouda, Rotterdam, ^{waards.} Alkmaar, Hoorn en Enkhuizen, benevens den Raadpensionaris. De bezending kwam, den vyftienden November, te Amsterdam, en nam haaren intrek in 't Oude-zyds-Heeren Logement, van waar zy, den volgende morgen, door de regeerende Burgemeesteren, *Nicolaes Opmeer* en *Gerard Bors van Wa-*ren, verzeld van den Pensionaris, met koetsen werdt afgehaald, en geleid naar 't Stadhuis, daar Burgemeesteren en Raaden vergaderd waren. Op de eerste tyding, dat de koetsen den dam naderden, traden de twee andere Burgemeesteren, de Heeren *Joan Munter* en *Coenraad van Beuningen*, van twee Secretarissen verzeld, van 't Stadhuis, en ontvingen den Prins en de andere Heeren, by 't uittreeden der koetsen. Zyne Hoogheid werdt, door de Secretarissen, naar de Vroedschaps Kamer geleid, terwyl Burgemeesteren de overige koetsen bleeven afwagten. De Prins werdt, in 't Westen van De be-
't vertrek, alleen aan eene tafel geplaatst. ^{zending} Over hem zaten de vier Burgemeesteren, ^{verkrygt} insgelyks aan eene tafel, agter welke, de ^{gehoor,} Pensionaris en de twee Secretarissen ook ^{in de} Vroed-
aan eene tafel geplaatst waren. Ter reg- ^{fchap.} terhand van zyne Hoogheid, in 't Zuiden, zaten de Raaden; en ter linkerhand, in 't

1683. Noorden, de twee en twintig Heeren der bezendinge, in twee ryen: de drie Edelen naast aan den Prinse; daarna de Raadpensionaris, en vervolgens de Gemagtigden der Steden, in hunnen rang. De Raadpensionaris, den Geloofsbrief der Staaten van Holland hebbende overgeleverd, deedt eene lange redevoering, om Burgemeesteren en Raaden te beweegen tot bewilliging in de werving (u). Men beloofde, by monde van den Pensionaris *Jacob Hop*, op den voorslag te zullen letten, en zulk een besluit te zullen neemen, als met den eed en plicht van goede en getrouwe Regenten overeenkwame. Zyne Hoogheid en de andere Heeren werden toen, op gelyke wyze, afgeleid, en de voorslag, die schriftelyk overgeleverd was, gesteld in handen der Commissarissen van den Raad, in September benoemd (v), by welken nu de Heeren *Cornelis Geelwinck*, Heere van Kastrikom, en *Nicolaas Witsen* gevoegd werden (w).

De Stad
blyft by
haar ge-
voelen.

Zyne Hoogheid en de andere Heeren werden, dien dag en den volgenden, op Stads kosten, deftig onthaald. Ondertuschen, hadden Commissarissen den voorslag onderzocht, en deden 'er, den agttienden, verslag van, welk op het afstemmen van de werving, en het bewerken der aanneeminge van de voorwaarden, door Frankryk aangeboden, uitkwam. Men vondt geraaden, eer men hierop nog besloote, zyne Hoog-

(u) Munim.-Reg. N. 4. f. 499 & seqq.

(v) Zie hier voor, bl. 58.

(w) Resol. Vroedsch. L. P. 16 Nov. 1683. f. 189.

Hoogheid en den anderen Heeren, door 1683.
Burgemeesteren en Commissarissen van den

Raad, kennis te geeven van de redenen, waarop dit verslag steunde, met byvoeging, dat Burgemeesteren en Raaden van hun eindelijk besluit, op 't gehandelde met de bezendinge, ter naaster Dagvaart, opening zouden doen (x). Doch dit byvoegsel werdt niet wel genomen door den Prinse, die 'er zeer op gezet was, dat Burgemeesteren en Raaden zig, zonder uitstel, verklaarden. Men besloot dan, der bezendinge kennis te geeven, dat de Stad bleef by haar gevoelen (y). Zyne Hoogheid was 'er zeer over gestoord. De bezending begeerde, tegen den eenentwintigsten November, andermaal gehoor, in de volle Vroedschap. De Raadpensionaris leverde toen eene aanspraak, by wege van Protest, over, tegen het besluit der Stad; waarna zyne Hoogheid, het woord opneemende, zeide „ dat de Raadpensionaris geuit hadt de middelen, die, by hem „ en de Gemagtigden der Staaten, waren „ beraamd, om deeze Stad te beweegen tot „ bewilliging in de werving. Dat de vraag „ tegenwoordig alleen was, of de Stad zig „ by de overige Leden geliefde te voegen, „ niet of Spanje Frankryks voorslag behoorden „ de aan te neemen. Dat men alleenlyk „ zwaarigheid scheen te maaken om zig te „ schikken, of, om dat men, van 't begin „ der raadpleegingen, met de andere Leden „ den

Aan:
spraak
van zyne
Hoog-
heid.

(x) Resol. Vroedsch. Lr. P. 18 Nov. 1683. f. 193 enz.

(y) Resol. Vroedsch. Lr. P. 20 Nov. 1683. f. 230 enz.

1683. „ den verschild hebbende, nu voor kleinig-
 „ heid hieldt van zyn gevoelen afte staan;
 „ of, om dat men Frankryks voorflag den
 „ anderen Leden overdringen wilde, en
 „ hierom weigerde zig in staat van tegen-
 „ weer te stellen. Dat het, in eenen Staat
 „ als deeze, uit zo veele Leden bestaande,
 „ een onverdraaglyke grondregel was, dat
 „ één Lid alle de overigen zou willen re-
 „ geeren. Dat hy van 't voorgevallene ver-
 „ slag doen zou aan hunne Edele Groot-
 „ Mogendheden, op dat deezen daarna mog-
 „ ten besluiten, wat 'er verder diende ver-
 „ rigt te worden. Dat hy, als Stadhouder
 „ der Provincie, zig onschuldig hieldt aan
 „ alle de onheilen, die den Staat, door
 „ deeze weigering, zouden mogen overko-
 „ men. Dat hem niet onbewust was, hoe
 „ hy, in dezelfde hoedanigheid, gehouden
 „ ware, de geschillen onder de Leden te
 „ bemiddelen; doch dat hy zig even zeer
 „ gehouden rekende, elk Lid te houden by
 „ zyn regt, volgens welk, niemand hunner
 „ zig het gevoelen van een zyner Medele-
 „ den behoefde te laten overdringen. Al
 „ 't welke hy goedgevonden hadt, tot zyne
 „ ontlastinge, voort te brengen.”

Ant-
 woord
 van den
 Pensio-
 naris
 Hop, uit
 den naam
 van Bur-
 gemees-
 teren en
 Raaden.

Toen de Prins gesproken hadt, werdt,
 op de aanspraak van den Raadpensionaris
 en op 't gene 'er zyne Hoogheid hadt by-
 gevoegd, uit last van Burgemeesteren, door
 den Pensionaris Hop, in 't algemeen, ge-
 antwoord „ dat het hun smertte, dat de
 „ Besluiten van deezen Raad den Prinse en
 „ den anderen Heeren Gemagtigden geen
 „ ge-

„ genoeg gegeven hadden. Dat men zig 1683.
 „ niet verklaard hadt, dan op de uitdruk-
 „ kelyke begeerte van zyne Hoogheid. Dat
 „ de Raadpensionaris ook hadt verzogt, dat
 „ men niet wederom in 't breede, by mon-
 „ de of gefchifte, zou antwoorden, alzo
 „ de Staat met fchryven en wryven niet te
 „ behouden was; maar dat men, voor 't
 „ vertrek van den Prinse en van de andere
 „ Gemagtigden, een vast besluit name. Dat
 „ de Raad, wyders, de Afgevaardigden
 „ ter naaſter Dagvaart zou laſten, om te
 „ zien, op welk eene wyze, de zaaken zou-
 „ den kunnen worden geſchikt. Dat Bur-
 „ gemeefteren en Raad, eindelyk, voor
 „ God en de weereld, verklaarden, dat zy,
 „ in alle hunne raadſlagen, niets anders
 „ bedoelden, dan den welſtand des Vader-
 „ lands, en om, ten dienſte van zyne Hoog-
 „ heid, en tot bevordering van eenpaarig-
 „ heid onder de Leden, alles toe te bren-
 „ gen, wat men van eerlyke Regenten, die
 „ pligt en eed ter herte namen, zou kunnen
 „ verwagten: waarvan zy verzogten, dat
 „ aan de Leden der Staaten kennis gegeven
 „ mogt worden (z).”

Sommigen tekenen aan, dat de Prins van De be-
 Oranje dit antwoord naauwlyks gehoord zending
 hadt, of hy tradt ten Stadhuize af, in 't keert,
 heengaan zeggende „ dat hy klaarlyk zag, onver-
 „ met wien men verſtand hieldt,” het oog rigter
 hebbende op den Graave d'Avaux, Ambas- zaake,
 ſadeur van Frankryk; „ doch dat men 't zig naar den
 Haage.

„ deer-

(z) Reſo'. Vroedſch. Lr. P. 21 Nov. 1683. f. 234.

1683. „deerlyk beklagen zou (a).” Maar hiervan vind ik niets gemeld in de *Registers der Vroedschap*. Men voegt 'er by, dat zyne Hoogheid, terftond hierna, verzeld van den Heere van Rhoon en den Raadpensionaris Fagel, ter Stad uit vertrok, zonder, gelyk gebruikelijk was, van iemand der Regenten afscheid genomen te hebben. De andere Gemagtigden volgden hem: en de gantsche bezending, zes dagen te Amsterdam vertoefd hebbende, keerde onverrigter zaake in den Haage te rug.

Handeling van de Afgevaardigden der Stad op de Dagvaart.

Twee dagen hierna, magtigde de Raad de Afgevaardigen der Stad ter Vergaderinge van Holland, om de jongste aanspraak van den Raadpensionaris, en 't gene 'er door den Prinse bygevoegd was, omftandiglyk, te wederleggen. Men wees aan „ dat Frank-
 „ ryks voorflag, inderdaad, een punt van
 „ overweeing geworden was, zo men
 „ den oorlog vermyden wilde. Dat men
 „ zelfs, na dat men lang en onzeker geoor-
 „ loogd hadt, geene kans hebben zou, om
 „ zig betere voorwaarden te belooven. Dat
 „ de werving den oorlog onvermydelyk
 „ maaken zou, terwyl de last daarvan on-
 „ draaglyk zyn zou voor den Staat. Dat
 „ men altoos gezind geweest was, de toe-
 „ geevendheid der andere Leden, met ge-
 „ lyke toegeevendheid, te beantwoorden,
 „ fchoon de bejegening, die de Afgevaar-
 „ digden der Stad, sedert eenigen tyd,
 „ ontmoet hadden, gantsch niet overeen
 „ kwa-

(a) *Negociat. du Comte D'AVAUX Tom. II. p. 14.*

„ kwame met zulk eene toegeevendheid, 1683.
 „ hebbende sommigen zelfs, in een byzon-
 „ der gesprek, gewaagd van 't gene der Stad,
 „ in de jaaren 1577 en 1578, overgekomen
 „ was; 't welk, in de tegenwoordige om-
 „ standigheden, niet hadt kunnen geschie-
 „ den dan door zulken, die Amsterdam
 „ geen goed hert toedroegen. Dat de Stad
 „ dikwils van haar byzonder gevoelen was
 „ afgestapt, ten gevalle der andere Leden,
 „ en dat men 't haar hierom te minder
 „ kwalyk neemen kon, dat zy, in een stuk
 „ van zo veel gewigt als het tegenwoordi-
 „ ge, eens op haar stuk staan bleef. Dat
 „ zy getoond hadt, hoe zeer haar 's Lands
 „ behoudenis ter herte ging, in den jong-
 „ sten oorlog, toen zy zo diep in de beurze
 „ getaft hadt, dat de Staat haarer byzonde-
 „ re geldmiddelen daardoor vyfentwintig-
 „ honderd duizend guldens agteruit gezet
 „ was; doch dat het nu niet op 's Lands be-
 „ scherming aankwam, konnende men vre-
 „ de krygen, als men in Frankryks eisch
 „ bewilligde; daar de werving alleenlyk
 „ dienen zou, om Spanje ongenegener te
 „ maaken tot het beschermen zyner Ne-
 „ derlanden (b).”

Zyne Hoogheid en de Gemagtigden der De Prins
 Staaten, die te Amsterdam geweest waren, en ande-
 federt gevraagd zynde, wat zy, in den te-^{ren raa-}
 genwoordigen toestand der zaaken, raaden^{den, dat}
 zouden, verklaarden rondelyk, dat men tot^{men, by}
 de werving behoorde te besluiten by meer-^{meerder-}
 der-^{stemmen,}

(b) Resol. Vroedsch. Lr. P. 23 Nov. 1683. f. 238.

1683. derheid van stemmen. En deeze raad werd
 tot de overgenomen, om 'er in de Vroedschappen
 werving der Steden op te raadpleegen. De Stad Am-
 besluite. sterдам vondt, gelyk men ligtelyk denken
 Amster- kan, geen genoegen in deezen raad, en be-
 dam kant weerde, dat, in zaaken van belastinge, ge-
 'er zig lyk de werving was, naar de orde der Re-
 tegen. geeringe, geene overstemming vallen kon
 (c). Dordrecht en Delft maakten, sedert,
 een Ontwerp, dat tusschen beide ging, en
 strekken zou om Amsterdam te vereenigen
 met de overige Leden; doch de Stad vondt
 ook geen gevallen in dit Ontwerp, en vol-
 hardde by haare mening (d). Zelfs, be-
 floot zy, tegen 't einde des jaars, ter Ver-
 gaderinge van Holland, te klaagen, dat 'er
 meer Krygsvolk naar de Spaansche Neder-
 landen gezonden was, dan men, volgens de
 Verdragen, verplicht was te leveren; en te
 gelyk te wege te brengen, dat het alleen tot
 bezetting van sterke Plaatsen mogt worden
 gebruikt (e).

Hande- De Graaf d'Avaux, Ambassadeur des
 lingen Konings van Frankryk, verstaan hebbende,
 der Am- hoe zeer Amsterdam de werving tegenstem-
 sterдам de, en hoe sterk deeze Stad yverde tot be-
 sche Re- vordering der Vrede, door het aanneemen
 genten van eenen der voorstellen van 't Fransche
 of eeni- Hof; zegt, midlerwyl, op den twee en twin-
 gen der- tigsten December, met de Afgevaardigden
 zelfven van Amsterdam in een vertrouwelyk gesprek
 met den Graave van Avaux, te komen, en hen in hunne gedagten te ver-
 d'Avaux, ster-

(c) Resol. Vroedsch. Lr. P. 2 Dec. 1683. f. 263.

(d) Resol. Vroedsch. Lr. P. 10 Dec. 1683. f. 296.

(e) Resol. Vroedsch. Lr. P. 29 Dec. 1683. f. 302.

sterken, of nader tot de zynen te bewee- 1683.
 gen. D'Avaux geeft, in zyne *Handelingen*, Ambassa-
 die, voor eenige jaaren, in 't licht gegeven deur des
 zyn, te kennen, dat hy, van 't begin zyner Konings
 Ambassade af, na 't sluiten der Nieuwmeeg- van
 sche Vrede, veel verkeerling gehad hadt Frank-
 met de Amsterdamfche Regenten, of met ryk.
 eenigen derzelven, die hem, reeds in 't jaar
 1679, geraaden hadden, den Prins van O-
 ranje, op wien de Koning van Frankryk toen
 zeer misnoegd was, niet geheellyk tefchu-
 wen (f). Ook zou de Stad, op zynen raad,
 in September des gemelden jaars, een Ver-
 bond met Frankryk hebben voorgeslaagen,
 zo de Prins haar niet hadt doen veranderen
 van gedagten (g). Naderhand, zou d'A-
 vaux, volgens zyn verhaal, herwaards ge-
 schreeven hebben, om de Stad af te maa-
 nen van een Verdrag, tot handhaaving der
 Nieuwmeegsche Vrede (h), waarover toen
 gehandeld werdt. Hy verhaalt, wyders,
 dat hy zig, in 't jaar 1680, bediend hadt
 van een' Arminiaansch' Predikant te Am-
 sterdam, een man, schryft hy, van verstand
 en van veel vermogen by de Amsterdamfche
 Heeren, en die geen ander dan de Remon-
 strantsche Leeraar, en bekende Historie-
 fchryver, Geeraerd Brandt, kan geweest
 zyn; om eene naauwe gemeenschap uit te
 werken, tusschen Burgemeester Valckenier
 of de Stad in 't gemeen en de Provincien
 Fries.

(f) D'AVAUX Tom. I. p. 7, 8.

(g) Le meme Tom. I. p. 21, 22, 55.

(h) Le meme Tom. I. p. 34, 43.

1683. Friesland en Stad en Lande (i). Hy zegt ook, dat hem, door eenen der Raaden van Amsterdam, in November des jaars 1682, berigt was, dat de Raad beslooten hadt, de werving der zestienduizend man af te stemmen (k). Doch hier begaat hy een' blykbaaren misflag, alzo 'er, niet voor den vyfden October des jaars 1683, in de Vroedschap deezer Stad, geraadpleegd is, over de werving, die eerst, op den negenentwintigsten September te vooren, voorgeslaagen was. Voorts, verhaalt d'Avaux, dat hy, in Juny des jaars 1683, te Amsterdam geweest, en door eenen der Raaden, met wien hy briefwisseling onderhieldt, van eenige geheimen onderregt geworden was (l). In February te vooren, hadt hem, schryft hy, een Burgemeester van Amsterdam verhaald, hoe de *Heer van Amerongen*, Gezant der Staaten aan 't Hof van Berlyn, hem verzekerd hadt, dat de Keurvorst van Brandenburg eene lyn trekken zou met de Staaten, zo men zynen tweeden Zoon uit het eerste Huwelyk, *Prinse Lodewyk*, de opvolging in het Stadhouderschap deezer Provinciën, na 't overlyden des Prinsfen van Oranje, belooven kon (m). In 't begin van October, hadden, volgens zyn verhaal, de Heeren van Amsterdam hem nog iemand toegezonden, om hem te vraagen, of zy zig konden verzekerd houden, dat de Koning den oorlog
niet

(i) D'AVAUX *Tom. I. p. 101, 102, 109, 135.*

(k) Le meme *Tom. I. p. 253.*

(l) Le meme *Tom. I. p. 303, 304.*

(m) Le meme *Tom. I. p. 278.*

niet voortzetten zou, zo zy de werving afstemden (*n*)? In November, zou hem nog een Schepen van Amsterdam, uit den naam van twee Burgemeesteren, vier uren van den Haage, in den nacht, gesproken hebben, hem bekend maakende, dat de gantsche Raad, op Burgemeester van Beuningen na, den voorslag des Konings van Frankryk tot herstelling der Vrede met Spanje redelyk gevonden hadt (*o*). En op 't einde der gemelde maand, hadden, schryft hy, Burgemeester van Beuningen en een ander Amsterdamsch Regent nog iemand aan hem afgezonden, om met hem te spreken over 't werk der Vrede: met welken persoon, hy, volgens zyn verhaal, naderhand, nog meer dan eens gesproken hadt (*p*), eer hy, op den twee en twintigsten December, gelegenheid zocht, om met de Afgevaardigden der Stad in een vertrouwelyk gesprekte komen. Doch hoe veel staats 'er te maaken zy, op het gene de Graaf d'Avaux van zyne gesprekken met de Amsterdamsche Heeren, of met eenigen derzelven, verhaald heeft, beken ik niet te weeten. Vast gaat, dat de Regeering van Amsterdam, naderhand, verklaard heeft „ dat de Graaf d'Avaux, op den ge-
 „ melden twee en twintigsten December,
 „ gelegenheid gezocht hadt, om met haare
 „ Afgevaardigden vertrouwelyk te spreken, en dat Burgemeesteren en Raad of
 „ de Afgevaardigden ter Dagvaart, voor
 „ dien

Twyfel-
 ling over
 zyn ver-
 haal,
 wegens
 dezel-
 ven,

(*n*) D'AVAUX *Tom.* I. p. 345.

(*o*) Le meme *Tom.* I. p. 389.

(*p*) Le meme *Tom.* II. p. 20, 22, 30, 36, 40, 45.

1683. „ dien tyd, *in jaar en dag*, geene de minste „ gemeenschap met hem gehad hadden.” En hieruit schynt ten minste te volgen, dat de Amsterdamsche Regenten hem, binnen dien tyd, niet van wege de Stad, maar slegts als byzondere Perfoonen, gesproken hadden; schoon het tegendeel, in eenigen der aangehaalde Plaatsen uit zyne *Handelingen*, niet donkerlyk te kennen gegeven wordt.

De Hee-
ren Hooft
en Hop
spree-
ken, op
last hun-
ner Prin-
cipaalen,
met den
Ambassa-
deur.

Wat 'er van zy, de Afgevaardigden der Stad, bespeurende, dat zy, by den Prinse en by 's Prinsen vrienden, reeds verdagt waren van ongeoorlofd den handel met den Graave d'Avaux, vonden ongeraaden hem te spreken, zonder uitdrukkelyken last hunner Principaalen. Twee hunner, de Heeren *Gerrit Hooft*, Oud-Schepen en Raad, en *Jacob Hop*, Pensionaris der Stad, kreegen hierop terstond last om den Ambassadeur te hooren (q). Hy gaf hun te kennen „ dat „ de Koning, zyn Meester, den tyd, die „ Spanje gegeven was, om zig op zynen „ voorslag te verklaaren, verlengen wilde „ tot den eersten February des jaars 1684; „ en dat hy niet ongeneigd was, om zyne „ wapenen te trekken uit de Spaansche „ Nederlanden, en elders te gebruiken.” De Heeren Hooft en Hop, een' keer naar Amsterdam gedaan hebbende, om verslag te doen van 't gehandelde, kwamen den negen en twintigsten in den Haage te rug, met last van Burgemeesteren, die in de volle Vroedschap bekrachtigd was, om uit d'A.

(q) *Voyez* Negociat. du Comte D'AVAUX Tom. II. p. 76.

d'Avaux te verstaan „ wat grond hy hadt, 1683.
 „ tot het voorgeeven, dat Frankryk zyne
 „ wapenen naar elders zou willen overbren-
 „ gen.” Ook moesten zy op hem begeere-
 ren „ dat hy den Staaten, of eenigen voor-
 „ naamen Leden kennis gaf van 't gene hy
 „ hun, in 't byzonder, verklaard hadt: en
 „ zo hy hierin zwaarigheid maakte, moes-
 „ ten zy 'er zelve opening van doen aan
 „ den Raadpensionaris, en daar zy 't ver-
 „ der geraaden vonden (r).”

De Heeren Hooft en Hop voltrokken Zyn
 hunnen last by d'Avaux, zonder eenig uit-voorslag
 stel; doch vonden hem ongeneigd, om zig aan hun-
 zo duidelyk en openlyk aan de Staaten te
 verklaaren, als hy zig aan Amsterdam ver-
 klaard hadt. Hy zocht hen, daarentegen, te
 beweegen tot eene mondelinge verklaring
 van hunne bestendige genegenheid tot be-
 vordering der Vrede, en om met hem in
 onderhandeling te treden, over het gene,
 tot geruststelling beide van Frankryk en van
 deezen Staat, strekken kon. Doch de Am-
 sterdamsche Heeren weigerden rondelyk
 zig zo verre te verbinden (s). D'Avaux
 heeft nogtans kunnen goedvinden te schry-
 ven „ dat men beloofd hadt, dat de Stad
 „ de werving tegenstaan zou uit al haar
 „ vermogen, en haar best doen, om de
 „ Staatsche hulptroepen uit de Spaansche
 „ Nederlanden te rug te doen ontbieden,
 „ mids

(r) Resol. Voedisch. Lr. P. 29 Dec. 1683. f. 302. Mu-
 nim.-Regist. N. 4. f. 604 & seqq.

(s) Verhaal van de Convers. enz. in de Consider. van Staatsz.
 Num. XIV. bl. 67.

1683. „mids de Koning van Frankryk zyne wa-
 „penen naar Katalonie, of naar Italie over-
 „bragte (t).”

Misnoe- De handeling der Heeren Hooft en Hop
 gen van met den Graave d'Avaux geschiedde op
 zyne uitdrukkelyken last der Vroedschap van
 Hoog- Amsterdam, en daarom geenszins zo be-
 heid en dekt, of zyne Hoogheid en eenige Leden
 van eeni- der Vergaderinge van Holland moesten 'er
 ge Leden kennis van krygen. D'Avaux hadt, ter al-
 van Hol- gemeene Staatsvergaderinge, schriftelyk
 land, over de verklaard, dat de Koning, zyn Meester,
 hande- den tyd van beraad, die aan Spanje ver-
 ling van leend was, tot den laatsten January ver-
 Amster- lengde: 't welk men hieldt te strekken om
 dam met de werving te beletten, en een gevolg te
 den zyn van de gesprekken met die van Amster-
 Graave dam. De argwaan op deeze Stad nam dan,
 d'Avaux. hand over hand, toe, by allen, die den
 Prinse meest naar de oogen zagen. Zyne
 Hoogheid, zeer verstoord op de Stad, begaf
 zig, den eenendertigsten December, naar
 de Vergaderinge van Holland, den Leden
 voorhoudende „hoe die van Amsterdam
 „verhaald hadden, dat de Engelsche Ge-
 „zant aan den Heere *Nicolaas Witsen*, Oud-
 „Burgemeester en Raad, zou verklaard
 „hebben, dat men ontwyfelbaar oorlog
 „te wagten hadt, zo de werving voort-
 „ginge. Doch dat de Engelsche Gezant,
 „hiernaar gevraagd zynde, ontkend hadt,
 „in dier voege te hebben gesproken. Dat
 „men, zo Amsterdam in zulker voege
 „voortginge, zekerlyk oorlog hebben, en

„on-

„ onder den oorlog bezwyken zou. Dat 1683!
 „ men hem, te Amsterdam, beschuldigde,
 „ dat hy oorlog zegt, zonder dat men zul-
 „ ke lasteringen strafte, en terwylze, mis-
 „ schien, door de Regenten zelven gevoed
 „ werden; daar menze, zekerlyk, omtrent
 „ eenen Burgemeester, niet ongestraft ge-
 „ doogen zou. Hy zou zig, voer hy voort,
 „ niet beroemen, over 't gene hy gedaan
 „ hadt, om oorlog te voorkomen; maar hy
 „ hieldt zig verzekerd, dat de handelwy-
 „ ze, die van Beuningen, sedert eenigen
 „ tyd, gevolgd hadt, oorlog te wege bren-
 „ gen zou. Men zegt Frankryk te behaa-
 „ gen, en hieldt 'er, 't gene onverdraaglyk
 „ was, heimelyk verstand mede. 't Kwam
 „ 'er tegenwoordig op aan, of men zig, door
 „ Amsterdam, zou laten brengen tot on-
 „ derwerping aan Frankryk. Doch dit zou
 „ hy tegenstaan, zo lang 't in zyn vermo-
 „ gen ware. Men sprak van Vryheid, en
 „ dwong, ondertusschen, de Leden, om zig
 „ niet te wapenen. Maar April zou moge-
 „ lyk niet in 't Land zyn, of de kneppel
 „ zou op straat geworpen, en de zaaken ge-
 „ bragt wezen in den staat, waarin zy, in
 „ 't jaar 1672, waren. En dan zou blyken,
 „ wien 't hoofd vaster op de schouders staan
 „ zou, en welke Regenten eed en pligt be-
 „ tragt hadden; welken niet. De Vroed-
 „ schap van Amsterdam, vervolgde hy,
 „ sprak na, 't gene haar, door den Fran-
 „ schen Ambassadeur, voorgesproken was;
 „ ja gebruikte redenen, die de Franschen zel-
 „ ven niet gebruikten. Hem, Prinse van Oran-
 „ je,

1683. „ je, van wien men zig, in 't jaar 1672, be-
 „ diend hadt, om den Staat te redden,
 „ werdt nu te last gelegd, dat hy 's Lands
 „ bederf zegt. Doch hy zou zig Frankryk
 „ niet onderwerpen; maar den tegenwoor-
 „ digen vorm der Regeeringe, met zyn
 „ bloed, handhaaven.” Zyne Hoogheid
 eerst gesproken hebbende, verklaarde de
 Ridderſchap, met geen en minderen ernſt,
 „ dat zy 't zeggen, dat de Prins oorlog zegt,
 „ hielt voor loutere laſtering, alzo zy
 „ wift, hoe zeer hy voor de Vrede gey-
 „ verd hadt. Dat Amsterdam over alle de
 „ Leden zegt te heerſchen, daar men al-
 „ toos gezien hadt, dat de Leden eens wer-
 „ den, wanneer 'er zeftien of agttien eens
 „ waren. Dat Amsterdam de vryheid en
 „ de welvaart van den Staat in gevaar ſtel-
 „ de, en dat men zulken, die hiervan oor-
 „ zaak waren, by naame bekend maaken
 „ zou, en aan 't licht brengen, wat ver-
 „ ſtand zy met Frankryk gehouden hadden,
 „ zo door 't afzenden van poſtloopers, als
 „ op andere wyzen.” Doch al deeze he-
 vigheid ſtrekte ſlegts, om Amsterdam te
 beweegen tot bewilliging in de werving.
 Maar de Stad bleef by haar gevoelen. Een-
 nige Steden begonden haar toe te vallen.
 De Edelen, zulks beſpeurende, floegen
 voor „ of men den byzonderen Leden der
 „ Vergaderinge de verſtandhouding met uit-
 „ heemsche Gezanten niet behoorde te be-
 „ letten?” Sommigen neigden hiertoe (u).
 Doch

(u) Aantek. van den Heere HOP van 31 Dec. 1683. Aant.
 van een Regent van Delft van 31 Dec. 1683. MSS.

Doch de Afgevaardigden van Amsterdam 1683.
 verklaarden „ dat zy daartoe niet zouden Die van
 „ konnen verstaan, ten ware zulks, by eene Amster-
 „ duidelyke wet, verbooden werdt, of dat dam be-
 „ de Staat in openbaare vyandschap ware weeren,
 „ met de Mogendheden, van welken de dat het
 „ Gezanten waren afgezonden. Wel wil- hun vry-
 „ den zy belooven, dat zy van 't gene hun, sta, met
 „ den Staat in 't gemeen betreffende, door uitheem-
 „ uitheemsche Gezanten, mogt voorgehou- sche Ge-
 „ den worden, opening geeven zouden aan zantente
 „ de verdere Leden der hooge Regeeringe. spree-
 „ Met den Ambassadeur van Frankryk, ken.
 „ meenden zy zo wel te mogen spreken,
 „ als met de andere uitheemsche Gezan-
 „ ten, onder welken de Zweedsche, nog
 „ onlangs, door den Heere Raadpensiona-
 „ ris, aan hun gezonden was, om te ver-
 „ staan, hoe 't stondt met hunne raadplee-
 „ ging op 't stuk der wervingen? Ook be-
 „ hoorden zulke gesprekken hun zo wel
 „ vry te staan als anderen Leden der hooge
 „ Regeeringe, die zy, dagelyks, met uit-
 „ heemsche Staatsdienaars zagen verkee-
 „ ren.” Doch alzo 'er eenige *Resolutien*
 lagen, die 't handelen met uitheemsche Ge-
 zanten, door byzondere Leden, scheenen af
 te keuren, verklaarden zy, wat laater, aan
 den Raadpensionaris „ dat deeze Resolu-
 „ tien, zo menze al op het geval in geschil
 „ toepasselyk maaken wilde, de Leden al-
 „ leenlyk bragten onder de verbindtenis,
 „ om 't gene den Staat in 't gemeen betrof
 „ te brengen ter overweeginge der Leden
 „ van den Staat. Dit haddenze reeds ver-
 „ VI. Stuk. F „ klaard

1683. „klaard te willen doen: en onder deeze
 „verklaaring, meenden zy, zonder te mis-
 „doen, te kunnen voortgaan in hunne on-
 „derhandelingen met uitheemsche Gezan-
 „ten, en zelfs met den Ambassadeur van
 „Frankryk, zo lang deeze Kroon niet in
 „openbaare vyandschap geraakt was met
 „de Staaten (v).”

Zy ver- De Graaf d'Avaux, nog voor 't einde des
 volgen jaars 1683, last ontvangen hebbende van
 hunne den Koning, zynen Meester, om de Re-
 gesprek- geering van Amsterdam te verzekeren, dat
 ken met zyne Majesteit geene sterke Plaats in de
 den Am- Spaansche Nederlanden zou belegeren, zo
 bassadeur d'Avaux. de Staaten geene nieuwe werving dedden,
 noch hun Krygsvolk lieten gebruiken, om
 Fransche Plaatsen aan te tasten; begaf zig,

1684. ten dien einde, in 't begin des volgenden
 jaars, naar deeze Stad (w). De Afgevaar-
 digden derzelve spraken hem ook, op den
 agtsten January, in den Haage, hem drin-
 gende om, 't gene hy hun mondeling voor-
 hieldt, in geschrifte te vervatten, en ter
 Generaliteit in te leveren: waartoe hy ver-
 klaarde geen en last te hebben. De Graaf
 d'Avaux schreef, den volgenden dag, aan
 den Koning omstandiglyk over wat 'er, in
 dit gesprek, welk die van Amsterdam, na-
 derhand, verklaarden, zeer kort geweest
 te zyn (x), ware voorgevallen, onder an-
 deren, gewaagende van dingen, die ligtelyk
 misduid konden worden, ten nadeele van
 de

D'Avaux
 schryft
 den in-
 houd van
 één der-
 zelve
 over
 naar
 Frank-
 ryk.

(v) Verhaal van de Convers.

(w) D'AVAUX Tom. II. p. 113.

(x) Verhaal van de Convers.

de Stad, of van derzelver Afgevaardigden. 1684.

Hy deedt die van Amsterdam, onder anderen, zeggen „ dat men, in Holland, vrees „ hadt voor den Prinse van Oranje; dat zy „ wenschten, dat hy zyn voorstel in geschrift vervatten wilde, niet zo zeer om „ daarop ter Generaliteit te doen raadpleegen, als om 's Konings goede gevoelens „ omtrent deezen Staat rugtbaar te maken onder 't gemeen. Dat zy dagelyks „ eene Stad overhaalden, om de werving „ tegen te stemmen, en Friesland en Stad „ en Lande ook haast hoopten te winnen.”

Hy voegde hierby „ dat Amsterdam, in „ derdaad, sterk werkte onder de andere „ Steden, en in verscheiden' derzelven „ * kuiperyen hadt aangesteld; dat de Raad-** brigues* „ pensionaris Fagel, gesterkt met het vermogen des Prinzen van Oranje, zulk een „ besluit kon doen neemen als hy goedvondt, zelfs tegen de wetten van den „ Staat; doch dat hy, op deeze wyze, doende besluiten tot de werving, geen genot „ zou kunnen trekken van zulk een besluit, „ zo lang Amsterdam 'er niet in bewilligd hadt; also niemand den Solliciteuren militair geld zou willen verstrekken, tot „ het doen der werving. Dat het, nogtans, den Prinse en deezer Stad ligter „ viel, elkanderen te dwarsboomen, dan „ elk zynen eigen toeleeg te doen gelukken. „ Dat elk zig, ondertusschen, met Amsterdam vereenigde, en dat zyne Hoogheid, „ iet geweldigs onderneemende, meer tegenstand ontmoeten zou, dan hy verwacht „ hadt.”

1684. „ hadt.” Doch in den zelfden brief, stonden ook dingen, uit welken de oogmerken en het gedrag der Stad Amsterdam konden geregtvaardigd worden: als, onder anderen, „ dat zy den Koning geene byzondere verzekering hadt willen geeven, en verklaard „ hadt, dat zulks, door de algemeene Staaten, behoorde te geschieden, die zy nog „ hoopte, daartoe te zullen kunnen bewee- „ gen (y).”

De brief
wordt
onder-
schept.

Doch deeze brief en eenige anderen, die in 't zelfde pakket met een' renbode naar Frankryk gezonden waren, kwamen, kort hierna, in handen van den Prinse van Oranje. 't Is altoos een geheim gebleeven, op welk eene wyze. Van wege zyne Hoogheid, werdt gezeid, dat het Pakket door den *Markgraaf van Grana*, Landvoogd der Spaansche Nederlanden, onderschept was. Doch in de *Handelingen van den Graave d'Avaux*, die in 't jaar 1752 uitgekomen zyn, wordt deeze zaak in een ander licht gesteld. De Ambassadeur verhaalt „ dat de Prins van O- „ ranje, om de Amsterdamsche Heeren te „ bederven, hadt doen bespieden, wan- „ neer hy, Graaf d'Avaux, een' renbode „ afzondt naar Frankryk; dat hy, vernomen „ hebbende, dat 'er, op den negenden Ja- „ nuary, postpaarden gevraagd waren, den „ Renbode, die zynen weg over Luiknam, „ deedt volgen; dat de last, dien hy gaf, „ om de poorten van 's Hertogenbosch en „ an-

(y) Zie den Brief in de Confid. van Staatsz. Num. I. II. bl. 1, 9. en Holl. Merc. van 1684. bl. 19, 24.

„ andere Staatsche plaats en te doen openen, 1684.
 „ hem gelegenheid verschafte, om den Fran-
 „ schen Renbode te agterhaalen te Maas-
 „ tricht, daar hy hem, door den Bevel-
 „ hebber, eenen geruimen tyd deedt op-
 „ houden, eer men hem van postpaarden
 „ voorzage; dat hy, midlerwyl, drie par-
 „ tyen, van zeven man ieder, ter poorte
 „ uitzondt, met last om den Renbode, een
 „ vierdendeel uurs buiten Maastricht, in te
 „ wagten en op te ligten. Dat de party,
 „ die hem aantrof, tot de Staatsche Rege-
 „ menten van Berlau en Tilly behoorde.
 „ Dat zy hem ontkleedden, en van zyne
 „ brieven beroofden, zonder hem te bestee-
 „ len, en dat zy zyne laarzen en overrok aan
 „ zynen postlooper gaven, die hem weder-
 „ om naar Maastricht bragt; van waar hy
 „ zig naar den Haage begaf, den Amba-
 „ sadeur kennis geevende van 't gene hem
 „ overgekomen was; dat hy, Ambassadeur,
 „ in 't eerst, klaagde over zulk eene onder-
 „ neemng, zonder egter den Prins van O-
 „ ranje te beschuldigen; doch dat hy, gee-
 „ nen last van zyn Hof krygende om zyne
 „ klagten te vervolgen, daarvan afliet, om
 „ eerst te zien, wat gebruik de Prins van
 „ Oranje van de onderschepte brieven maa-
 „ ken zou (z).”

Terwyl zyne Hoogheid, of de Markgraaf Ter Ver-
 van Grana, op deszelfs verzoek, de brie gaderin-
 ven, die grootendeels in Cyfer geschreeven ge van
 waren, deedt ontcyferen, werdt de zaak Holland,
 van wordt

(z) D'AVAUX Tom. II. p. 122 & suiv.

1684. van de werving wederom op het tapyt gebragt, ter Vergaderinge van Holland. De Afgevaardigden van Amsterdam deeden 'er, den dertienden January, een wydluftig Ver- toog tegen (a). Doch alzo de meeste Le- den neigden tot de werving, vondt zyne Hoogheid geraaden, daartoe te doen beflui- ten, met meerderheid van ftemmen, onaan- gezien zulks gehouden werdt te ftryden met de grondwetten van den Staat, volgens wel- ken, in zaaken van oorlog, vrede, verande- ring van Regeeringe en belastingen, een- paarigheid vereifcht wordt. De Afgevaar- digden van Amsterdam lieten, ondertus- fchen, niet na, te fpreken met den Graa- ve d'Avaux, over 't gene de Vrede bevor- deren kon; doch gaven, in gevolge van hun- nen laft (b), opening van 't gene hun voor- kwam aan den Raadpensionaris, en aan de Leden der Vergaderinge. Maar zy konden niet voorkomen, dat, op den een en der- tigften January, ter Vergaderinge van Hol- land, met meerderheid van ftemmen, tot de werving beflooten werdt. Zy deeden 'er eene korte, en naderhand eene uitvoerige en fcherpe aantekening tegen, by welke laafte, het genomen befluit verklaard werdt voor ftrydig met de grondwetten van den Staat, en gevolgelyk voor nietig en van on- waarde, met byvoeging, dat de Stad nim- mer iet tot de kosten der werving betaalen zou (c).

Maar

Amster-
dam doet
'er eene
aanteke-
ning
tegen.

(a) Zie Vaderl. Hift. XV. Deel, bl. 170 enz.

(b) Refol. Vroedfch. Lr. P. 28 Jan. 1684. f. 308.

(c) Refol. Vroedfch. Lr. P. 4. 7 Febr. 1684. f. 316, 324. Refol. Holl. 31 Jan. 1684. bl. 14. Zie ook Vaderl. Hift. XV. Deel, bl. 178.

Maar Amsterdam kon zulke sterke be- 1684.
 sluiten, en die zo zeer aanliepen tegen 't Bekom-
 gevoelen des Prinsen van Oranje, niet nee- mering
 men, zonder dat men aldaar in eene mer- hier ter
 kelyke bekommring geraakte, voor eeni- Stede,
 gen geweldigen toelag van 's Prinsen zyde, voor
 om de Stad te doen veranderen van maat- geweldi-
 regels. Men was nog niet vergeten, hoe ge on-
 Willem de II., Prins van Oranje, zig, in 't dernee-
 jaar 1650, gesteld hebbende aan 't hoofd ming.
 eener bezendinge, onder anderen geschikt
 om Amsterdam tot andere gedagten te bren-
 gen; toen deeze bezending vrugteloos uit-
 gevallen was, zig van de wapenen van den
 Staat hadt gezogt te bedienen, om Amster-
 dam tot onderwerping te brengen. De aan-
 zienlyke bezending, die, met zyne Hoog-
 heid aan 't hoofd, in 't voorleeden jaar, hier
 ter Stede was geweest, hadt ook geene vrugt
 voortgebracht. Men hadt, derhalve, reden
 om voor eenig geweldig uitwerksel van 's
 Prinsen ongenoegen bedugt te zyn. D'A-
 vaux heeft aangetekend, hoe hem, in 't
 laatst van November des voorleeden jaars,
 kort na dat zyné Hoogheid te Amsterdam
 was geweest, een brief was medegedeeld,
 ten dien tyde, uit den Haage naar Amster-
 dam geschreeven, en meldende „ dat de
 „ Prins gezeid hadt, *dat men twee Burge-*
 „ *meesters van Amsterdam, die hy noemde,*
 „ *buiten staat stellen moest, om zig te kenten*
 „ *tegen zyne oogmerken.* Waarop iemant
 „ anders hadt geantwoord, *dat menze naar*
 „ *de andere weereld zenden moest:* en de Prins
 „ wederom, *dat menze, door tien anderen,*
 „ moest

1684. „moest doen verzellen.” D’Avaux verhaalt, wyders, dat de Regeering, in dien tyd, hierop reeds beslooten hadt, de wagten in de Stad te verdubbelen (*d*). Doch wat ook van de waarheid van dit verhaal zyn moge; vast gaat het, dat, terwyl men, in den Haage, nog raadpleegde op de werving der zestienduizend man; hier ter Stede, beslooten werdt, het getal der Stads foldaaten, welk, na de Nieuwmeegsche Vrede, tot op vierhonderd man, die in ’s Lands soldye stonden, verminderd was, met zeshonderd man te vermeerderen (*e*). En na dat men, ter Vergaderinge van Holland, met de meerderheid, tot de werving beslooten hadt, werdt geraaden gevonden, eene nieuwe orde te stellen op het opbyten van ’t ys rondsom de Stad: ’t welk, by de tegenwoordige strenge vorst, tot beveiliging derzelve, ten hoogste noodzaakelyk geoordeeld werdt (*f*).

Zyne
Hoog-
heid doet
de Hee-
ren
Hooft
en Hop
uit de
Verga-
deringe
van Hol-
land
gaan.

Doch de bekommering alhier nam toe, na dat men berigt gekreegen hadt van ’t gene, op den zestienden February, ter Vergaderinge van Holland, voorgevallen was. Zyne Hoogheid begaf zig, dien dag, des morgens ten elf uuren, naar de Vergadering, met den onderschepten brief van den Graave d’Avaux, die nu ontcyferd was, by zig. Zo dra hy gezeten was, gaf hy te kennen, dat hy der Vergaderinge iet van het hoogste gewigt hadt mede te deelen, te gelyk be-

(*d*) D’AVAUX *Tom. II. p. 22.*

(*e*) *Resol. Vroedsch. Lr. P. 28 Jan. 1684. f. 314.*

(*f*) *Resol. Vroedsch. Lr. P. 4 Febr. 1684. f. 318. Voienz*
aussi D’AVAUX Tom. II. p. 140, 177.

begeerende, dat de deuren vooraf geslooten werden, en den deurwaarderen bevolen, elk, die tot de Vergadering behoorde, binnen, doch niemand wederom uit te laten, zonder last van hunne Edele Groot Mogendheden. De Raadpensionaris gaf, hierop, terstond, zulk bevel aan den deurwaarder, zonder vooraf omvraag gedaan te hebben, gelyk eenigen, naderhand, meenden, dat hadt behooren te geschieden. Zyne Hoogheid verklaarde toen „ dat het gene „ hy hadt voor te draagen ook eenigszins „ betrof de Heeren Gerrit Hooft, Oud- „ Schepen en Raad, en Jacob Hop, Pensionaris der Stad Amsterdam, „ waarom hy verzocht „ dat deezen twee zig, zo lang „ de raadpleegingen duurden, in 't vertrek „ der Staaten, begeven wilden, „ gelyk zy deden. De Prins deedt toen den onderschepten brief van d'Avaux leezen, door den Raadpensionaris. Hy was nog onvertaald; en alzo veele Leden de Fransche taal niet of naauwlyks verstonden, kon de zin van denzelven, ten minste door deezen, niet gevat worden. Na 't leezen, beweerde zyne Hoogheid, dat de Heeren Hooft en Hop, wegens hunne verstandhouding met d'Avaux, te beschuldigen waren. De Raadpensionaris hadt ook, zo sommigen verhalen, aan veele punten van den brief eene zeer haatelyke uitlegging gegeven. Zy voegen 'er by, dat sommige Leden reeds spraken van de twee Heeren in hegtenis te nemen, toen deezen, anderhalf uur in 't vertrek getoefd hebbende, wederom binnen

1684.

En be-
schuldigt
hen van
ongeoor-
lofde
verstand-
houding
met
d'Avaux.

1684. traden, zonder geroepen te zyn. Sommigen vonden dit vreemd; doch de Burgemeester *Joan Huydecoper*, Heer van Maarseeven, die de dagvaart wegens Amsterdam ook bywoonde, en in de Vergaderkamer gebleeven was; en zy, verstonden, dat, naardemaal hunne naamen niet genoemd werden in den brief van d'Avaux, zy niet verplicht waren, zig te onthouden uit eene Vergadering, van welke zy erkende Leden waren. Wyders, begeerden zy, dat hun de brief nog eens mogt voorgelezen worden, op dat zy 'er zig op mogten verantwoorden. Doch dit werdt hun geweigerd. De Edelen, Dordrecht, Haarlem en andere Leden beweerden zelfs, met veel ernst, dat zy behoorden buiten te staan. Delft, Leiden, Gouda, Rotterdam en de Steden van 't Noorderkwartier zогten hen over te haalen, dat zy 't, uit inschikkelykheid, deden. Doch zy oordeelden, dat zy behoorden te blyven. Men tradt dan tot de raadpleegingen in hun byzyn. De Ridderfchap, zyne Hoogheid voor de opening bedankt hebbende, klaagde zeer, dat Amsterdam alle overleide met d'Avaux, en nog be-
 De Ridderfchap stemt voor 't verze-
 len der
 Papieren
 van Am-
 sterdam,
 die in
 den Haa-
 gewaren.
 Oordeel
 gelyde, daartoe bevoegd te zyn. Voorts, stemde zy, dat men de Stads Papieren, die in 't Logement der Afgevaardigden in den Haage beruften, nevens die van den Pensionaris Hop, behoorde te verzegelen, en op de Charterkamer te brengen, omze daarna te leezen, of ongelezen te rug te geeven, naar dat de Leden zouden geraaden vinden. Maar Dordrecht zeide „ dat de „ Hee-

„ Heeren van Amsterdam eerst strafbaar 1684.
 „ zyn zouden, als de brief waarheid sprak:
 „ 't welk men vooraf onderzoeken moest.” der an-
 Haarlem merkte aan „ dat, zo men onder- dere
 „ stelde, dat de brief, in allen deele, de Leden.
 „ waarheid sprak, zulk een gedrag, als
 „ Amsterdam gehouden hadt, den Staat
 „ het onderste boven keeren zou. Doch
 „ men wilde gaarne afwagten, wat Amster-
 „ dam van zelf doen zou, en den zagstten
 „ weg kiezen.” En dit laatste hadt Dor-
 drecht, schoon de verzegeling redelyk hou-
 dende, insgelyks, te verstaangegeven. Delft
 was 't, in dit opzigt, ook eens met deeze
 Steden; doch verstondt, daarenboven, dat
 men Amsterdam een afschrift van d'Avauxs
 brief toestaan moest. Zo begreep het ook
 Leiden. Amsterdam verklaarde, niet te kon-
 nen gedoogen, dat de Stads Papieren ver-
 zegeld werden; doch was gereed om op
 den brief te berigten, en ondertusschen den
Principaalen kennis te geeven. De Edelen
 stelden, wyders, voor, dat men de Papie-
 ren, door drie Heeren, zou kunnen doen
 verzegelen, en onder den Heere van Maar-
 seveen laten, mids hy, op den eed, aan-
 name, daarvan niets te verduisteren. Dor-
 drecht oordeelde ook, dat 'er verzekering
 zyn moest. Doch Delft en Leiden begree-
 pen, dat men zo scherp niet behoorde te
 gaan. Gouda hadt vertrouwen in Maarse-
 veen; doch voegde zich met de Edelen,
 indien de voorzittende Leden verder gaan
 wilden. Rotterdam en Gorinchem beriepen
 zig op naderen last. Schiedam mogt wel
 zien,

1684. zien, dat de Papieren, verzegeld zynde, onder den Heere van Maarseveen gelaaten werden: en de overige Leden stemden allen met de Ridderſchap. 't Beſluit viel dan „ dat men den Leden een afſchrift van „ den onderſchepten brief zou toezenden; „ dat de Heer van Maarſeven de bewaaring der Papieren in 't Comptoir van Amsterdam op zig neemen zou, en dat de „ brieven van den Penſionaris Hop by elkanderen zouden worden gelegd: alles onder 't zegel van den Heere van Maarſeven, en van twee andere Heeren.” Doch Amsterdam kantte zig ernſtelyk tegen dit beſluit, onaangezien zyne Hoogheid aanbodt, de raadpleegingen geheim te willen houden, enze niet, dan onder gelyke belofte van geheimhoudinge, aan de andere Provinciën te zullen mededeelen. De Raadpenſionaris zeide toen „ dat, naardemaal „ Amsterdam niet gedoogen wilde, dat iemand, nevens den Heere van Maarſveen, de papieren in bewaaring hieldt, „ de Ridderſchap niet zou kunnen nalaa- „ ten, alles nader te onderzoeken, en zelfs „ in 't licht te geeven.” De andere Leden kwamen genoegzaam overeen met de Ridderſchap. Eindelyk, werdt, na dat de Raadpenſionaris, tot vyfmaalen toe, de ſtemmen opgenomen hadt, by meerderheid van ſtemmen, vaſtgeſteld „ dat de verzegeling door „ drie Heeren geſchieden zou, en dat de „ Papieren zouden blyven onder den Heere „ van Maarſveen. Voorts, zou men den „ brief, in de Vroedſchappen, geheim „ hou-

„houden, en al 't gehandelde insgelyks. 1684.
 „Alleenlyk behieldt zyne Hoogheid de vry-
 „heid aan zig, om den brief te mogen
 „mededeelen aan de Gecommitteerden tot
 „de buitenlandsche zaaken, die hem hun-
 „nen Principaalen zouden mogen toefchik-
 „ken (g).” Doch 't leedt maar weinige
 dagen, of daar kwam eene vertaaling van
 den brief in 't licht, waarin nog verscheiden
 plaatsen oningevuld gebleeven waren, die
 men, naar 't scheen, niet hadt kunnen ont-
 cyferen; en welken, naderhand, in eene
 tweede uitgave, werden aangevuld.

De Heeren *Franco van der Goes*, Burge- De Stads
 meester van Delft, *Adriaan Baart*, Pensio Papieren
 naris van Alkmaar, en *Simon van Beaumont*, worden
 Secretaris der Staaten van Holland, wer- verze-
 den, nog op den zelfden zestienden Februa- geld.
 ry, gemagtigd, om de verzegeling der Pa-
 pieren van Amsterdam te doen, met hun
 eigen zegel, enze te laten onder den Hee-
 re van Maarseeven, tot dat de Leden zou-
 den geoordeeld hebben, of menze nader
 behoorde te onderzoeken, of niet. Zy kwee-
 ten zig terstond van deezen last. De Hee-
 ren Hooft en Hop vertrokken, nog dien
 zelfden avond, naar Amsterdam, daar de
 tyding, die zy bragten, Burgemeesteren ge-
 weldiglyk ontstelde, met naame Burgemees-
 ter van Beuningen, die, 't voorleeden jaar
 geregeerd hebbende, en nu als Oud-Burge-
 meester aangebleeven zynde, de meeste ken-
 nis hadt van 't gehandelde met d'Avaux, en
 'er

(g) Aantek. van den Heere HOF van 16 Febr. 1684.

1684. 'er verscheiden' brieven over hadt gewisseld met den Pensionaris Hop, die nu ook onder 't zegel lagen. De ontsteltenis van Burgemeesteren sproot, nogtans, gelyk zy naderhand verklaard hebben, niet uit eenige bewustheid van schuld; maar uit een bezef, dat zy, in den Haage, onheusch en onredelyk bejegend waren. Ook werdt, op den negentienden, toen de vertaaling van den brief van d'Avaux reeds in 't licht gekomen was, uit den naam van Burgemeesteren en Raad, eenen brief afgezonden aan alle de Steden van Holland, behelzende eene ernstige betuiging, dat de Regeering van Amsterdam haakte naar gelegenheid, om haare volkomen onschuld in 't gehandelde met d'Avaux, middagklaar, te doen blyken (b).

Burge-
meeste-
ren en
Raad
schryven
aan de
Steden.

D'Avaux
veront-
schuldigt
de Am-
sterdam-
sche
Heeren.

Ondertusschen, hadt de Graaf d'Avaux, volgens zyn verhaal, op den zestienden des avonds, reeds kennis gekreegen van 't gene, dien dag, in de Vergadering van Holland, was voorgevallen. Hy schreef terstond aan de Regeering van Amsterdam, dat hy bereid was ten zynen laste te neemen, 't gene men, uit zynen brief, ten haaren nadeele, meende te zullen konnen trekken. Men deedt hem schriftelyk bedanken, door den Pensionaris Hop. Ook hieldt hy zyn woord, aanwyzende „ dat men ten onreg- „ te twee Heeren met naame hadt beschul- „ digd, daar hy niemant in 't byzonder ge- „ noemd hadt; dat men zynen brief ook, „ op

(b) Resol. Holl. 24 Febr. 1684. bl. 95. Zie ook Confid. van Staatsz. N. VI. bl. 31. Holl. Merc. van 1684. bl. 31.

„ op meer dan ééne plaats, kwalyk ontcy- 1684.
 „ ferd hadt; en dat aan hem stondt, de
 „ zaaken, over welken hy handelde, op
 „ zulk eene wyze, aan zynen Meester voor
 „ te draagen, als hy geraaden vondt; zon-
 „ der dat iemand regt hadt, om daaruit be-
 „ schuldigingen te trekken, ten nadeele
 „ van eenen derden (i).”

’t Gebeurde met de Heeren Hooft en ’t Ge-
 Hop werdt, midlerwyl, spoedig rugtbaar meen
 in den Haage, daar elk den mond vol hadt spreekt
 van beschuldigingen der Heeren van Am- kwaad
 sterdam. „ Zy hadden, riep men, ’t Land van Am-
 „ verkogt aan den Koning van Frankryk,
 „ en ’t geld daarvoor van d’Avaux ontvan-
 „ gen; doch de Prins van Oranje hadt het
 „ verraad ontdekt. Men moest hen dan te
 „ regt stellen, of handelen, gelyk men de
 „ Witten gehandeld hadt.” Maar dit kwaad- Doch
 spreken hieldt op, na dat men den onder- laat ’er
 schepten brief van d’Avaux, waaruit het spoedig
 verraad zou hebben moeten blyken, gele- van af,
 zen hadt. Men vondt, in deezen brief,
 niets, dan eene sterke begeerte tot vrede
 in de Amsterdamsche Regeeringe, die haar,
 op zyn ergst genomen, gebragt hadt tot on-
 derhandelingen met den Ambassadeur van
 Frankryk, welke niet met de gewoone wy-
 ze van handelen overeenkwamen, zonder
 dat ’er in ’t allermínst uit bleek, dat men
 zig aan hem tot iet onbetaamlyks verbon-
 den hadt (k).

Bur-

(i) D’AVAUX *Tom. II. p. 204 & suiv.*(k) D’AVAUX *Tom. II. p. 209, 211.*

1684.
De Stad
besluit
geene
Afge-
vaardig-
den ter
Dagvaart
te zen-
den:

Noch op
de pun-
ten van
beschry-
vinge te
raadplee-
gen.

Burgemeesteren en Raaden, federt, be-
flooten hebbende, ernstelyk aan te houden
op de ontzegeling hunner Papieren, deeden
te gelyk een verhaal overleveren aan de
Vergadering van Holland van 't gene zy,
federt den twee en twintigsten December,
met den Graave d'Avaux gehandeld had-
den (l). Men liet dit verhaal ook in druk
uitgaan, en het bragt veel toe, om 't ge-
meen, welk men gezogt hadt te vervullen
met argwaan tegen de Amsterdamsche Hee-
ren, beter te onderregten. De Vergadering
van Holland, ondertusschen, de ontzege-
ling der Papieren hebbende afgeslaagen,
besloot men, van hier, geene Afgevaardig-
den meer ter Dagvaart te zenden; maar de-
zelfde alleenlyk te laten bywoonen, door de
Secretarissen *Dirk Geelwinck* en *Cornelis Mun-
ter*, die, van tyd tot tyd, verslag deeden
van 't gene in den Haage voorgevallen was
(m). De gewoonlyke Vergadering tegen
den zevenden Maart beschreeven zynde,
vondt men hier ongeraaden, eenig besluit
te neemen op de overgezonden punten van
beschryvinge. Zelfs weigerde men, in 't
eerst, te bewilligen in den voortgang der
lopende middelen; hoewel men, hierom-
trent, naderhand, eenigszins veranderde
van gedagten, en toestondt, dat eenige
middelen, op den gewoonlyken tyd, ver-
pagt werden (n).

De

(l) Resol. Vroedsch. Lr. Q. 23 Febr. 1684. f. 15.

(m) Resol. Vroedsch. Lr. Q. 28 Febr. 1684. f. 45. 49.

(n) Resol. Vroedsch. Lr. Q. 28 Febr. 8 Maart 1684. f.
52, 65.

De Ridderfchap en eenige Steden be- 1684.
 weerden, wat laater, dat men de verzegel- Eenige
 de Papieren behoorde te onderzoeken. Zy Leden
 hielden den anderen Leden voor. „ 1. Dat bewe-
 „ die van Amsterdam den Graave d'Avaux men de
 „ kennis gegeven hadden van de zwakheid verze-
 „ van den Staat, en van de verdeeldheid gelde
 „ in den zelve: en dat zy zig, hierdoor, Papieren
 „ met reden, verdagt gemaakt hadden. 2 behoort-
 „ Dat zy hem ook gezeid hadden, dat zy zoeken,
 „ de werving beletten, en 'er niet in be-
 „ willigen zouden. 3. Dat zy hem hadden
 „ onderregt van hunne kuiperyen, tot frem-
 „ ming van de werving; en van de Leden,
 „ die zy tot hun gevoelen hadden overge-
 „ haald. 4. Dat zy met hem hadden ge-
 „ fproken van byzondere verzekeringen,
 „ welken men hem, des noods, geeven
 „ zou. 5. Dat zy hem, eindelyk, gedron-
 „ gen hadden tot het inleveren eener Me-
 „ morie, niet zo zeer op dat men 'er ter
 „ algemeene Staatsvergaderinge over raad-
 „ pleegen, als op dat dezelve onder 't ge-
 „ meen rugtbaar worden zou. Alle welke
 „ dingen, huns oordeels, fmaakten naar
 „ ongeoorlofde verftandhouding, ten nadee-
 „ le van den Staat, en oorzaak gaven, om
 „ de verzegelde Papieren te onderzoeken.”
 Doch verfcheiden' Steden konden haare
 ftem nog niet geeven tot dit laafte (o). En Burge-
 Burgemeefteren van Amsterdam beant- meefte-
 woorden de vyf gemelde redenen, in eenen ren van
 brief aan de afgezonden ter Dagvaart, Amfter-
 waar- dam we-

(o) D'AVAUX *Tom.* II, p. 220, 240, 248.

1684. waarvan zy allen stemmenden Steden een
 derleg- afschrift toezonden. Zy merkten, op de
 gen hun- *eerste*, aan „ dat de brief van d'Avaux, ner-
 ne rede- „ gens, zo veel zy hadden kunnen bespeu-
 nen, „ ren, te kennen gaf, dat hy het zwakke
 „ van den Staat en de oneenigheid in den
 „ zelve uit hun verstaan hadt. Doch dee-
 „ ze dingen waren weerdkundig geweest,
 „ voor dat zy, in December, met hem in
 „ gesprek getreden waren, en konden lig-
 „ telyk geweeten worden, door eenen Am-
 „ bassadeur, van wien de Raadpensionaris
 „ Fagel dikwils gezeid hadt, dat hy alles
 „ wist uit te vorschen, wat in den Staat
 „ omging.” Op de *tweede* reden, zeiden-
 ze „ dat zy, omtrent het stuk der wervin-
 „ ge, nooit iet aan d'Avaux verklaard had-
 „ den, waardoor hunne vrye raadpleegin-
 „ gen op dit stuk, in 't allermint, konden
 „ gehinderd worden. De *derde* reden moest,
 „ vervolgdende, geheel, ongegrond voor-
 „ komen, aan elk, die wist, wat 'er, van
 „ den aanvang des jaars, op de werving
 „ geraadpleegd was; hebbende Amsterdam
 „ alleen Schiedam nevens zig gehad, in 't
 „ afstemmen derzelve, terwyl Delft geoor-
 „ deeld hadt, dat men 'er niet dan met een-
 „ paarige stemmen toe behoorde te beslui-
 „ ten. Zy wilden nogtans niet ontveinzen,
 „ dat zy aan d'Avaux gezeid hadden, dat
 „ omtrent het raadpleegen op zyne Memo-
 „ rien verscheiden' voornaame Leden, en
 „ zelfs, volgens zyn eigen getuigenis, de
 „ Raadpensionaris Fagel in hun gevoelen

„ wa-

„ waren: 't welk men ten onregte op de 1684.
 „ wervinge geduid hadt.” Op de *vierde* re-
 „ den, verklaardenze „ niet alleen geene
 „ beloften gedaan; maar zelfs geene de
 „ minste hoop gegeven te hebben van,
 „ t'eenigen tyde, eenige byzondere ver-
 „ bindtenis te zullen aangaan; waarom zy
 „ niet konden begrypen, wat den Ambas-
 „ sadeur mogt bewoogen hebben, om in 't
 „ slot van zynen brief te schryven, dat zy
 „ 't gesprek hierover zouden verschooven
 „ hebben, tot dat zy alle hoop, om hunne
 „ oogmerken te bereiken, zouden hebben
 „ verloren.” Eindelyk, zeidenze, op de
vyfde reden, dat hun oogmerk, in het
 „ dringen op het inleveren eener Memorie,
 „ geen ander geweest was dan dat dezelve
 „ komen mogt ter kennisse van zulken, die
 „ 'er over moesten raadpleegen. Doch,
 „ also zulk eene Memorie noodwendig naar
 „ de Provinciën zou moeten verzonden
 „ worden, zo hadt het den Ambassadeur
 „ vrygestaan, te schryven, dat hy daaruit
 „ iet goeds hoopte, tot bevordering van
 „ een Verdrag; zonder dat zy zien kon-
 „ den, hoe zulk schryven hun tot nadeel,
 „ veel min tot zo hooge misdaad, zou
 „ kunnen worden toegerekend.” Voorts,
 „ booden Burgemeesteren aan, gelyk zy reeds
 „ te vooren gedaan hadden, om hunne on-
 „ schuld, zo men 'er nog eenigszins aan twy-
 „ felen mogt, ook door het openleggen der
 „ verzegelde Papieren, zo verze hiertoe die-
 „ nen konden, nog volkomener te doen bly-

1684. ken (p). Doch op deezen brief volgde voor eerst niet anders, dan dat het onderzoeken der Papieren, waarop eenige Leden gedrongen hadden, werdt uitgesteld.

Gerug- Kort na 't afzenden van deezen brief, ten van werdt, volgens 't verhaal van d'Avaux, een aan- uit den Haage, naar Amsterdam geschree- slag op ven „ dat men, ter eerstgemelde plaats de Stad. „ naar middelen uitzag om Amsterdam aan „ te tasten, te bombardeeren, en aldaar „ eenen opstand te verwekken onder 't „ graauw (q).” Doch 't zy dit berigt eenigen grond hadt, of niet; men besloot, den drie en twintigsten Maart, op nieuws, boven de vierhonderd man Lands soldaaten, die hier in bezetting lagen, nog zeshonderd of agthonderd man in dienst der Stede aan te neemen (r).

Toeleg In de Stad, waren de Regenten niet zonder bekommering. Van Burgemeester van Beuningen wordt verhaald, dat hy, omtrent deezen tyd, niet uit Amsterdam durfde gaan, uit vreeze van opgeligt en vastgezet te zullen worden. Zelfs liepen 'er, ten deezen tyde, zulke sterke gerugten van eenen toeleg op zyn leeven, dat myne Heeren van den Geregte niet schroomden, op den een en twintigsten Maart, af te kondigen, dat hun de gegrondheid van die gerugten genoegzaam gebleeken was, te gelijk

(p) Missive van Burgem. van Amst. van 18 Maart 1684. in de Holl. Merc. van 1684. bl. 70 enz. en Confidet. van Staatsz. Num. XXVI. bl. 59.

(q) D'AVAUX Tom. II. p. 265, 270.

(r) Resol. Vroedsch. Lr. Q. 23 Maart 1684. f. 68.

lyk duizend zilveren Ducatons beloovende 1684.
aan die de schuldigen aanbragt (s). De
Stad werdt ook, door de Staaten, gemag-
tigd, om den medepligtigen strafvryheid
toe te zeggen (t). *Joan van Bankhem* en
Samuel Bosch werden, ten deezen tyde,
voor anderen, van den aanslag op Burge-
meester van Beuningen verdagt gehouden.
Van Bankhem hadt, in 't jaar 1672, Sche-
pen van den Haage zynde, de hand gehad
in den toeg op de Broeders de Witt, en
was, daarna, door zyne Hoogheid, tot
Baljuw van den Haage bevorderd. Doch
in de waarneeming van dit Ampt, hadt hy
zig zulks gekweeten, dat hy, van verschei-
den' euveldaaden beschuldigd zynde, op
de Voorpoorte van den Hove, vastgezet,
en eerlang veroordeeld werdt, om onthalsd
te worden. Doch hy beriep zig van dit
vonnis op den Hoogen Raade. Terwyl 't
geding daar onafgedaan hing, ontsnapte hy
uit de hegtenis, en week, ten deezen tyde,
naar Amsterdam, daar hy andermaal ge-
vat werdt. Men bragt hem wederom op
de Voorpoorte in den Haage; daar hy, na
lang gezeten te hebben, overleeden is.
Bosch, die te Amsterdam woonde, werdt,
terwyl van Bankhem daar nog vast zat, o-
penlyk ingedaagd (u). Doch ik vind niet,
dat hy te voorfchyn gekomen is.

De verwydering tusschen den Prins van Schriften
Oran. voor en

(s) Keurb. Q. f. 56. en hier agter Bylaage Lr. A.

(t) Resol. Holl. 24 Maart 1684. bl. 170.

(u) Vaderl. Hist. XIV. Deel, bl. 179. XV. Deel, bl. 204.

1684. Oranje en de Stad Amsterdam nam, mid-
 tegen lerwyl, hand over hand, toe, en werd ge-
 Amster- voed door scherpe schriften, die, van de
 dam in 't eene en de andere zyde, verspreid werden.
 licht ge- Onder anderen, kwam 'er eene zogenaam-
 geven. de *Missive van een' Regent ter Vergaderinge*
van Holland, op den naam van *Philaethes*,
 in 't licht, welke men hielt door den Raad-
 pensionaris Fagel geschreeven te zyn (v),
 en waarin het gedrag der Heeren van Am-
 sterdam vinnig doorgestreeken werd. De
 Regeering deezer Stadt vondt geraaden,
 dit Geschrift openlyk te wederleggen. 't
 Regende, daarenboven, schimpfschriften van
 allerlei soorte: in eenigen van welken, ook
 de Prins van Oranje niet gespaard werd.
 Het drukken en verkoopen van *schandelyke*
Libellen over Staatszaaken was, onlangs,
 door 's Lands Staaten, wel scherpelyk ver-
 booden (w). Zelfs kwam 'er, hier ter
 Stede, op den tienden May, eene Keur te-
 gen uit (x). Doch de drift van 't gemeen
 om zyne Overheid door te stryken, scheen
 aan te wassen tegen 't verbod. Te Amster-
 dam, aasden de ingezetenen, die thans
 zeer overtuigd waren van de goede oogmer-
 ken der Wethouderschap, op al wat 'er te-
 gen den Prinse van Oranje, meer of min
 openlyk, in 't licht kwam: schroomende
 men niet, hem te last te leggen, dat hy den
 Staat zocht in te wikkelen in eenen verderfe-
 ly.

(v) *Voicz D'AVAUX Tom. II. p. 289.*(w) *Groot-Plakaarb. IV. Deel, bl. 380, 380.*(x) *Handv. bl. 1044.*

lyken oorlog (y). Sommigen verhaalen zelfs, 1684.
dat de Regeering van Amsterdam in beraad
zou gelegd hebben, om *Henrik Kasimir*,
Prins van Nassau en Stadhouder van Fries-
land en Groningen, te verkiezen tot Bevel-
hebber der Stad (z). Doch hiervan heb ik
geen het minste blyk gevonden, in de *Re-*
gisters der Stad.

In 't begin van April, vaardigde zyne Voor-
Hoogheid, die klaarlyk bespeurde, dat hy zorg hier
weinig nut trekken kon, van het besluit tot ter Ste-
de, tegen
de werving, welk, buiten bewilliging van geweldi-
Amsterdam, genomen was; volgens het ver- ge on-
haal van d'Avaux, iemant af naar deeze dernee-
Stad, om te beproeven of men zig aldaar, mingen,
op eenigerlei voorwaarden, met hem zou
konnen verdraagen. Doch deeze pooging
hadt geen gevolg (a). Weinige dagen laa-
ter, maakte Burgemeester van Beuningen,
aan de Burgemeesteren Hudde en Huyde-
coper en aan den Pensionaris Hop bekend,
hoe de Professor *Joannes van der Waayen*,
die ten dien tyde gebruikt werdt, om de
Prinsfen van Oranje en Nassau met elkande-
ren te verzoenen, hem, dien ogtend, zyn-
de den veertienden April, kennis gegeven
hadt van de middelen, die daartoe, van de
zyde des Prinsfen van Oranje, waren aange-
wend, en die beide in beloften en bedrei-
gingen bestonden; en hoe hy 'er bygevoegd
hadt „ dat de Prins van Oranje ook het
„ oog

(y) *Voiez D'AVAUX Tom. II. p. 296.*

(z) *BURNET Vol. I. p. 594.*

(a) *D'AVAUX Tom. II. p. 294, 316.*

1684. „oog hadt op Amsterdam (b)“ De be-
kommering hier ter Stede nam, derhalve, zo
zeer toe, dat men, voor 't einde van May,
besloot nog vierhonderd Stads soldaaten aan
te neemen, en de Vestingwerken, die, tus-
schen de Haarlemmer-Poort en de Wester-
beer, merkelyk vervallen waren, te ver-
sterken (c). Ook werdt, wat eerder, by een
besluit van den Krygsraad, het getal der
Burgercompagnien, welk, voor eenigen tyd,
op vyftig verminderd was, wederom op zeltig
gebragt (d): waarop het, sedert, geblee-
ven is. En op den agtsten September, werdt
een algemeene orde vastgesteld op 't stuk
van den Allarm; wanneer de gantsche Bur-
gery in de wapenen komen, en niet dan op
bevel van Burgemeesteren of Kolonellen van
haare loopplaatsen scheiden moest (e).

De Stad
dringt
sterk op
de ont-
zegeling
haarer
Papie-
ren.

Midlerwyl, hadt zyne Hoogheid alle de
Provincien niet konnen overhaalen tot een
besluit op de wervingen, naar zyn genoegen.
In Zeeland, was 'er, met meerderheid van
stemmen, toe beslooten. Friesland en Stad
en Lande hadden 'er vlak uit tegen gestemd.
De algemeene Staaten neigden ook, meer
en meer, om, volgens den voorslag van
Frankryk, in onderhandeling te treden over
eene Vrede of twintigjaarg Bestand. De
zaaken schikten zig, derhalve, allengskens
naar

(b) Aantek. van den Heere Pension. J. HOP van 14 A-
pril 1684. MS.

(c) Resol. Vroedsch. Lr. Q. 24 May, 13 Juny 1684. f.
134, 135, 142.

(d) Handv. bl. 165.

(e) Handv. bl. 236.

naar de oogmerken der Stad Amsterdam. 1684.³
 Zy hadt, in 't midden van May, haare Afgevaardigden wederom gezonden in de Vergaderinge van Holland; doch die gantsche maand de ontzegeling haarer Papieren niet konnen verwerven. Burgemeesteren en Raaden, zulk een' hoon niet langer konnende verdraagen, beslooten, eindelyk, op den tweeden Juny, den Leden aan te zeggen,
 „ dat, zo men ten laatste geene orde stelde
 „ tot de lang gevorderde ontzegeling; zy
 „ niet zouden bewilligen in den ophef van
 „ eenige gemeene middelen binnen hunne
 „ Stad, noch langer met goede oogen aanzien, dat, zonder hunne toestemming,
 „ betaalingen gedaan werden op de posten
 „ van den Staat van oorloge. Zo men,
 „ nogtans, onverhoopt, goedvonde, hiermede voort te gaan, zouden zy zig genoodzaakt zien, daar tegen zulke besluiten te neemen, en zulke middelen te gebruiken,
 „ als zy, tot voorstand van hun regt, en van de waardigheit der Stad, zouden dienstig oordeelen: terwyl zy betuigden onschuldig te willen zyn aan alle de onheilen, welken hieruit zouden konnen opryzen (f).” Doch deeze ernstige verklaring was nog niet in staat, om de Leden tot de begeerde ontzegeling over te haalen. Burgemeesteren en Raaden beslooten, derhalve, eenige dagen later „ niet alleen „ niet te bewilligen in de aanstaande ver- „ pag-

(f) Resol. Vroedsch. Lr. Q. 2 Juny 1684. f. 119.

1684. „ pagting der gewoone loopende middelen;
 „ maar den Ontvanger *David de Wilhem* ook
 „ te belasten, by provisie, geene pennin-
 „ gen uit de ontvangst der Verpondinge of
 „ der andere gemeene middelen te zenden
 „ naar 's Lands Comptoir in den Haage,
 „ zo lang de Stads Papieren nog verzegeld
 „ gehouden werden (*g*).” Men gaf der
 Vergaderinge van Holland kennis van dit
 besluit: 't welk, eindelyk, te wege bragt,
 dat de Staaten, den Heer van Maarseveen
 eerst van de bewaaring der verzegelde Pa-
 pieren ontslaagen hebbende, bevel gaven,
 dat dezelve onzegeld en den Afgevaardig-
 den van Amsterdam in handen gesteld wer-
 den (*h*); gelyk, ruim vier maanden na de
 verzegeling, op den vierentwintigsten Juny,
 geschiedde (*i*). Terstond hierna, bewillig-
 de de Stad in den Staat van oorlog, over-
 eenkomstig met het advis van Gecommitteer-
 de Raaden, en in de gemeene middelen,
 die, volgens gewoonte, in 't kort, verpagt
 moesten worden (*k*). De algemeene Staa-
 ten slooten ook een Verdrag met Frankryk,
 waarby zy zig verbonden, om Spanje te
 beweegen tot het aanneemen van een twin-
 tigjaarg Bestand, welk, op den vyftienden
 Augustus, zo wel met het Keizerryk als
 met Spanje, geslooten werdt. De Stad Am-
 sterdam bereikte dus haar oogmerk, en ver-

't Ge-
 schiedt
 ten laat-
 ste.

(*g*) Resol. Vroedsch. Lr. Q. 13 Juny 1684. f. 141.

(*h*) Resol. Holl. 19, 23 Juny 1684. bl. 299, 305.

(*i*) D'AVAUX Tom. III. p. 225.

(*k*) Resol. Vroedsch. Lr. Q. 28 Juny 1684. f. 144, 145.

verkreëg, in de herftelling der rufte onder 1684.
 de nabuurige Mogendheden, het loon haarer onbezweeken' Standvafteigheit, onaangezien de hevigfte tegenkantingen. De wakkerheit en het beleid, in 't moediglyk voordraagen en aandringen haarer befluiten, door den Heere Penfionaris Hop, beweezen, werdt ook eerlang erkend, toen zy hem, die, in 't jaar 1680, voor vyf jaaren, aangenomen geweest was, uit aanmerking van de goede en getrouwe dienften, door hem, aen de Stad gedaen, en die nog voor het toekomende van deszelfs yver, vigilantie en ongemeene bequaemheid te verwagten waren, zonder bepaaling van tyd, in zyn ampt bevestigde (l). De Stad deedt hem, in 't jaar 1689, ook de eer van hem op de Nominatie tot Raadpenfionaris van Holland te brengen (m). In 't jaar 1684, niet lang na 't voorgevallene met den Heere Hooft en hem, ter Vergaderinge van Holland, tradt hy, hier ter Stede, in de egt met Jongkvrouwe *Izabelle Hooft*, Zufter van gemelden Heere. De Digter JOACHIM OUDAAAN maakte een deftig vers op dit Hawelyk, waarin hy zig, zinspeelende op het gebeurde in deezen jaare, onder anderen, dus hooren liet (n):

*Maar 't had wat in de klem te zetten op
 dat werk:*

Twes

(l) Refol. Vroedfch. Lr. Q. 11 July 1685. f. 319.

(m) Refol. Vroedfch. Lr. S. 26 May 1689. f. 317.

(n) Poëzy II. Deel, bl. 382.

1684. Twee helden, HOOFD en HOP, de dom-
mekracht te sterk,

(*) Vry-
heid. Waar met men u (*) en my (†) heeft zoe-
ken te ondermynen,

(†) Waar-
heid. Doen met onkreuk'bren moed 't gevreesst ge-
vaar verdwynen:

(§) Vry-
heid. 't Is tyd dan, dat ook Gy (§) die vadzig-
heid verlaat,

En weer te voorschyn treed tot welstand van
den Staat;

Geen macht van Koningen, noch Vorsten
zal u hind'ren;

Men ziet het eerlyk bloed der Vad'ren in hun
kind'ren

Herleven: AMSTERDAM, dat aan 't Ge-
meenebest

De levens ader strekt, verlaat zich op geen
vest,

Noch weerbaar ravelyn der diep geschote
grachten,

Noch wel gewonnen heir van Land- en wa-
termachten,

Noch schotdeur om een zee te zetten op het
veld,

Noch verd're tegenweer daar 't zyne vry-
heid geld;

Zoo zeer als op den moed en trouw der Bur-
gerheeren;

't Gematigd wederwicht van 't Vorstelyk
regeren.

B Y L A A G E BYLAAGE
L. A.*op het II. DEEL, XX. BOEK.*

L. A.

NOTIFICATIE,

*Wegens een' aanslag op het Leeven van den
Heer M^r. COENRAED VAN BEUNINGEN, regeerend
Burgemeester der Stad Amsterdam, ge-
dagtekend den 21 Maart 1684.*

Alsoo op de geruchten, welke als kennelyk is, sedert eenigen tyd geloopt hebben van eenig desleyn tegens het leven van den heer Burgermeester VAN BEUNINGEN, myn heeren van den gerechte door verscheide overeenstemmende informatien ende inditien genoegsaem sekerlyk is gebleeken, dat eenige booswigten, ten getalle van ses, seven ofte meer, omtrent het huys van gedagte heer VAN BEUNINGEN, op voorleeden donderdag, die geweest is den 16 deses, des avonts 't samengerot, het selve desleyn (dog God lof te vergeefs) hebben getragt te executeren: ende dat 'er voor de veyligheyd van een yder, ende speciaelyk van de gene die part aen de Regeringh hebben ten hoogsten aen gelegen is, dat sodanig ongehoort en verfoeyelyk moortdadigh ondernemen, op 't klaerst werde ontdeckt, ende dat de gene die daeraen schuldig syn, behoortlyk werden gestraft, als mede voorsien ten eynde het selve desleyn als nog niet werde uytgevoert, vermits aen welgedagte heeren van den

ge.

BYLAAGE geregte by goede informatie is gebleken, dat
 L^r. A. na de voorf. dag van den 16 deses binnen de-
 fe Stadt nog booswichten fyn gevonden, die
 haer hebben laten ontvallen dat het nog uitge-
 voert soude werden, Soo is 't, dat haer Ed:
 achtb. om daertegens naer behoren te voorfien
 goetgevonden hebben aen een yder Ingefetenen
 van defe Stad te ordonneren, ten spoedigften
 aen den heere hooft Officier bekend te maken
 alle het gene hem of haer van het voorf. moort-
 dadigh toeleggh, of andere diergelyk magh be-
 kent zyn, op arbitrale correctie, by aldien y-
 mant daer in naerlatigh soude mogen werden
 gevonden, en maken haer Ed: achtb. vorders by
 desen bekend ende beloven, dat by soo verre
 ymant een ofte meer complices van 't voorf.
 moortdadigh deffeyn fal weten aen te melden,
 diermaten dat defelve daer op in hechteniffe fal
 werden bekomen, en van fyn misdaet overtuygt,
 voor die goede dienst aen de Justitie, en aen
 de gemeene faeke gedaen, fal genieten een be-
 looning van duyfent filvere Ducatons, en dat
 fyn naem fecret fal werden gehouden: en dat
 by aldien den aenbrenger selfs een van de Com-
 plices soude mogen fyn, haer Ed: achtb. alles
 fullen doen wat in haer is, om hem pardon en
 impunitie te procureren, ende dat defelve daer
 en boven insgelyks fal genieten de voorf. præ-
 mie van duyfent filvere ducats, by aldien als
 vooren gemelt, een of meer van fyne Compli-
 ces daer op in hechteniffe werden bekomen, en
 van haer misdaet overtuygt. Ordonneerende
 haer Ed: achtb. daer en boven wel expreffelyk,
 dat niemant 't zy Herbergier, Drogasteryhouder,
 of houders van flapers, of andere, wie 't ook
 soude moogen fyn, binnen defe Stadt althans
 yemant van buyten ingekomen, logerende, voor
 welkers onfchuld hy niet verantwoorden wil of
 kan, niet fal vermogen van defe tydt af vorders
 in

XX. BOEK. GESCHIEDENISSEN. III

in syn huys te houden, sonder de naem ende de qualiteyt van de persoon, aenstonts bekend te maken aen de Capiteyn, ofte in syn absentie aen de naeste hooft officier van de wyk, in dewelke hy woont, statuerende en ordonneerende daerenboven haer Ed. achth. dat alle herbergiers, Droogegastery houders, houders van slapers en diergelyke, die vreemde luyden syn gewoon te logeren, van dagh tot dagh aen de Capiteynen off hooft officieren hier boven geroert, van de gene die sy logeren notificatie sullen hebben te geven, en een Billet over te leveren, inhoudende hare naem en qualiteyt. En indien deselve Capiteyn, of in syn absentie de naeste hooft-officier van de wyk eenigh het minste nabedenken op de voorsz. aengegeven personen soude mogen hebben, dat deselve daer van aenstonts kennisse sullen hebben te geven aen den heer Operschout deser Stad, en in gevalle ymant in 't aengeven van personen die hy logeert gebreckigh blyft sal verbeuren een somme van 100 guldens, en boven dien arbitralyk werden gecorrigeert. Waerschouwende eyndelyk haer Ed. achth. een yder sorgvuldelyk in achting te nemen, dat by haer niet werden ontfangen, sonder groote omsichtigheyt, luyden die van quaet bedryf verdacht konnen zyn.

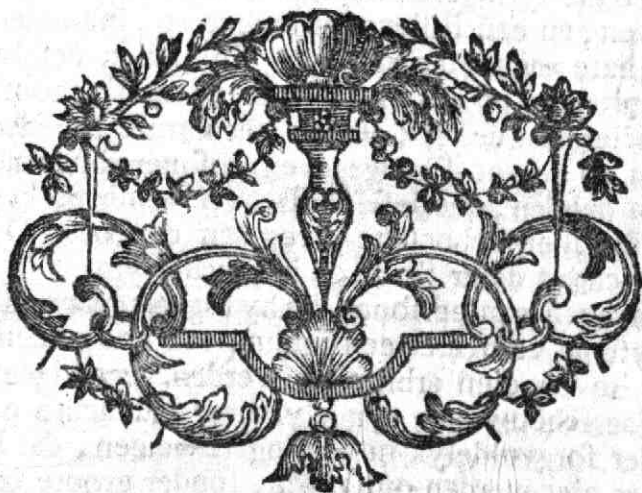
Aldus gearresteert den 21 maert 1684 pres.
de heeren Burgermeesteren *Joannes Hudde* en Mr. *Joan Huydekoper*, Ridder, Heer van maerssveen, neerdyck &c. en de heeren Schepenen Mr. *Jacob Jacobsz. Hinlopen*, *Albert Bentes*, *Cornelis Valkenier*, Mr. *Jeronimus de Haze de Georgio*, *Jacob Elias*, en Mr. *Pieter Hulst*. En ten selve dage gepubliceert, presentibus Mr. *Jacob Jacobz. Hinlopen*, præsiderende Schepen, als Stedehouder van de heer Mr. *Ja-*

BYLAAGE
L. A.

Jacob Boreel, hooft-officier, *Joannes Hudde*, Burgermeester; *Cornelis Valkenier* en *Mr. Pieter Hulst*, Schepenen.

In kennisse van my Secretaris.

(Was getekend) W. VALCKENIER.

TWEE.

T W E E D E D E E L.
 GESCHIEDENISSEN
 VAN
 A M S T E R D A M.

EENENTWINTIGSTE BOEK.

AMSTERDAMS GESCHIEDENISSEN,
 van het jaar 1684, tot het jaar 1695.

't Ontzegelen der Papieren van Amster-
 dam, en de Verdragen, die 'er op
 gevolgd waren, scheenen de verzoening
 tusschen zyne Hoogheid en deeze Stad te
 hebben moeten uitwerken. Ook schryven
 sommigen, dat de Prins en de Prinses, se-
 dert, door de Regeering herwaards geno-
 digd, en treffelyk onthaald werden (a).
 Doch de Stad kante zig, in dit en in 't vol-
 gende jaar, zo ernstelyk tegen zulken van
 's Prinzen onderneemingen, die zy hieldt te
 strekken, tot krenking van het regt en de
 vryheden der Steden, dat daaruit of nieuw
 misnoegen ontstondt, of klaarlyk bleek,
 dat de verzoening niet zo volkomen geweest
 was, als zyne Hoogheid gewenscht hadt.
 Hy liet nogtans niet na, zelfs na het sluiten
 van het twintigjaarg Bestand, onder de hand,
 door

(a) BURNET Vol. I. p. 594.

1684

Hy rydt
door de
Stad,
zonder
voor 't
Stadhuis
te willen
afstree-
den.

door middel van den Heere *van Beverningk* en anderen, te arbeiden, om Amsterdam te winnen (*b*). Men wil zelfs, dat hy *Burgemeesteren* beloofde, dat hy zig, voortaan, in 't waarneemen zyner hooge ampten, slip- telyk zou houden aan de grondwetten van den Staat; en dat men hem, daarop, ver- klaard hadt, dat men het voorgevallene niet meer gedenken wilde (*c*). Ook melden som- migen, dat *Burgemeester van Beuningen* in 't byzonder zyn best deedt, om 's *Prinsen* gunst te herwinnen, en zelfs, om eene vol- komen verzoening te bewerken, tusschen zyne Hoogheid en de Stad (*d*). Doch hoe weinig hy hierin nog gevorderd ware, bleek, volgens sommiger verhaal, in 't begin van *October*. De *Prins* bevondt zig toen, op een *Lusthuis*, naby *Haarlem*, vermoedelyk op 't *Huis Zwaanenburg*, op halfweg, tus- schen deeze Stad en *Amsterdam*, met voor- neemen, om, van daar, naar *Zoestdyk* te ryden, daar hy eenige weeken dagt te ver- toeven. De naaste weg derwaards was door *Amsterdam*. Een *Neef* van *Burge- meester van Beuningen*, zyne Hoogheid verzellende, gaf zynen Oom kennis van 's *Prinsen* voornemen, om door *Amsterdam* te trekken. Van *Beuningen* verzuimde niet, de andere *Burgemeesteren* hiervan te ver- wittigen. Men besloot, de middagmaaltyd voor zyne Hoogheid te bereiden; doch na- derhand verstaande dat hy niet voor vier uren

(*b*) D'AVAUX *Tom. IV. p. 81, 89, 96.*

(*c*) D'AVAUX *Tom. IV. p. 99, 107.*

(*d*) D'AVAUX *Tom. IV. p. 113.*

uuren aankomen zou, vondt men geraaden, 1684.
 de middagmaaltyd in een nanoens-onthaal
 te veranderen. De gantsche Raad kwam,
 op 't verzoek van den Heere van Beunin-
 gen, byeen, op 't Stadhuis. Doch zyne
 Hoogheid, met vollen ren, van den Nieu-
 wendyk, op den Dam komende, nam zy-
 nen weg dicht langs de Waage, en scheen
 't Stadhuis te willen myden. Drie Burge-
 meesteren, *Cornelis Geelvinck*, Heer van
 Kastrikom, *Coenraad van Beuningen* en *Joan*
Huydecoper, Heer van Maarfeveen, zynde
 den Heere *Joannes Hudde* afwezig, hadden
 naauwlyks zo veel tyd gehad, dat zy, ten
 Stadhuize afgetreden, de koets deden stil-
 houden. De Heer Geelvinck, diethans voor-
 zat in Burgemeesters-Kamer, verzocht den
 Prins, dat hy hun de eer wilde aandoen van
 eenige verversching, die op 't Stadhuis ge-
 reed gemaakt was, te komen nuttigen.
 Doch hy weigerde het fierlyk, zonder eenig
 teken van beleefdheid te geeven, dan dat hy
 't hoofd een weinig voorwaards boog naar
 't poortier van de koets: waarna hy, zonder
 zig eenigszins op te houden, de Kalverstraat
 in, en ter Stad uit reedt. En deeze onvriende-
 lykheid werdt genomen voor een blyk van
 's Prinsen aanhoudend misnoegen op de Re-
 geering van Amsterdam. Men wil ook, dat
 dit voorval Burgemeester van Beuningen,
 hier, by de Regeeringe, in ongunst bragt,
 also hy verzekerd hadt, dat zyne Hoog-
 heid kwam met oogmerk om te spreken
 van de bekwaamste middelen, om het

1684. onderling goed verftand te herftellen (e).
 Men vaart voort met voor de verze-
 kerdheid der Stad zorg te draagen. Ondertuffchen, duurde de bekommering
 nog hier ter Stede. De aangenomen Stads
 foldaaten bleeven in dienst, en Burgemees-
 teren werden, voor 't einde van October,
 op nieuws, gemagtigd, om, door het op-
 maaken van ingestorte wallen; door 't ver-
 plaatsen van 't geschut; door het toemaa-
 ken van de Amftelfluis, en andere bruggen
 en fluizen; door het ftellen van paalwerk,
 of wat 'er meer noodig mogt zyn, alles te
 doen, wat tot het befluiten en verzekeren
 der Stad en der toegangen derwaards ver-
 eifcht werdt (f). Ook tekenen sommigen
 aan, dat de zwakke plaats en om de Stad
 met paalen bezet; de wallen met oorlogs-
 behoeften voorzien; geschut op zekere af-
 ftanden geplaatst; fchuiten met geschut in
 den Amftel en andere wateren, en twee ge-
 wapende vaartuigen in 't Y gelegd werden:
 alle welke voorbehoedsels toegeschreeven
 werden aan de vrees, welke men hier hadt
 voor eene geweldige onderneeming des
 Prinzen van Oranje (g); die, egter of nooit
 beraamd geweest, of ten minste nooit ter
 uitvoeringe gebragt is.

't Getal der Pre-
 dikanten wordt met een
 vermeer- derd. Den dienst der Predikanten alhier, federt
 het bouwen der Ooster-Kerke, merkelyk
 zwaarder geworden zynde, vooral, om dat
 onder derzelver getal ook eenige ouden en
 zwakken gevonden werden; verzogt de Ker-
 kenraad, in de Lente deezer jaars, om ver-
 meer-

(e) Voyez D'AVAUX Tom. IV. p. 113 & suiv. 119.

(f) Resol. Vroedsch. Lr. Q. 27 Off. 1684. f. 193.

(g) D'AVAUX Tom. IV. p. 199.

meerdering van Predikanten; waarop de Vroedschap besloot, het gewoone getal met een te verhoogen (b).

Wat laater, werdt geraaden gevonden, De Intrest der Capitaalen, die ten laste van de Stad liepen, van drie en een half op drie ten honderd te verminderen, mids dat aan zulken, die hunne Capitaalen, tot deezen Intrest, niet aan de Stad begeerden te laaten, de aflossing derzelven aangeboden werdt (i).

Zyne Hoogheid, zo men meende, on- derregt, dat 'er, in 't benoemen der goede Luiden van Agten te Dordrecht, welk door de Gilden geschiedt, eenige onbehoorlyk- heden hadden plaats gehad, bragt te wege, dat eenige Gemagtigden uit den Hove waards gezonden werden, die, zonder Wethouderschap te kennen, een begin maak- ten van het onderzoeken der Nominatie. Doch hun werdt, van Stads wege, belet, daarmede voort te vaaren, en zy genood- zaakt, onverrigter zaake, te rug te keeren. De Regeering van Dordrecht klaagde, se- dert, over 't Hof, ter Vergaderinge van Holland, en werdt daarin ondersteund door de Stad Amsterdam, die verstondt, dat het Hof geen regtsgebied hadt in de Steden; schoon zy, van de anderezyde, het regt des Stadhouders wilde blyven handhaaven (k).

Zy

(b) Resol. Vroedsch. Lr. Q. 20 Maart 1684. f. 67.

(i) Resol. Vroedsch. Lr. Q. 28 Juny 1684. f. 146.

(k) Resol. Vroedsch. Lr. Q. 7, 15 Nov. 18, 20 Dec. 1684. f. 196, 205, 212, 231.

1685. Zy leverde zelfs, in den aanvang des volgenden jaars, een uitvoerig Vertoog ter Vergaderinge van Holland over, waarin het regt des Stadhouders, om onderzoek te doen op de Nominatien, naauwkeuriglyk, werdt naargespoord, en onder anderen getoond, „ dat aan de Staaten stondt kennis te nemen van de geschillen, die over de uitgebreidheid en paalen van het Stadhouderlyk gezag, tusschen den Stadhouder en de Steden, mogten voorvallen (1).” Doch eer de Staaten hierop eenig besluit namen, hadt zyne Hoogheid te wege gebragt, dat 'er, te Dordrecht, eene nieuwe Nominatie van goede Luiden van Agten gemaakt werdt; waaruit hy, terstond, de verkiezing deedt. Wy hebben, elders (m), omstandiglyk gehandeld van dit geschil, welk Amsterdam niet regelregt betrof; waarom te minder noodig is, dat wy 'er hier breeder van gewaagen zouden.

Zyne
Hoog-
heid ver-
zoent zig
volko-
menlyk
met de
Stad Am-
sterdam.

De Prins van Oranje, die ongaarne gezien hadt, dat de Stad zig voegde aan de zyde van Dordrecht, vatte nieuw misnoegen tegen haar op, toen zy, na 't sluiten van het twintigjaarg Bestand, sterk begon te dringen op vermindering van Landmagt, terwijl zy zig zeer geneigd toonde, om den aanbouw van Oorlogschepen te helpen bevorderen. De Regeering besloot zelfs, geene penningen meer naar den Haage te zenden, tot betaalinge van 's Lands Krygsvolk;

en

(1) Resol. Vroedsch. Lx. Q. 2, 15 Jan. 6 Febr. 1685. f. 242, 258, 266. Munim.-Reg. N. 5. f. 370 & seqq.

(m) Vaderl. Hist. XV. Deel, bl. 259 enz.

en de Ontvanger *David de Wilhem* kreeg 1685. last, om hiermede, tot nader bevel, op te houden (n): terwyl zy nieuwe zorg droeg voor de veiligheid der Stad, door het getal der gewoonlyke Ratelwagt, met tweehonderd man, te vermeerderen (o). Zy liet zig, nogtans, eerlang, overhaalen om van de afdanking af te zien, midt de aanbouw van zes en dertig Oorlogschepen, waartoe, reeds in 't jaar 1682, beslooten was, sterker werdt voortgezet (p). Haar besluit bragt veel toe, om haar te herstellen in de gunst van zyne Hoogheid, en de verzoening te volmaaken, die, in 't voorleeden jaar, gebrekkelyk gebleeven was. D'AVAUX verhaalt, dat Burgemeester Hudde, die thans, als Oud-Burgemeester, aangebleeven was, en 't meeste gezag hadt in de Stad, meer dan anderen, schroomde, den Prins te mishaagen. Ook vervreemde de vervolging der Gereformeerden in Frankryk de Regenten van Amsterdam, meer en meer, van het volgen van maatregels, die met de inzigten en belangen van het Fransche Hof overeenkwamen, en tot hiertoe den Staat in vrede bewaard hadden. Voor 't einde des jaars, werdt de verzoening getroffen. Men beloofde, het voorgevallene, ter wederzyde, te zullen vergeeten. Ook zou men, volgens 't verhaal van D'AVAUX, van den een' en den anderen kant, niets van gewigt in

(n) Resol. Vroedsch. Lr. Q. 19 Maart 1685. f. 290, 291.

(o) Resol. Vroedsch. Lr. Q. 30 Dec. 1684. 8 Jan. 1685. f. 232, 248.

(p) Zie Vaderl. Hist. XV. Deel, bl. 283 enz.

1685. in de Vergadering van Holland brengen ,
 meester zonder 'er elkanderen, vooraf, overgehoord
 van Beu. te hebben. Doch de Ambassadeur voegt
 ningen. 'er by , dat Burgemeester van Beuningen
 niet in 't Verdrag begreepen was. De Prins
 bleef te zeer op hem gestoord: en hy hadt,
 ook in Amsterdam, in ver na, het aanzien
 niet, welk hy voorheen aldaar gehad hadt
 (q). Wy laten egter deeze byzonderhe-
 den, die alleen op 't gezag van D'AVAUX
 steunen, geheellyk voor zyne rekening.
 Gelyk ook ter zyner verantwoordinge blyft
 de vertelling, dat de Prins, na't sluiten van 't
 Verdrag, gaarne gezien zou hebben, dat
 men hem verzogt hadt, in Amsterdam te
 komen: doch dat, zulks door zyne vrien-
 den in de Vroedschap gebragt zynde, al-
 daar beslooten werdt, dit bezoek, onder
 voorwendfel van het ongunstig jaargetyde,
 beleefdelyk, van de hand te wyzen (r).
 Immers, ik vind hiervan geene melding al-
 toos, in de *Registers van de Vroedschap*.

De Stad
 verde-
 digt zig,
 wegens
 eene be-
 schuldi-
 ging van
 t Engel-
 sche Hof,
 als of zy
 de on-
 dernee-

Karel de II., Koning van Groot-Britan-
 je, in February dezes jaars, overleeden
 zynde, was opgevolgd, door zynen Broe-
 der, *Jakob den II.*, die den Roomschen Gods-
 dienst beleedt. De Prins van Oranje, Schoon-
 zoon des Konings, was nooit onverschillig
 geweest, omtrent den toestand der zaaken
 in Engeland; doch begon 'er zig nu ernsti-
 ger mede te moeijen. En meenen eenigen,
 dat hy niet onkundig geweest zy van den
 aan-

(q) *Negociat. du Comte D'AVAUX Tom. V. p. 137, 182, 190, 191.*

(r) *D'AVAUX Tom. V. p. 205.*

aanflag tegen de Regeeringe van Koning Jakob, die, in den voorzomer deezes jaars, 1685.
 door den *Hertog van Monmouth*, natuurlyken ming des Hertogs
 Zoon van Karel den II., ondernomen werd. van Monmouth
 Monmouth hadt zig, eerst in den Haage, begun-
 en daarna, zeer in 't heimelyk, te Amster- stigd
 dam onthouden, daar hy den toeleg be- hadt.
 raamde, met den *Graaf van Argyle*, die ins-
 gelyks herwaards geweeken was (s). De
 laatste bekwam hier, zo BURNET schryft,
 honderd duizend guldens van eene ryke We-
 duwe, en kocht 'er voorraad van krygsbe-
 hoeften voor, met welken hy, in 't midden
 van May, naar Schotland zeilde. Mon-
 mouth volgde hem, omtrent drie weken
 laater, zig begeven hebbende aan boord
 van een klein Oorlogschip van dertig stuk-
 ken, welk hier ter Stede van *Klaas Jakobs-*
zoon de Vries gekocht, en de *Helderenberg* ge-
 naamd was. Het werd gevoerd door den
 Kapitein *Pieter Abrahamszoon Brakel*. De
 Regeering van Amsterdam hadt geene ken-
 nis gekreegen van deeze uitrusting, voor
 dat het te laat, en de *Helderenberg* reeds
 vertrokken was. Zy hadt zelfs niet ge-
 weeten, dat Monmouth zig in de Stad ont-
 hielt; doch 'er, op 's Konings begeerte,
 onderzoek naar gedaan, met oogmerk om
 hem te doen vertrekken, zo men hem hadt
 kunnen vinden. Zelfs was zeker *Blaauw-*
boekje, genaamd *An impartial Enquiry*, of
Onzydig Onderzoek, welk, waarschylyk,
 door de vrienden des Hertogs van Mon-
 mouth,

(s) Zie Vaderl. Hist. XV. Deel, bl. 296.

1685. mouth, verspreid was, en scherpe beschuldigingen inhieldt tegen Karel den II., die toen nog leefde, en deszelfs Broeder, den Hertog van Jork, hier ter Stede, den zesden February, door 't Geregt verboden (t). Al 't welke bewees, dat men, te Amsterdam, den Koning van Groot-Britanje niet ongestraft wilde laten hoonen. Monmouth, in 't westen van Engeland geland zynde, hadt zig, terstond, voor *Koning* doen uitroepen, en eene Oorlogsverklaaring tegen Jakob den II. in 't licht gegeven, die ook hier te Lande verspreid; doch terstond, door 't Hof, en ook door 't Geregt van Amsterdam (u), verboden werdt. Men weet, hoe beide Monmouth en Argyle hunne roekeloze onderneeming, sedert, met den hals geboet hebben (v). Koning Jakob klaagde zeer over de Regeering van Amsterdam, die 't schip den Helderenberg niet in beslag genomen hadt, schoon het, door den Engelschen Gezant *Skelton*, verzogt, en door de Staa-ten bevolen geweest was. Doch de Stad verdedigde zig zo volkomenlyk, in eenen brief aan de Staatsche Gezanten in Engeland, dat 'er 't Hof, zo 't scheen, genoeg in nam. Kapitein Brakel, eenen tyd lang te Londen in hegtenis gezeten hebbende, verwierf zelfs, ten laatste, vergiffenis van den Koning. Doch 't schip de Helderenberg, van eigenaar veranderd, en, op 't einde des jaars, voor deeze Stad gekomen zynde, werdt

(t) Kenrb. Q. f. 87.

(u) Kenrb. Q. f. 92 verso.

(v) Zie Vaderl. Hist. XV. Deel, bl. 300 enz.

werdt daar in beslag genomen, en ten be- 1685,
hoeve des Konings verbeurd verklaard. De
tegenwoordige eigenaar werdt nogtans, uit
's Lands kasse, met elfduizend guldens,
schadeloos gesteld (w).

Burgemeesteren van Amsterdam, geraa- De Stad
den gevonden hebbende, den weg tusschen verkrygt
Duivendrecht en Abkoude, die zeer verval- Ootroi
len was, te herstellen, en om den zelven tot ver-
rydbaar te maaken, eene Valbrug te leggen betering
over de Ringsloot van de Diemermeer; ver- van den
wierven, op den drie en twintigsten Maart schen
deezes jaars, Ootroi van 's Lands Staaten, Duiven-
om de Landeryen, tot verbredeinge vanden drechten
weg vereischt, van de eigenaars, volgens Abkou-
de.
schatting van de Geregten, te mogen over-
neemen, en om, tot vergoedinge der on-
kosten, eenen draaglyken Tol te mogen
heffen (x). Men trof, op den eenentwin-
tigsten May des volgenden jaars, eene Over-
eenkomst met de Poldermeesters en Inge-
landen van de groote Duivendrechtse Pol-
der, wegens het gebruik en de hoogte van
den nieuwen weg: en de weg- en brugtol
werden, ten zelfden tyde, geregeld (y).

De twee Latynsche Schoolen, die, al't Verval
sedert eenige jaaren, tot één gebragt wa- der La-
ren (z), vervielen egter tegenwoordig zo tynsche
zeer, door de opregting van andere byzon- Schoole
dere Latynsche Schoolen, waarin beter on-
der-

(w) Zie Vaderl. Hist. XV. Deel, bl. 304 enz.

(x) III. Privileg. boek, f. 120 verso. Handv. bl. 435.
verg. Groot-Memor. N. VII. f. 147.

(y) Handv. bl. 435, 436.

(z) Zie hier na, in de Beschryv. der LATYNSCHE SCHOOLE.

1685. derwys gegeven werdt, dat Burgemeesteren en Raad, in Maymaand deezes jaars, te raade werden, den tegenwoordigen Rector te beweegen, om van zyn ampt af te staan, en hem en den anderen Meesteren, welken men mogt goedvinden te ontslaan, een be- hoorlyk jaargeld toe te leggen. Men be- sloot, wyders, naar bekwaame mannen om te zien, om de plaatsen der bedanken te vervullen; en, op dat men hierin te beter slaagen zou, de wedde van Rector en Mees- ters te verhoogen (a).

't Her- roepen van 't Edict van Nantes geeft ge- legen- heid, dat zig, op nieuws, veele Fransche vlugte- lingen her- waards begee- ven. Het Edict van Nantes, waarby den Ge- reformeerden, in den jaare 1598, vryheid van Godsdienstoefeninge in Frankryk toege- staan was, in October deezes jaars, zynde ingetrokken, begon de vervolging aldaar, op nieuws, heviger dan te vooren. Geboo- ren Hollanders, die zig in Frankryk hadden nedergezet, werden zelfs niet verschoond. Het vlugten werdt nog algemeener dan het geweest was. Kort te vooren, hadt men, in Frankryk, en byzonderlyk te Bourdeaux en te Rouan, beslag gelegd op de bezittin- gen van veele Gereformeerde Koopluiden, die penningen en goederen van Hollandsche Koopluiden onder zig hadden. Zestig Am- sterdamsche Koopluiden hadden zig, in Sep- tember, met een Smeekschrift vervoegd aan Burgemeesteren, om, door derzelver voorspraak, herstelling van schade te beko- men. De Pensionaris Hop sprak 'er over met den Graave d'Avaux, die goede woor- den

(a) Refol. Vroedsch. Lr. Q. 22 May 1685, f. 299.

den gaf (b). Doch ik vind niet aangetekend, welk een gevolg deeze zaak gehad hebbe. De Regeering van Amsterdam verzuimde, ondertusschen, niets, om de Fransche vlugtelingen hier wel te ontvangen. In Hunne October, besloot zy, aan agt van de bestekwaamste Predikanten onder dezelve, elk twee-honderd guldens 's jaars toe te leggen, van onmidds zy zig hier ter Stede onthielden, en derhouden Predikdienst waarnamen (c): en in Januarij des volgenden jaars, werdt gelyke somme aan nog vier anderen toegelegd (d). By de verdeeling, die, naderhand, door de Staaten van Holland, op het onderhouden der gevlugte Fransche Predikanten, werdt gemaakt, werden 'er aan Amsterdam zestien toegewezen (e). Aan *Jean Cabrier*, Andere die hier de *Taffetas lustreerde*, zo goed als voordeelen hun, te Lions, werdt een geschenk van vyfhonderd guldens, en twee-honderd guldens jaarlyks toegelegd, midts hy zyne konst aan Stede, geene buitenluiden leerde (f). De twee jaarlyksche Collecten ten behoeve der Fransche vlugtelingen, die, in 't jaar 1683, voort twee jaaren, vergund waren, werden, na 't herroepen van 't Edict van Nantes, nog voor twee jaaren, toegestaan (g). En alzo het getal dier Vlugtelingen, na dien tyd, zo 't Schermsterk toenam, dat de Walsche Kerk te klein werd tot eene bevonden werdt, om het zelve te bevatten, nieuwe werd

(b) D'AVAUX *Tom. V. p. 153, 155, 163.*

(c) *Resol. Vroedsch. Lr. Q. 13 Oct. 1685. f. 346.*

(d) *Resol. Vroedsch. Lr. R. 5 Jan. 1686. f. 40.*

(e) *Holl. Merc. van 1686. bl. 128.*

(f) *Resol. Vroedsch. Lr. R. 23 Oct. 1685. f. 4.*

(g) *Resol. Vroedsch. Lr. R. 9 Nov. 1685. f. 6.*

1685. werd't het Schermſchool op de Prinfengraft
 Kerk by 't Molenpad tot eene tweede Kerk be-
 voor hun kwaam gemaakt, en van Stads wege, twee
 bekwaam ſteenen wooningen voor dezelve, tot ge-
 gemaakt. bruik der Diaconie en voor den Koſter, ge-
 ſchikt (*b*). Aan de makers van gouden,
 zilveren, zyden en wollen Stoffen werd't
 plaats tot het opregten van werkhuizen ge-
 ſchonken (*i*). Te Rotterdam, volgde men
 den zelfden voet. De Franſche handwer-
 ken werden, in zo grooten getale, overge-
 bragt naar Amſterdam, naar Rotterdam en
 elders, dat de Ambaſſadeur d'Avaux zulks
 met geene goede oogen kon aanzien, en 'er
 deerlyk over klaagde, in zyne brieven (*k*).
 De Koopluiden hier te Lande deden, on-
 dertuſſchen, hun beſt, om Paſpoorten te
 verkrygen van den Koning van Frankryk,
 voor zulken hunner bloedvrienden, die on-
 der 't gebied van den Staat gebooren wa-
 ren, en zig in Frankryk hadden nedergezet,
 zonder aldaar *genaturaliſeerd* te zyn: 't welk,
 meen ik, ſomtyds gelukte. Een Amſter-
 damſch Koopman, *Vincent* genaamd, ver-
 zocht zulk een Paſpoort voor zynen broeder,
 die eene Papiermaakery by Angoulême hadt,
 waaraan wel vyfhonderd arbeiders de koſt
 wonnen (*l*). En ik meen, dat hem zyn ver-
 zoek toegeſtaan werd't. De Regeering van
 Amſterdam ſprak zelve voor eenige luiden
 van naame, welker bloedvrienden hier ter
 Ste-

(*b*) Reſol. Vroedſch. Lr. R. 22 Dec. 1685. f. 33.

(*i*) Reſol. Vroedſch. Lr. R. 27 April 1686. f. 100.

(*k*) D'AVAUX Tom. V. p. 267. Tom. VI. p. 93.

(*l*) D'AVAUX Tom. V. p. 193.

Stede in de Regeeringe waren: en onder 1686.
 anderen, voor Mevrouw *van Oudschoorn*,
 die reeds zeventig jaaren bereikte, en wiens
 man verlof voor den tyd van zes maanden
 hadt, om zig buiten 't Koningkryk te ont-
 houden; voor den Heere *van Heemstede*, die
 ook reeds buiten Frankryk was; doch aldaar
 nog eenig goed hadt; voor Mevrouw de
Weduwe van der Meer en voor den Heere
ter Smitten, die geen van beide *genaturali-*
seerd waren. Voorts, verzogt de Stad ver-
 gifenis en vryheid voor den Heer *Dutry*,
 die in hegtenis genomen was, om dat hy de
 kinderen van den Heer *de la Sabliere*, een'
 vlugteling, naar 't schynt, in zyne herberge
 bewaard hadt. D'Avaux stelde 't verzoek
 der Heeren van Amsterdam gunstiglyk voor
 aan den Koning (m): en 't schynt, dat 'er,
 ten minste gedeeltelyk, in bewilligd is.
 Wat laater, verzogt een Burgemeester van
 Amsterdam vryen uittogt voor de vrouw en
 kinderen van eenen zyner nabestaanden,
van den Bosch genaamd, die uit Frankryk
 geweeken was (n). De Staaten Generaal
 hadden, te vooren, verzogt om de vryheid
 van twee Hollanders, de Heeren *Ploos van*
Amstel en *van Hussen*, die, beschuldigd dat
 zy eenige Fransche Gereformeerden hadden
 helpen ontvlugten, in Frankryk, in hegte-
 nis genomen waren (o): en ik meen, dat
 ook dit verzoek hun toegestaan is. De vlg-
 telingen, die herwaards kwamen, bragten,

20

(m) D'AVAUX Tom. V. p. 303, 304. Tom. VI. p. 13.

(n) D'AVAUX Tom. VI. p. 15.

(o) D'AVAUX Tom. V. p. 253.

1686. zo zy eenig vermogen hadden, zo veel van hunne goederen mede als zy konden, of maaktenze, voor hun vertrek, in wisselbrieven over (p). En naardemaal veelen van hun zig genegen toonden, om aan deeze Stad eenige penningen op Lyfrente te geeven, werdt beslooten, hun daarmede te geryven; een honderd en vyftig duizend guldens van hun op te neemen, en jaarlyks van honderd guldens te geeven

De Stad neemt eenig geld van de vlugtelingen op Lyfrente.

Op een lyf van 10 jaaren en daar onder	f 4. — —
van 10 tot 15 jaaren	— 4. 2 —
— 15 — 20 —	— 4. 5 —
— 20 — 25 —	— 4. 7 —
— 25 — 30 —	— 4. 9 —
— 30 — 35 —	— 4. 12 —
— 35 — 40 —	— 4. 16 —
— 40 — 45 —	— 5. 2 —
— 45 — 50 —	— 5. 10 —
— 50 — 55 —	— 6. — —
— 55 — 60 —	— 6. 14 —
boven de 60 —	— 7. 14 —

Men hadt, reeds te vooren, eenige penningen van de Fransche vlugtelingen op Intrest genomen. Doch nu besloot men eerst, tot het geeven van Lyfrenten. Men nam egter geen hooger Capitaal dan zesduizend guldens op één lyf, en maar op een persoon uit elke familie, die nog verklaaren moest, dat dit Capitaal hem alleen in eigendom toekwam (q).

Burge-meester van Beuningen

Omtrent den aanvang deezes jaars 1686, verscheen de Oud-Burgemeester *Coenraad van Beuningen*, die, zo men op 't verhaal van d'A-

(p) D'AVAUX *Tom. VI. p. 105.*

(q) *Resol. Vroedsch. Lr. R. 15 Aug. 1686. f. 354.*

D'AVAUX staat maaken moge, nog in de 1686. ongunst stondt van zyne Hoogheid, en wiens verzoekt, aanzien in de Stad ook sterk afgenomen was, van zyne in de Kamer van Burgemeesteren, verzoeken ampten kende, van zyne ampten van Burgemeester ontslaagen te worden. 't Verzoeken te worden. zoek werdt in den Raad gebragt, daar eenige Heeren benoemd werden, om de Privilegien naar te zien, en te onderzoeken, of, en in hoe verre, in de begeerte van den Heere van Beuningen bewilligd kon worden, en of het ook tegen den inhoud der Privilegien streede (r)? Doch ik vind niet, dat 'er verslag van deeze Commissie gedaan zy aan den Raad, en gevolgelyk ook niet, dat 'er eenig nader besluit op genomen zy. Zeker is 'tnogtans, dat hy, die, den eersten February des jaars 1685, als Burgemeester afgegaan was, sedert, niet wederom verkooren werdt. Doch zyne Vroedschaps-plaats werdt niet vervuld, dan na zyn overlyden (s). Hy verhaalt zelf, in een' zyner gedrukte *Zendbrieven*, den agtsten January des jaars 1689 geschreeven (t), dat hy toen drie jaaren van de Regeeringe ontslaagen geweest was, en zig, in dien tusschentyd, zeer op de zaaken der Oostindische Maatschappye, van welke hy Bewindhebber was (u), toegelegd hadt. Hy hadt ook sterk in de Oostindische Actien gehandeld; doch met zulk een' ongelukkigen uitslag, dat de zwaa-

re

(r) Resol. Vroedsch. Lr. R. 5 Jan. 1686. f. 36.

(s) Resol. Vroedsch. Lr. W. 28 Jan. 1694. f. 262.

(t) *Bladz.* 17.

(u) Groot-Memor. N. VII. f. 25.

1686. re schade, die hy op deezen handel leedt, hem het verstand krenkte. Men bespeurde hiervan tastelyke blyken, in den Herfst des jaars 1688, toen hy een Geschrift ontwierp over het duizendjaarg Ryk van Christus, welk hy hieldt, in 't kort, te zullen opgerecht worden. Hy schreef, naderhand, over deeze stoffe, donkerlyk en verwardelyk, aan Burgemeesteren en Schepenen, die ligte-lyk zagen, waar het den ongelukkigigen Heere haperde. Men liet toe, dat hy, in zyn huis, opgeslooten en bewaard werdt, daar men zig van geneesmiddelen bediende, om hem te herstellen. Doch hy beweerde, dat hy gezond was van lighaam en geest, en nam zeer euvel, dat hem, op den zeven- tienden October des gemelden jaars, met geweld, een ader geopend was. Hy wist wel, dat hy geen bewind over zyne midde- len hadt, zynde het zelve, op den twintig- sten der gemelde maand, door Schepenen, aan zyne Huisvrouw, *Joanna Bartholotti van den Heuvel*, en eenige anderen, geduu- rende zyne ongesteldheid, opgedraagen (v). Doch hy verbeeldde zig, dat hy nog zeer ryk was, en zag groote winsten te gemoet op zyne beleende Actien, die hy den ar- men, der Stad, of den Prinse van Oranje, voor 't Land, aanbodt. Doch hy klaagde, dat niemant dezelve aanvaarden wilde: 't welk hy voor een wonderwerk aanzag. Doch daarvoor hieldt de ongelukkige byna alles wat omtrent hem gebeurde, en onder an- de-

(v) Resol. Vroedsch. L^r. S. 20, 22 Nov. 1688. f. 181, 183.

deren, dat niemand hem aansprak, of zyne redenen onderzocht; dat millioenen, gelyk hy zig uitdrukte, by misrekening, oordeelden, dat vierduizend guldens in de Oostindische Maatschappy zesduizend guldens 's jaars winst gaven; en dat, op zyn kloppen, schreeuwen en weeklaagen by nacht, niemand der buuren ten bedde uit gereezen was. Alle deeze en meer andere blyken zyner krankzinnigheid vindt men in zyne eigen gedrukte *Brieven* (w), die allen, in of kort voor zynen ongelukkigen toestand, geschreeven zyn. Door wien, of met welk oogmerk, zy gedrukt en uitgegeven zyn, is my onbekend. De ongelukkige Heer heeft nimmermeer het gebruik van zyn verstand wedergekreegen, en is, op den twintigsten October des jaars 1693, overleeden. In zyne vroege jeugd (1), hadt hy grooten trek 1686,
Berigt van zyn gedrag,

(w) Zendbr. van den Hr. C. v. B. bl. 1, 2, 3, 7, 8, 9, 17, 18. Zendbr. aan C. v. H. bl. 2, 4, 7, 12.

(1) De Heer VAN BEUNINGEN schryft, in zynen *Zendbrief aan C. v. H.*, waarschyglyk *Coenraad van Heemskerk*, die den eersten November des jaars 1688 gedagtekend is, dat hy toen zes en zestig jaaren oud was; hy zou, derhalve, nog geene twintig jaaren moeten bereikt gehad hebben, indien zyn stil en afgescheiden leeven, en zyn bywoonen der Rynsburgsche Vergaderinge, gelyk HOOGSTRATEN schryft (*Leven van Joachim Oudaen*, bl. 39.) in of omtrent den jare 1640, is voorgevallen. Doch ik vermoed, dat HOOGSTRATEN den tyd te vroeg gesteld heeft. Immers, ik lees, in zekere *Aanteekeningen* van den Heere GERRIT SCHAEF PIETERSZ., in 't jaar 1638 Schepen en Raad geworden, dat de Heer van Beuningen, in 't jaar 1643, Secretaris van Amsterdam geworden zynde, niet voor 't jaar

1686. trek gevoeld, tot een ingetooogen en afgezonderd leeven. En weet men, by overlevering, dat hy, toen, beproefde, dat hy zig, voor vyfendertig of veertig guldens in 't jaar, van voedsel voorzien kon. Hy vervoege de zig toen ook in 't gezelschap der Rynsburgeren, welk ten huize van *Frans Joachimszoon Oudaen*, Bakker te Rynsburg, en Vader van den beroemden Digter *Joachim Oudaen*, byeen kwam; daar hy eens eene ernstige redevoering deedt, aanwyzende, hoe een Christen wandelen moest, om God, *naar het Boek*, zo noemde hy de Schriftuur, te behaagen. Omtrent deezen tyd, kreeg hy ook kennis aan *Johan Hartigvelt*, Zoon van *Kornelis Hartigvelt*, Burgemeester van Rotterdam, *voor wien men*, zeide hy, *instaan kon*, dat hy *naar het Boek leefde*. Ook aan *Daniel de Breen* en anderen, van welke luiden hy 't gevoelen van het duizendjaarg Ryk overgenomen hadt, welk hem, toen hy, in zynen ouderdom, zyner zinnen byster geworden was, wederom in den geest schynt opgekomen te zyn. Met *Joachim Oudaen*, hadt hy ook, sedert het bywoonen der Rynsburgsche Vergaderinge, altoos kennis gehouden (x).

De

(x) D. V. HOOGSTRATEN *Leven van Joachim Oudaen*, bl. 39, 42, 50.

1650, afstand van dit ampt deedt, en tot in 't jaar 1651 een afgezonderd leeven leidde: waarna hy, in 't laatstgemelde jaar, tot Pensionaris zynde aangesteld, terstond in gewigtige Staatshandelingen gebruikt werdt. Zyn verblyf te Rynsburg schynt, derhalve, in 't jaar 1650 en 1651, te moeten geplaatst worden.

De Regenten van 't Gasthuis deezer Stad 1686. hadden, in den aanvang des jaars 1686, waartoe wy nu wederkeeren, verlof gekree-
gen, om de Kerk, die van ouds aan 't Gasthuis behoord hadt, te vergrooten, en te gelyk, om zekere Huizen en Land van 't Gasthuis te verkoopen, en de penningen, daarvan komende, te besteeden aan Obligatien, ten lafte van openbaare Comptoir-
ren loopende, waarvan zy zig grooter Intrest beloofden (y). Ten zelfden tyde, werd't, ten behoeve van allen, die het mogt aangaan, door Burgemeesteren verklaard, dat het Gasthuis alleenlyk een Gasthuis was, waarin behoeftige kranken ontvangen werden, en geene Proveniers, die iet voor kost of geryf betaalden (z).

Henrik Casimir, Prins van Nassau en Erfstadhouder van Friesland, der Regeeringe van Amsterdam, op den zevenentwintigsten July deezes jaars, kennis gegeven hebbende, dat zyne jonggebooren Dogter, den volgenden dag, plegtiglyk stondt gedoopt te worden, en dat hy de Stad, als Gevader, daarby dagt te doen representeren; zo werd't by den Raad beslooten der jonge Prinsesse, tot eene pillegave, te vereeren een' lyfrentebrief van zeshonderd guldens jaarlyks, leggende in eene gouden doos, en daarenboven vyfhonderd guldens te schenken in de Kraamkamer (a).

(y) Resol. Vroedsch. Lr. R. 16 Jan. 1686. f. 50, 51.

(z) Handy. bl. 272.

(a) Resol. Vroedsch. Lr. R. 15 Aug. 1686. f. 156.

1686. De Staaten 's Lands van Utrecht met Burgemeesteren van Amsterdam zynde overeengekomen, om een' bekwaamen wagenweg te maaken tusschen de twee Steden, mids daartegen heffende eene behoorlyke Gabelle, en deeze weg ook moetende loopen over Slootdyk, door het Geregt van Kroonenburg; zo verzogt en verwierf *Antonis van Lynden, Heer van Kroonenburg, Loenen* enz. Octroi van de Staaten van Holland, gedagtekend den dertigsten May, om den weg over Slootdyk ook te mogen maaken en onderhouden, waartegen hem, insgelyks, eene bepaalde Gabelle werdt toegelegd. En dit Octroi, als de Stad eenigszins betreffende, is, in eene van de *Stads Registers (b)*, te boek gesteld.

De inlaag in de Societeit van Suriname wordt verhoogd. De Volkplanting van Suriname, waarin de Stad een derde gedeelte bezat, van tyd tot tyd, meerder voordeel belovende, schroomden Burgemeesteren en Raaden niet, de Commissarissen, die, van Stads wege, 't bewind der *Societeit* of des Genootschaps hadden, te magtigen, om, nu en dan, voor korten tyd, eenige penningen op te neemen, en zelfs den Heere van Sommelsdyk, die voor een derde eigenaar en daarbenevens Gouverneur der Volkplantinge was, op goede verzekering, eene aanzienlyke somme te schieten (c). Op 't einde deezes jaars, werdt, onder anderen, beslooten, de inlaag in 't Genootschap, voor

(b) III. Privilegieb. f. 121. en Handv. bl. 419.

(c) Refel. Vroedsch. Lx. Q. 14 Febr. 2 July 1685. f. 278, 310.

ieder der drie deelgenooten, met agtentwintigduizend guldens te verhoogen; by welke gelegenheid, de Stad den Heere van Sommelsdyk, tot voldoening van zyn aandeel in deeze verhooging, wederom veertienduizend guldens opfchoot (d). 1686.

In November deezes jaars, werd ontdekt, dat, uit de Wisselbank deezer Stad, sedert eenige jaaren, wel drie-enveertigduizend zevenhonderd en zeventig guldens gestolen waren. Burgemeesteren, die, van wege de Stad, voor de schade instonden, spaarden geene moeite, om de handdaadigen te ontdekken, en te doen straffen (e): 't welk hun ook, meen ik, ten deele, gelukt is. De Wisselbank wordt bestoelen.

Omtrent den aanvang des jaars 1687, ontstondt 'er geschil tusschen den Hoogen Raad en 't Hof, waarin de Regeering van Amsterdam ook eenig deel nam, en welk hooger zou gelooopen hebben, zo 't niet, by tyds, door 's Lands Staaten zelven, bygelegd geworden was. *Adriaan Bouwman*, Predikant te Alfen, was, over zekere my onbekende misdaad, voor 't Hof in regten betrokken. Eenige Leden der Gemeente hadden zig, sedert, vervoegd aan de Classis van Woerden en Neder-Rynland, waartoe de Predikant van Alfen behoorde, met verzoek, dat zy de zaak tusschen den Leeraar en hen, tot de meeste stigtinge, wilde afdoen. De Classis verwierf 'er verlof toe van 1687.

(d) Resol. Vroedsch. Lr. R. 3 Dec. 1686. f. 202.

(e) Groot-Memor. N. VII. f. 160.

1687. van 't Hof; doch zat 'er naauwlyks over, of daar kwam bevel van den Hoogen Raade, om 'er mede ftil te ftaan. De oude en nieuwe Kerkenraad van Alfen hadt dit bevel weeten te verwerven. Doch de eerstgemelde Leden der Gemeente wiften te wege te brengen, dat 'er, op naam van zyne Hoogheid, midsgaders Prefident en Raaden van den Hove, brieven kwamen aan de Claflis, gedagtekend den twintigften February, om de zaak met den Predikant af te doen, zonder zig aan 't bevel van den Hoogen Raade, ten tegendeele gegeven, eenigszins te kreunen. De Hooge Raad zig, door deeze brieven, ten hoogfte beleidigd agtende, verleende een nieuw * bevel, waarby de oude en nieuwe Kerkenraad herfteld werden in 't bezit van Kerkelyke zaken te mogen afdoen, voor dat dezelve in de Claflis gebragt mogten worden. De Raadsheeren *Cornelis Hop* en *Vincent van Bronkhorft*, beide burgers van Amsterdam, werden, door den Hoogen Raade, gemagtigd, om dit bevel ter uitvoeringe te brengen. Zy begaven zig naar Alfen, daar zy bevel gaven tot herftelling van alles, wat verkeerdelyk gedaan was, op eene boete van honderd gouden Ducaaten, jegens de hooge Overheid te verbeuren; te gelyk de Brieven van den Hove, waarby de Claflis gemagtigd was om over de zaak te zitten, naar zig neemende. Maar 't Hof kreeg zo dra geene kennis van 't gebeurde, of het dagvaardde de Raadsheeren Hop en van Bronkhorft in perfoon, en beval hun de brieven van aanschryvinge
aan

* *Mardement van Complainte.*

aan de Classis aan eenen der Secretarissen van den Hove te rug te geeven, en de pen te haalen door de woorden, hierop slaande, in de brieven, waarby de Hooge Raad den Kerkenraad van Alfen hersteld hadt in 't regt of bezit, welk denzelven betwist werdt. De Hooge Raad, 't bedryf van 't Hof aanzierende als eene blykbaare inbreuk op hunne waardigheid en gezag, vervoegde zig aan de Staaten van Holland, met verzoek, dat het Hof in 't ongelyk mogt worden gesteld. De Heeren Hop en van Bronkhorst, niet gezind om in persoon te verschynen, voor 't Hof, en bedugt voor verderen hoon, begaven zig naar Amsterdam, en klaagden der Regeeringe het ongelyk, welk men hun aandeedt. Burgemeesteren trokken zig de zaak hunner burgeren aan; schreeven, den negenden Juny, in hun voordeel, aan de Staaten, en verzogten „ dat hunne Edele „ Groot-Mogendheden den Provinciaalen „ Raaden wilden beveelen, schriftelyk aan „ te wyzen, op wat gronden dezelve zig „ zo veel gezags aanmaatigden over „ magtigden van den Hoogen Raade, in „ zaaken derzelver ampt betreffende.” Ook begeerden zy „ dat den Procureur-Generaal mogt gelaft worden, voor de Heeren „ Staaten open te leggen, wat hy in te „ brengen hadt tegen de Heeren Hop en „ van Bronkhorst,” die, ondertusschen, verklaard hadden, dat hun het waarneemen van hun beroep niet te vergen was, zo lang zy 't niet, met veiligheid voor hunne personen, doen konden. De verdeeldheid zou

1687.

1687. hooger geloopt hebben, zo niet de Staaten, met zyne Hoogheid hebbende geraadpleegd, eenen middelweg ingeslaagen, en op den zeventienden Juny bevolen hadden, „ dat de Hooge Raad de brieven van aan-
 „ schryvinge aan 't Hof te rug geeven zou,
 „ de pen haalende door de woorden in hun
 „ bevel, die op deeze brieven sloegen; dat
 „ het Hof zou intrekken de dagvaarding in
 „ persoon, aan de twee Raadsluiden, Hop
 „ en van Bronkhorst, gedaan, de aanteken-
 „ ingen van 't gene daarop gevolgd was,
 „ doende ligten uit de rolle; en dat, zo 't
 „ Hof mogt willen voortgaan, om de Clas-
 „ sis tot het afdoen der hangende zaake te
 „ magtigen, de Predikant, of wie 'er zig
 „ meerder by bezwaard vondt, zig zou mo-
 „ gen vervoegen aan de Staaten zelven; die
 „ deswege zulk eene schikking zouden maa-
 „ ken, als zy zouden bevinden te behooren
 „ (f).” De Heeren Hop en van Bronk-
 horst, hierdoor genoegzaame vergoeding
 ontvangen hebbende, voor den hoon, hun
 aangedaan, begaven zig wederom naar den
 Haage, en tot het waarneemen van hun
 beroep.

Brand te
 Durger-
 dam.

's Nagts tusschen den vyfden en zesden
 May, was 'er een hevige brand ontstaan in
 het Dorp Durgerdam, aan de overzyde van
 't Y, in 't gezigt van Amsterdam, gelegen.
 Omtrent driehonderd huizen werden aan
 koolen gelegd. De Kerk, een Zaagmolen,
 en weinige huizen aan den Zuidooftkant bleef
 van

(f) Zie Holl. Merc. van 1687. bl. 162-171.

ven staan. 't Ongeluk was veroorzaakt, door 1687.
 't aanglimmen van doove koolen, in een
 hutje aan den Oostkant van 't Dorp, en de
 vlam was, door eenen styven Oostenwind,
 sterk angeblaazen (g). De Regeering van
 Amsterdam gaf, in de Lente des volgende
 jaars, aan die van Durgerdam verlof, om,
 hier ter Stede, te mogen bekend maaken,
 dat zy eene Lotery, ten behoeve der ver-
 armde ingezetenen, hadden opgerecht (h):
 uit de winst van welke, naderhand, de ver-
 brandde woningen wederom werden opge-
 timmerd.

Omtrent deezen tyd, werdt, in de Vroed. Raad-
 schap van Amsterdam, wederom ernstelyk pleegin-
 geraadpleegd op het weeren of voorkomen gen op
 van den stank, in de wateren deezer Stede; het wee-
 ren van
 waarop, eerlang, een ontwerp gemaakt (i) den stank
 en in den Raad gebragt en goedgekeurd in de wa-
 teren der
 werdt. Burgemeesteren en Thesaurieren wer- Stad.
 den, ten zelfden tyde, gemagtigd, om het
 ter uitvoeringe te brengen, en daartoe, van
 Stads wege, de noodige penningen te ge-
 bruiken (k).

De Staaten 's Lands van Utrecht hadden, Voor-
 al sedert eenigen tyd, op de Staaten van waarde
 Holland begeerd, dat de schans, die, in 't op het
 jaar 1672, aan de Nieuwerfluis, op Stigt- slegten
 schen bodem, aangelegd was, wederom mogt van de
 geslegt worden. In dit verzoek werdt, ein- schans
 de. te Nieu-
 werfluis,

(g) Holl. Merc. van 1687. bl. 171.

(h) Groot-Memor. N. VII. f. 191 versd.

(i) Munim. Reg. N. 6. f. 580 & seqq. Thesaur. L. aa-
 de N.

(k) Resol. Vroedsch. Lr. R. 2 Juny 1687. f. 305.

1687. delyk, bewilligd. Doch de Stad Amster-
 door de dam hadt verstaan, dat zulks, onder an-
 Stad ont- deren, onder deeze voorwaarde, behoor-
 worpen. de te geschieden: „ dat aan 't oordeel der
 „ Staaten van Holland staan zou, te over-
 „ weegen, of de nood, t'eenigen tyde, ver-
 „ eischen zou, eene of meer schansen aan
 „ de Nieuwersluis of elders op Stigtschen
 „ bodem aan te leggen; en dat zy, zulks
 „ noodig agtende, daartoe, zonder uitstel,
 „ in gevolge van de overgifte der Staaten
 „ 's Lands van Utrecht, zouden mogen ko-
 „ men (1).”

De Stad Het getal der Fransche vlugtelingen, on-
 legte eene der welken ook veele arme luiden waren,
 belasting op de nam zo sterk toe in deeze Stad, dat de Ker-
 op de kenraad der Walsche Gemeente, wien de
 Tarwe ondersteuning deezer luiden aanbetrouwd
 en den was, in den aanvang des jaars 1688, klaag-
 Wyn, de, dat de herhaalde Collecten, hier ter
 ten be- Stede, gedaan, nog niet konden toereiken
 hoeve om aan de dringende behoeften te voldoen;
 der Fran- en dat hunne Kas wel vyftienduizend gul-
 sche den ten agteren geraakt was. Men voegde
 vlugte- hierby, dat 'er jaarlyks veertigduizend gul-
 lingen. dens vereischt werden, tot ondersteuning
 1688. der arme vlugtelingen. En de Vroedschap
 besloot, op den twintigsten May, eene be-
 lasting van drie stuivers te leggen op ieder
 zak tarwe, en van zes stuivers op ieder an-
 ker wyne, waarvan, naar men rekende, ruim
 vier en twintig duizend, en ruim twaalf dui-
 zend guldens zouden kunnen komen, die,
 ten

(1) Resol. Vroedsch. Lr. R. 3, 4 Oct. 1687. f. 355, 356.

ten behoeve der arme Fransche vlugtelingen, zouden bekeerd worden (m). Om 't 1688.

gene 'er nog te kort kwam te vinden, werd, sedert, eene belasting gelegd op de Courtagen der Makelaars in Oost- en Westindische Actien (n). Doch, met de behoeftigen, kwamen ook veele ryke Fransche huisgezinnen herwaards over: 't welk toegeschreeven werd aan de strengheid, waarmede zy, in sommige Steden en Provinciën des Ryks, bejegend werden, die, schryft D'AVAUX, veel verschilde van de gemaatigdheid, welke men, te Parys, te Rouan, en elders, onder 't oog des Konings, gebruikte (o).

De Stad vereerde ook, in de Lente deeszes jaars, een erf op de Prinsen-graft by de Weesper-straat aan de Nederduitsche Gereformeerde Diaconie, tot het opregten eener Brouwerije, ten behoeve der zelve (p), welke, sedert, getimmerd werd.

De vervolging in Frankryk, die veele ingezetenen deezzer Landen verbitterd hadt tegen het Fransche Hof, bragt ook niet weinig toe, om de Regeering van Amsterdam, meer dan te vooren, te vervreemden van Frankryk: 't welk den Prinse van Oranje aanleiding gaf, om de Stad te ligter te doen stemmen in de onderneeming op Engeland, die hem, omtrent deezzen tyd, ernst werd. 't Gedrag van Koning Jakob den II. stondt

Aanleiding tot de geheime handeling om drie Amsterdamsche Burge-meesters in 'sPrinses togt naar En-

(m) Resol. Vroedsch. Lr. S. 26 Maart, 20 May 1688. f. 76, 80.

(n) Resol. Vroedsch. Lr. S. 18 Jan. 1689. f. 222. Keurb. Lr. Q. f. 171, 176 verso.

(o) D'AVAUX Tem. VI. p. 105, 106.

(p) Resol. Vroedsch. Lr. S. 26 Maart 1688. f. 75.

1688. Amsterdam ook geweldiglyk tegen. Zul-
 geland te ken, die, door hem, onder ongegronde
 doen be. voorwendsels, verdrukt of verjaagd wer-
 willigen. den, werden hier met opene armen ontvan-
 gen. Sommigen, gelyk Doctor *Gilbert Bur-*
net, met het burgerschap vereerd (q). Ook
 besloot men deezē te beschermen, tegen
 het uitdrukkelyk verzoek des Engelschen
Ambassadeurs (r). Nogtans, wilde men niet
 gedooogen, dat 's Konings naam hier open-
 lyk gefchandvlekt werdt. Men hadt, op 't
 einde des voorleeden jaars, een Geschrift
 verboden, genaamd *Ontdekking van 't ge-*
vaar der Protestanten in Engeland, waarin
 eenige hooge Personaadjen oneerbiediglyk
 gehandeld werden (s). Doch omtrent den
 aanvang deezes jaars, hadt zyne Hoogheid,
 door den Raadpensionaris Fagel, eenige
 opening van zynen toeleg op Engeland laa-
 ten doen aan den Oud-Burgemeester, *Ni-*
colaes Witsen, die toen in 't Collegie van
 Gecommitteerde Raaden zitting hadt, en
 op den eersten February, wederom tot Bur-
 gemeester verkooren werdt. De *Heer van*
Dykveld sprak 'er hem, wat laater, insge-
 lyks, over. Zelfs vraagde zyne Hoogheid
 hem om raad. Doch hy antwoordde alleen-
 lyk, met algemeene uitdrukkingen. Onder-
 tusschen, vondt de Burgemeester zig be-
 zwaard met het geheim, welk hem toever-
 trouwd was, durvende hy de Amsterdam-
 sche en andere Nederlandsche Schippers,
 die

(q) *Vaderl. Hist. XV. Deel, bl. 350.*

(r) *Resol. Vroedsch. Lr. S. 13 Jan. 1688. f. II.*

(s) *Keurb. Q. f. 143.*

die op Frankryk voeren, niet waarschuwen, 1688.
 schoon hy zig verzekerd hieldt, dat zy in
 hun verderf liepen, zo de togt op Engeland
 voortgang hadt. Omtrent het midden van
 Juny, kwam Dykveld de Burgemeesteren
 Hudde en Witsen, in 't heimelyk, spree-
 ken, ten huize van den eersten; hun, na
 dat zy hem vooraf de stiipste geheimhou-
 ding beloofd hadden, voorhoudende, hoe
 hy, door zyne Hoogheid, aan hun en aan
 den derden Burgemeester, den Heere *Cornelis Geelvinck*, Heere van Kastrikum, af-
 gezonden was, om hun 't gevaar, welk
 den Staat uit Engeland dreigde, onder 't
 oog te brengen. Hy vraagde hun, in 't by-
 zonder, of zy niet zouden kunnen goedvin-
 den, dat men aanviele, eer men aangevallen
 werdt. Doch zy verstonden, dat men 't
 werk den tyd aanbeveelen moest, en ten
 minste wagten tot in 't voorjaar. Dykveld
 opende zig, daarna, nog duidelyker aan
 Witsen alleen, die hem naar de schuit ge-
 leidde, hem zoekende te beweegen tot het
 belooven van bystand, in den togt naar En-
 geland. Twee dagen laater, werdt Witsen
 in den Haage ontbooden, daar hy, meer
 dan eens, sprak met de Heeren van Dyk-
 veld en van Rhoon, den Raadpensionaris
 Fagel, en zyne Hoogheid zelve. Ten laat-
 ste, deedt hy een' keer naar Amsterdam,
 en bragt toen voor 't gevoelen der drie Bur-
 gemeesteren, zynde den vierden, den Hee-
 re *Jean Appelman*, verdagt by zyne Hoog-
 heid, en daarom buiten 't geheim; in den
 Haage in „ dat zy 't groote werk noch aan
 „ noch

1688. „ noch afraaden konden; doch zo 't, bui-
 „ ten hun toedoen, werktellig gemaakt
 „ werdt, wilden zy, voor hunne perfoonen,
 „ wel raaden tot zulk een' onderftand, als
 „ zy met eed en pligt beftaanbaar zouden
 „ oordeelen; fchoon zy van gedagten wa-
 „ ren, dat het, by de Vroedschap hunner
 „ Stad, niet doorgaan zou (t).”

Moedwil voor 't huis van den Engelschen Conful alhier. De geboorte van eenen waaren of ge-
 waanden Prinfe van Walles, die omtrent
 deezen tyd voorviel, maakte geene kleine
 beweging hier te Lande. De meesten hiel-
 den den jonggebooren voor een ondergefte-
 ken kind. De Engelsche Conful *Daniel Pe-
 tit* te Amsterdam (u) vindt goed, ter ge-
 legenheid deezer geboorte, op den twee-
 entwintigften July, vreugdevuuren aan te
 fteeken voor zyn huis; doch eenige moed-
 willigen, zulks niet konnende gedoogen,
 wierpen met fteenen door de glazen, en
 bedreeven andere baldaadigheden (v). 't
 Geregt beloofde, des anderendaags, dui-
 zend guldens aan die den eerften fteensmy-
 ter aanbragt, en honderd zilveren Ducatons
 aan die een' van de aanvoerders ontdekte (w).
 Eenige weeken te vooren, hadden, naar
 Toeleg op 't lee- ven van den Prin- fe van Oranje. fommiger verhaal, twee Ieren eenen Duit-
 fcher te Amsterdam getragt om te koopen,
 om den Prins van Oranje, door vergif, van
 kant te helpen. Doch de Duitfcher weiger-
 de

(t) Verhaal van Burgerm. WITSEN, f. 1-10 MS. Vaderl. Hist. XV. Deel, bl. 426 enz.

(u) Zie Groot-Memor. N. VII. f. 158.

(v) Holl. Metc. van 1688. bl. 177.

(w) Keurb. Q. f. 160 verso.

de hun te wille te zyn : waarop zy naar 1688
de Haagſche jaarmarkt getrokken waren,
om op dezelve hunnen toeleg uit te voeren
(x), zonder nogtans hun oogmerk te heb-
ben kunnen bereiken.

De Prins, midlerwyl, den Heer *Willem De Heer*
Bentink, *Heer van Rhoon*, naar Duitschland ^{van}
hebbende gezonden, om met eenige *Hoven* ^{Rhoon}
te handelen over 't leveren van manſchap, ^{komt hei-}
vaardigde hem, in 't midden van Augustus, ^{melyk te}
af naar Amsterdam; daar hy den Heeren ^{Amster-}
Hudde, Geelvinck en Witsen kennis gaf
van zyne verrigtingen. Hy hieldt de avond-
maaltyd met de twee laaſten, die zig zorg-
vuldiglyk wagteden van op den goeden uit-
ſlag der onderneeminge te drinken. Zyn
verblyf in de Stad bleef geheim. Hy werdt,
ter middernagt, in ſtilte uitgelaaten, heb-
bende Burgemeester Witsen zorg gedraa-
gen, om eene der Stads poorten te doen
open houden (y).

Midlerwyl, begon men zig, hier te Lan- ^{Amster-}
de, door beleid van den Prinſe van Oranje, ^{dam be-}
ſterk toe te ruſten, te water en te lande. ^{willigt in}
Te Amsterdam, werdt de uitruiſting te wa- ^{de onder-}
ter yverig voortgezet, door den Heere *Hiob* ^{van den}
de Wildt, Secretaris der Admiraliteit, die ^{Prinſe.}
kennis hadt van 's Prinſen oogmerk. Doch
't liep tot in September aan, eer op de ge-
wigtige onderneeming geraadpleegd werdt,
in de Vroedſchappen der Steden van Hol-
land.

(x) PUFENDORF de Geſtis Frederici Guillelmi Libr.
XIX. §. 98. p. 1306.

(y) Verhaal van Burgem. WITSEN, f. 10-12 MS.

1688. land. De Raadpenfionaris fchreef, den negenden, aan de Steden, met verzoek, dat derzelver Afgevaardigden ter Dagvaart gelaft mogten worden, om een befluit te neemen tot verdediging van den Staat. De brief werdt, met eenige bylaagen, te Amsterdam, gefield in handen van de regeerende Burgemeefteren en eenige Gemagtigden uit den Raad (z). In de byeenkomst deezer Gemagtigden, ftemde Burgemeefter Witsen „ dat hy de groote zaak noch aan-noch „ afraaden kon; doch zo men 'er egter me- „ de voort wilde, verftondt hy, dat men „ niet nalaaten kon, den Prins te onder- „ fteunen, midts men den onderftand bepaal- „ de; niet met Engeland brake, en, by „ goeden uitflag, onderftand van daar „ bedonge.” Doch de meerderheid der Gemagtigden en der Vroedschap zelve befloot tot het onderfteunen van zyne Hoogheid; alzo 't werk, onder de andere Leden van Holland, te ver gebragt was, om te konnen gefluit worden. Eenige Raaden oordeelden, dat het ftilzwygen der drie Burgemeefteren oorzaak geweest was, dat men deezen gewigtigen toeleg, heimelyk, zo ver hadt konnen voortzetten. Doch de meesten verftonden, dat het ontydig openbaaren van den zelve 't Land in groot gevaar hadt konnen ftorten (a). Hoe, na dat de Leden van Holland en de andere Provinciën beflooten hadden, den Prins van Oranje te on-

Hy ende
Prinfes
worden
tot Ko-

(z) Refol. Vroedsch. Lr. S. 12 Sept. 1688. f. 114.

(a) Verhaal van Burgem. WITSEN, f. 13-15 MS.

ondersteunen, de togt naar Engeland on- 1689.
dernomen werdt, en, in April des jaars 1689, ning en
met de krooning van den Prins en de Prin- Konin-
fesse, tot Koning en Koningin van Groot- gin ge-
Britanje, eindigde, hebben wy elders (b), kroond.
omstandiglyk, te boek gesteld.

Te Amsterdam, werden, ter gelegenheid Vreugde
deezzer Krooninge, op Donderdag den een- hier ter
entwintigsten April, ongemeene blyken van Stede,
vreugde gegeven. 't Geschut van de wallen over de-
werdt geloft: de klokken driemaal ge- ze Kroon-
luid. De wimpels en vlaggen waaiden in ninge.
't Y van alle schepen. Des avonds, wer-
den de voornaamste toorens met lantaarens
verlicht. Men stak alomme vuurwerken af.
Op veele plaatfen, werden pektonnen ge-
brand, hebbende 't Geregt vooraf belaft,
dat daartoe stellaadjn in de graften ge-
maakt zouden worden, om de boomen langs
dezelfen niet te zegen (c). De Admiraal
Tromp en de Engelsche Koopluiden munt-
ten boven anderen uit, in 't afsteeken van
fraaije vuurwerken (d). Kortom, de vreug-
de, die hier ter Stede getoond werdt,
scheen alle maat ontwassen te zyn.

Ondertusschen, wikkelde de verandering, De Am-
in Engeland voorgevallen, den Staat in sterdam-
eenen kostbaaren oorlog in, waarby de Am- sche
sterdamsche Koophandel ook veel te lyden Kooplui-
hadt. Veele Koopvaardyschepen, die men, den
ter oorzaake van het geheim, waarmede zwaare
de toeleg op Engeland hadt moeten beleid schade,
wor- door den
oorlog.

(b) Vaderl. Hist. XV. Deel, bl. 473 enz.

(c) Keurb. Q. f. 174 verso.

(d) Holl. Merc. van 1689. bl. 33.

1689. worden, niet hadt kunnen waarschuwen, werden in Frankryk aangehouden. De oorlogschepen van den Staat vertoefden lang in Engeland, waardoor de Koopvaarders wagten moesten naar Convoi, 't welk, zo de Heer Witsen, die toen, nevens anderen, buitengewoon Ambassadeur in Engeland was, aan Koning Willem zelven verklaarde, de Beurs van Amsterdam alleen wel tien millioenen guldens kostte (e). Men vergde den Ambassadeuren in Engeland ook verscheiden' hardigheden, en het tekenen van Verdragen, daar de Heer Witsen noode toe kwam. Men boodt hem, om 't werk wat te verzagten, den titel van *Baron* aan. Doch hy weigerde dien te aanvaarden, duggende, dat dezelve hem afgunst verwekken mogt, te Amsterdam. Ook drong Koning Willem hem tot het aanneemen der waardigheid van *Curator* der Hooge Schoole te Leiden, die Burgemeester van Beuningen, tot hiertoe, bekleed hadt. Doch hy wees deeze eer, insgelyks, van de hand, also hy verstondt, dat men niemant om ziekte van zyn ampt behoorde te ontzetten, en dat de Heer van Beuningen ligtelyk zou konnen beteren (f).

Burge-
meester
Witsen
weigert
den titel
van Ba-
ron, en't
Curator-
schap der
Hooge
Schoole
te Lei-
den.

De Stad
vermeer-
dert het
getal
haarer

De zes Compagnien Stads soldaaten, in 't jaar 1684 geworven, waren nog in dienst gebleeven; doch van tweehonderd op eenhonderd en vyftig man verminderd. Maar de

(e) N. WITSEN Verbaal in de Vaderl. Hist. XVI. Deel, bl. 42, 43.

(f) N. WITSEN Verbaal in de Vaderl. Hist. XVI. Deel, bl. 45, 46.

de naderende oorlog, of eenige bekomme- 1639.
ring voor inwendige beroerte deedt den
Raad, in den aanvang deezer jaars, beslui-^{soldaa-}
ten, om de verminderde Compagnien weder-^{ten.}
om op het oude getal van tweehonderd man
te brengen (g). Ook werden Burgemeeste-
ren gemagtigd, om de Stad rykelykte voor-
zien van allerlei Krygsbehoeften (h). De
Stad bleef nogtans, het gantsche jaar, in
tamelyke rust. Doch tegen 't einde des-^{Gerugt}
zelfs, werdt de Regeering, van verscheiden^{van}
kanten, gewaarschuwd, dat de Koning van^{voorge-}
Frankryk, met wien men nu in openbaaren^{nomen}
oorlog was, luiden uitgemaakt hadt, om^{brand-}
hier ter Stede brand te stigten. 't Geregt
beloofde, den veertienden December, twee-
duizend guldens aan elk, die zulk een' brand-
stichter aanbragt, en het bevorderen van straf-
vryheid, zo de aanbrengr een medepligti-
ge zyn mogt. Voorts, werdt het aanhou-
den van vreemde bedelaars en landloopers,
die zig ligst tot wanbedryven vervoeren
laaten, wel scherpelyk verbooden (i).

Eenige Fransche Oorlogschepen, het Ei- De Fran-
land S. Christoffel op de Engelschen vero-^{schen}
verd hebbende, zогten zig, in May deezer^{tragten,}
jaars, meester te maaken van de Sterkte^{vergeefs,}
in de Volkplanting Suriname, die de Stad^{naar Su-}
Amsterdam voor een derde toekwam. De^{riname.}
bezetting deezer Sterkte was, in July des
voorleeden jaars, aan 't muiten geslaagen,
en hadt den Gouverneur, Heere van Som-
mels-

(g) Reso'. Vroedsch. Lf. S. 12 Jan. 1639. f. 217.

(h) Resol. Vroedsch. Lf. S. 18 Jan. 1639. f. 222.

(i) Keurb. Q. f. 180 versa.

1689. melsdyk, die haar met stokslagen hadt doen te keer gaan; en den Commandant *Verboom*, die hem bystaan wilde, deerlyk van 't leeven beroofd. Doch de muitery was, federt, gestild (*k*). De Franschen nu, met tien Oorlogschepen, de rivier van Suriname met den vloed zynde opgedreeven, maakten zig meester van 's Lands uitlegger *het wapen van Amsterdam*, en wierpen, daarna, eenige bomben in de Vesting. Doch zo dra waren zy niet gekomen onder 't bereik van 't geschut der Staatschen, of zy werden zulks begroet, dat zy genoodzaakt werden, de ankers te kappen, en af te dryven met de ebbe. De nieuwe Gouverneur, *Joan van Scherpenhuizen*, hadt zig, in 't afwyzen des vyands, wakkerlyk gekweeten. De Heer *François van Aarssen*, Heer van *Chatillon*, tweede Zoon van den onlangs vermoorden Gouverneur, by gebrek van volk, zelf het geschut laadende en lossende, werdt, door het ontydig aangaan van 't zelve, ongelukkiglyk, gekwetst in 't aangezicht, en aan beide de handen, van welken hy twee en drie vingers verloor (*l*).

De Stad staat, als Doopgetuige, over den Prins van Saxon. De Stad werdt, in October deezes jaars, verzogt tot Doopgetuige over den Zoon van *Henrik*, Hertog van Saxon, Gulik, Kleeve, Berg enz. Zy aanvaardde deeze eer, en vereerde den jongen Prins een stuk zilverwerks, ter waarde van agthonderd guldens (*m*).

De

(*k*) Holl. Merc. van 1688. bl. 151.

(*l*) Holl. Merc. van 1689. bl. 160, 161.

(*m*) Resol. Vroedsch. Lr. T. 6 Octob. 1689. f. 76.

XXI. BOEK. GESCHIEDENISSEN. 151

De afwezendheid van Koning Willem, 1689.
die, onaan gezien zyne verheffing op den troon van Groot-Britanje, nog met de Stadhouderlyke waardigheid hier te Lande bekleed bleef, gaf, eerlang, gelegenheid tot een nieuw gefchil met de Stad Amsterdam, waarvan wy nu den oorsprong en uitflag ontvouwen moeten.

's Daags voor den tyd, waarop de Nominatie der Veertien tot Schepenen hier ter Stede gemaakt moest worden, was de Raad byeengekomen, om te overleggen, aan wien deeze Nominatie nu, in afwezendheid des Stadhouders, behoorde gezonden te worden. Men zag, hierop, de Privilegien naar, en bevondt, dat verscheiden derzelven inhielden, dat de Nominatie, in zulk een geval, aan President en Raaden van den Hove moest worden gezonden. Onder anderen, sprak hiervan klaarlyk het Privilegie van den derden January des jaars 1581, op den naam van Koning Filips gegeven, inhoudende „ *Dat de Vroedschap, in Conformité der voorsz. Stede Privilegien, zou procederen tot electie van de veertien personen, omme daar uyt, by onse Stadhouder, ofte IN SYN ABSENTIE BY DIE VAN ONSEN RAADE IN HOLLAND, seven tot Schepenen der voorsz. Stede gecreëert te worden (n).*” En naardemaal deeze Nominatie op den agtentwintigsten January geschieden moest, en Schepenen, op den tweeden February, moesten worden beëdigd,

(n) Handv. bl. 100. [76.]

1689. digd, in welken tusschentyd, de Nominatie niet naar Engeland kon worden gezonden; zo werdt beslooten, dezelve te zenden aan President en Raaden van Holland, met verzoek, dat deezen daaruit de gewoonlyke verkiezing wilden doen (o). 't Verzoek geschiedde. Doch 't Hof maakte zwaarigheid om aan het zelve te voldoen, zonder daarop vooraf den raad des Stadhouders te hebben ingenomen. De Vroedschap kreeg 'er kennis van, door den Pénfionaris der Stad, den Heere *Cornelis Bors van Waveren*, die met de Nominatie naar den Haage was gezonden geweest. Zy besloot, hierop, zig te vervoegen aan de Staaten, met verzoek „ dat hunne Edele Groot-Mogendheden, of het Hof beveelen wilden de verkiezing te doen; of zelve de verkiezing wilden doen; of eindelyk, uit hunne volle magt, de tegenwoordige Schepenen en ondergeschikte Regtbanken in derzelver dienst doen volharden, tot dat 'er eene wettige verkiezing uit de Nominatie gedaan zou zyn: onverminderd nogtans, en buiten benadeeling van der Stede Privilegien voor het toekomende (p).” De Staaten beslooten tot het laatste: waarop de Schepenen en ondergeschikte Regtbanken voor Burgemeesteren ontbooden, en verzocht werden, in hunnen dienst te willen volharden, tot dat de verkiezing van Schepenen, voor deezen jaare, zou zyn ingekomen (q).

't Hof
maakt 'er
zwaarig-
heid in.

De Staa-
ten doen
Schepe-
nen in
hunnen
dienst
volhar-
den.

Het

(o) Resol. Vroedsch. Lr. S. 27, 28 Jan. 1689. f. 232, 235.

(p) Resol. Vroedsch. Lr. S. 30, 31 Jan. 1689. f. 241, 242.

(q) Resol. Vroedsch. Lr. S. 2, 3 Febr. 1689. f. 249, 250.

Het Hof zondt, daarna, buiten kennis der 1689.
 Regeeringe van Amsterdam, een afschrift, ^{t Hof}
 der Nominatie naar Engeland, op welke, ^{zendt de}
 naar gewoonte, de personen, welken men ^{Nomina-}
 gaarne verkooren zag, waren aangestipt. De ^{tie naar}
 Ambassadeur Witsen, die nog in Engeland ^{Engel-}
 was, verzogt Koning Willem, dat hy de ^{land.}
 verkiezing, naar deeze aanstipping, doen
 wilde. Doch zyne Majesteit toonde zig mis-
 noegd, dat hem de Nominatie niet regt-
 streeks van Amsterdam toegezonden was.
 Witsen verdedigde de Regeering. Koning
 Willem stelde hem voor „ of hy niet zou
 „ kunnen goedvinden, een' keer naar Hol-
 „ land te doen, om de luiden te Amster-
 „ dam in 't regte spoor te bewaaren.” De
 Heer van Rhoon voegde 'er by „ dat het
 „ zo met Amsterdam niet gaan kon, en dat
 „ men geene vrienden ten halve kon zyn.”
 Doch Witsen bleef in Engeland. De Heer
 van Rhoon weigerde hem te zeggen, wie
 Schepens gemaakt waren, schoon hy 't wel
 wist. Koning Willem was twee der aange-
 stipten op de Nominatie, met voordagt,
 voorby gegaan (r). 't Liep aan tot in Maart, ^{Koning}
 eer de Schout een' brief ontving van Ko. ^{Willem}
 ning Willem, waarin de verkiezing van ^{doet,}
 Schepenen beslooten was. Zy bestondt uit ^{eerst in}
 de Heeren *Albert Bentes*, M^r. *Jacob ten Groo-* ^{Maart, de}
zenhuis, M^r. *Dirk Bas*, M^r. *Dirk Pater*, M^r. ^{verkie-}
Pieter Hulft, *Pieter Reael*, Heer van Nigte- ^{zing.}
 vegt, en *Daniel Bernard*, Heer van Katten-
 broek;

(r) N. WITSEN Verbaal in de Vaderl. Hist. XVI. Deel,
 61. 53.

1689. broek; die, terstond hierna, beëdigd werden, om den gewoonlyken tyd uit te dienen. De Heer *ten Grootenhuis* overleedt den negentienden April, en 't leedt tot den zevenden September, eer de Heer *Adriaen Backer*, in zyne plaats, beëdigd werdt. Doch men maakte hier, in dit lang uitstel, te minder zwaarigheid, om dat de verkiezing en beëdiging van Schepenen, die, in de plaats van afgestorvenen, verkooren worden, aan geen en byzonderen tyd bepaald was.

De Stad vervoecht met de verkiezing van Schepenen afge-
 zig by de pen. Doch met den aanvang des volgenden
 Staaten, jaars, werdt by Burgemeesteren en Raad
 met ver- beslooten, een ernstig Vertoog in te leveren
 zoek, dat ter Vergaderinge van Holland, waarby be-
 of het geerd werdt „ dat President en Raaden van
 Hof of „ den Hove, door de Staaten, mogten ge-
 Burge- „ last worden, om, voortaan, de verkiezing
 meeste- „ van Schepenen te doen, in gevolge van de
 ren de „ Privilegien, tot welker handhaavinge, de
 verkie- „ Regeering van Amsterdam, by duuren
 zing mo- „ eede, verbonden was: of, zo 't Hof
 gen „ zulks, tegen verwagting, niet naarkwa-
 doen, zo „ der zo „ me, of te lang uitstelde; dat Burgemees-
 lang de „ teren mogten gemagtigd worden, tot het
 Stadhou- „ doen der verkiezing, in gevolge van het
 der zo „ Oëtroi van den twee-entwintigsten De-
 ver af- „ cember des jaars 1650, zo lang zyne Ma-
 wezig is. „ jesteit van Groot-Britanje, de Stadhou-
 1690. „ der deezer Provincie, zig zo verre afwe-
 „ zig bevondt, dat, omtrent den tyd der
 „ beëdiging, aan de Privilegien niet kon
 „ vol-

„ voldaan worden (s).” Doch de Staaten 1690.
 verstonden, dat in dit verzoek niet kon
 worden bewilligd, zonder daarop de gedag-
 ten van Koning Willem te hebben ingeno-
 men. Men zondt het Vertoog dan naar En- De Staa-
 geland; van waar, eerlang, ongunstig ant- ten zen-
 woord kwam. Koning Willem verklaarde, den 't
 „ niet onderregt te zyn van de Privilegien, verzoek
 „ waarop die van Amsterdam zig beriepen, aan Ko-
 „ noch in zyne Commissie gevonden te heb- ning
 „ ben, dat de verkiezing van Schepenen, Willem:
 „ in zyne afwezendheid, door President en
 „ Raaden van den Hove, geschieden moest.”
 Doch van wege de Stad werdt hietegen
 aangemerkt „ dat men, reeds in 't voorlee-
 „ den jaar, hadt aangewezen, by welke
 „ Privilegien, de tyd en wyze der verkie-
 „ zinge van Schepenen bepaald was; en
 „ dat daar van, door 't Hof, aan Koning
 „ Willem kennis was gegeven. Dat het
 „ geenszins te verwagten was, dat, in de
 „ Commissie des Stadhouders, byzonderlyk
 „ gewaagd zou worden van de verkiezing
 „ door 't Hof, in afwezendheid des Stad-
 „ houders. Doch dat, door die Commis-
 „ sie, niet te kort gedaan werdt aan de Pri-
 „ vilegien, in gevolge van welken, het Hof,
 „ dikwils, en onder anderen in 't jaar 1564,
 „ de verkiezing van Schepenen gedaan hadt,
 „ zonder dat ooit blyken zou, dat de Stad
 „ van de stipte agtervolging der Privilegien
 „ was afgestaan. Dat zulks ook niet stondt De Stad
 „ in 't vermogen van Burgemeesteren en Vroed- verklaare
 „ schap, de natuur

1690. „ *ſchap, alzo de Privilegien niet en waren*
 der Pri- „ *gegeven aen de Regenten van de Steden,*
 vilegien. „ *maer aen de Steden zelve.*”

De Ede- Eenige Leden, en byzonderlyk het Lid
 len we- der Edelen, hadden ook iet op de redenen
 derleg- van Amsterdam ingebracht, en onder ande-
 gen 't ren gezeid „ dat de kennis van zaaken van
 gevoelen der Stad. „ van Regeeringe, by eene Resolutie van
 „ den jaare 1674, den Hove onttrokken
 „ was; dat de verkiezing door Burgemees-
 „ teren te laten doen aanliep tegen de Pri-
 „ vilegien, waarop de Stad zig beriep: en
 „ dat op deeze Privilegien zelve, veelligt,
 „ wel iet te zeggen zou zyn.” Doch de
 Stad antwoordde hierop „ dat de Resolutie
 „ van 't jaar 1674, in 't punt, waarover nu
 „ verſchil viel, geene verandering altoos
 „ gemaakt hadt; alzo, by dezelfde Reso-
 „ lutie, gezeid was, dat de Steden blyven
 „ zouden by derzelver Privilegien, en ge-
 „ volgelyk ook de Stad Amsterdam by dat,
 „ volgens welk, haare Schepenen, in af-
 „ wezendheid des Stadhouders, door het
 „ Hof, moeſten gekooren worden: behal-
 „ ve, dat de Staaten ook nog niet bepaald
 „ hadden, van welke zaaken van Regeerin-
 „ ge zy de kennis den Hove onttrokken
 „ hadden. Dat, zo de verkiezing niet aan
 „ Burgemeesteren kon komen, om dat zulks
 „ met de Privilegien ſtreedt; zy niet be-
 „ grypen kon, hoe de Leden dan zwaarig-
 „ heid maaken konden, om dezelve, inge-
 „ volge der Privilegien, te laten aan
 „ den Hove. Dat zy niet kon bedenken,
 „ wat men, met grond, tegen het Pri-

Zy ver-
 dedigt
 zig.

„ vi-

„vilegie van den jaare 1581, kon inbren- 1690.
 „gen; dat wel by provisie gegeven was;
 „doch op die provisioneele, was geene
 „nadere schikking gevolgd. Dat het ook,
 „te Delft, door Prinse Willem den I.,
 „gegeven was; doch dat het hierom zelfs
 „te kragtiger moest geoordeeld worden,
 „alzo zyne Doorlugtigheid daarmedetoon-
 „de, wel begreepen te hebben, hoe nood-
 „zaakelyk ware, dat Schepenen, op den
 „bepaalden tyd, gezet en beëdigd wer-
 „den. Dat 'er fomtyds ook, op verzoek
 „der Steden zelve, wel eenige verande-
 „ring gemaakt was in de Privilegien; doch
 „dat zulks geene plaats gehad hadt, om-
 „trent het Privilegie van den jaare 1581,
 „'t welk altoos in stand gebleeven was.”

Koning Willem hadt zig, ondertusschen, Zy doet
 nog niet duidelyk verklaard op den inhoud eene
 van het Vertoog der Stad. De Leden wil- aantekening ter
 den zyne nadere verklaring afwagten. Vergader-
 Maar de Stad deedt aantekenen „dat zy ring van
 „onschuldig wilde gehouden worden aan Holland.
 „de nadeelen, die daaruit zouden kunnen
 „ontstaan, dat zy zig niet zou kunnen in-
 „laaten in eenige raadpleegingen, noch
 „in buitengewoone lasten bewilligen, zo
 „men haar niet handhaafde, by haare
 „Privilegien; met voorbehouden van
 „zulk een nader Protest, als Burgemees-
 „teren en Vroedschap zouden te raade
 „worden (t).”

Mid-

1690. Midlerwyl, was men, den agtentwintig-
 De Stad ften January, naar gewoonte, getreden tot
 zendt het maaken eener Nominatie van Veertie-
 haare nen, met oogmerk omze wederom aan 't
 Nomina Hof te zenden, tot het doen der verkiezin-
 tie we ge. Op deeze Nominatie werden gebragt
 derom de Heeren *François de Vicq*, *Mr. Dirk Mun-*
 aan 't ter, *Mr. François de Vroede*, *Mr. Frederik*
 Hof. *Dankerts*, *Mr. Nicolaas Corver*, *Mr. Nicolaas*
Six, *Mr. Elias Coymans*, *Mr. Coenraad Burg*,
Daniel Hochepied, *Mr. Joan Blaauw*, *Joan*
van Oosterwyk, *Joan Commelyn*, *Jacob Scott*,
 en *Foris de Waert (u)*. Doch de Vergade-
 ring van Holland verftondt, dat Burgemees-
 teren en Vroedschap deeze Nominatie zen-
 den zouden aan zyne Koningklyke Majesteit
 in Engeland. Burgemeesteren kreegen hier-
 van, den negenentwintigften, kennis; doch
 zonden, desonaangezien, de Nominatie aan
 het Hof, met verzoek, dat het zelve geen
 agt wilde flaan op de gemelde Resolutie;
 alzo dezelve, zo ten opzigte van de wyze
 als inhoud, onwettiglyk genomen, en by-
 gevolge nietig en van onwaarde was. De
 Raad keurde goed, 't gene Burgemeesteren
 gedaan hadden, en men besloot, eenpaarig-
 lyk, de Resolutie, op den naam der Heeren
 Staaten genomen, ten kragtigfte te weder-
 leggen; gelyk zonder uitstel geschiedde (v).
 Welke Ondertuffchen, hadt het Hof, by meerder-
 onge- heid van ftemmen, beslooten, zig te voe-
 pend te gen
 rug geeft.

(u) Refol. Vroedsch. Lr. T. 28 Jan. 1690. f. 152.

(v) Refol. Vroedsch. Lr. T. 30 Jan. 5 Febr. 1690, f. 153, 155. Munim. - Regilt. N. 8. f. 148 enz.

gen naar de Resolutie der Staaten, en de 1690.
Nominatie van Schepenen, ongeopend, te
rug gegeven (w).

Doch terwyl dit geschil de Vergadering Amster-
van Holland bezig hieldt, waren 'er twee ^{dam be-}
anderen ontstaan, waarin Amsterdam ook ^{weert,}
eene andere zyde verloor, dan die, voor ^{dat een}
welke Koning Willem en eenige Leden zig ^{Vroed-}
verklaard hadden. De Heer M^r. *Cornelis* van Dor-
Terestein van Halewyn, Raadsheer in den ^{drecht}
Hove van Holland, was, onlangs, door ^{niet te}
Koning Willem, in wiens gunst hy altoos ^{gelyk}
diep gestaan hadt (x), verkooren tot Sche-
pen van Dordrecht, en in deeze hoedanig-
heid gebleeven een Lid van den Oud-Raad ^{den Ho-}
dier Stad, door welken, Burgemeesteren ^{ve bly-}
benoemd worden. Hy meende, te gelyk ^{ven kan,}
met de hoedanigheid van Oud-Raad van
Dordrecht, ook de Raadsheersplaats in den
Hove te kunnen behouden. Koning Willem
verftondt dit eveneens, en de Stad Dor-
drecht yverde 'er sterk voor. Maar Am-
sterdam kante 'er zig tegen, en beweerde,
dat de twee Ampten onbestaanbaar waren
met elkanderen, ftrydende het bekleeden
derzelven, door een en den zelfden Perfoon,
met het tweehonderd eenendertigste Lid
der Instructie voor de beide Hoven; behal-
ve dat twee Ampten, die 't verblyf van hem,
die dezelve bekleedde, vorderde op twee
byzondere plaatsen, volgens het beschree-
ven regt en het agtste Lid der Crimineele
Or-

(w) Zie Vaderl. Hist. XVI. Deel, bl. 78.

(x) See BURNET Vol. I. p. 328, 329.

1690. Ordonnantie van den jaare 1570, niet door een' en denzelfden Perfoon konden worden bekleed (y). Doch de redenen der Stad Amsterdam vonden weinig ingang. De Heer van Halewyn behieldt beide de Ampten, tot dat hy, wegens Dordrecht, in de Vergadering van Holland, en van daar, in die der Staaten Generaal zynde afgevaardigd, eindelyk, geraaden vondt, zyne Raadsheersplaats, vrywilliglyk, neder te leggen (z).

Zy kant
zig tegen
de zitting
des Graa-
ven van
Port-
land, on-
der de
Edelen
van
Holland.

Het ander geschil, welk, omtrent te ge-
lyk met dit, ontstondt, ging Koning Wil-
lem nog nader ter herte. Hy hadt zynen
boezemvriend, Willem Bentink, Heer van
Rhoon, die, sedert het jaar 1676, in't Lid
der Edelen van Holland beschreeven ge-
weest was, in Engeland met eerampten op-
gehoopt, en onder anderen verheeven tot
Graave van Portland; in welke hoedanig-
heid, hy in het Huis der Heeren zitting
hadt. Met deeze nieuwe eere bekleed, ver-
scheen hy, den twintigsten January, in de
Vergadering van Holland, daar hy zitting
nam, onder de Edelen. De Regeering van
Amsterdam, zulks wel voorzien hebbende,
hadt, eenige dagen te vooren, reeds over-
legd, wat haar, in zulk een geval, te doen
stondt. Men bevondt „ dat, reeds by eene
„ Resolutie der Staaten van den zevenden
„ Maart des jaars 1586, vastgesteld was,
„ dat iemant, die onder den eed of gaadje
„ stondt

(y) Resol. Holl. 23 Dec. 1689. bl. 614. Resol. Vroedsch.
Lr. T. 11, 16 Jan. 1690. f. 125, 135.

(z) Zie Vaderl. Hist. XVI. Deel, bl. 59.

„ stondt van iemant anders, dan van wien 1690.
 „ hy afgezonden was, niet in de Vergade-
 „ ring der Staaten zou mogen zitten. Dat
 „ de Staaten ook, in 't jaar 1655, hadden
 „ beslooten, den Heer *Hendrik van der Ka-*
 „ *pelle toe Rysfel*, die toen gezeid werdt
 „ ook onder de Stenden van Kleeve be-
 „ schreeven te zyn, te doen weeren uit de
 „ Vergadering der Staaten Generaal, wer-
 „ waards hy, wegens Overryffel, afgevaar-
 „ digd was. Dat men, in 't jaar 1663, ter
 „ Generaliteit gedrongen hadt, op het naar-
 „ komen der Resolutien van den zestienden
 „ January en drie-entwintigsten April des
 „ jaars 1624, volgens welken, niemand,
 „ die in uitheemschen eed of dienst was,
 „ in de Vergadering van hunne Hoog-Mo-
 „ gendheden zou mogen afgevaardigd wor-
 „ den; gelyk zulks, reeds in 't jaar 1643,
 „ door de Staaten van Holland, was vast-
 „ gesteld.” Men hadt dan, reeds op den Enhoude
 „ zestienden, beslooten „ dat, in geval de haare Af-
 „ Graaf van Portland zitting name in de gevaar-
 „ Vergadering van Holland, de Afgevaar- digden
 „ digden deezer Stad daartegen *protesteeren*
 „ zouden, en zelfs uit de Vergadering ver-
 „ trekken, latende daar alleenlyk den Pen-
 „ sionaris Bors van Waveren om te hooren
 „ en te zien, zonder ergens op gelast te
 „ zyn (a).” 't Een en 't ander was, sedert,
 „ geschied. Doch also de Afgevaardigden
 „ der andere Steden alleenlyk in de toelaatin-
 „ ge

(a) Resol. Vroedsch. L^r. T. 11, 12, 16 Jan. 1690. f.
 125, 126, 129.

1690. ge des Graaven van Portland bewilligd hadden, zonder dat zulks, by de byzondere Vroedschappen, was goedgekeurd, besloot men, wat laater, den Pensionaris Bors van Waveren te magtigen, om op de dagelyks voorvallende zaaken te mogen helpen raadpleegen en besluiten; terwyl de Stad bleef by haar voorneemen, om in geene buitengewoone middelen te bewilligen, voor men haar, op haar Vertoog wegens de verkiezing van Schepenen, genoeg hadt gegeven; zonder dat zy afgang van haar Protest, tegen de toelaating des Graaven van Portland (b).

Misnoegen van Koning Willem op de Stad.

Koning Willem, midlerwyl, kennis gekreegen hebbende van het voorneemen der Heeren van Amsterdam, om den Graaf van Portland te weeren, toonde 'er zig ten hoogste misnoegd over, en schreef, den twintigsten, uit Kensington, aan den Graave, „ dat de kwellling, die de Heeren van Amsterdam hem wilden aandoen, alleenlyk „ ontstondt uit het kwaad hert, welk zy den „ Koning toedroegen, en hem zeer verdrietig viel.” Hy voegde 'er by „ dat hy „ begeerde, dat de Graaf begreepen zou „ zyn in de overeenkomst, wegens zynen „ voorgeslaagen middelweg, om de zaak „ van de verkiezing der Schepenen af te „ doen; en die de eenigste was, dien hy „ zou willen gedoogen (c).” En in gevolge der begeerte van zyne Majesteit, werdt, sedert, over de zaak des Graaven van Portland,

(b) Resol. Vroedsch. Lf. T. 24 Jan. 1690. f. 141.

(c) Zie Vidimus van den Hove van eene Missive van Willem den III. gedr. 1739. bl. 10.

land, en over die van de verkiezingen van 1690. Schepenen, te gelyk gehandeld.

't Vertoog der Stad Amsterdam tot verdediging haarer Privilegien vondt, nogtans, geenen ingang ter Vergaderinge van Holland. De andere Steden maakten geene zwaarigheid, om haare Nominatien over te zenden naar Engeland, en oordeelden hierom, te eerder, dat Amsterdam van gelyken behoorden te doen. Ondertusschen, verliep de tyd, waarop de Schepenen, naar gewoonte, en volgens de Privilegien, in den eed genomen moesten worden: 't welk niet geschied was, om dat'er nog geene nieuwe Schepens verkooren waren. De oude Schepens bleeven dan, ook na den tweeden February, in dienst. Doch de Edelen verstonden, dat zulks niet wettiglyk geschieden kon, zo lang zy daartoe niet gemagtigd waren, door de Staaten van Holland; uit welker naam, zy 't regt, maar voor een jaar, en tot den tweeden February toe, bedienen konden. Zelfs dreigden zy, dat alles wat thans door de Schepenen verrigt werdt, wel ligt voor nietig en van onwaarde verklaard kon worden, en drongen 'er op, dat zulks, zonder uitsstel, geschiedde. De meeste Steden neigden tot het gevoelen der Edelen. Delft en eenige anderen verstonden alleenlyk, dat men eerst nog eens met de Heeren van Amsterdam spreken moest. De Vroedschap, De Stad kennis gekreegen hebbende van 't gene ter Dagvaart voorgevallen was, besloot, wat nader by te komen, en deedt, nog voor 't einde van February, voorstaan, dat zy de

Men be-
weert,
ter Ver-
gaderin-
ge van
Holland,
dat de
oude
Schepens
van Am-
sterdam
niet wet-
tiglyk
konnen
blyven
dienen.

1690. „ Nominatie haaren Ed. Gr. Mogendh. in
 „ handen wilde stellen, mids zy vooraf ver-
 „ klaarden, zelve daaruit de verkiezing te
 „ willen doen; of, zo zy hierin zwaarigheid
 „ maaken mogten, dat het hun dan gelie-
 „ ven mogt, op Koning Willem te begee-
 „ ren, dat hy hen verzocht, de verkiezing
 „ te willen doen; of, zo dit ook nog niet
 „ smaaken mogt, dat zy dan alle de stuk-
 „ ken, dit geschil betreffende, wilden over-
 „ zenden naar Engeland, om 's Konings
 „ meening op alles te verstaan. En indien
 „ ook dit geen' ingang vinden mogt, zou
 „ men bewilligen in eenen voorslag van den
 „ Raadpensionaris *Heinsius*, hierin bestaan-
 „ de, dat de Nominatie gesteld zou wor-
 „ den in handen van hunne Edele Groot-
 „ Mogendheden, met verzoek om daaruit
 „ de verkiezing te doen; dat daarop, ter-
 „ stond, alle de stukken, dit geschil be-
 „ treffende, uit de Notulen zouden worden
 „ geligt, met verzekering, dat zulks tot
 „ geene de minste benadeeling van der Ste-
 „ de Privilegien strekken zou, en dat men
 „ zig, in 't vervolg, naar dezelve, en by-
 „ zonderlyk naar dat van den jaare 1581.
 „ zou gedraagen, de Nominatie, in gevol-
 „ ge van het zelve, in afwezendheid des
 „ Stadhouders, zendende aan President en
 „ Raaden in Holland: en zo dan de ver-
 „ kiezing, door eenig toeval, boven den
 „ bestemden tyd, agterbleeve, zouden de
 „ zeven eerst *genomineerden* voor Schepenen
 „ gehouden worden." Maar, zo alle deeze
 „ voorstellen niet mogten behaagen, kree-
 „ gen

gen de Afgevaardigden ook last „ om we- 1690,
 „ derom op de buitengewoone middelen van
 „ oorloge te raadpleegen, mids de zaak der
 „ verkiezinge van Schepenen, te gelyk met
 „ deeze, afgedaan wierdt (d).”

De Afgevaardigden der Stad deden al- Die van
 le de gemelde voorflagen; doch kondenze de hand
 geen van allen der Vergaderinge van Hol- gewe-
 land fmaakelyk maaken. Men befloot dan, zen wor-
 den.

op nieuws, voor te flaan „ dat de tegen- Zy doet
 „ woordige Schepenen zouden aanblyven, eene na-
 „ tot op de naafte verandering der Regee- dere aan-
 „ ringe; en dat 'er, midlerwyl, over de bieding.
 „ zaak der verkiezinge, zo wel als over de
 „ buitengewoone middelen van oorloge, zou
 „ geraadpleegd en beflooten worden (e).”

Doch deeze voorflag werdt ook niet aan- Die ook
 genomen. De Staaten beflooten zelfs, op niet be-
 den agtentwintigften February „ dat Bur- haagt.
 „ gemeefteren en Vroedschap van Amfter- Besluit
 „ dam zig niet zouden kunnen bedienen van der Ver-
 „ de Resolutie, in 't voorleeden jaar, op gaderin-
 „ het aanblyven der Schepenen, genomen; ge van
 „ dat, by gevolge, de tegenwoordige Sche- Holland;
 „ penen werden gehouden ontflaagente zyn
 „ van hunnen dienst, zullende alles, wat
 „ zy, na deezen, mogten verrigten, wor-
 „ den aangemerkt als nietig en van onwaar-
 „ de, zonder dat daarop, in 't vervolg,
 „ eenige agt zou geflaagen worden.” Bur. De Stad
 gemeefteren en Raaden, zig belemmerd bewilligt
 vindende met deeze Resolutie, vonden, in den
 de- voorflag
 van
 Heinſius.

(d) Refol. Vroedsch. Lr. T. 24 Febr. 1690. f. 168.

(e) Refol. Vroedsch. Lr. T. 27 Febr. 1690. f. 172.

1690. delyk, geraaden, den middelweg, die door den Raadpensionaris Heinsius voorgeslaagen was, te omhelzen, volgens welken „ de „ Nominatie gezonden moest worden aan „ de Staaten van Holland, met verzoek, „ dat dezelve het Hof wilden belasten, de „ verkiezing te doen, of dat zy zelven de „ verkiezing doen wilden, onder verzeke- „ ring dat deeze daad niet in gevolg ge- „ trokken worden, noch de Privilegien der „ Stede benadeelen zou; mids, te gelyk, „ alle de stukken en Resolutien dit geschil „ betreffende geligt werden uit de *Notu- „ len (f)*.“ De Leden ontvingen, hierop, de Nominatie; doch zondende terstond Ko- ning Willem toe, de tegenwoordige Sche- penen houdende in hunnen dienst, tot dat de verkiezing geschied zou zyn, onder ver- klaaring „ dat de Privilegien van Amster- „ dam, aan de eene, en de voorregten des „ Stadhouders, aan de andere zyde, hier- „ door, niet zouden geagt worden verkort „ te zyn, alzo zy vastelyk beslooten had- „ den, zyne Majesteit van Groot-Britanje, „ in de Stadhouderlyke voorregten, en de „ Stad Amsterdam, in derzelver Privile- „ gien, volkomenlyk, te handhaaven (g).“

Terstond hierna, deedt Koning Willem de verkiezing van Schepenen uit de gemaak- te Nominatie, welken waren de Heeren de Vicq, Munter, de Vroede, Dankerts, Cor- ver, Six en Blaau. Te gelyk, schreef hy

aan

Koning
Willem
verkieft
Schepe-
nen, uit
de Nomi-

(f) Resol. Vroedsch. Lr. T. 2 Maart 1690. f. 173.
(g) Resol. Holl. 12 Maart 1690. bl. 106.

aan de Staaten „ dat hy niet twyfelde, of 1690.
 „ zy zouden goede redenen gehad hebben, ^{natie,}
 „ om hem de Nominatie, niet door de Re- ^{hem door}
 „ geering van Amsterdam, te laten toeko- ^{de Staa-}
 „ men, maar zelve over te zenden; dat ^{ten toe-}
 „ hy, derhalve, niet nagelaaten hadt, de ^{gezon-}
 „ verkiezing te doen; schoon hy anders- ^{den.}
 „ zins ook gaarne zyn Stadhouderlyk ge-
 „ zag zou gebruikt hebben, om der Staaten
 „ Resolutie te handhaaven. En gelyk hy
 „ vastelyk vertrouwde, dat de Staaten de
 „ vereischte zorg draagen zouden voor de
 „ behoudenis zynen Stadhouderlyke voor-
 „ regten, zo wilde hy zig ook een' voor-
 „ stander toonen van de Privilegien der Stad
 „ Amsterdam; ten welken einde, hy niets
 „ liever zien zou, dan datze hem allen, zo
 „ verze, niet alleen de Regeering, maar
 „ ook de goede burglary en ingezetenen be-
 „ troffen, werden toegezonden (b).” Doch
 dit laatste geschiedde niet. 't Verschil over
 de zitting des Graaven van Portland was,
 te gelyk met het verschil over de verkiezing
 van Schepenen, vereffend. De Afgevaardig-
 den van Amsterdam woonden, in gevolge
 van een besluit der Vroedschap (i), op den
 zevenentwintigsten Maart, de Vergadering
 van Holland by, in de tegenwoordigheid des
 Graaven van Portland, die, kort hierop,
 naar Engeland keerde (k). Ook bewilligden
 zy vervolgens in de gemeene lasten (l). Op
 den

(b) Zie de Missive in de Holl. Merc. van 1690. bl. 83.

(i) Refol. Vroedsch. Lr. T. 23 Maart 1690. f. 202.

(k) Holl. Merc. van 1690. bl. 84.

(l) Refol. Vroedsch. Lr. T. 29 Maart 1690. f. 204.

1690. den agtentwintigsten January des volgenden
 Hoe 't, jaars, werdt de Nominatie van Schepenen,
 nader- volgens gewoonte, gemaakt. Doch alzo
 hand, Koning Willem, die, den zesentwintigsten,
 met het van Gravesand afgestoken was, toen, alle
 verzen- uuren, in Holland verwagt werdt, besloot
 den der men de Nominatie aan zyne Majesteit te
 Nomina- schikken, zo hy zo spoedig landen mogt,
 tie van dat de verkiezing, op den vereischten tyd,
 Schepe- te rug kon zyn. Anderszins, zou menze,
 ren, ge- met gelyk verzoek, als voorleeden jaar ge-
 schikt wierdt, met gelyk verzoek, als voorleeden jaar ge-
 schied was, zenden aan de Staaten (m).
 Koning Willem zette, den dertigsten Ja-
 nuary, voet aan land: en ik meen, dat hy
 toen de Schepensverkiezing gedaan heeft,
 uit de Nominatie, die hem, onmiddelyk
 door de Stad, was toegezonden. Doch alzo
 niet te wagten was, dat zyne Majesteit, jaar-
 lyks, zo vroeg in Holland komen zou, moest,
 op het verzenden der Nominatie, noodwen-
 dig, een andere voet beraamd worden. Burge-
 meesteren en Raaden beslooten, reeds in
 Maymaand daarna, dat de Nominatie al-
 „ toos op den agtentwintigsten January ge-
 „ schieden zou; dat dezelve den Staaten
 „ in handen zou worden gesteld, met ver-
 „ zoek, om de Stad daaruit ten spoedigste
 „ te doen hebben de verkiezing van zeven
 „ Schepenen; en dat, zo de verkiezing,
 „ tot na den eersten February, draalen mogt,
 „ haare Edele Groot-Mogendheden, eens
 „ vooral, zouden verklaaren, dat de die-
 „ nende Schepenen en de mindere regtban-
 „ ken

(m) Resol. Vroedsch. Lr. V. 28 Jan. 1691. f. 28, 29.

„ ken in dienst zouden blyven, tot dat de
 „ verkiezing in handen van Burgemeesteren
 „ zou gekomen zyn, mids dat de Stad
 „ hiertoe geen verzoek deedt; maar dat de
 „ gemelde verklaring, van wege den Ko-
 „ ning, als Stadhouder, door den Raad-
 „ pensionaris, of op eene andere wyze, be-
 „ werkt werdt (n).” Doch 't liep tot den
 agttienden October aan, eer de Staaten be-
 slooten „ zig te laten welgevallen, dat,
 „ wanneer Koning Willem zig buiten de
 „ Provincie bevondt, de Nominatie van
 „ Schepenen van Amsterdam, jaarlyks, aan
 „ hunne Edele Groot-Mogendheden zou
 „ overgebracht, en dan telkens verzonden
 „ worden aan zyne Majesteit, om daaruit
 „ de verkiezing, als Stadhouder, te doen.”
 De Stad Amsterdam bewilligde in dit besluit.
 Alleenlyk, werden de Afgevaardigden ge-
 last, slegts *aan te zien*, dat de uitdrukking,
dat de Nominatie telkens aan hoogstgedagte
zyne Majesteit zou worden overgezonden, ter
conclusie ginge (o). En in gevolge van dit
 besluit, is, met de Nominatie van Schepe-
 nen deezer Stad, gehandeld, tot in 't jaar
 1702 toe, dat is, zo lang als Koning Wil-
 lem leefde.

Doch 't geschil over 't verzenden der No-
 minatie van Schepenen naar Engeland was
 nog op zyn hevigt, toen rugtbaar werdt,
 dat eenige Amsterdamsche Regenten, door
 iemand, die in den Haage gevangen zat,
 be- eenige

(n) Resol. Vroedsch. L^r. V. 15 May 1691. f. 92.

(o) Resol. Vroedsch. L^r. V. 20 Octob. 1691. f. 187.

1690. Amsterdamsche Regenten van ongeoorlofden handel met Frankryk. beschuldigd werden van ongeoorlofden handel met Frankryk. De beschuldiging, hoe weinig schyns zy ook hebben mogt, schein ingang te vinden by eenige luiden van aanzien, die den Amsterdammeren geen goed hert toedroegen. Men verspreiddeze onder 't gemeen, in eenige vinnige schimpfschriften. En sommigen waren niet zonder bekommering, dat men 't gemunt hadt op het te wege brengen eener buitengewoone verandering in de Regeeringe deezer Stad. Ons is gelegenheid voorgekomen, om een groot getal van Papieren en Brieven te zien, die uit den boedel van den Heere Burgemeester JOHANNES HUDDÉ herkomstig zyn; thans onder den Heere JAN HUDDÉ DEDEL, Burgemeester van 's Graavenhaage, berusten, en deeze zonderlinge zaak betreffen. En naardemaal van dezelve, onzes weetens, nergens, in gedrukte schriften, eenig gewag gemaakt wordt, meenen wy den Lezer geen onangenaamen dienst te zullen doen, zo wy hem hier het voorgevallene, beknoptelyk, voordraagen.

Wie de beschuldiger ware.

In 't begin des jaars 1689, was, omtrent de Schans Filippine, in hegtenis geraakt *Jan Hol*, Schoenmakers gezelschap, geboortig van Heel in den Bommelerwaard. Men hieldt hem, in 't eerst, voor eenen verspieder: te eerder, om dat hy verzeld was van een vrouwmenschen in mans gewaad, welk men, naderhand, bevondt, door hem bezwangerd te zyn. Het vrouwmenschen zat niet lang, en werdt, met eenig reisgeld voorzien zynde, van de hand gezonden.

Maar

Maar Jan Hol, by wien men eenige verdagte papieren gevonden hadt, werdt, eerst te 1690.
 Filippine, en naderhand, door den Graave van Hoorne, te Sluis, ondervraagd. Zyne bekentenis was verward en oneenpaarig. Hoorne schreef, over 't geval, aan hunne Hoog-Mogendheden, die hem, by secretee Resolutie van den tweeden Maart des jaars 1689, bevalen, den gevangen over te zenden aan den Raad van Staate in den Haage. Hol werdt op de Voorpoorte geplaatst: en, op den vyfentwintigsten Maart en den derden en zevenden April, voor Commissarissen van den Raad van Staate, ondervraagd zynde, bekende hy „ dat hy, in de week Zyne be-
 „ van Kersmis des jaars 1688, met eenen kentenis.
 „ brief van voorschryvens van den Heere
 „ van Werkendam, aan de Burgemeesteren
 „ van Amsterdam gerigt, in deeze Stad gekomen was, om den Heeren voor te slaan
 „ een middel van zyne uitvinding, waar-
 „ door men versch water in of naby de Stad
 „ zou kunnen brengen; dat zyn voorslag
 „ van de hand geweest was, en dat hy,
 „ kort daarna, op eenen avond, ter Stad
 „ uit willende vertrekken, op de eerste
 „ steenen brug naar de Utrechtsche Poort
 „ toe, ontmoet was, door zekeren Heer,
 „ die, hem afgevraagd hebbende, of hy de
 „ man niet ware, die den brief aan Bur-
 „ gemeesteren gebragt hadt, en ja tot ant-
 „ woord hebbende bekomen, hem hadt ver-
 „ zocht mede te gaan, en hem gebragt hadt
 „ in een huis, daar hy nog eenige andere
 „ Heeren gevonden hadt. Dat hem hier,

1690. „ zo hy zeide, gevraagd was, of hy wel
 „ eenen eed van geheimhoudinge wilde
 „ doen; wanneer men hem iet van belang
 „ openbaaren zou. Dat hy zig hiertoe be-
 „ reid getoond hadt, zo 't iet goeds ware;
 „ en dat men hem daarop gevergd hadt,
 „ eenen brief te brengen aan den Gouver-
 „ neur van Rynberk, welk thans in de magt
 „ van Frankryk was; en eenen anderen aan
 „ den Heere de Louvois, Staatsdienaar van
 „ Koning Lodewyk den XIV. Dat die Hee-
 „ ren drie in getal waren geweest; dat een
 „ derzelven (2) *Appelman* genaamd was;
 „ dat hy de naamen der anderen twee niet
 „ wist; doch dat zy wel zo lang van per-
 „ soon waren als Appelman. Dat zy hem
 „ twee brieven hadden medegegeven, eenen
 „ aan den Gouverneur van Rynberk, en ee-
 „ nen aan den Koning van Frankryk, onder
 „ een' omslag aan den Heer de Louvois. Dat
 „ men hem honderd Ryksdaalders vry geld
 „ beloofd hadt, zo hy deeze brieven be-
 „ stelde; en dat men hem honderd vyfen-
 „ twintig guldens op hand gegeven hadt,
 „ tot reisgeld. Dat de brieven met een Ca-
 „ chet, waarop een gekroond cyfer stondt,
 „ waren toegemaakt. Dat hy, met dezel-
 „ ven, op den eersten January des jaars
 „ 1689, van Amsterdam gereisd was naar
 „ Rynberk. Dat de Gouverneur hem, op
 „ 't vertoonen van den brief, hadt voort-
 „ geholpen op Urdingen; en dat hy, voorts,
 „ over Nuits, Bon, Rynbach, Montrojal,
 „ „ Saar-

(2) *Jean Appelman* was thans regeerend Burge-
 meester.

„ Saarlouis, Mets, Verdun, Chalons en 1690.
 „ Parys, naar Versailles getrokken was.
 „ Dat hy den brief, aan den Koning gerigt,
 „ voor den Secretaris van de Louvois, uit
 „ het Nederduitsch, waarin dezelve ge-
 „ schreeven was, in het Hoogduitsch hadt
 „ overgezet, en dat de Secretaris dien,
 „ daar uit, in 't Fransch hadt vertaald. Dat
 „ de brief behelsde een verzoek aan den
 „ Koning, om hen, tegen half April, met
 „ een Leger te komen verlossen van de
 „ dwingelandy des Prinsen van Oranje; ten
 „ dien einde, in de eerste plaatse, de Ste-
 „ den Nieuwmegen en Graave in te nee-
 „ men, en daar na, over de Veluwe en U-
 „ trecht, aan te trekken op Amsterdam.
 „ Dat de brief getekend was *J. Apesz, Hen-*
 „ *rik de Laat.* en dat hy wel hadt konnen
 „ merken, dat Louvois diergelyke brieven
 „ verwagte. Dat men hem, voorts, met
 „ eenen ongetekenden brief, zonder op-
 „ schrift, te rug gezonden hadt, met last
 „ om dien aan Burgemeester Appelman te
 „ bestellen." Men hadt deezen brief, die
 „ in 't Fransch geschreeven was, by hem ge-
 „ vonden, toen hy gevat werdt. In den zelven,
 „ las men, behalven eenige schoone beloften,
 „ een verzoek om nader berigt van de magt,
 „ die de schryvers van den brief aan den Ko-
 „ ning hadden, om deszelfs onderneemingen
 „ wel te doen gelukken. Voorts, hadt hy
 „ eene lyst by zig van de plaatsen, die hy
 „ doortrekken moest, en eenen eigenhandigen
 „ brief van Louvois aan den Gouverneur van
 „ Duin-

1690. Duinkerken, met last, om hem spoedig voort te helpen.

Men laat De bekentenis van Hol, die ook voor hem lang Commissarissen van den Raad van Staate zitten, niet eenpaarig geweest was, bleef, onder zonder hem, op tusschen, geheim. Alleenlyk lekte, hier en nieuws, daar, uit, dat hy eenige Amsterdamsche te hoo- Heeren beschuldigd hadt. In Engeland, ren. werdt, by sommigen, nadeelig van deeze Heeren gesproken. Doch Koning Willem sloeg 'er, naar 't schein, luttel geloofs aan, en hieldt alles voor uitvindingen van 't Fransche Hof, om argwaan en onlust, hier te Lande, te verwekken. Ondertusschen, bleef Hol zitten, zonder dat my gebleeken is, dat hy, op nieuws, gehoord werdt, voor den zevenentwintigsten January des jaars 1690; wanneer hy, by zyne voorige bekentenis, voegde „ dat de Heeren, die hem hadden „ afgezonden, een heimelyk verbond had „ den gemaakt met den Koning van Frank- „ ryk.” Maar, op den derden February, Hy haalt „ ryk.” Maar, op den derden February, zyne be- viel hy, op enkel voorgeeven, dat 'er eeni- schuldi- ge Amsterdammer Heeren voor de deur ging we- stonden, tegen welken men hem hooren zou, derom in door den mand, uitberstende in deeze woor- den: *O God! ik ken niemand van die Heeren. Ik hebze nooit gezien. Zy zyn onnozel.* Men den hals. bragt hem toen aan de paleije. Doch hy verklaarde, zo voor als na de pyniging, beide op den derden en zevenden February, „ dat hy geene Amsterdamsche Heeren „ kende; dat alles, wat hy, ten hunnen las- „ te, verhaald hadt, verzierd was; dat hy „ zelf

„ zelf de brieven aan den Gouverneur van 1690.
 „ Rynberk en aan den Koning van Frank-
 „ ryk hadt opgesteld, toegemaakt, en be-
 „ steld, met oogmerk om te beproeven, of
 „ de Franschen wel zo loos waren, als
 „ voorgegeven werdt; en om hun eenig
 „ geld afhandig te maaken.” Veelen ver-
 wagten toen, dat Hol, naar verdiensten,
 gestraft zou worden. Doch men vondt ge-
 raaden, hem, op den eenentwintigsten Fe-
 bruary, nog eens te dreigen met de paleije.
 En toen hernam hy zyne eerste beschuldi-
 ging, met byvoeging van eenige omstandig-
 heden. Al het welke hy, op den derden A-
 pril, ter scherper onderzoek gebragt zyn-
 de, andermaal in den hals haalde, hoogen
 duur betuigende, dat hy nooit van iemand
 afgezonden was tot eenig heimelyk oogmerk,
 maar alles zelf verzierd hadt: by welke
 laatste bekentenis, hy, op den zesden April
 en sedert, ook buiten pyn en banden, vol-
 hardde.

De algemeene Staaten nogtans, hoe Veele
 vreemd zulks ook schynen moge, verstonden Leden
 den, ten deezen tyde, dat de personen van Hol-
 die door Jan Hol beschuldigd waren, te regt land oor-
 behoorden te worden gesteld; en bragten deelen,
 hun gevoelen in de Vergadering van Hol- dat de
 land. Veele Leden dier Vergaderinge wa- beschul-
 ren van 't zelfde verstand, en oordeelden, digden,
 dat men de zaak moest onderzoeken voor 't voor 't
 Hof. Doch de Vroedschap der Stad Am- te regt
 sterdam „ schoon ten hoogsten afkeerig gesteld
 „ van al wat zweemde naar verboden ver- te wor-
 „ standhouding met vyanden van den Staat, Amster- den.
 „ vondt

1690. „ vindt groote zwaarigheid in het overval-
 „ dam ver- „ len van onbesproken luiden, met een
 „ klaartzig „ *Crimineel* regtsgeding, zo lang 'er geen
 „ hier te- „ blyk altoos van misdaad ware.” Jan Hol
 „ gen. hadt, zeide men „ zelf zyne beschuldiging
 „ wederom in den hals gehaald, en niet, op
 „ nieuws, staande gehouden, dan na dat hy
 „ met de paleije gedreigd geworden was.
 „ Ook zouden, in allen geval, de beschuldig-
 „ den niet voor het Hof, maar voor hunnen
 „ dagelykschen Regter moeten betrokken
 „ worden. Doch hiertoe behoefde men niet
 „ te komen, zo lang 'er geen meer blyk van
 „ misdaad ware, dan het bloote zeggen
 „ van eenen bekenden verraader. *Crimi-*
 „ „ *neele* Regtspleegingen, al bleek zelfs de
 „ onschuld van den beschuldigde, lieten
 „ altoos eene vlek van schandelykheid na,
 „ en moesten daarom, tegen onbesproken
 „ luiden, niet dan op bewys van schuld,
 „ ondernomen worden. Maar Jan Hol be-
 „ hoorde, als een vyand van den Staat, en
 „ „ een lasteraar van eerlyke luiden te wor-
 „ den gestraft, zonder dat men eenige agt
 „ sloege op het gene hy, ten nadeele van
 „ anderen, verteld hadt (p).”

Straf
 over Jan
 Hol.

De redenen der Vroedschap van Amster-
 dam hadden, ter Vergaderinge van Holland,
 niet zo veel ingang, als men zou hebben
 mogen verwagten. Nogtans sprak men wei-
 nig meer van de beschuldigten voor 't Hof
 te willen trekken. De lastering van Jan Hol
 bleek zo klaarlyk, dat de Raad van Staate
 gee-

geene zwaarigheid maakte, om hem te ver- 1690.
oordeelen tot geëffeling en brandmerk; tot
het tugthuis voor vyftien jaaren, en, na
dien tyd, tot ban voor altoos uit de Ver-
eenigde Nederlanden. 't Vonnis werdt, op
den eenendertigften December des jaars
1690, geveld: doch in het zelve, werdt nie-
mant genoemd, die door Jan Hol beschuldigd
geweeft was. Zelfs werdt 'er de naam van
Amsterdam niet in gefpeld. De misdaadige
werdt, eenige dagen laater, te 's Hertog-
genbosch, geëffeld en gebrandmerkt (q).
Doch hy moet, na't ontvangen deezer straf-
fe, niet, of niet lang in een Tugthuis ge-
zeten hebben, alzo ik aangetekend vind,
dat hy, om eenig ander misdryf in hegtenis
geraakt zynde, in February des jaars 1692,
te Rotterdam, ter dood gebragt is. De
argwaan, dien eenigen, tegen sommige Am-
sterdamsche Regenten, hadden opgevat,
verdween geheellyk. Koning Willem en
de Graaf van Portland zelf verklaarden,
t'eenen dage, aan den Gezant Jacob Hop,
dat zy de vertelling van Jan Hol nimmer
hadden konnen gelooven. En niemand rep-
te federt van de beschuldigden te regt te
willen ftellen.

De droogte, het *Pampus* genaamd, ge-
legen voor Amsterdam, aan 't einde der
Zuiderzee, hadt, al voor eenige eeuwen,
diepgaandefchepen belet, aan en van de Stad
te komen. Men was, derhalve, op midde-
len

Meeu-
wes
Mein-
derts-
zoon
Bakker,
een Am-
sterdam-
mer,

(q) Uit de Confessie en Sentent. van JAN HOL, en vele
andere Brieven en Stukken.

1690. vindt de Kameelen of Schipligters uit.

len bedagt, om de schepen te ligten over deeze droogte. In 't jaar 1672, hadt men zig bediend van zekere groote kisten, die onder de schepen gebragt; en door het ledig pompen van welken, dezelve over 't Pampus geligt werden (r). Doch in 't begin des jaars 1690, vondt *Meeuwes Meinderts-zoon Bakker*, gebooren burger deezer Stad, de *Kameelen* of Schipligters uit, door middel van welken, de zwaarste Oorlogschepen van negentig en honderd stukken, zonder hinder, over 't Pampus en andere ondiepten in de Zuiderzee, van Amsterdam af naar de Vlieter toe, worden geligt. Het Collegie ter Admiraliteit alhier was zo voldaan van deeze uitvindinge, dat het den uitvinder een daggeld toeleide, by Acte van den zesden October des gemelden jaars (s).

De last der Walsche Gemeente hier ter Stede neemt sterk toe.

De verwoesting van de Palts hadt zo veele Fransche vlugtelingen, die voorheen derwaards geweeken waren, naar Holland, en byzonderlyk naar Amsterdam gedreeven, dat de Walsche Gemeente alhier, die met het onderhoud derzelven belast was, zig, in Juny deezes jaars, genoodzaakt zag, om ondersteuning te verzoeken uit Stads Casse. Zy wees aan „ dat haare jaarlyksche lasten, met het onderhoud der gevlugte „ Predikanten, omtrent honderd duizend „ guldens beliepen; daar zy, voorheen, „ niet meer dan veertig of vyftigduizend „ guldens plagten te bedraagen. Dat haare „ in-

(r) COMMELIN, bl. 1197.

(s) Holl. Merc. van 1690. bl. 194. COMMELIN, bl. 1227.

„ inkomsten daartegen niet meer dan vier- 1690.
 „ endertig- of vyfendertigduizend guldens
 „ opbragten; zo dat 'er ten minste vyfen-
 „ zestigduizend guldens 's jaars te kort ko-
 „ men zouden." Men begreep ligtelyk, dat
 het opbrengen van zulk eenen grooten bui-
 tengewoonen onderftand de Stad, door den
 tyd, te zwaar vallen zou (t): weshalve men
 op middelen bedagt was, om de jaarlykfche
 uitgaven der Walfche Gemeente te befnoei-
 jen. Men deedt Diakenen eenen ftaat van De
 de behoeften der vlugtelingen overleveren; Vroed-
 en volgens den zelven, waren 'er thans, on- fchap be-
 der dezelve, 1708 armen, tot welker on- raamt
 derhoud, men 71905 guldens 15 ftuivers len, om
 oordeelde noodig te hebben. Men overwoog, den toe-
 wyders, dat het getal der vlugtelingen zo vloed
 fterk aanwies, om dat aan dezelve eenige van vlug-
 vryheden en zulk een aanzienlyk onderhoud telingen
 werden toegestaan. Men voorzag dat de toe- te doen
 vloed der armen te groot worden zou, zo vermin-
 menze, op den zelfden voet, bleeve ontvan- deren.
 gen; dat wel voor een Godsdienftig werk
 moest aangezien; doch waardoor Stads Cas-
 fe, nogtans, niet al te zeer gedrukt moest
 worden. Ook hadt de Burgery geklaagd,
 dat zy, in haare neeringen en handwerken,
 vry wat leedt van de vryheden, die den
 Franschen vlugtelingen vergund waren. Men
 befloot dan „ de driejarige vryheid van
 „ Stads Excynfen, en de ontheffingen van
 „ de Gilden en de vereifchten van dezel-
 „ ven, in't jaar 1681 toegestaan, voortaan,

„ niet
 (t) Refol. Vroedfch, Lt. T. 16 Juny 1690. f. 244.

1690. „ niet meer te verleenen; maar de vlugte-
 „ lingen, in alles, met naame ook in 't
 „ bekomen van het Burgerregt, met de an-
 „ dere Burgers gelyk te stellen: te meer,
 „ om dat men bevondt, dat de driejarige
 „ Vryheid, fomtyds, ter kwaader trouwe,
 „ van den Vader op den Zoon, en van den
 „ eenen Zoon op den anderen, was over-
 „ gebragt, en dat ook, fomtyds, meer
 „ waaren waren ingeslaagen, dan een huis-
 „ gezin behoefde. Men liet nogtans aan
 „ Burgemeesteren, de voorheen verleende
 „ vryheden toe te staan, aan zulke perfoo-
 „ nen, die versch uit Frankryk overkwa-
 „ men." Voorts, werdt beraamd „ dat
 „ de plaatsfen der stervende en vertrekkende
 „ de predikanten niet wederom vervuld
 „ zouden worden." En eindelyk werdt be-
 „ flooten „ de Walsche Diaconie, in deezen
 „ kommerlyken tyd, met vyftigduizend gul-
 „ dens, uit Stads Casse, te ondersteunen,
 „ en haar, daarenboven, haar verschot goed
 „ te doen (u)."

De Raad De Regenten van 't Almoesseniers Wees-
 besluit, huis vielen, in de Lente des volgenden jaars,
 eene be- ook klagtig by Burgemeesteren, over het
 lasting te toeneemend getal der Weeskinderen, ter-
 leggen wyl de inkomsten van het Huis waren ver-
 op alle Wynen, minderd, onder anderen, door het verbod
 Brande- van den invoer der Fransche Wynen, van
 wynen en welken zy een stuiver van 't Oxhoofd, voor
 Azynen, 't Huis, plagten te trekken; het missen van
 ten be- welk inkomen, hun jaarlyks zeventuizend
 hoeve gul-
 van 't

(u) Resol. Vroedsch. Lr. T. 31 July 1690. f. 270.

guldens schade geweest was. Zy verzog- 1691.
ten, derhalve, dat 'er, om dit verlies te ver- Aalmoes-
goeden, eene belasting op allerlei Wynen, seniers-
Brandewynen en Azynen gelegd mogt wor- wees-
den; gelyk kort hierna geschiedde (v). huis.

Burgemeesteren, wat eerder, aanschry- Bede-
vens van 's Lands Staaten gekreegen heb- stonden.
bende, tot het houden van Bedestonden, om inge-
's Hemels zegen te verwerven over de wa- steld.
penen van den Staat, en over den persoon
van zyne Groot-Britannische Majesteit; be-
valen, den zesden April, dat dezelve, drie-
maal ter weeke, des avonds ten zes uren,
gehouden zouden worden, op Saturdag, in
de Nieuwe-, Zuider- en Amstelkerk, op
Maandag, in de Oude-, Wester- en Noor-
derkerk, en op Dingsdag, in de Oude- en
Nieuwe-zyds-Kapel (w).

De Luitenant-Admiraal *Cornelis Tromp* De Lui-
overleedt, in deeze Stad, op den negenen- tenant-
twintigsten May deezes jaars, na dat hy, ee- Admiraal
nen tyd lang, gekwynd hadt. Zyn lyk werdt, Cornelis
den zesden Juny, des avonds tusschen negen Tromp
en tien uren, met de gewoonlyke staafie, overlydt.
langs de Heeren-en Keizers graft, gedraa-
gen, en begeleid naar den Amstel, alwaar
een Jagt gereed lag, waarmede het naar
Delft gevoerd werdt. 't Werdt, in de Oude
Kerke aldaar, in het graf van des Zeehelds
Vader, *Maarten Harpertszoon Tromp*, by-
gezet (x). Op den zestienden Maart des
voor-

(v) Resol. Vroedsch. Lf. V. 9, 27 April 1691. f. 80, 85.

(w) Groot-Memor. N. VII. f. 241 verso.

(x) COMMELIN, bl. 1223. Europ. Merc. April-Juny
1691. bl. 121, 174.

1691. voorleeden jaars, hadden Burgemeesteren van Amsterdam den overleeden, op zyn verzoek, toegestaan, eene Grafftede, op zyne kosten, in eene der Kerken deezer Stad, te mogen laten stigten, en Kerkmeesteren gemagtigd, om deswege met hem, met kennisse van hunne Edele Groot-Agtbaarheden, overeen te komen (y). Doch 't schynt, dat hy, naderhand, veranderd is van gedagten, en verkooren heeft, te Delft, begraaven te worden.

Over-
vloed
van
visch.

Sommigen hebben aangetekend, dat, in dit jaar 1691, zo veel visch gevangen werdt, dat een honderd en negentig Schelviſſchen, aan de Viſchmarkt hier ter Stede, voor niet meer dan tien stuivers, verkogt werden (z).

De Stads
Compag-
nien
worden
op hon-
derd man
gebragt.

1692.

In de Lente des volgenden jaars, werdt, tot verligting van de bezwaarde geldmid- delen deezer Stede, geraaden gevonden, de zes Compagnien Stads soldaaten, tot op honderd man ieder, in ryen en gelederen, te verminderen (a). 't Was nogtans niet zo veilig in de Stad, of daar viel, in 't midden van den Zomer, vry wat baldaadigheids voor, voor 't Huis van den Lakenbereider van Gangel, tegen wien 't werkvolk was op- gestaan; waarin, door eene ernstige Waar- schuwung van den vierden July, voorzien werdt.

Aardbee-
ving.

Op den agttienden September, 's nade- middags omtrent ten half drie uren, ge- voel-

(y) Groot-Memor. N. VII. f. 224 verso.

(z) PEYKEN RYP Chron. van Hoorn, bl. 256.

(a) Resol. Vroedsch. Lx. V. 7 Maart 1692. f. 251.

voelde men hier te Lande, en in de nabuu- 1692.
 rige Gewesten, eene aardbeëving, die maar Uitwerk-
 omtrent twee minuten duurde, en, gelyk fels der-
 doorgaands, by zeer stil weder, voorviel. zelve
 Hier ter Stede, werden alle de huizen en de hier ter
 zwaarste gebouwen zelve, het Stadhuis
 niet uitgezonderd, heen en weder bewoo-
 gen. De Jan-Rooden Poorts-tooren schud-
 de zo zichtbaar en sterk, dat men voor in-
 storten bedugt was. De Oude- en Zuider-
 Kerks-toorens werden ook zo blykelyk heen
 en weder gellingerd, dat de speclklokken
 aan 't kleppen raakten. De schepen in 't Y
 en 't kleine vaartuig op den Amstel werden
 ook, op en neder, bewoogen met het wa-
 ter. In de graften, welke het water van
 den grond opwaards, en in de huizen hoor-
 de men een gedruisch, als of al wat' er zwaars
 op de zolders stondt, met geweld, heen en
 weder geschooven werdt. Doch men ver-
 nam niet, dat 'er, door deeze aardschud-
 ding, eenige schade gedaan was. Ook hiel-
 den alle de verschynfels derzelve op, eer
 men in staat ware, om 'er bedaardelyk op te
 letten (b).

Burgemeesteren van Amsterdam, als Am-
 bagtsheeren van Slooten, Slooterdyk, Os-
 dorp en de Vrye Geer, in 't jaar 1656, Oc-
 troi hebbende verkreegen, om de over-
 treeders der Plakaaten op het slagturven bin-
 nen de gemelde Ambagtsheerlykheden, 's Lands
 voor Schepenen aldaar te regt te doen stel-
 len; ten op

Vershil
 wegens
 het regts-
 gebied
 over de
 schen-
 ding van
 's Lands
 Plakaa-

(b) COMMELIN, bl. 1164. Europ. Merc. July-Septemb.
 1692. bl. 219.

1692. len; oordeelden, sedert, dat zy, of hun
 het slag- Schout van Slooten, daartoe alleen, ter eer-
 turven, ster aanleg, geregtigd waren. Doch Dyk-
 in de graaf en Heemraaden van Rynland verston-
 Ambagts- den, dat zy, van ouds gewettigd geweest
 heerlyk- zynde, om kennis te neemen van het over-
 heden treden der Plakaaten op het slagturven, zo
 van Sloo- ver hun ring zig uitstreckte (c); hiertoe, zo
 ten, wel als de Stad Amsterdam, geregtigd wa-
 Slooter- ren binnen de voorgemelde Ambagtsheer-
 dyk enz. lykheden, die onder den ring van Rynland
 beslegt. behoorden. 't Geschil werdt, onder willige
Condemnatie van den Hoogen Raade, ver-
 bleeven aan de uitspraak van M^r. *Mattheus*
de Hertoge, Advokaat Fiskaal van Holland
 en Westfriesland, die de Stad in 't ongelyk
 stelde, en verstondt, dat Dykgraaf en Heem-
 raaden van Rynland, zo wel als zy, ge-
 regtigd waren, om kennis te neemen van
 de overtredingen op het Slagturven,
 binnen de gemelde Ambagtsheerlykhe-
 den." De uitspraak werdt, den twee-en-
 twintigsten October deezes jaars, door den
 Hoogen Raade bekrachtigd, en Burgemees-
 teren bevalen Schout en Geregten van Sloo-
 ten, Slooterdyk, Osdorp en de Vrye Geer
 zig naar dezelve te gedraagen (d).

Orde op Het regt van 't op en afscheepen der Bees-
 het op- ten hier ter Stede, al van den jaare 1539
 scheepen af, aan de Huiszitten aan de oude zyde ge-
 der bees- geven zynde, en in 't jaar 1675, door de
 ten aan Zeeburg. Regenten van 't Oude-zyds Huiszitten huis,
 de

(c) Zie Handv. van Rynland, bl. 36.

(d) Handv. bl. 323.

de herberg Zeeburg aan den Muiderdyk zyn- 1693.
de gestigt (e), by welke bekwaame ge-
legenheid was tot het opscheepen der Bees-
ten, die uit Gelderland, Friesland en O-
veryssel herwaards gevoerd werden; zo
werdt, by myne Heeren van den Geregte,
op den zesden February des jaars 1693, ge-
keurd „ dat de Beesten, uit de gemelde
„ Provinciën komende, nergens anders dan
„ aan Zeeburg zouden mogen worden op-
„ gescheept.” En om de Schippers hiertoe
te houden, werdt, op den agtewintigsten
January des volgenden jaars, afgekondigd,
„ dat zy, hier ter Stede, nooit fragt zou-
„ den mogen aanneemen, of eenige beurt
„ bevaaren, en daarenboven vyfentwintig
„ guldens verbeuren, zo dikwils als zy hun-
„ ne beesten niet aan Zeeburg, maar aan
„ Jaap Hannes of elders, gelost hadden (f).”
En deeze orde was te noodiger, niet slegts
om dat de Regenten van't Oude-zyds-Huis-
zittenhuis aan Zeeburg bekwaame gelegen-
heid tot het opscheepen der beesten ge-
maakt hadden; maar ook, sedert eenige jaa-
ren, gewoon waren, het regt van Opschee-
pinge aldaar te verpagten.

In de Luthersche Gemeente hier ter Ste- Twee-
de, was, sedert eenige jaaren, geen kleine spalt in
twist ontstaan; om welken te beslegten, het de Lu-
gezag der Regeeringe vereischt werdt. De therfche
Bestiëders en eenige Leden verschilden o- te hier
ver 't regt tot de verkiezing van Ouderlin- ter Stede.
gen

(e) COMMELIN, bl. 163, 537.

(f) HANDV. bl. 175, 176.

1693. gen en Diakenen, en over 't bestier der Kerkengoederen. Men hadt, van de eene en de andere zyde, verscheiden' ontwerpen gemaakt, tot onderlinge bevrediging der gemeeden, die, in den aanvang des jaars 1683, voor Burgemeesteren gebragt werden. En haare Edele Groot-Agtbaarheden hadden, op den drie-entwintigsten January des gemelden jaars, twee Resolutien, by provisie, goedgekeurd en bekragtigd, die, op den eenendertigsten December en op den zesden January te vooren, in eene buitengewoone Vergadering van Predikanten, Gedeputeerden, of dienende Ouderlingen en afgegane Ouderlingen of Oud-Oudsten, en dienende en Oud-Diakenen, genomen waren. Zy behelsden „ 1. Dat elk, die Lidmaat was, „ en tot onderhoud der Kerke en armeniet „ begeerde te geeven, zynen naam en 't „ gene hy jaarlyks geeven wilde, in een „ nieuw Kerkenboek, tekenen zou. 2. Dat „ elk, die tot de verkiezing van Ouderlingen en Diakenen begeerde te stemmen, „ ten minste twintig guldens 's jaars, tot de „ bovengemelde einden, geeven moest. 3. „ Dat, uit zulke Lidmaaten, jaarlyks, door „ den voorzittenden Predikant, ten overstaan van de Predikanten, de gedeputeerde Ouderlingen en de dienende Diakenen, tien personen geloot zouden worden, om, nevens den Kerkenraad, de Ouderlingen en Diakenen te helpen verkiezen. 4. Dat zulken, die, boven de gemelde twintig guldens, nog tien Ducatons 's jaars gaven, geregtigd zouden zyn, „ om

Burgemeesteren be-
raamen
een mid-
del, by
voor-
raad, om
dien by
te leg-
gen.

„ om de Rekening der Kerken- en armen- 1693.
 „ middelen, jaarlyks, binnen eene maand
 „ na May, mede op te neemen, en naar te
 „ zien (g).” ’t Scheen nogtans, dat de Opfchud-
 rust, door deeze schikking, niet volkomen- ding in
 lyk hersteld werdt. Immers eenigen beston- de Ker-
 den, in October des gemelden jaars, openlyk, ke.
 in de Kerke, uit te vaaren tegen den Predikant
Theodorus Dominicus, en terwyl hy predikte:
 tegen welke baldaadigheid, Burgemeesteren
 eene ernstige waarschuwing deden leezen
 van de Predikstoelen, in beide de Kerken
 (b). Men bleef nog, voornaamlyk, over
 twee punten, verschillen: 1. wie voor Con-
 tribueerende Lidmaaten moesten gehouden
 worden? en 2. of dezelve, hoofd voor
 hoofd, in de verkiezing van Ouderlingen en
 Diakenen, stemmen zouden, dan of zulks,
 door een bekwaam getal uit dezelve, be-
 hoorde te geschieden? Burgemeesteren von-
 den dan, in May des jaars 1684, geraaden,
 twee Advokaaten, *Joan van den Broek* en
Joannes Althuisius, te magtigen, om partyen
 te hooren, en ware ’t mogelyk te bevredi-
 gen, of anders Burgemeesteren verslag te
 doen (i). De poogingen der twee Advo-
 kaaten vrugteloos zynde uitgevallen, ver-
 klaarde de Kerkenraad, dat zy de besliffing
 van ’t geschil gaarne aan Burgemeesteren
 verblyven wilden. Doch de misnoegde Le-
 den der Gemeente, omtrent zestig in getal,
 konden hiertoe niet verstaan, schoon ’er hun-

ne

(g) Groot-Memor. N. VII. f. 76.

(b) Groot-Memor. N. VII. f. 93 verso.

(i) Groot-Memor. N. VII. f. 102.

1693. ne Gemagtigden in bewilligd hadden; en schoon zy zelven verklaarden, hunne zaak te willen stellen aan den Predikant *Joannes Cole-rus* alleen, die egter geschroomd hadt, de besliffing op zig te neemen; doch zyn gevoelen wel wilde verklaaren, gelyk hy deedt. Maar hierin nam wederom de Kerkenraad geen genoegen. Burgemeesteren, verpligt om voor de rust onder de Burgery te zorgen, beslooten dan, op den agtsten April des jaars 1685, partyen te doen aanzeggen, dat zy zig, stil en vreedzaam, naar de provifioneele Resolutie van hunne Edele Groot-Agtbaarheden van den drie-entwintigsten January des jaars 1683, zouden hebben te gedraagen, tot dat op de zaak nader beslooten werdt (*k*). En dit nader besluit volgde, op den tienden September des jaars 1685. De provifioneele Resolutien van den drie-entwintigsten January des jaars 1683 en van den agtsten April des jaars 1685 werden in eene volstreckte en eindelyke Resolutie hervormd, met deeze veranderingen alleenlyk „ 1. dat zy, die in de verkiezing „ van Ouderlingen en Diakenen begeerden „ te stemmen, in de plaats van twintig „ maar tien guldens 's jaars zouden behoeven te geeven: en 2. dat, uit deeze Con- „ tribueerende Lidmaaten, in de plaats van „ tien, vyftien perfoonen zouden geloot „ worden, om 's daags na de looting de „ verkiezing van Ouderlingen en Diakenen „ te

Burge-
meeste-
ren doen
eene ein-
delyke
uitspraak
over den
twist.

(*k*) Groot-Memor. N. VII. f. 122 verso.

„ te helpen doen (1).” Maar 't bleek, eer- 1693:
 lang, dat, ook in deeze schikking, by allen,
 geen volkomen genoeg genomen werd.
 Ook was 'er geschil gereezen over eenige
 punten der Leere, 't welk de verwydering
 grooter maakte. De misnoegde Ledemaa- Eenige
 ten vervoegden zig, in 't jaar 1690, met vyf Leden
 vraagpunten, aan de Hooge Schoolen van vervoe-
 Grypswalde, Tubingen en Gieffen, en aan gen zig
 de Predikanten van Frankfort, derzelver uit- aan bui-
 spraak daarop verzoekende. De meeste punten sche
 raakten de Leer. Doch in het laatste, hadt Hooge
 men zaaken gebragt, die Burgemeesteren Schoo-
 alleen, en derzelver uitspraak van den tien- len.
 den September des jaars 1685 betroffen: Verklaa-
 waarom zy geenszins voor eenige uitheem- ring van
 sche Regtbank behoorden gebragt te wor- Burge-
 den. Ook kreegen Burgemeesteren zo dra meeste-
 geene kennis, dat zulks geschied was, of ren hier-
 zy bevalen, op den derden February des omtrent,
 jaars 1691, dat men zig stiptelyk zou heb-
 ben te houden aan de uitspraak van den jaa-
 re 1685. „ Doch, zo 'er eenig verschil vie-
 „ le over geloofspointen ter zaligheid, ver-
 „ klaarden zy, geenszins van meeninge te
 „ zyn, sig daer in te geven, maer het zelve
 „ te zullen laten aen het oordeel der Synoden
 „ van de Augsburgse Confessie, hier te Lande
 „ te houden (m).” Maar niettegenstaande
 het herhaald bevel van Burgemeesteren,
 duurde de onrust in de Luthersche Ge-
 meente, nog eenen geruimen tyd. Zy
 liep

(1) Groot-Memor. N. VII. f. 130 verso.

(m) Groot-Memor. N. VII. f. 239.

1693. Moedwil omtrent eenen Ouderling. liep zelfs zo hoog, dat 'er, op den twintigsten December des jaars 1693, des avonds by 't uitgaan der Luthersche nieuwe Kerke, een groote hoop volks voor dezelve staan bleef, die zekeren Ouderling waarnam, den mantel afscheurde, en met scheldwoorden aanviel. Myne Heeren van den Geregte beloofden, sedert, driehonderd guldens aan den aanbrenger van eenen der schuldigen aan dezen moedwil, en gelyke somme aan hem, die den Geregte van eenige nieuwe famenrottinge kennis gaf (n). De hevigheid bedaarde nogtans, door den tyd, onder de Lutherschen, die zig, eerlang, onderwierpen aan de schikking van Burgemeesteren; schoon dezelve niet veele jaaren agtervolgd geworden is.

Men befluit, een nieuw Wagt-geld te leggen op de Pakhuizen. Men bevondt, omtrent deezen tyd, dat de inkomsten van den Burger-Krygsraad hier ter Stede wel vyftienduizend guldens jaarlyks door de lasten werden overtroffen, en dat de inkomsten nog merkelyk stonden verminderd te worden, doordien Burgemeesteren, onlangs, veele Regenten van Godshuizen en anderen wagt-vry hadden verklaard. Burgemeesteren en Colonellen kwamen, derhalven, overeen, om het Wagtgeld scherper in te vorderen dan tot hiertoe geschied was, en, ten opzichte van zulken, die, wegens hunne gezindheid of ongesteldheid, van de moeite, die aan 't waaken, drillen, optrekken enz. vast was, vry gehouden werden, te verhoogen: en daar-

(n) Keurb. Q. f. 250.

daarenboven een wagtgeld te leggen op alle onbewoonde pakhuizen, die omtrent zeshonderd in getal waren, en met elkanderen, naar men rekende, omtrent agtenveertig honderd guldens zouden kunnen opbrengen. Van 't een en 't ander werdt een opstel gemaakt, welk, den eersten May des jaars 1694, gedagtekend was (o).

Burgemeesteren beslooten, in dit zelfde jaar, hier ter Stede, aan de Schans by de Weteringspoort, een nieuw *Beterhuis* op te regten, en tot Kasteleinen en Betermeesters aan te stellen *Maximiliaan Augustinus Schoorman* en *Cornelis Berghman Wuytiers* (p), die, wat laater, door myne Heeren van den Geregte, gemagtigd werden, om kwaadaartigen, die aan hunne hoede werden aanvertrouwd, des noods, met geweld en banden, te bedwingen (q).

De aanhoudende oorlog en andere lasten hadden zo groot een verval veroorzaakt in den staat der geldmiddelen van de Stad, dat de Raad, reeds in September des voorleeden jaars, op den voorslag van Burgemeesteren, beslooten hadt „ 1. den onderstand aan de Fransche vlugtelingen, behalve 't gene aan de gevlugte Predikanten gegeven werdt, te bepaalen op vieren- twintigduizend guldens 's jaars, en de onderstand trekkende Predikanten te laten uitsterven. 2. de zes Stads Compagnien, op zulk eenen tyd als Burgemeesteren

Beter-
huis op-
geregt.

De Raad
neemt
een be-
sluit tot
verbete-
ring van
den staat
van der
Stede
geldmid-
delen.
Onder-
stand aan
de Fran-
sche
vlugte-
ren

(o) Handv. bl. 168.

(p) Groot-Memor. N. VII. f. 86 verso.

(q) Handv. bl. 1051.

1694. „ ren zulks zouden geraaden vinden , te
 lingen „ verminderen op zestig koppen , te weeten
 vermin- „ agtenveertig in ryen en gelederen , drie
 derd. „ Officiers , met derzelver jongens , ook drie
 „ in getal , drie Serjanten , en drie Trom-
 „ slaagers. En , 3. het Lantaarngeld te
 „ stellen op een zestiende van de Verpon-
 „ dinge der huizen ; het emmer- en straat-
 „ geld op een twee-endertigste , en het om-
 „ leiden en zuiveren der wateren ook op
 „ een twee- endertigste , door Huurder en
 „ Verhuurder , ieder voor de helft , te be-
 „ taalen (r).” Doch de Walsche Gemeen-
 te klaagde zo zeer over haare drukkende
 armoede , dat de vierentwintigduizend gul-
 dens , die haar , by de gemelde Resolutie ,
 waren toegelegd , voor het eerste jaar al-
 leen , met zesduizend guldens verhoogd wer-

1695. den (s). In de Lente des jaars 1695 , ver-
 nieuwdde de gemelde Gemeente haare klag-
 ten , en Burgemeesteren en Raaden lieten
 zig beweegen , om haar , nog voor dat jaar ,
 den buitengewoonen onderstand van zesdui-
 zend guldens toe te staan (t).

Ontwerp De Heer *Hille* , Commandeur der Stad
 om Hulst , verzogt , in October des jaars 1695 ,
 versch Octroi om op zyne kosten versch water in
 water in de Stad Amsterdam te mogen brengen , en wegens
 te bren- 't gebruik van het zelve , zig met de brou-
 gen. wers te mogen verdraagen. Van Stads wege ,
 werd gereedelyk in dit verzoek bewilligd (u).

Doch

(r) Resol. Vroedsch. Lr. W. 14 Sept. 1693. f. 224.

(s) Resol. Vroedsch. Lr. W. 15 Jan. 1694. f. 261.

(t) Resol. Vroedsch. Lr. X. 27 April 1695. f. 204.

(u) Resol. Vroedsch. Lr. X. 19 Oct. 1695. f. 311.

Doch ik vind niet, dat het ontwerp van 1695: den Heer Hille ter uitvoeringe gebragt is.

Burgemeesteren, kennis gekreegen heb- De Re-
bende, dat eenige byzondere Steden, Lo-geering
terryen hebbende opgeregt, tot verzekering beveelt
der inleggeren, voorhadden, eene rekening geene re-
kening
te verzoeken in de Wisselbank deezer Stad; in de
vonden geraaden, te beveelen, dat aan nie- Wissel-
mant, voor naderen last, eene rekening, bank te
tot zulk een einde, zou worden toegestaan. verlee-
nen, ten
Zy zagen het opregten van zo veele Lote-behoeve
ryen aan als schandelyk voor het Land in 't der Lote-
gemeen, en als schadelyk voor 't Land ryen van
en de ingezetenen beide; en wilden 't, hier byzonde-
re Ste-
om, op geenerlei wyze, aanmoedigen. Aan den.
de Stad Kampen, die eene rekening in de
Wisselbank verzogt, was uitstellend ant-
woord; doch aan de Stad Haarlem, die ge-
lyk verzoek deedt, eenige hoop gegeven.
Ook beslooten Burgemeesteren en Raad, se-
dert, aan geene Stad, tot het gemelde einde,
eene rekening toe te staan, uitgenomen aan
de Stad Haarlem, mids dezelve buiten de ge-
woonlyke boeken der Bank gehouden werdt,
en de Stad niet aanspraakelyk ware, zo van
de penningen iet, door ontrouw of anders-
zins, mogt worden vermist. Ook begeerde 't Ge-
men geene rekening toe te staan, voor dat schiedt
de Lotery vol ware (v). Doch die van Haar- nogtans,
lem, hunne Lotery hebbende uitgeschree- om by-
ven, onder voorwaarde, dat hun eene ge-zondere
woonlyke rekening zou vergund worden, aan de
stad
Haarlem.

(v) Resol. Vroedsch. Lr. X. 3 Dec. 1695, f. 339.

1695. stonden 'er ernstelyk op, by Burgemeest-
ren van Amsterdam, zig verbindende, om
de beleefdheid, die hun, in dit opzigt, be-
weezen zou worden, by voorvallende ge-
legenheden, te zullen erkennen, en de Boek-
houders van de Wisselbank, daarenboven,
behoorlyk te zullen loonen, voor derzelver
moeite. De belofte van erkentnisse, en de
nabuuerschap der Stad woog zo veel by Bur-
gemeesteren en Raaden, dat men, einde-
lyk, besloot, aan Haarlem eene gewoon-
lyke Rekening in de Wisselbank toe te
staan (w).

(w) Resol. Vroedsch. Lt. X. 3 Jan. 1696. f. 346.

T W E E D E D E E L.
 G E S C H I E D E N I S S E N
 V A N

A M S T E R D A M.

T W E E N T W I N T I G S T E B O E K.

AMSTERDAMS GESCHIEDENISSEN,

van het jaar 1696, tot op de Utrecht-
 sche Vrede in 't jaar 1713.

In den aanvang des jaars 1696, ontstondt, te Amsterdam, een algemeen misnoegen onder de geringste ingezetenen, welk, binnen weinige weken, tot hevige daadelykheden uitborst, die gevaarlyke gevolgen gehad zouden hebben, zo de voorzigtigheid der Wethouderschap en de moed der Burgerye den oproer niet, in de eerste beginselen, gestuit hadt. De oorsprong en uitkomst deezes werks staat ons hier, met de vereischte omstandigheid en naauwkeurigheid, te verhaalen.

Gewel-
dige op-
roer hier
ter Stede.
1696.

De Staaten van Holland hadden, om een gedeelte van de zwaare kosten des tegenwoordigen oorlogs te vinden, onlangs, eene belasting gelegd op het trouwen en begraven, waarvan het eerste ontwerp gemaakt was, door den Engelschen Agent te Amsterdam, den Heer Jozef Kerby, wien,

Aanlei-
ding tot
den zel-
ven.

1696. hiervoor, eerlang, een jaargeld van vyftienhonderd guldens, geduurende zyn leeven, werdt toegelegd (a). De Heeren van den Geregte, hier ter Stede, de Gemeente in staat willende stellen, om het regt op 't begraaven te gemakkelyker te voldoen, beflooten, de pragt in de begraafeniſſen, die van tyd tot tyd toegenomen was, te bepaalen, by eene Keure van den tienden January des jaars 1696, waarby ook het bedienen der begraafeniſſen, hier *aanspreken* genaamd, en het draagen der lyken en lantaarnen, tot ampten gemaakt werden, die, voortaan, door Burgemeesteren, ſtonden begeeven te worden. De Keur beſtondt uit vier en veertig Leden, welker voornaamſten hierop uitkwamen: „ Niemant mogt eenige Lyk of „ Lantaarndraagers of Aansprekers, buiten „ de aangestelden, gebruiken, op zekere „ boete, door de aanſtellers en aangestelden, ten behoeve van de Aalmoeffeniers- „ armen, te verbeuren. De Magiſtraatsperſoonen, Commiſſariffen, Penſionariſſen en „ Secretariſſen mogten hunne lyken, en die „ van hunnen huize, door de Stads Boden, „ laaten draagen of uitvoeren. De Gilde- „ broeders zouden de Gildeknechts tot Aansprekers en hunne medebroeders tot draagers mogen gebruiken. En de Jooden „ werden van deeze Keure uitgezonderd. „ Zulken, die Acten ter Secretarye voor „ den armen verzogten, zouden zig van „ geene Aansprekers behoeven te bedienen, „ nen,
- (a) Reſol. Woll. 9 Octob. 1699. bl. 1114.

Keur op
het be-
graaven.

Inhoud
derzelve.

1696

1696

1696

„nen, en de lyken van buuren mogen laa- 1696.
 „ten draagen. Aan 't lykgevolg zou, na
 „de begraafenis, geen wyn mogen ge-
 „schonken worden, op eene boete van zes-
 „honderd guldens. Ook zouden, op ge-
 „lyke boete, geene ongehuwde perfoonen,
 „met jongmans nevens het kleed, mogen
 „worden begraaven. De Aanspreekers,
 „Lyk- en Lantaarndraagers zouden in 't
 „zwart gekleed moeten zyn, met mantels,
 „beffen, lamfers van ééne lengte, en hand-
 „schoenen. De Lantaarndraagers alleen
 „zouden geene mantels behoeven aan te
 „hebben. De Aanspreekers, derzelver
 „Hoofdluiden, die twaalf in getal waren,
 „en de Lyk- en Lantaarndraagers zouden
 „geene lamfers of handschoenen, by ver-
 „eeringe, mogen aanneemen. De draagers
 „zouden, een uur voor 't uitdraagen van
 „'t lyk, voor 't sterfhuis moeten verschy-
 „nen, en daar, door de Hoofdluiden, op-
 „gelezen worden, die, in de plaats der af-
 „wezenden, terstond, anderen zouden ont-
 „bieden, ten welken einde zig, altoos, tien
 „draagers, 's middags van een tot drie, en
 „'s avonds van agt tot negen uren, aan
 „'t Comptoir der Commissarissen, die vier
 „in getal waren, bevinden moesten. Die
 „te laat kwamen verbeurden zekere boete;
 „die weg bleeven, voor de eerste reize,
 „vyfentwintig guldens, en voor de tweede
 „reize, hun ampt. De draagers mogten,
 „na de begraafenis, niet wederom in 't
 „sterfhuis komen. Zo een van de genoem-
 „de Amptenaars dronken ter begraafenisfe

1696. „ kwame, verbeurde hy zekere boete.
 „ Ook mogten zy, aan 't ſterfhuis, geene
 „ ſpys of drank vorderen, of aanneemen.
 „ Op beledigingen onder dezelve, met
 „ woorden of daaden, was ook zekere boe-
 „ te geſteld. De Aanspreekers moeſten,
 „ zo lang 't lyk boven aarde ſtondt, op ze-
 „ ker uur, aan 't ſterfhuis komen; de be-
 „ wooners van het zelve beleefdelyk beje-
 „ genen, en niet vertrekken, dan na ver-
 „ kreegen verlof. De Hoofdluiden, Aan-
 „ ſpreekers, Lyk- en Lantaarndraagers zou-
 „ den, elke ſoort afzonderlyk, in ééne beurs
 „ werken. De Commiſſariffen zouden, da-
 „ gelyks, in hun Comptoir vergaderen, en
 „ zorg draagen, dat de gevorderde Aan-
 „ ſpreekers en draagers, door de Hoofdlui-
 „ den, aan de ſterfhuizen gezonden wer-
 „ den. Voorts, zouden de Commiſſariffen
 „ het loon der Hoofdluiden, Aansprekeren
 „ en Draageren doen invorderen, door ie-
 „ der Hoofdman, die de begraafenis be-
 „ diend hadt, en daarvan twee en een half
 „ ten honderd korten, ten behoeve der
 „ Hoofdluiden in 't gemeen. Nog zou van
 „ het gemelde loon vier ten honderd, ten
 „ behoeve der Aalmoeffeniers-armen, wor-
 „ den ingehouden, door Commiſſariffen,
 „ die ook voor het naarkomen deezer Keu-
 „ re zouden zorg draagen, en om de zes
 „ maanden, nieuwe lamfers en handschoe-
 „ nen aan de Hoofdluiden, Aanspreekers en
 „ Draagers uitdeelen, 't beloop daarvan in-
 „ houdende van derzelve weekloon: ook
 „ zorg draagen, dat zy van behoorlyke
 „ man-

„ mantels voorzien waren. Die Commis- 1696,
 „ fariffen kwalyk bejegende verbeurde ze-
 „ kere boete, of, als 't voor de vierde rei-
 „ ze geschiedde, zyn ampt. Commissaris-
 „ sen genooten, met hun viere, een gul-
 „ den van ieder Lyk, die van 't loon der
 „ Lyk- en Lantaarndraageren afgehouden
 „ werdt. De Hoofdluiden moesten, op
 „ den dag der begraafenis of uitvaart, aan
 „ 't sterf huis, en dagelyks, aan 't Comp-
 „ toir der Commissariffen verschynen, der-
 „ zelve bevelen naarkomen, en van de
 „ mislagen der mindere beambten aante-
 „ kening houden, alles op zekere boete.
 „ Ook moesten de Aanspreekers en Draa-
 „ gers de Hoofdluiden, op zekere boete,
 „ niet kwalyk bejegenen. Die boete wei-
 „ gerde zou, door Commissariffen, voor
 „ Schepenen Extraordinaris gedagvaard,
 „ en de zaak op de Keurrolle gebragt wor-
 „ den." Wyders, was, aan 't einde der
 „ Keure, eene lyst gevoegd van de loonen der
 „ Aanspreekers, Hoofdluiden, Lyk- en Lan-
 „ taarndraageren, die meerder of minder wa-
 „ ren, naar dat een lyk in de Kerk, of op een
 „ Kerkhof, en laater of vroeger, begraaven
 „ werdt. Men las, eindelyk, aan 't einde
 „ deezer Lyste, dat de Keur met den eenen-
 „ dertigsten January, zynde een Dingsdag,
 „ ingaan zou (b).

Doch eer zy nog afgekondigd ware, en Misnoe-
 „ vooral kort na de afkondiging, ontstondt 'er gen on-
 „ een heimelyk gemor onder 't gemeen, meest der 't
 „ gemeen ver- over dee-
 „ ze Keure.

(b) Keurb. L^x. R. f. 61.

1696. verwekt door zulke Aanspreekers, die, door de aanstelling van een bepaald getal, van hun beroep stonden versteken te worden; en door derzelver vrouwen, zynde deeze Kunne veeltyds gewoon, in geval van burgerlyk misnoegen, het hooge woord te voeren. 't Was veelen Aansprekeren verre uit de gisfing gegaan, dat het getal der beampten van hunne soorte slegts op zesendertig bepaald was, hebbende zy staat gemaakt, om allen in dienst te blyven, en uit te sterven. Ook hadden zy, met talmen en klaagen, zo veel uitgewerkt, dat 'er, in plaats van zesendertig, twee-enzeventig Aanspreekers waren aangesteld, en dat het getal der Lyk- en Lantaarndraageren ook merkelyk vermeerderd geworden was. Doch onaan gezien deeze vermeerdering, bleeven 'er nog veelen ontzet van hun beroep. En deezen ontzagen zig niet, den Heeren, aan derzelver huizen, en zelfs op straat, aan te loopen en lastig te vallen, stoutmoediglyk vorderende, dat eene Keur, die hun zo na-deelig was, mogt worden ingetrokken. Zy leverden zelfs Verzoekschriften in aan Burgemeesteren, die, zo men geloofd heeft, reeds beslooten hadden, of op 't punt waren om te besluiten, dat elk, die ooit Aanspreker geweest was, by Acte van hunne Edele Groot-Agtbaarheden, zou worden aangesteld; toen de oproerigheid zo zeer het hoofd opstak, dat zy met geen toegeeven en zagtheid meer te bedwingen was.

Neemt Naar gelang, dat de tyd van het ingaan
sterk toe, der Keure naderde, werdt het misnoegen
al-

algemeener. Veelen der aangestelde Aansprekeren zelve waren te onvrede, om dat zy, volgens het zesentwintigste Lid der Keure, in ééne beurs werken moesten (c), alzo zy, die voorheen veel werks gehad hadden, nu met de minst bekwaamen en minst begunstigten gelyk gesteld werden. Men blies der kleine Gemeente in „ dat „ de Keur de geringen meest drukte, die, „ om Gods wille, als bedelaars, zouden „ moeten komen bidden, om naar hunnen „ zin te mogen begraven worden; terwyl „ de ryken, voor hun geld, nog eene eer- „ lyke begraafenis zouden kunnen krygen.” En dit zag op het zesde Lid der Keure, waarby belast werdt, dat de onvermogenen een lyk door buuren of anderen zouden mogen laten draagen, en geene Aansprekers behoeven te gebruiken, mids zy eene *Acte voor de Armen* ter Secretarye lieten haalen. Doch men hadt hier valschelyk en kwaad- aartiglyk bygehangen, dat de armen, in eene slegte witte kist, met Stads wapen beschil- derd, naar 't Kerkhof zouden worden ge- bragt; 't welk groote verbittering verwekt hadt onder 't gemeen, dat doorgaands onbe- kwaam of ongezind is, om met eigen oogen te zien, wat hun van de Overheid bevolen wordt. Onder luiden van meerder vermo- gen, werdt de Keur of voor- of tegenge- sproken, naar dat elk gezind was. Men vondt 'er, die dezelve preezen, vooral om dat 'er 't loon der Aansprekeren en Draa- ge-

(c) Groot-Memor. N. VIII. f. 112 verso.

1696. geren, dat dikwils veel te hoog plagt te loopen, by bepaald was. Maar anderen dagten, dat het hard viel, zig te moeten te vrede houden met Aanspreekers en Draagers, door de Commissarissen en Hoofdluiden aangesteld; daar menze, te vooren, naar zynen zin, hadt mogen verkiezen. Ook meenden veelen, dat het Loon der Kerkhof-lyken te hooggesteld was. 't Gerugt was zelfs algemeen, dat de Keur nog, in verscheiden opzigten, stondt verzagt en veranderd te worden.

Een der
Hoofd-
luiden
van de
Aan-
spreekers
wordt
aange-
rand
van 't
grauw.

'tGruuw
scheldt
op de
Heeren.

Ondertusschen, naderde de tyd van het ingaan der Keure. De Commissarissen, Hoofdluiden, Aanspreekers en Draagers waren aangesteld. De Commissarissen namen, den agtentwintigsten January, zitting in hun Comptoir, welk in een vertrek van 't Aalmoesseniershuis geplaatst was (d). De Hoofdluiden vergaderden aldaar, insgelyks; doch een derzelven werdt, regt voor 't Aalmoesseniershuis, aangerand van 't grauw, en genoodzaakt, zig met de vlugt te redden. De volgende dag, zynde Zondag, werdt met genoegzaame stilte doorgebracht. 't Vuur der oproerigheid smeulde nog; doch behoefde slegts wat sterker te worden angeblaazen, om ligter laage te ontvlammem. 's Maandags, den dertigsten, vloede veel volks van allerlei soorte byeen op den Dam, eenigen van welken de afgaande Burgemeesteren, stoutelyk, om 't lyf vloogen; morrende en scheldende onder de oogen zagen, en,

20

(d) Groot-Memor. N. VIII. f. 112 verso.

zo sommigen verzekerd hebben, met vuiligheid naar 't hoofd wierpen. De Hoofdluiden en Draagers, die wederom aan 't Aalmoesseniershuis gekomen waren, om te verneemen, welke Lyken zy, den volgenden dag, zouden moeten bedienen, werden van 't graauw, welk aldaar ook in groote menigte samengeloopen was, beschimpt, by de mantels getrokken, en met drek gesmeeten: al 't welke voorspelde, dat het, 's anderen-daags, wanneer de Keur stondt in te gaan, niet gemakkelyk afloopen zou.

Burgemeesteren, 't gevaar van oproer wil-lende voorkomen, gaven, nog dien zelfden avond, bevel, dat de Stads soldaaten, tegen den volgenden oggend, in de wapenen zouden komen, en zig stellen, ten deele aan de Hoofdwagt, voor de Waage op den Dam, ten deele voor 't Aalmoesseniershuis, en voor de voornaamste poorten, om den toeloop van buiten te weeren. Ook werdt eene Waarschuwing opgesteld, om 's anderen-daags te worden afgekondigd, waarby alle oproerigheid, scherpelyk, verbooden werdt.

De Stads
soldaaten
komen in
't ge-
weer.

Met het aanbreeken van den volgenden dag, zynde Dingsdag, den eenendertigsten January, stondt de Stads bezetting geschaard op haare byzondere posten. Veelen preezen de voorzorg van Burgemeesteren, en hieldenze noodig, om de gevreesde beroerte te smooren in de geboorte. Doch anderen schortten 'er den neus over op. 't Optrekken der soldaaten zou, zeidenze, te veel volks lokken naar de loopplaatsen, en 't gevaar van oproer

't Welk
sommigen pry-
zen, an-
deren
veroor-
deelen.

1696. roer doen toeneemen. Eenigen schroomden niet, te zeggen „ dat men der Burgerye „ eene haatelyke Keur, door geweld van „ Krygsvolk, zocht te overdringen, 't welk „ geenen regtschaapen voorstanderen der „ vryheid, gelyk de Amsterdammers waren, „ te gedoogen stondt.” De wyven roerden, meer dan de mannen, den mond, en sommigen hebben voor waarfchynlyk gehouden, dat eenigen derzelven, heimelyk, waren opgehitst door zulken, die, uit deeze beweegingen, eene buitengewoone verandering in de Regeering verhoopten, waarby zy hunne rekening meenden te zullen kunnen vinden. Doch hiervan is my niets met zekerheid gebleeken. Vast gaat, dat, ter gelegenheid eener geweldige beroerte te Rotterdam, nog voor weinige jaaren, aldaar, eene ongewoone verandering in de Regeering gemaakt was (e). Ook plakten men, nog deezen zelfden dag, briefjes aan 't Stadhuis, waarby het zelve te huur gezet werdt, om terftond te kunnen betrokken worden: 't welk niet donkerlyk ontdekte een' toeleg, om de Regeering, die, op en na den eerften February, naar gewoonte, stondt veranderd te worden, wars te maaken van 't bewind: 't gene nogtans niet gevolgd is.

Oproeri- 's Morgens vroeg, rotte het graauw te ge fa- menrottingen hoop, in de Noorder- en Nieuwe Looijers- door de straat en daaromtrent, alwaar veele weevers woonden. De kreet was algemeen, gantsche dat 'er, dien dag, geen weever op zyn getouw Stad. zit.

(e) Zie Vaderl. Hist. XVI. Deel, bl. 121 enz.

zitten zou. Men trok, aan hoopen, naar de 1696.
 plaatfen, daar de foldaaten ftonden, met
 naame naar den Dam, die ten negen uren
 reeds zo vol volks was, dat de Heeren, be-
 zwaarlyk, door den drang der menigte, op
 't Stadhuis komen konden. De gantsche
 Stad raakte, in korten tyd, vol gewoels.
 't Slegtste graauw, en daaronder veele
 vreemde bootsgezellen, die met den win-
 ter aan land gebleeven waren, fchoolde,
 uit alle hoeken, famen. 't Vrouwvolk en
 de jongens waren met puthaaken, luiwa-
 gens, heibezems en diergelyk gereedschap
 gewapend. Eenigen droegen vendels van
 fchorteldoeken, aan ftokken gebonden: an-
 deren biervaten en botertonnen voor trom-
 mels, waarop zy, met telhouten, den op-
 togt floegen, en eene geweldige menigte
 agter zig sleepten. Alomme door de Stad, Schim-
 en zelfs voor 't Stadhuis en voor 't Aal- pende
 moeffeniershuis, vertoonde men spottelyke Lykftaat-
 Lykftaatsien, om de Keure en de makers sien.
 derzelve te beschimpen. Men lei een' ka-
 rel in eene fchaafbank, en droegze de Stad
 door, onder een fchamper gejuil en ge-
 fchreeuw der menigte, die, door zulke ver-
 tooningen uitgelokt, alomme, de ftraaten
 vulde.

In deezen ftand der dingen, vonden Bur- Burge-
 gemeefteren geraaden, de beraamde waar- meefte-
 fchuwing tegen oproerigheid niet af te kon- ren
 digen. Zy deden, in tegendeel, na 't lui- fchorten
 den der Stads klok, door een' Secretaris, de Keur,
 den volke voorlezen, dat de Keur op 't weeken,
 begraven, die dien dag ftondt in te gaan, op-
 nog

1696. nog voor zes weeken, opgeschort werdt. Zy beoogden, ongetwyfeld, der woestheid een weinig speelens te geeven, en onder tusschen tyd te winnen, om 't gemeen tot bedaaen te brengen, waarna het hun gemakkelyker vallen moest, de Keur te doen naarkomen. Doch hunne toegeevendheid hadt eene verkeerde uitwerking. 't Graauw werdt 'er stouter op. Een ongebonde hoop, van over de Nieuwe Markt, uit de Jonkeren Ridderstraaten, byeen gerukt, kwam, met stokken en handspaaken gewapend, door de Warmoesstraat, op den Dam, juist toen de opschorting der Keure afgekondigd werdt. Straks ging 'er gejuich op, onder de woefte menigte. De vendels, schorteldoeken en neusdoeken werden om 't hoofd gezwaaid. 't Graauw trok het Stadhuis door en weder door, en voorts, door de Kalverstraat, ten deele naar 't Huis van Burgemeester *Jacob Boreel*, op de Heerengraft by de Leidsche straat, ten deele naar 't Aalmoesseniers-huis; daar de baldaadigheid het eerst haare rol speelde.

De Vroedschap befluit geweld met geweld te keeren. Midlerwyl, was de Vroedschap byeen gekomen op 't Stadhuis, daar Burgemeesteren haar kennis gaven van 't opschorten der Keure, en van de opschudding voor 't huis van den Heere Boreel; haar wyders voorhoudende, of 't niet geraaden ware, nevens de Stads soldaaten, ook de Burgery in de wapenen te brengen, en den Kapiteinen van beide last te geeven, om, zo zy door 't graauw werden aangevallen, op het zelve, tot hunne verdediging, met scherp te schiet.

schieten : waartoe , terstond , beslooten 1696.
 werdt (f). Voor 't Aalmoesseniers - huis, De sol-
 stonden de soldaaten , gekeerd ten deele daaten
 naar de Leidsche graft , ten deele naar de worden
 Leidsche straat , om de Commissarissen en 't Aal-
 Hoofdluiden tegen de aandringende menig- moesse-
 te te dekken. De hoop was zo dra niet niershuis
 vermeerderd , door 't gespuis dat van den verdree-
 Dam kwam , en tyding bragt van 't opschor- ven.
 ten der Keure , of men viel met steenen aan
 op de soldaaten , aangemoedigd door een
 vrouwmensch , dat een hoepel om 't lyf en
 een stok op de schouder hadt , onder 't roe-
 pen van *val aan , val aan ! sla dood die hon-*
den , sla dood ! Een schielyke schrik ver-
 spreidde zig door de naaste buurten , daar
 vensters en deuren , met groote verbaasd-
 heid , werden toegeklopt. De soldaaten
 verduurden de hagelbui van steenen , om-
 trent een half uur lang , zonder te wyken ,
 of zig te verweeren , toen 'er bevel gege-
 ven werdt , om aan te leggen , na dat men
 zulken , die , zonder kwaad oogmerk , der-
 waards gekomen waren , gewaarschuwd hadt ,
 om zig voor het dreigend gevaar te hoeden.
 Door den eersten schoot , die vermoedelyk
 met loos kruid geschied was , werdt niemand
 gekwetst. 't Graauw , toen stouter gewor-
 den , dringt tegen 't geweer der soldaaten
 in , maakt 'er zig meester van , en dryft den
 kleinsten hoop van de twee op de vlugt , ten
 deele naar 't Aalmoesseniers - huis , ten deele
 naar de Leidsche poort , welker deuren ge-
 sloo-

1696. flooten werden. De andere hoop foldaaten, die ook met steenen, van wederzyde, en zelfs van den overkant der Prinsfen-graft, aangevallen werdt, schoot met scherp, waardoor eenige oproerigen gedood, of gekwetst werden: 't welk ook het lot was van eenige nieuwsgierigen, die, in groote menigte, aan de overzyde stonden. Doch de woede wies aan, in plaats van te verminderen. De glazen van 't Aalmoesseniers-huis werden uitgesmeeten. Men stormde op de deuren. De foldaaten werden, eindelyk, allen verdreeven. Eenigen, die de Leidsche poort hadden ingenomen, flooten, eerlang, door tusschenspraak van zekeren karel, eene soort van een stilstand van wapenen met de oproerigen.

Het Huis
van Bur-
gemees-
ter Bo-
reel
wordt
aange-
vallen.

't Graauw, nu geenen tegenstand meer ontmoetende, streefde naar 't huis van den Heere Boreel, daar men reeds, met het uitwerpen der glazen en 't bonzen op de deuren, begonnen was. De domme hoop hieldt deezen Heer, ten onregte, voor den maaker der Keure, om dat zyn naam onder dezelve gespeld werdt, alzo zy ten zynen overstaan was afgekondigd. Ook was zy, door zynen Zoon, den Secretaris *Balthazar Boreel*, in deeze hoedanigheid, ondertekend. Eenigen uit het graauw waren reeds in 't huis des Burgemeesters geweest, en hadden eenen aanvang met plonderen gemaakt. Doch men hadt hen, met zagte woorden, doen vertrekken. Wat laater was Kapitein *Joan Spaarrog*, met zyne Compagnie, van den Dam derwaards getrokken,

Kapitein
Spaar-
rog
zoekt,

ken, om verder geweld te stuiten: en vin- 1696.
 dende aldaar niet alleen veel flegt volk, vergeefs,
 maar ook een groot getal van nieuwsgieri- het
 gen uit de burgerye byeen, hieldt hy hun graauw
 allen voor „ hoe 't hun pligt ware, elk tot be-
 „ zyns wegs te gaan; te meer, naardien daaren te
 „ Burgemeesteren de goedheid gehad had- brengen.
 „ den van de gehaatte Keure in te trekken,”
 met meer andere redenen, strekkende om
 't gemeen te doen bedaaren. Doch de stout-
 sten uit den hoop druifchten hiertegen aan,
 roepende, *dat men hen bedroog*, en doende,
 op nieuws, een hagelbui van steenen af-
 vliegen op het huis en op de soldaaten. On-
 der 't graauw, werdt, vermoedelyk met
 een kwaadaartig oogmerk, verspreid, dat
 drie van den hoop in 's Burgemeesters huis
 in hegtenis gehouden werden. En dit ge-
 rugt deedt de woede wakkeren. Men vor-
 derde de gevangenen te rug, en liet zig,
 door de herhaalde verzekeringen, dat 'er
 niemand in 't huis vastgehouden werdt,
 geenszins te vrede stellen. Spaarrog beval,
 eindelyk, zyne manschap, aan te leggen,
 en waarschuwde de menigte voor 't laatst,
 dat zy zig stil naar huis begeeven zou, of
 dat hy anders genoodzaakt zou zyn, ge-
 weld te gebruiken. Doch woorden, en een
 schoot met loos kruid, die 'er op volgde,
 hielpen niet. Hy deedt dan met scherp schie- Hy doet
 ten, waardoor twee nieuwsgierigen, een met
 Bakker en een Timmerman, by ongeluk, scherp
 doodelyk, getroffen werden. Spaarrog en schieten
 vier der zynen waren, ten zelfden tyde, onder
 met den degen in de vuist, ingedrongen op hoop,
 het

1696. het graauw, en hadden een' jongen, en twee of drie andere muiters gedood of gewond. Maar de menigte, verre van te zwigten, werd toen als uitgelaaten. Zy drong, met messen, stokken en steenen, aan op de soldaaten, smeet de tromslaagers, met trom met al, in de graft, en noodzaakte veelen van 't Krygsvolk te wyken, en anderen op de knieën om lyfsgenade te bidden, tot dat de gantsche Compagnie verstrooid en verstooven was.

Het Huis des Bur- gemees- ters wordt geplon- derd. De plonderzugt hadt toen de handen ruim, omze aan 't huis en 't huisraad te schenden. De lantaarnpaal, die voor 't huis stondt, werd straks uit den grond gerukt, en met dezelve de voordeur opgelopen. 't Graauw streeft, by drommen, ten huize in, en valt woedende aan op het kostbaar huisraad, dat niet hadt kunnen geborgen worden. Zilverwerk, Porcelain, Spiegels werden op straat gesmeeten en verbryzeld. Een Spiegel onder anderen van groote waarde, en een vorstelyk geschenk, die een der huisgenooten hadt gezogt te behouden, onder voorwendfel, dat hy hem ergens bergen zou, om hem daarna te verkoopen, en den buit met eenen der plonderaaren te deelen, werd tegen de leening van den stoep aan scherven geslaagen. 't Vernield huisraad werd in 't water geworpen. Men gedoogde niet, dat 'er iet geroofd werd. Een der plonderaaren, een stuk Zilverwerks willende wegdraagen, werd door zyne makkers by den mouw gevat, en gedwongen den buit te slaaken. Doch de jongens vischten eenige stukken vernield houtwerk op uit de graf-

grasten, die aan de omstanders geveild en 1696.
verkocht werden, om tot eene gedagtenis
bewaard te worden. Burgemeester Boreel
hadt zig, op 't ernstig verzoek zyner vrien-
den, kort voor den aanvang der grootste
woede, het gevaar onttrokken, en was,
agter over eene schutting, by een' der ge-
buuren, geweest.

De woede hadt hier haar zat gekreegen, De Bur-
ger de Burgery in 't geweer, en voor 't huis gery ver-
kwam, daar zy den oproerigen hoop, zon- dryft de
der moeite, verdreef. Maar 't graauw, raars.
gebeeten op Kapitein Spaarvogt, die eeni- Zy plon-
gen der hunnen gegriefd hadt, streeft naar deren het
's mans woening op de Reguliers-graft, huis van
klopt aan, dringt met geweld ter naauw- Kapitein
lyks geopende deure in, en plondert en ver- oog.
nielt, in weinige oogenblikken, al wat voor
de hand was. De konstigste Schilderyen,
waarvan de Kapitein een zonderling lief-
hebber was, werden deerlyk geschonden.
Zelfs werden de vensters en kruisraamen
aan den voorgevel ten deele afgebroken.
Eene of twee Compagnien burgers konden
der woede hier geen meester worden. Zy
rustten niet, voor dat de graft gevuld lag met
lynwaat, beddengoed, kleederen, bosfen
lont, pieken, en al wat 'er meer in huis ge-
vonden was. Het huis van Burgemeester
Jeronimus de Haze de Georgio werdt toenook
gedreigd. Doch alzo de meeste Compag-
nien Burgers, in den agtermiddag, op de
been gekomen waren, werdt deeze bedrei-
ging niet uitgevoerd. De woede verpoosde

1696. zig dan , met het vallen van den avond. Ondertuffchen , was , door myne Heeren De Keur van den Geregte, by aangeplakte Waar- wordt schuwingen , alomme door de Stad , be- vernie- kend gemaakt, dat de Keur op het begraa- tigd. ven in 't geheel geen' voortgang hebben zou, maar volftrektelyk vernietigd werdt (g).

'tGraauw De oorzaak der opschuddinge dus zynde plondert, weggenomen, fcheen men met redente mo- den vol- gen verwagten , dat de gemeente zig ftill- genden houden zou. Doch 't graauw, nu den fmaak dag, het van 't plonderen weg hebbende, wilde 'er Huis van mede voort, en floeg, des anderendaags, den En- over, tot nieuwe buitenspoorigheden. 'sMor- gelfchen gens voor negen uren, eer de Burgery nog Agent inde wapenen gekomen was, werdt het Huis Kerby. van den Engelschen Agent Kerby, die voor een uitvinder van nieuwe laften ging, aan- gevallen. Dit Huis ftondt op de Keizers- graft. De bewooner , 's daags te vooren gewaarschuwd, dat het hem gelden zou, hadt het waardigfte huisraad in veiligheid gebragt. Het overige ftondt der plonder- zugt ten doel. 't Gebouw zelf werdt deer- lyk befchadigd. In anderhalf uur tyds , werdt het van binnen geheellyk gefloopt: de Italiaanfche vloeren , met hakken en beuken, verbryzeld: de gefchilderde pan- neelen van de zolderingen afgerukt en ver- nielt, en 't fekreet zelf, ten gronde toe, afgebroken. Tot den tuin en het tuinhuis toe, werdt alles bedorven. 't Gene men van den huisraad magtig kon worden werdt, door

door de vensters, op straat gesmeeten, met 1696:
zo veel onbezuisdheid, dat een man en eene
vrouw, die voor 't huis stonden, onder een
vleeschkuip verpletterd werden. Men liet
den wyn en 't bier door den kelder loopen,
daar deeze vogt, door de woedende wyven,
in de muilen getapt of gevangen, en gulzig-
lyk ingezwolgen werdt.

De Raad, voorziende, dat 'er sterker mid- De Bur-
delen, om de woestheid te doen bedaaren, gery en
zouden moeten gebruikt worden, vondt goed, eene
het besluit van den voorgaanden dag, om bende
geweld met geweld te keeren, openlyk af ge Rui-
te kondigen, en elk te waarschuwen om zig ters ko-
naar zyn huis te begeeven, op dat geene men in de
onnozelen in lyden komen mogten (b). De wape-
naam.
waarschuwing geschiedde, uit den naam der
Vroedschap, die de gantsche Burgery ver-
beeldt, op dat dezelve te beter klemmen
zou op de menigte. De Burgery kwam,
terstond hierop, in 't geweer, en eerlang
ook eene bende vrywillige Ruitery uit de
aanzienlykste jonge Luiden bestaande, die,
voorgegaan door de Heeren *Burg*, *Hinloo-*
pen, *Huydecoper* en *Six*, met de pallas in
de vuist, door de Stad reeden, om alle sa-
menrottingen te voorkomen.

't Graauw hadt zig, midlerwyl, na 't plon- De Bur-
deren van des Agents huis, begeeven naar gery ver-
't huis van den Oud-Burgemeester *Joan de* dryft de
Vries, op de Heeren-graft, welk ook met plonde-
plondering gedreigd werdt, om dat deeze raars van
Heer, die thans in 't Collegie ter Admira- voor 't
li. huis van
Burge-

(b) Keurb. R. f. 68.

1696. liteit hier ter Stede zitting hadt, zo men
meeſter zeide, niet hadt belet, dat 'er, onlangs,
de Vries. eenige muitende matroozen waren opgehan-
gen. De burglary was reeds, in kleinen ge-
tale, voor dit huis byeengekomen. Ook
ſtonden daar eenige Zee-Kapiteins in de
deur, die eenigen uit het graauw, ſtoutelyk
indringende op de burglarye, met geld en
goede woorden, paaiden. Anderen kwamen
hierop, van de overzyde, met eene ſchuit,
op het huis aanroeijen, onder hevig ſchel-
den en dreigen, meer gelds vorderende. De
Officiers der burglarye en de Burgemeester
zelf gebruikten nu minzaame dan harde
woorden, om 't volk tot reden te brengen.
Doch alles was vergeefs. De burgers ga-
ven dan, eindelyk, vuur op de ſtoutſte
dringers, kwetſten 'er eenigen, en ſchooten
'er twee onder de voet. De overigen wer-
den, door ſlagen, op de vlugt gejaagd.

Andere
huizen
worden
met plon-
dering
gedreigd.

't Huis van den Heere de Vries werdt
dus beveiligd, voor de gedreigde plonde-
ring. Aan 't Huis van Burgemeester de
Haze, werdt de roofgierige hoop ook af-
geſchrikt, door eenigen, die zig, met ont-
bloot geweer, op en voor de ſtoep, ge-
plaatſt hadden. By den Hoofdofficier *Fran-
çois de Vicq*, hadt het graauw zig, met zag-
te woorden, en duure beloften, dat de Keur
op het begraaven geenen voortgang hebben
zou, laten afwyzen. Omtrent andere hui-
zen, gelyk die van den Heere van Maarſe-
veen, van den Onderſchout *Filips Engebregt*,
en zelfs het Rasphuis en de Lomberd, die
ook

ook met plondering gedreigd waren, bleef 1696.
 het by dreigen. Maar de meeste oproerigen, die van voor 't Huis van den Heere de Vries verdreeven geworden waren, nu alleen bedagt op steelen en rooven, streefden, van daar, naar 't Huis van den Jood-^{'t Graauw}
 schen Heere *de Pinto*, in 't gemeen *den ry- valt, in*
ken Jood genaamd, op de S. Antonis-Breê-^{'t huis}
 straat, die juist, op dien tyd, nevens zyne ^{van den}
 Huisvrouw, in den Haage was. Elk wist, ^{Jood de} *Pinto*.
 dat dit huis opgevuld was met kostelykhe-
 den. De woeste hoop was 'er zo dra niet
 voorgekomen, of de vaardigsten klommen,
 als katten, op, tegen de venstertraliën, bra-
 ken de glasroeden en luiken, en vielen in
 de kamers, daar 't, naar gewoonte, op een
 plonderen ging. Maar, in dit oogenblik, ^{De Bur-}
 rukken eenige Compagnien Burgers, die op ^{gery be-}
 de Nieuwe Markt verzameld waren, aan op ^{trapt de}
 het huis, met meening om de plonderaars, ^{plonde-}
 binnen het zelve, te betrappen. Men zag ^{raars} *aldaar*.
 nu klaarlyk, dat de sielen op rooven uit
 waren, alzo de Jood de Pinto niets met de
 Keure op het begraaven te doen hadt. De
 burgers dan, den meesten hoop nieuwsgie-
 rigen en anderen van voor 't huis verdree-
 ven hebbende, streeven, met den degen
 in de vuist, ter deure in, en steeken en slaan
 zo wakkerlyk onder de schenders, dat vee-
 len gekwetst, eenigen gedood werden: en
 anderen, agteruit, in de graft sprongen, en
 zig met zwemmen bergden, terwyl eenigen
 't gevaar, op eene andere wyze, ontkwa-
 men. Doch omtrent dertig, die zig meest

1696. allen met eenige kostelykheden van meerder of minder waarde hadden gezogt te verryken, werden gevat en naar de Waage op den Dam gebragt. Zy waren byna allen gewond, en onder dezelve bevondt zig een bootsgezel van Boston in Nieuw Engeland, die een' kostbaaren neusdoek gestolen hadt, welke aan een slip van denzelven, die hem uit den broek hing, ontdekt werdt. De Jooden hadden, nu de plonderzugt op eenen hunner broederen aanviel, zig by de burgers gevoegd, om dezelve te stuiten. De woede, aan 't huis van de Pinto, van haare uiterste kragt beroofd geworden zynde, lieten de plonderaars het hoofd hangen, zonder iet meer te durven onderneemen. De vrywillige Ruitery, rydende door de straa-ten, voorkwam alle samenrotting. En tegen den avond, plaatste zig het Gilde der Turf-draageren, door Burgemeesteren met halve pieken voorzien, onder een groot vendel, waarin een turfdraager verbeeld was, en met witte bandjes om de hoeden, voor het Stadhuis, waardoor dit aanzienlyk ge- bouw tegen overlast beveiligd werdt.

Twee uit
den hoop
worden
met de
doodge-
straf.

In den agtermiddag, streek het Geregt, zonder de gewoonlyke plegtigheden, op de Waage, byeen gekomen zynde, het dood- vonnis over twee der gevangenen, die, ten zes uren des avonds, by toortslicht, uit een venster der Waage, werden opgehan- gen. De bootsgezel, wien men de gesto- len geelen zyden neusdoek om 't lyf gegord hadt, was 'er een van. Zy bleeven beide han-

hangen tot 's anderendaags 's morgens, 1696. wanneer 'er nog drie anderen, nevens hen, ^{Nog drie} werden opgeknoopt (i). De Dam was toen, ^{anderen.} al vroeg, door de vrywillige Ruitery, de Burgers en de Soldaaten, bezet geweest: waar-door de meeste aandrang der nieuwsgierigen, die aan de Regtsoefening zou hebben kunnen hinderlyk zyn, gestuit geworden was. 't Gerugt der oproerigheid zig, reeds te vooren, verspreid hebbende tot in den Haage, hadt men van daar het Regiment blaauwe Lyfwagten herwaards doen trekken; en 't was nu reeds, op twee uren na, genaderd aan de Stad, toen 'er, uit naam der Regeeringe, een verzoek aan gedaan werdt, om te rug te keeren; alzo de oproer, door de trouwe der Burgeren en de wakkerheid der vrywillige Ruiterye, volkomenlyk gestild was. 's Lands Krygsvolk trok, hierop, wederom naar den Haage.

Op Vrydag, den derden February, ^{Men} deed den de Onderschouten scherp onderzoek ^{doet} naar geroofde goederen. 't Geregt beval, ^{scherp} by eene openbaare afkondiging, dat elk, ^{on lers-} die 'er eenigen onder zig hadt, dezelve, ^{zoek} naar de zonder uitstel, zou hebben te brengen in ^{beha-} handen van den Heere Hoofd-Officier (k). ^{mels en} Naar de handdaadigen aan den oproer werdt ^{handdaadigen.} ook vlytiglyk gezogt. Eenigen werden, op vermoeden van schuld, in hegtenis genomen, en by afkondiging van den vierden Fe-

(i) Confessieboek van 25 Maart 1695 tot 9 April 1696. f. 195, 196, 198 verso.

(k) Keurb. Lt. R. f. 69.

1696. February, zeshonderd guldens beloofd aan elk, die eenen der opstookeren tot, en voorgangeren in den gepleegden moedwil wist aan te wyzen, zo dat hy van de misdaad overtuigd werdt; met belofte, dat men den aanbrengrer Acte van strafvryheid zou tragten te verwerven, zo hy medepligtig mogt geweest zyn. Voorts, was, in deeze afkondiging, merkwaardig, dat de oproer daar by werdt toegeschreeven aan de vyanden van 't Vaderland, welker uitgezonden men hieldt de voornaamste aanleiders der plonderinge geweest te zyn. 's Maandags, den zesden, werden, omtrent den middag, nog zeven plonderaars, zonder veel plegtigheids, uit de Waage opgehangen: alleenlyk werden de misdadigen, door vier Predikanten, tot de dood bereid. Onder de gestraften was een gewezen soldaat, dien men, om wangedrag in 's Lands dienst, in 't jaar 1672, neus en ooren afgesneeden hadt; en die, voor 't huis van den Agent Kerby, sterken drank aan 't graauw verkogt hadt, en een voorganger in 't plonderen geweest was. Men sleepte het lyk van deezen booswigt, op eene horde, door de Stad; waarna hem, op 't galgeveld, het hoofd werdt afgehouden: 't welk daar op een' staak gezet werdt, boven het rad, waarop de romp werdt vastgemaakt. Negen van de overige gestraften werden aan de galge op 't Galgeveld vastgebonden, alwaar ook vier der oproerigen, die, in de hitte der verdediginge, waren doodgeschooten, by de

Nog ze-
ven
handdaa-
digen
opgehan-
gen.

de beenen, opgehangen werden (1). De 1696.
andere gevangenen werden op vrye voeten
gesteld, op twee of drie na, die in 't Rasp-
huis opgeslooten werden (m). De makkers
van deeze laatste dreigden of verwekten,
wat laater, eenige oproerige beweegingen,
om dezelve te verlossen: waartegen, by
eene ernstige waarschuwing van den der-
tienden April, voorzien werdt (n).

De meesten, die ter gelegenheid van den
oproer gestraft of gevangen werden, waren
vreemdelingen, bootsgezellen of arbeiders,
en daar onder twee Engelschen en twee Ve-
netiaanen. Alleenlyk, was ook in hegtenis
geraakt de Konstschilder *Ernst Stuven* of
Steuven van Hamburg, die beschuldigd
werdt, dat hy 't volk tot plondering hadt
aangespoord, aan 't Huis van Burgemeester
Boreel, en tegen wien, twee persoonenge-
tuigden, dat zy hem, in 't Huis van den
Agent Kerby, hand aan 't werk hadden zien
slaan. Hy werdt, nogtans, onder handtas-
ting en belofte van ten allen tyde weder-
om voor Schepenen te zullen verschynen,
ontslaagen (o). Doch in 't volgende jaar,
raakte hy, over eene gewelddadige beje-
gening, eenen zyner Leerlingen aangedaan,
waaruit eene merkelyke opschudding ont-
stondt voor zyn huis op de Blomgracht, an-
dermaal in hegtenis, na dat hy zig, eenen
tyd

(1) Confessieboek van 25 Maart 1695 tot 9 April 1696.
f. 217, 318.

(m) Zie Hist. van den Oproer te Amsterd. gedr. 1702.

(n) Keub. Lr. R. f. 70.

(o) Confessieboek van 25 Maart 1695 tot 9 April 1696.
f. 216, 222.

1696. tyd lang, met fteenen en een' degen, tegen de Geregtsdienaars en Ratelwagts, ter weer gefield hadt. Hy werdt toen, voor dentyd van twaalf jaaren, in 't Rasphuis gezet; doch raakte 'er, na zes jaaren verloops, wederom uit. Men hadt hem nogtans belaft, de Stad te ruimen. Doch hy bleef 'er binnen, en voer voort, kwalyk te fpreken van de Wethoudersfchap, die hy plagt te befchuldigen, dat zy, in 't jaar 1696, onnozel bloed gefort hadt. Men zette hem dan op de voorige plaats. Eindelyk, in vryheid geraakt, begaf hy zig naar Haarlem, en van daar naar Rotterdam, daar hy overleeden is (p).

Burge-
meester
Boreel
en Kapi-
tein
Spaar-
oog wor-
den fcha-
deloos
gefeld.

De Vroedschap, midlerwyl, op den zevenden February des jaars 1696, byeengekomen zynde, beloot, op den voorflag van Burgemeesteren, Burgemeester Boreel en Kapitein Spaar oog volkomene vergoeding te doen van de fchade, by hen, door de plondering geleeden, den eerften, om dat hy die, in zyne hoedanigheid van regeeren den Burgemeester, geleeden hadt; den anderen, om dat zy hem, ter oorzaake van het befchermen van des Burgemeesters huis, was overgekomen (q). De vergoeding van fchade aan den Heere Burgemeester beliep agtentwintigduizend zevenhonderden vyftig guldens (r): aan den Kapitein Spaar oog werden twintigduizend guldens toegelegd, midt

(p) A. HOUBRAKEN Schoub. der Schilders III. Deel, bl. 373 enz.

(q) Refol. Vroedsch. Lr. X. 7 Febr. 1696. f. 353.

(r) Refol. Vroedsch. Lr. Y. 21 May 1696. f. 58.

mids hy, onder eede verklaarde, dat zyne 1696.
geplonderde goederen zo veel waardig ge-
weest waren; gelyk hy deedt (s). Op den Alge-
zelfden zevenden February, werdt ook be-meene
flooten, ter Vergaderinge van hunne Edele vergiffe-
Groot-Mogendheden, eene algemeene ver-
giffenis te verzoeken, voor allen, die zig
aan de gestilde beroerte hadden schuldig
gemaakt, met uitzondering alleenlyk van
zulken, vrouwen zo wel als mannen, die
bevonden werden, voorgangers en belha-
mels onder de overigen geweest te zyn.
Men verstondt, naamlyk, dat veele schul-
digen, uit vrees voor straffe, de Stad ver-
lieten; en onder anderen, ook veele boots-
gezellen, die men, tegen't aanstaande voor-
jaar, ten hoogste noodig hebben zou: waar-
om men de afkondiging van zulk eene alge-
meene vergiffenis te dienstiger hieldt (t).
Burgemeesteren en Raad waren, wyders, zo De Bur-
voldaan over het beleid en de dapperheid gers wor-
der Officieren en Burgeren, zo te voet als te den met
paarde, dat men geraaden vondt, eenig ge-zilveren
denkteken aan ieder der zelve te vereeren gedenk-
(u). Ook werden, eerlang, zilveren pennin-pennin-
gen vervaardigd van drieërlei grootte, en gen be-
twee guldens tien stuivers, vyf guldens en schon-
agt guldens waardig (v), die aan de Bur-ken.
gers werden uitgedeeld. Op de eene zyde,
zag men Neptunus, staande in zyne koets,
op welker rug, het wapen van Amsterdam
uit-

(s) Resol. Vroedsch. Lr. Y. 22 Jan. 1697. f. 182.

(t) Resol. Vroedsch. Lr. X. 7 Febr. 1696. f. 354.

(u) Resol. Vroedsch. Lr. X. 7 Febr. 1696. f. 355.

(v) Resol. Vroedsch. Lr. Y. 3 April 1696. f. 39.

1696. uitgebeeld was; en de winden, die de zee onstuimig hadden gemaakt, bestraffende. Om den rand stondt:

MOTOS PRÆSTAT COMPOSERE FLUCTUS (w).

dat is: volgens VONDELS
vertaalinge:

— — Maar beter het onstelt
En byster onweêr eerst beslecht in zyne
paalen.

Op den voorgrond, zag men twee water-
vogels, hun nest verlatende.

Aan de andere zyde, vertoonde zig eene
bedaarde zee, die van de opkomende zon
bescheenen werdt, en op welke, de wa-
tervogels hun nest wederom innamen. Bo-
ven de zee, las men:

HALCYONIBUS . REDUCTIS .

SENATUS . AMSTELOD .

CIVIBUS . SUIS . HOC .

ANTIQUÆ . VIRTUTIS .

SPECTATÆQUE FIDEI

PRÆMIUM LARGITUR.

dat is:

*De rust hersteld zynde, schenkt de Raad
van Amsterdam deeze erkenenis der al-
oude dapperheid en beproefde trouwe aan
deszelfs Burgerye.*

Onderaan stondt het jaartal MDCXCVI.

En

(w) VIRGIL, Ænead. Libr. I.

En zodanig was de uitflag eener beroerte, die, zonder de kloekmoedige hulp der Burgerye, van verderfelyke gevolgen geweest zou zyn. Zy was, uit geringe oorzaken, en grootendeels uit misverstand, ontstaan: 't gene altoos eenig vermoeden overgelaaten heeft by veelen, dat zy verwekt, of ten minsten aangestookt was, om, onder dekfel derzelve, verandering te wege te brengen in de Regeeringe: 't welk, zo 't het oogmerk van eenigen geweest mogt zyn, nogtans, door het vaardiglyk stillen der opschuddinge, niet gelukt is.

In Maymaand hierna, werden eenige Raaden gemagtigd, om te overleggen, wat men best zou kunnen in 't werk stellen, om de Stad in de tegenwoordige rust te bewaaren, en toekomende oproeren te dempen (x). Zy deeden, op den agtsten Augustus, verslag van hunne raadpleegingen, en verklaarden van gevoelen te zyn: „ 1. Dat men het optrekken der Schutterye, in ryen en gelederen, 't welk van ouds in gebruik geweest was, geduurende de drie Zomermaanden, wederom behoorde in te voeren, dezelve doende trekken, van des Vendrigs huis af, naar de byzondere hoofdwagten. 2. Dat men goede zorg behoorde te draagen, voor de verzekering der Magazynen van geweer en krygsbehoefsten in de Stad; op dat men 'er, des noods, altoos meester van zou kon-

(x) Resol. Vroedsch. Lr. Y. 17 May 1696. f. 51.

1696. „ konnen zyn. 3. Dat, tot beter verzeke-
 „ ring van het Stadhuis, op de minste be-
 „ weeging, de agterdeur en de binnendeu-
 „ ren van de trappen aan de zyden behoor-
 „ den geslooten te worden, en zelfs altyd
 „ geslooten te blyven, behalve wanneer
 „ Burgemeesteren en Schepenen vergaderd
 „ waren; en dat aldaar, op de Waage en
 „ op de Wagthuizen, altoos eenige voor-
 „ raad van kruid, lood en lont behoordete
 „ worden bewaard. 4. Dat, in geval van
 „ beweeging, de poorten en boomen, ter-
 „ stond, behoorden geslooten, en de schot-
 „ balken wel verzekerd te worden. 5. Dat,
 „ tot stilling van oproer, *twee* punten in
 „ aanmerking kwamen: *eerst*, hoe men de
 „ Burgery, of het Krygsvolk, spoedig ge-
 „ noeg, in de wapenen zou konnen doen
 „ komen? En *ten tweede*, wat zy, in de wa-
 „ penen gekomen zynde, zouden hebben te
 „ verrigten?" Omtrent het *eerste* punt, werdt
 „ geoordeeld „ dat, wanneer de beweeging
 „ by dage gebeurde, het teken van allarm,
 „ 't zy met trom- of klokgeslag, op last van
 „ Burgemeesteren alleen, behoorde gege-
 „ ven te worden. En men zag 'er zelfs zo
 „ veel zwaarigheid in, om het geeven van
 „ dit teken, by nacht, aan iemant anders te
 „ vertrouwen, dat men oordeelde, het ook
 „ dan, aanden voorzittenden Burgemeester,
 „ of in deszelfs afwezendheid, aan een' der
 „ volgende Burgemeesteren te moeten laa-
 „ ten: die het, naar gelegenheid van zaa-
 „ ken, door den bevelvoerenden Officier
 „ van

„ van de Hoofdwagt, zou kunnen doen 1696.
 „ geeven. Dat, in beantwoordinge van het
 „ *tweede* punt, op het geeven van dit teken,
 „ de vier naast gelegen wyken van het wit-
 „ te Regiment, Num. 6, 7, 23 en 24, ter-
 „ stond, het Stadhuis en de toegangen der-
 „ waards moesten bezetten, en voorts den
 „ last volgen van Burgemeesteren, of, in
 „ derzelver afzyn, van Colonellen, Kapi-
 „ teinen, of ook mindere Officieren, die zy
 „ daar zouden vinden, den voorrang, onder
 „ ieder derzelven, geevende aan den oud-
 „ sten. Dat de Ratelwagts zig, op het te-
 „ ken van allarm, ook naar hunne byzon-
 „ dere Corps de Garde zouden behooren
 „ te begeeven. Dat de *rendevous* of zamel-
 „ plaatsen voor de Burgerye en het Krygs-
 „ volk, in zulker voege, zouden kunnen
 „ worden geschikt, dat vier Compagnien
 „ van het Oranje-Regement, Num. 1, 2,
 „ 17, en 18, werden geplaatst by de Nieu-
 „ we Brug en op de Texelsche Kaai, en
 „ twee anderen, Num. 15 en 16, by de Kat-
 „ tenburger Brug, of het Werkhuis: vier
 „ Compagnien van het blaauwe Regiment,
 „ Num. 27, 29, 55 en 56, op het Konings-
 „ Plein; vier Compagnien van het geele Re-
 „ gement, Num. 33, 34, 35 en 36, by de
 „ nieuwe Waalen Kerk, en vier Compag-
 „ nien van het groene Regiment, Num. 45,
 „ 46, 47 en 48, op de Noorder Markt. Dat
 „ deeze lighaamen, dus verdeeld geplaatst
 „ zynde om te algemeener ontzag te ver-
 „ oorzaaken, te ligter zouden konden trek-
 „ ken, daar 't de nood vorderde, na dat zy
 „ VI. STUK. P „ eerst

1696. „ eerst de famenrotting, die in hunne by-
 „ zondere wyken mogt ontstaan zyn, ver-
 „ strooid hadden. Doch dat de oudste Ka-
 „ pitein over dezelve, van tyd tot tyd,
 „ ronden moest uitzenden, door de voor-
 „ naamste straaten der buurte omtrent de
 „ zamelplaats; en vooral omtrent de plaat-
 „ sen, voor welken meest diende gezorgd
 „ te worden, gelyk het Kruidhuis, de Oost-
 „ en Westindische huizen, de Bank van
 „ Leeninge en anderen, om dus kondschap
 „ te kunnen krygen van 't gene 'er omging,
 „ en daarvan verslag te kunnen doen aan
 „ Burgemeesteren en Colonellen, op het
 „ Stadhuis. Dat de oudste Kapitein op el-
 „ ke zamelplaats ook last behoorde te heb-
 „ ben, om, in geval van plondering, of
 „ ander geweld omtrent dezelve, eenige
 „ manschap derwaards te zenden. Dat men
 „ ook orde behoorde te stellen op de za-
 „ melplaatsen voor het Krygsvolk, doch
 „ dat het zelve, in tyden van oproer, al-
 „ toos van de Burgerye afgezonderd behoor-
 „ de gehouden, en alleen tot bezettinge
 „ van de Waag, Poorten en boomen gebruikt
 „ te worden.” De Raad voegde zig ge-
 „ heellyk naar dit advis der Gemagtigden, en
 „ Burgemeesteren werden verzogt, den inhoud
 „ van het zelve, met den eersten, werkstellig
 „ te willen maaken (y).

De Stad De Stad Amsterdam kwam, op den drie-
 legt eenentwintigsten July dezes jaars, met de Ge-
 barmte, interesseerden van de Ypesslooter sluize over-
 langs de een,

(y) Resol. Vroedsch. Lr. Y. 3 Aug. 1696. f. 90 enzo.

een, dat zy, aan de binnenzijde van den Die- 1696.
mer- of Paalen-zeedyk, eene barmteleggen binnen-
zou, ter lengte van tweehonderd negen roe- zijde van
den en agt voeten, beginnende aan Zeeburg, een ge-
en zig strekkende tot aan de Traankooke- deelte
rye van *Jean Tourton*, en dat ter breed- van den
te van agttien roeden, mids zy, jaarlyks, dyk.
aan de gemelde Geïnteressèerden betaalde,
't gene, by openbaare verpagtinge der Vis-
scherye van 't nieuwe Diep, welk, door 't
leggen der barmte, stondt verkleind te wor-
den, voor dezelve minder dan zeshonderd
guldens gebooden werdt (z). De Staaten 1697.
van Holland, wien het *Dominium directum*
of de regtstreeksche Heerschappy over het
nieuwe Diep toekwam, verleenden der Stad,
op den eenentwintigsten May des volgen-
den jaars, verlof, tot het leggen van
deezee barmte (a). Op den dertienden Ju- Zy neemt
ny daarna, nam de Stad het gantsche on- het on-
derhoud van den dyk, tusschen het Huis, derhoud
genaamd Zeeburg, en de Traankookery, van dat
alleen op zig, zig verbindende, om daar- gedeelte
aan alle de werken te doen maaken; mids dyks op
de gemeene Waarschappy haar, jaarlyks, zig.
tien guldens van de roede betaalde, en de
werken, die, uit hoofde van de grondwaa-
le, welke in den dyk vallen mogt, zouden
moeten gemaakt worden, mede ten haaren
laste name (b).

Burgemeesteren van Amsterdam, als Am- Over-
bagts- eenkom-

(z) Handv. bl. 369.

(a) Handv. bl. 369.

(b) Refol. Vroedsch. Ls. Y. 22 Juny 1697. f. 246. Handv.
bl. 370.

1697. bagtsheeren van Slooten, Slooterdyk, Oost-
 sten op dorp en de Vrye Geer, bekragtigden, op
 het maa- den drie-entwintigsten October deezes jaars,
 ken van de Overeenkomst, getroffen tusschen 't Ge-
 een regt der gemelde Plaatsen en den Kerken-
 Voetpad, raad van Slooterdyk, wegens het maaken
 van om- van een voetpad, van den Haarlemmer-
 trent de van een Trekweg af, tot aan de *Groen- of Sala-tuinen*.
 drie De Kerkenraad zou hiertoe een' strook Lands
 Baarsjes, van twintig Rynlandsche voeten breed schen-
 tot aan ken. 't Geregt zou het voetpad, met het
 de Haar- gene 'er toe behoorde, opmaaken: waarna
 lemmer de Kerkenraad het onderhoud op zig nam,
 Trek- en zig den schouw van 't Geregt onderwierp
 vaart. (c). Gemagtigden van den Hove bewerk-
 ten, in 't jaar 1699, een verdrag met de
 eigenaars van eenige Moestuinen, aan den
 strook van 't Groenpad by Slooten, onder
 Slooterdyk; waarby deezen zig verbonden,
 om een bekwaam pad te maaken langs hun-
 ne tuinen, mids hun daartegen, door den
 Kerkenraad van Slooterdyk, met welken
 de Stad Amsterdam zig gevoegd hadt,
 twaalfhonderd guldens eens betaald werden.
 Voorts, verbondt de Kerkenraad zig, om,
 tot beveiliging van de eigenaars der Moes-
 tuinen, een geslooten hek te maaken, 't welk
 's morgens, met het luiden der poortklok
 van Amsterdam, geopend, en 's avonds, op
 gelyken tyd, geslooten zou worden. En dit
 Verdrag werdt, insgelyks, van wege Bur-
 gemeesteren der Stad, als Ambagtsheeren,
 bekragtigd (d). 't Gantsche pad werdt dus
 een

(c) Handv. bl. 330.

(d) Handv. bl. 331.

een bekwaam Kerkpad, van omtrent de 1697.
 Kostverlooren-Vaart by de drie Baarsjes af,
 tot digt aan Slooterdyk.

Terwyl men dus zorgde voor 't gemak 't Stad-
 en de veiligheid van de opgezetenen ten huis
 platten Lande, in de nabuurschap der Stad, wordt
 werdt, in 't laatst van 't jaar 1697, ook be-lyk ver-
 flooten, twee voornaame vertrekken van 't fierd en
 Stadhuis, de Raadkamer en 't Burgemees-verte-
 ters Vertrek, die tot hiertoe niet deftig ge-terd.
 noeg waren behangen geweest, van binnen,
 beter te doen versieren. Ook werdt geraa-
 den gevonden, de niſſen in 't verwelfſel der
 groote zaale van 't gebouw, met duurzaam
 ſchilderwerk, te doen vullen. De muur tus-
 ſchen de marmeren pilasters, die tot hier-
 toe ruw gebleeven was, werdt ook alomme
 met marmeren platen gedekt (e). Omtrent
 drie jaaren hierna, werdt goedgevonden,
 den gantschen kap van 't Stadhuis, die op
 veele plaats en dreigde in te ſtorten, geheel-
 lyk te vernieuwen, en zig daartoe te bedie-
 nen van het hout, welk de Stad, ten dien
 einde, in Ierland, hadt doen koopen (f).

De Vrede met Frankryk, 's nagts tuſſchen Vreugde
 den twintigſten en eenentwintigſten Septem-hier ter
 ber des jaars 1697, te Ryswyk getekend, Stede,
 en ſedert bekrachtigd geworden zynde, werdt over de
 deswege alomme hier te Lande groote Vrede.
 vreugde bedreeven. Hier ter Stede, wer-
 den, op den zesden November, pektonnen
 gebrand, en vuurwerken afgestecken; doch
 de

(e) Refol. Vroedsch. Lr. Y. 2 Nov. 1697. f. 351, 352.

(f) Refol. Vroedsch. Lr. AA. 1 Sept. 1700. f. 72.

1697, de gewoonlyke bevelen, tot voorkominge van ongelukken, vooraf, vernieuwd (g). Voorts, werdt, ten deezen tyde, by den Raade beslooten, eenige gouden penningen, ter gedagtenisse deezer Vrede, te doen muntten, gelyk ook, by diergelyke gelegenheden, in de jaaren 1648, 1654 en 1668, geschied was (h). De zes Compagnien Stads foldaaten werden, tot vermydinge van kosten, op den vyfentwintigsten November, afgedankt. Alleenlyk behielden de Kapiteinen, Luitenants en Vendrighs hunne wedden, zo lang zy leefden, of tot eenigen anderen dienst gebruikt werden, mids zy in de Stad bleeven woonen, en zig altoos hielden ten dienste van Burgemeesteren (i).

De Czaar *Peter Alexowitz*, Czaar van Muskovie, in den Zomer deezer jaars, een aanzienlyk Gezantschap herwaards gezonden hebben. De, vondt geraaden, zig, onbekend, onder deszelfs gevolg, te vervoegen, en kwam, in Augustus, in Holland. Burgemeesteren van Amsterdam, wel voorziende, dat hy ook hier ter Stede komen zou, en bezeffende, hoe veel der Stad gelegen ware aan zyne vriendschap, uit hoofde vanden zwaa- ren Koophandel, die van hier op Muskovie gedreeven werdt, stelden den Raade voor, of 't niet dienstig ware, dat men 't Gezantschap, uit agtinge voor de tegenwoordig- heid van zyne Czaarsche Majesteit, eenige buitengewoone eer beweeze, met Tooneel-

spe-

(g) Keurb. R. f. 103 verso.

(h) Resol. Vroedsch. Lt. Y. 2 Nov. 1697. f. 351.

(i) Resol. Vroedsch. Lt. Y. 16 Nov. 1697. f. 354.

spelen te doen vertoonen, vuurwerken te 1697.
 laten afsteeken, en op andere wyzen. De
 Raad besloot hiertoe gereedelyk, mids het
 in geen gevolg getrokken werdt, ten opzig-
 te van andere gezanten, die hier, in tyden
 wyle, zouden mogen komen (k). Men be-
 wees dan den Vorst allerlei eer. Hy hieldt Oefent
 zig, eenen geruimen tyd, hier ter Stede op, ^{zig in het}
 en also hy, sedert de verovering van Azof, ^{Scheeps-}
 beslooten hadt, de Scheepvaart in zyn Ryk ^{timme-}
 te doen bloeijen, oefende hy zig, met eigen ^{ren.}
 handen, in het Scheepstimmeren, zyne by-
 zondere liefhebberye, zonder op de Tim-
 merwerf anders dan *Pieter* genoemd te wil-
 len zyn. In 't begin des volgenden jaars, 1698.
 deedt hy een' keer naar Engeland, van waar
 hy, in Maymaand, in Holland terugkwam.
 Hy vertoefde hier toen maar eenige dagen,
 en nam daarna de te rug reis naar zyne
 Staaten aan (l).

De prys der Graanen was, hier en in de Voor-
 nabuurige Landen, allengskens, zo hoog ^{zorg der}
 geklommen, dat men, in Holland, en zelfs ^{Regee-}
 in deeze Stad, waar altoos de meeste voor- ^{ringe}
 raad plagt te zyn, met reden, bezorgd werdt ^{deezer}
 voor gebrek. Burgemeesteren hadden, de ^{Stad, ter}
 schaarsheid voorziende, zig, reeds voor 't ^{gelegen-}
 einde des jaars 1697, zeer in 't heimelyk, ^{heid}
 doen onderregten, hoe veel Tarwe en Rog- ^{eener}
 ge men toen, hier ter Stede, in voorraad ^{grootte}
 hadt (m). Doch sedert, was die voorraad ^{duurte}
 in de Graanen.
 mer.

(k) Resol. Vroedsch. Lr. Y. 17 Aug. 1697. f. 283.

(l) Vaderl. Hist. XVI. Deel, bl. 377 enz.

(m) Resol. Vroedich. Lr. Z. 7 Dec. 1697. f. 3.

1698. merkelyk geminderd, doordien 'er veel meer uitgevoerd werdt, dan 'er inkwam. Men vondt dan geraaden, eene openlyker opneeming der Graanen te laten doen, in October deezes jaars, door de Kapiteinen der Wyken. De Staaten van Holland hadden den uitvoer van Graanen buiten hun Gewest verboden, en diergelyk verbod geschiedde, eerlang, door de algemeene Staaten; waarna 't vervoeren van Graanen uit de Vereenigde Nederlanden ongeoorlofd werdt. Maar alzo de uitvoer, uit deeze Stad, naar andere Plaatsen in deeze Provincie, nog vryftondt, vreesde men voor gebrek hier ter Stede, en oordeelde het opneemen van den voorraad noodig, op dat men daarna bedagt zyn mogt op middelen, om het gevreesde gebrek te voorkomen (*n*). Elk werdt wel scherpelyk gelaft, de Tarwe, Rogge en Garst, welken hy onder zig hadt, op te geeven aan den Kapitein, of mindere Officiers van zyne Wyk (*o*). Men verboodt het verkoopen van Graanen aan zulken, die dezelve niet tot hunne neering of gebruik dagten te bezigen, of die niet door Burgemeesteren, tot het inkoopen van Graanen voor Stads rekening, waren aangesteld (*p*). Men hieldt naauwe toezigt op het vervoeren van Graanen naar buiten: 't welk, door eenige baatzugtigen, tegen 's Lands Plakaa-ten, geschiedde (*q*). In 't begin van Decem-

(*n*) Resol. Vroedsch. L^e. Z. 21 Octob. 1698. f. 163.

(*o*) Keurb. R. f. 120 verso.

(*p*) Keurb. R. f. 121 verso.

(*q*) Keurb. R. f. 122, 123.

cember, geschiedde eene nieuwe opgave, 1698.
 beide van de hoeveelheid en van de deugd
 en hoedanigheid der Graanen, die elk on-
 der zig hadt, aan Gemagtigden uit de
 Vroedschap, op het Stadhuis (r). Mid-
 lerwyl, was men bedagt geweest op mid-
 delen, om de Stad te voorzien. 't Ontbie-
 den van Graanen uit Muskovie, of van el-
 ders, werdt van de hand gewezen, om
 dat het niet spoedig genoeg geschieden kon:
 doch men besloot, eenigen inkoop van al-
 lerlei graanen te laten doen, voor rekening
 der Stad, op zulke plaatsen, daar men ze
 best en spoedigst bekomen kon (s). Men
 hadt bevonden, dat de voorraad van Graa-
 nen, hier ter Stede, zeer gering was. Men
 rekende, dat de Stad, in een rond jaar, tot
 haar eigen gebruik, omtrent tienduizend ze-
 venhonderd en vyftig lasten noodig hadt,
 en besloot hierom, zorg te draagen, dat 'er
 zeventuizend agthonderd lasten in de Stad
 waren; waarmede zy, voor agt maanden,
 voorzien zou zyn, binnen welken tyd, men
 op toevoer uit het nieuwe gewas hoopen
 mogt (t). Doch deeze peil werdt, wat
 laater, tot op zeventuizend lasten vermin-
 derd, op dat men de nabuuren zo veel te
 beter zou kunnen geryven (u). De Graanen
 steigerden, midlerwyl, van tyd tot tyd, in
 prys: en de zetting van 't brood moest, naar
 ge-

Men
doet
Graanen
koopen,
voor
Stads re-
kening.

(r) Resol. Vroedsch. Lr. Z. 29 Nov. 1698. f. 219. Keurb.
R. f. 125.

(s) Resol. Vroedsch. Lr. Z. 24 Oct. 1698. f. 168. 172.

(t) Resol. Vroedsch. Lr. Z. 31 Oct. 4 Nov. 1698. f. 176. 178.

(u) Resol. Vroedsch. Lr. Z. 6 Dec. 1698. f. 222.

1698. gelang, verhoogd worden, tot merkelyke bezwaarnis der kleine Gemeente. Men Men be-
zorgt der schroomde nogtans Stads Koorenpakhuizen
kleine te openen, alzo zulks veel geroeps veroor-
Gemeen-zaaken zou, 't welk men voorkomen wilde;
te brood doch, tot verligting der kleine Gemeente,
onder de bediende men zig van een middel, welk,
zetting. te voeren, meermaalen gebruikt was. Van
Stads wege, werden aan de onvermogen-
Loodjes uitgedeeld, op welken zy een brood
van zes pond gewigts twee stuivers onder
de zetting haalen konden; welke twee stui-
vers, aan de Bakkers, op het vertoonen
der Loodjes, uit Stads Kasse, werden goed-
gedaan (v).

De De aanhoudende duurte der Leevensmid-
Hoog- delen drukte de behoefstigste ingezetenen
duitsche zeer, schoon de Regeering niets verzuim-
Jooden de, om den last derzelve draaglyk te
bekomen maaken. De Staaten van Holland, op den
vry Ex- eenentwintigsten November, aan de armen
cyns der Hoogduitsche Jooden hier ter Stede
voor agt- der Hoogduitsche Jooden hier ter Stede
duizend vryheid van Impost van agtduizend ton turf
ton Turf. verleend hebbende, mids dezelve op eene
openbaare plaats opgeslaagen, en inder-
daad aan zulke armen uitgedeeld werd
1699. (w); schonk de Stad hun, in February des
volgenden jaars, voor dezelfde Turf, vry-
heid van Stads Excyns, onder de zelfde
voorwaarden (x).

Stad Doch ten deezen tyde, rees de prys der
Kooren- Graa-

(v) Resol. Vroedsch. Lr. Z. 5, 29 Nov. 1698. f. 183, 220.
Groot-Memor. N. VIII. f. 180 verso.

(w) Handv. bl. 475.

(x) Resol. Vroedsch. Lr. Z. 27 Febr. 1699. f. 233.

Graanen zo hoog, dat een Roggenbrood 1699.
 van twaalf pond, op twee-entwintig stuivers gezet werdt, en in 't begin van Maart, ^{pakhui-}
 nog hooger gezet moest worden. De on- ^{zen wor-}
 vermogenden konden zulk een brood toen ^{den geo-}
 vyf stuivers onder de zetting krygen. Men ^{pend.}
 oordeelde, derhalve, dat het nu tyd was,
 om Stads Koorenpakhuizen te openen, en
 vooreerst, vyf of zes weeken agtereen, zes-
 tig lasten Rogge ter weeke af te leveren aan
 de Bakkers, ten pryze van tweehonderd ne-
 genenveertig goudguldens, zesentwintig stu-
 vers, het last, om te zien, welk een' invloed
 zulks hebben zou op de markt (y). In 't
 begin van April, werdt ook met de afleve-
 ring van de Stads Tarwe een aanvang ge-
 maakt, en toen beslooten, den prys der-
 zelve en der Rogge altoos een weinig onder
 de markt te stellen (z). En naardemaal'er, ^{Men}
 wat laater, eene party Tarwe uit Barbarye ^{staat den}
 aangekomen was, die men voorhadt, we- ^{uitvoer}
 derom uit te voeren naar eene andere plaats ^{van alle}
 binnen deeze Provincie, werdt beslooten, ^{inge-}
 den uitvoer toe te staan van alle Graanen, ^{voerde}
 die, na deezen, in de Stad gebragt zou- ^{Graanen}
 den worden, indien zulks begeerd werdt; ^{toe.}
 also men bedugt was, dat de Graanhandel
 ligtelyk naar elders zou verlegd worden,
 wanneer men zulks weigerde (a). En men
 bevondt wel haast, dat dit verlof gelegen-
 heid gaf, dat 'er meer graanen herwaards
 gevoerd, en zelfs in de Stad gelaaten wer-
 den,

(y) Resol. Vroedsch. Ls. Z. 9 Maart 1699. f. 238.

(z) Resol. Vroedsch. Ls. Z. 2 April 1699. f. 284.

(a) Resol. Vroedsch. Ls. Z. 16 April 1699. f. 298.

1699.

Stads
Kooren-
Pakhui-
zen wor-
den we-
derom
gesloo-
ten.

den, dan men anderszins zou hebben kon-
nen verwagten; behalve, dat ook het in-
en uitvoeren der Graanen zelven veelerlei
arbeidsluiden aan werk hielp (*b*).

Het openen van Stads Koorenpakhui-
zen was, midlerwyl, van gewenschten uitslag
geweest. De Rogge was zo zeer gedaald
in prys, dat 'er, te Dordrecht, twintig goud-
gulden meer voor besteed werden, dan
hier. Doch hieruit ontstondt wederom een
nadeel voor den Koophandel, welk de wys-
heid der Regeeringe zocht te voorkomen.
Uit de Oostzee, kwamen geene Graanen
hier ter Stede, dan met oogmerk omze we-
derom te vervoeren naar hooger markt,
werwaards zelfs partyen gebragt waren,
zonder hier ontscheept te zyn geweest. Vee-
le Graanen werden ook naar buitenlandsche
Markten gevoerd, die anders hier zouden
gebragt geweest zyn. Hieruit nu was, door
den tyd, eene schaarsheid te dugten, die
verderfelyker zou zyn voor de Stad, dan
dat men de markt een weinig deedt ryzen.
En deeze redenen bewoogen de Regeering,
om Stads Koorenpakhui-zen, nog voor 't
einde van May, wederom te sluiten (*c*).
Tegen 't najaar, besloot zy, aan de byzon-
dere Godshuizen, de Graanen, die dezel-
ven noodig mogten hebben, een weinig on-
der de markt te leveren (*d*). Ondertus-
schen, hadt het sluiten van Stads Kooren-
pakhui-zen voor de Bakkers den prys der
Graa-

(*b*) Resol. Vroedsch. Lr. Z. 26 May 1699. f. 309.

(*c*) Resol. Vroedsch. Lr. Z. 21 May 1699. f. 307.

(*d*) Resol. Vroedsch. Lr. Z. 12 Oct. 1699. f. 349.

Graanen wederom doen ryzen. De toevoer 1699. was hierop zo zeer vermeerderd, dat de De duur- prys, allengskens, afnam, en zo gemaa- te neemt tigd werdt, dat de duurte kon geagt wor- af. den, geheellyk, verdweenen te zyn.

Een Koopman van Maaslandsfluis, die Mer- zig, in 't voorleeden jaar, hier ter Stede, zoekt de hadt nedergezet, om zig met de Haring- Haring- vangst, die hier voordeezzen zeer gebloeid vaart, hadt, te geneeren, hadt, ten dien einde, Stede, reeds twee Haringbuizen uitgerust; doch wederom bevindende, dat het hem ontbrak aan eene te doen bloeijen. bekwaame plaats om de netten te droogen, en aan een koperen ketel om dezelve te taanen, verzogt hy Burgemeesteren, in den aanvang deezes jaars, om 't een en 't ander; en de Vroedschap, in aanmerking neemen- de, dat de Stad van bekwaame plaats tot het taanen der netten voorzien was, en dat de koperen ketel en het opslaan van eene Loots, daar dezelve in geplaatst kon worden, niet boven de vierentwintig honderd guldens kosten zou, bewilligde, terstond, in 't gedaane verzoek (e). De Stuurliiden, die van hier ten Haring voeren, moesten den gewoonlyken eed aan Penningmeesteren der groote Viſſcherye afleggen (f). Nog- tans, heeft men de Haringvaart, die zig aan de Maaze en in 't Noorderkwartier ge- vestigd hadt, hier niet wederom in bloei konnen brengen.

Burgemeesteren van Amsterdam, ter ge- De Stad- le. neemt de

(e) Refol. Vroedsch. Lt. Z. 27 Febr. 1699. f. 234.

(f) Groot-Memor. N. VIII. f. 277.

1699. zorg voor de Yperflooter-fluis op zig. legenheid van eenen hoogen vloed, waar door de Yperflooterfluis in den Muiderdyk beschadigd geworden was, die fluis hebbende doen hermaaken, en in beteren staat stellen, dan zy te vooren geweest was, werden, op den tweeden December deezes jaars, door de Geïntereſſeerden in de gemelde fluis, verzogt, en des noods ook gemagtigd, om in tyd van nood voor dezelve te blyven zorgen (g). Ook beraamde zy, 1700. op den zevenentwintigſten October des volgenden jaars, eene Inſtructie voor den Sluiswagter (b), die nog tegenwoordig moet naargekomen worden.

De weg door de Plantaadje wordt beſtraat. De weg door de Plantaadje, van den *Hortus Medicus* of Artſenytuין af, tot aan de Muiderpoort toe, werdt zo ſterk bereeden en gebruikt, dat dezelve geduuriglyk hermaakt moest worden: 't welk, niet zonder zwaare koſten voor de Stad, geſchieden kon. Men vondt, derhalve, in September deezes jaars 1700, geraaden, dien weg te beſtraaten: 't welk, als het met enkelen Brabantſchen ſteen, ter breedte van anderhalve roede, geſchiedde, gerekend werdt, ruim agtduizend guldens, en in de eerſte twintig jaaren, honderd guldens 's jaars aan onderhoud, te zullen koſten (i). 't Werk werdt, kort hierna, voltrokken, en de ſtraatweg wordt nog tegenwoordig onderhouden.

Midde- Ten deezen tyde, werden de wateren der

(g) Handv. bl. 416.

(b) Handv. bl. 417.

(i) Reſol. Vroediſch. Ls. AA, 1 Sept. 1700. f. 73.

der Stad, in welken zo veele rioolen uit- 1700.
 loopen, en waarin, schoon strydig met me-
 nigvuldige Keuren, zo veele vuiligheid ge-
 worpen wordt, zo zeer vervuild bevonden, len ge-
 bruikt
 om de
 wateren
 der Stad
 te zuive-
 ren en
 beter te
 doen om-
 loopen.
 dat men op middelen bedagt zyn moest, om
 dezelve te zuiveren, en beter te doen om-
 loopen; en sterker doorschuuring, in den
 wintertyd, te veroorzaaken. Ten dien ein-
 de, werdt, in October deezes jaars, be-
 flooten: „ 1. Ebdeuren te maaken aan de
 „ Ysluizen, te weten, de S. Antonis-fluis,
 „ de Kolks-fluis, de Dams-fluis en de oude
 „ en nieuwe Haarlemmer-fluizen, die 'er,
 „ tot dien tyd toe, niet schynen geweest te
 „ zyn, om, met dezelve, by ebbe, te kon-
 „ nen schutten: voorts, de vloeddeuren en
 „ de vloeren der sluizen, behoorlyk, te her-
 „ maaken. 2. Twee ebdeurtjes te maaken,
 „ aan 't fluisbindt in 't Ziekenwater, by 't
 „ Oostindische Hok: en eene steenen fluis
 „ met toldeuren, in de plaats der twee
 „ houten steekfluisjes, aan den Dam ten
 „ einde van de nieuwe vaart: nog een krab-
 „ benhoofd, voor den buitensten watermo-
 „ len aan Zeeburg, om de schepraden te-
 „ gen den slag van 't water te bevryden.
 „ 3. De Brugsecreeten, die tot in 't water
 „ doorhingen, of met paalwerk van onde-
 „ ren belemmerd waren, op te neemen;
 „ en, by hermaaking, de onderkanten der
 „ balken of leggers niet laager te brengen
 „ dan gelyk met Stads peil. 4. Alle aan-
 „ en uittimmeringen in de burgwallen,
 „ waardoor de doorstrooming zou kunnen
 „ belemmerd worden, in het toekomende,
 „ ZO

1700. „ zo veel mogelyk ware , te vermyden. 5.
 „ De Modder- en Steigeraard - schouwen ,
 „ zo vroeg in den nazomer , als de warmte
 „ van 't weder eenigszins gedoogen kon ,
 „ en uiterlyk met den eersten October , in
 „ de Stad te brengen , en daar in 't werk
 „ te houden , tot dat alle de vervuilde plaat-
 „ sen , volkomenlyk , waren opgeredderd en
 „ uitgediept , of zo lang het , zonder bena-
 „ deeling van den omloop der wateren , ge-
 „ schieden kon ; en het diepen buiten de
 „ Stads sluizen , in den Zomertyd , te laa-
 „ ten verrigten (*k*). Ten deezen tyde ,
 werden ook twee Keuren gemaakt , tegen
 het belemmeren en beschadigen der flui-
 zen , en vooral tegen het werpen van vui-
 ligheid op en in dezelve (*l*). En in geval
 1701. iemant aan de bekeuringen wegens dit laat-
 ste niet voldoen wilde , werdt de regtspraak
 daarover , in Augustus des volgenden jaars ,
 gesteld aan de Regenten van 't Aalmoesse-
 niers - Weeshuis (*m*) ; aan welk Huis , de
 eigendom van de Stads vuilnis , al voor vee-
 le jaaren , geschonken was. In January te
 vooren , waren ook de oude Keuren , tot
 voorkoming van belemmering en versper-
 ring van de Stads wateren , en weering van
 stank en ondiepten , met merkelyke ver-
 anderingen en verbeteringen , vernieuwd
 geworden (*n*).

De

(*k*) Resol. Vroedsch. Lr. AA. 29 Octob. 1700. f. 80. Groot-
 Memor. N. VIII. f. 204.

(*l*) Handv. bl. 722, 723.

(*m*) Handv. bl. 723.

(*n*) Handv. bl. 725.

De Walsche Diaconie, die, jaarlyks, met 1702. veertigduizend guldens, van Stads wege, Buitenten behoefte der Fransche vlugtelingen, ongewoonders teund werdt, hadt nu, twee jaaren agne onderstand, tereen, ter oorzaake van de duurte der leedoor de Stad, aan vensmiddelen, nog dertigduizend guldens, jaarlyks daarenboven ontvangen, en verzogt, de Walsche Diaconie in 't begin des jaars 1702, wederom met gelyke dertigduizend guldens, boven de ge-gedaan. woonlyke veertigduizend, te mogen ondersteund worden. Men bewilligde in haar verzoek (o): 't welk, naderhand, nog eens, vernieuwd werdt, met gelyken uitslag (p). Volgens een Resolutie der Vroedschap van den jaare 1699, werden deeze dertigduizend guldens, of 't gene men meerder of minder noodig hebben mogt, voor Stads rekening, opgenomen, tegen drie ten honderd in 't jaar: en om den Intrest te vinden, werdt de belasting, ten behoefte van de armen, op de Wynen gelegd, met drie stuivers van het Oxhoofd, verhoogd, en 't gene van deeze belasting meerder kwam dan de Intrest beliep gebruikt tot aflossing der Hoofdsomme (q).

De vereenigde Staat, die naauwlyks de De Staat vrugten begon te smaaken van de onlangs wordt, geslooten Vrede, werdt, in den aanvang op nieuws, deezer eeuwe, in eenen nieuwen en zwaarin eenen ren oorlog ingewikkeld, die, voornaamlyk zwaaren door den bystand van 't vermogend Amsteroorlog dam, ingewikkeld.

(o) Refol. Vroedsch. Lr. AA. 11 Jan. 1702. f. 243.

(p) Refol. Vroedsch. Lr. BB. 9 Jan. 1703. f. 102.

(q) Refol. Vroedsch. Lr. Z. 27 Oct. 1699. f. 352.

1702. dam, eenige jaaren, met roem, ſchoon niet zonder zwaare koſten van den Lande, gevoerd werdt. Gelegenheid tot deezen oorlog gaf de twiſt over de Spaanſche nalaa- tenſchap, houdende Frankryk zig niet aan het Verdrag van Verdeelinge der Spaanſche Heerſchappye, welk met Groot-Britanje en de Staaten geſlooten was; maar aan eenen Uiterſten wil van Koning Karel den II., waarby de Hertog van Anjou tot deſzelfs Opvolger was verklaard. De Keurvorſt van Beieren, Landvoogd der Spaanſche Ne- derlanden, de zyde van Frankryk houdende, hadt, reeds in February des jaars 1701, Franſch Krygsvolk ontvangen in de ſterke Plaatsen van zyn gebied, die, door de Staat- ſche bezetting deezer Plaatsen, ontruimd werden. Nergens, myns weetens, is aan- getekend, wanneer, en by welke gelegen- heid, dit Staatſch Krygsvolk in de Spaan- ſche Nederlanden gekomen zy. Ik heb 'er ook niets van konnen melden, in de *Vader- landſche Hiftorie*, om dat ik 'er, zelfs in de Regiſters van den Staat, niets van gevon- den had. Doch na 't uitgeeven van dat Werk, is my een afſchrift ter hand geko- men van eene Overeenkomſt, in 't jaar 1698 geſlooten, tuſſchen Willem den III. Koning van Groot-Britanje, en den Keur- vorſt van Beieren; waarby de eerſte zig verbondt, om vyfentwintig Bataillons of Regementen, Staatſche manſchap, te bren- gen in de ſterke Plaatsen der Spaanſche Ne- derlanden. 't Is ten hoogſte waarſchyn- lyk,

Ophel-
dering
van een
duiſter
punt in
de Histo-
rie dee-
zes tyds.

lyk, dat aan deeze Overeenkomst federt 1702 voldaan is, en dat Koning Willem over het Staatſche Krygsvolk beſchikt heeft, zonder de Staaten te kennen. De Overeenkomst is, eerſt na 's Konings dood, bekend geworden aan eenigen hier te Lande, en men vindt 'er, onder anderen, van gewaagd, in het VIII. Lid van een Reglement op het huisveſten der Staatſche manſchap in de Barriere-plaatsen van den dertigſten Janu- ry des jaars 1716 (r). Wy hebben 'er, hier, een woord van willen melden, tot opheldering van een merkwaardig duifter punt in de Hiftorie deezer eeuw. Het leg- gen van Franſch Krygsvolk in de Spaanſche Nederlanden, 't welk eerlang van eenige vyandelykheden op de grenzen gevolgd werdt, baarde zo veel omziens in Engeland en hier te Lande, dat beide de volken zig begonden te bereiden ten oorloge, toen Ko- ning Willem, op den negentienden Maart deezes jaars 1702, overleedt (s).

Men toonde, hier te Lande, veele te- Koning
kenen van rouwe over zynen dood. De Willem
klokken werden, zes weeken agtereen, drie- ſterft.
maal 's daags, t'elken reize een half uur,
geluid. Ook kleedden alle de Regenten
en voornaame Amptenaars zig, op 's Lands
kosten, in den rouw (t). Doch ſommigen Voorval
tekenen aan, dat 'er, te Amſterdam, ie- te Am-
mant was, die openlyk den ſpot dreef met ſterdam,
ter dee-
dee.

(r) Zie Groot-Plakaatb. V. Deel, bl. 236.

(s) Vaderl. Hift. XVII. Deel, bl. 108.

(t) Groot-Plakaatb. V. Deel, bl. 22.

1702. deeze vertooning van treurigheid: 't welk,
 zer gele- door het volk, zo euvel genomen werdt,
 genheid. dat het den spotter aanviel, en van't leeven
 beroofde (u).

Veran- De dood van Koning Willem maakte ver-
 dering in andering in de bestelling der Wethouder-
 de bestel- schap, in de Steden van Holland. De Stad-
 ling der houderlyke waardigheid werdt niet begeben.
 Wethou- De Ridderfchap en eenige andere Leden
 derfchap, zouden gaarne gezien hebben, dat de ver-
 hier, en kiezing der jaarlyksche Magiftraaten, die
 in andere Steden. te vooren aan den Stadhouder geftaan hadt,
 vooreerst, verbleeven werdt aan de Verga-
 dering van hunne Edele Groot-Mogendhe-
 den, aan welke men de Nominatie wilde
 overgezonden hebben, met eene byzonde-
 re aanpryzing der perfoonen, welken de
 Steden gaarne verkooren zagen. Doch de
 Stad Amsterdam verftondt, dat de Magi-
 ftraatsbestelling in de Steden van Holland
 behoorde gebragt te worden op den voet,
 waarop dezelve, in 't jaar 1650, na de
 dood van Willem den II., gebragt geweest
 was (v). De andere Leden ftemden, voor
 't grootste gedeelte, met Amsterdam, en
 de verkiezing van Schepenen uit eene No-
 minatie, door de Vroedschap gemaakt,
 kwam, hier ter Stede, wederom aan Bur-
 gemeesteren.

Amster-
 dam
 blyft,
 ook na

Het Fransche Hof deedt, eer nog de oor-
 log openlyk aangevangen ware, veel moei-
 te om den Staat over te haalen tot een af-
 zon-

(u) LAMBERTI Memoir. Tom. II. p. 82.

(v) Refol. Vroedsch. L^{re}. BB. 19, 21 April 1702. f. 13, 21.

zonderlyk Verdrag, voornaamlyk zyn werk 1702. maakende, om de Stad Amsterdam, die, de dood na de dood des Stadhouders, meer invloeds van Konin- dan te vooren stondt te hebben in de Re- ning geering van den gantschen Staat, op zyne Willem, zyde te winnen. De poogingen, die hier- sterk ge- toe werden aangewend, hadden zelfs, al neigd tot het voor 't afsterven van Koning Willem, gele- voort- genheid gegeven tot het verspreiden van een zetten gerugt in Engeland, dat de Stad minder y- des oor- verde voor 't gemeen belang dan de andere logs. Leden van den Staat. Doch de Pensionaris *Willem Buys* schreef, nog in Maart deezes jaars, eenen brief naar Engeland, die eerlang in 't licht gegeven werdt; waarin hy rondelyk verklaarde „ dat Amsterdam, in „ de vermeerderingen van 't Krygsvolk; in „ de verbonden met uitheemsche Mogend- „ heden; in de voorgeslaagen opneemingen „ van penningen, en in andere middelen „ tot voortzetting van den oorlog, zonder „ aarzelen, bewilligd hadt, en zelfs, voor „ een groot gedeelte, oorzaak was geweest „ van de moedige en eenpaarige verklaa- „ ring der Staaten van Holland, na de dood „ van Koning Willem gedaan, om zig stip- „ telyk te houden aan de aangegaane ver- „ bindtenissen (w).” Zelfs nam de Stad, kort na 't afvaardigen van dezen brief, het moedig besluit, om ter Vergaderinge van Holland te stemmen tot het verklaaren van den oorlog aan Frankryk, als de eenige weg, om aan de aangegaane verbindtenis-
fen

(w) *Voirz. LAMBERTI Tom. II. p. 86.*

1702. fen te voldoen; om te geraaken uit de on-
 zekerheid, waarin men, een jaar lang, ge-
 weest was, en om de Bondgenooten verree-
 nigd te houden (x). Ook volgde hierop,
 in 't midden van Maymaand, de Oorlogs-
 verklaring der algemeene Staaten (y):
 waarna de kryg, genoegzaam jaar op jaar,
 wakkerlyk, voortgezet werdt. De Hertog
 van Marlborough, die over 't vereenigd
 Leger der Bondgenooten gebodt, onder-
 hieldt naauwe gemeenschap met de Stad
 Amsterdam, en kwam dikwils herwaards,
 voor 't openen van den veldtogt, om de
 voornaamste Leden der Regeeringe overte
 haalen tot gereede bewilliging in de maat-
 regels, die hy, tot bevordering van 't ge-
 meene belang, dienstig oordeelde (z). On-
 der anderen, kwam hy, op den tienden De-
 cember des jaars 1704, met een aanzien-
 lyk gevolg, in twee jagten, te Amsterdam,
 daar hy, door Burgemeesteren ingehaald
 zynde, zynen intrek nam in 't huis van
 Burgemeester Witsen, en op 't Oude-zyds-
 Heeren-Logement, pragtigter middagmaal-
 tyd onthaald werdt. Na twee dagen toe-
 vens, in welken, hem de voornaamste ge-
 bouwen der Stad, en ook den Schouwburg
 vertoond werden, keerde hy, met een
 groot gevolg van koetsen, te rug naar den
 Haage (a).

Marlbo-
 rough
 houdt
 naauwe
 gemeen-
 schap
 met de
 Stad.

De

- (x) Refol. Vroedsch. Lr. BB. 4 April 1702. f. 1 enz.
 (y) Vaderl. Hist. XVII. Deel, bl. 153.
 (z) Vaderl. Hist. XVII. Deel, bl. 174.
 (a) Europ. Merc. January-Juny 1705. bl. 78.

De Waarschappyen van den Hoogen Zee-^{1702.}
 burg en Diemerdyk stonden, in April dee-^{Een stuk}
 zes jaars, een stuk Rietland in 't Nieuwe^{Rietland}
 Diep af aan de Stad, zonder dat dezelve^{in 't nieu-}
 iet daar voor behoefde te betaalen, met^{we Diep}
 vryheid, om door dat Land slooten te mo-^{aan de}
 gen maaken, en de stoffe, die uit dezelve^{Stad af-}
 gegraaven werdt, te mogen gebruiken tot^{gestaan.}
 het maaken van loswallen of andere noodi-
 ge werken. Doch na dat het Rietland be-
 hoorlyk gehoogd was, zouden de Waar-
 schappyen de stoffe uit de slooten mogen
 laten weghaalen, tot hooginge alleen van
 den Diemerdyk (b).

De dykaadje der Bylemmermeer, door eene^{De Ste-}
 zwaare doorbraak, in April deezes jaars,^{den Am-}
 in zulk een slegten staat geraakt zynde,^{sterdam}
 dat de eigenaars geene kans zagen, om de-^{en Weesp}
 zelve te herstellen; beslooten de Steden^{aanvaar-}
 Amsterdam en Weesp, op den twintigsten^{den de}
 November deezes jaars, die Meer te aan-^{ingebro-}
 vaarden, in den staat, waarin dezelve te-^{ken By-}
 genwoordig was; en den dyk, voor geme-^{lemer-}
 ne rekening der beide Steden, te herstellen,^{meer,}
 en te onderhouden: waartegen de twee^{en her-}
 Steden ook de voordeelen van de Gabelle, de^{stellen de}
 Vogelkooi en de Visschery in de Meer, het^{dykaadje}
 gras- en rietgewas van den dyk, en wat 'er^{derzelve.}
 meer van de Meer komen mogt, gelykelyk,
 deelen zouden (c). In 't volgende jaar,
 bedongen de Steden van de Ingelanden,
 dat

(b) Handv. bl. 371.

(c) Resol. Vreedsch. Lv. BB. 14 Nov. 1702. f. 90. Handv.
 bl. 343.

1702. dat zy, tot behoudenis van den dyk, binnen aan den zelven, modder of andere stoffe zouden mogen laten brengen, zonder onderscheid, of dezelve over de oude of nieuwe Landen gebragt werdt. Zulks is, sedert, geschied, en men heeft, daardoor, allengskens, meer lands in deeze Meer aangewonnen. In September des jaars 1703, hebben de Ingelanden der Bylemermeer hunne twee stryk-water-molens, aan de Stad Amsterdam alleen, voor vyfendertig honderd guldens verkogt (*d*).

De Regeering van Amsterdam zorgt voor de herstelling van den Muiderdyk.

De storm, die de doorbraak in den ringdyk van de Bylemermeer hadt veroorzaakt, hadt ook verscheiden' gaten geslaagen in den Muiderdyk, voor een van welken, terstond, een kistdam gelegd werdt. Doch alzo dezelve niet sterk genoeg was, om het winterwater te keeren, werden Burgemeesteren van Amsterdam, in Augustus des jaars 1702, door de Vroedschap, gemagtigd, om, nevens het Hoogheemraadschap van den Zeeburg, voor het verzekeren van den Dyk te zorgen (*e*); waartoe, van Stads wege, een aanzienlyke somme opgeschooten werdt (*f*), alzo de dyk, op drie byzondere plaatsen, doorgebroken, op anderen, zwaar beschadigd zynde, herstelling noodig hadt. De dyk werdt ook hersteld. Doch men bevondt, eerlang, dat dezelve slegter onderhouden werdt, om dat hy, niet uit éénerhand, maar door byzondere dykpligtigen, werdt

(*d*) Handv. bl. 344.

(*e*) Resol. Vroedsch. Lr. BB. 4 Aug. 1702. f. 62.

(*f*) Resol. Vroedsch. Lr. BB. 27 Sept. 1702. f. 22.

werdt gemaakt. Hierom werdt, in 't volgende jaar, ter Vergaderinge der Staaten van Holland, van Stads wege, voorgeslaagen, of men den Muiderdyk niet tot een gemeenen Landsdyk zou kunnen maaken. Doch alzo zulks niet geschieden kon, zonder bewilliging der Staaten 's Lands van Utrecht, die ook eenige roeden dyks te onderhouden hadden, tradt men, eerlang, in onderhandeling met eenige Utrechtsche Gemagtigden, die geenszins neigden, om den dyk tot eenen gemeenen Landsdyk te maaken; maar liever zouden gezien hebben, dat de Stad Amsterdam het onderhoud van het gedeelte dyks, welk het Stigt bekostigen moest, tegen betaalinge eener jaarlyksche somme, op zig nam. De Stadt beriedt zig hierop; doch men kon elkanderen over de begrootinge deezer somme niet verstaan (*g*), weshalve, de onderhandelingen, vrugtelooos, werden afgebroken. Ondertusschen, liet de Regeering van Amsterdam zig, van tyd tot tyd, veel gelegen leggen aan het wel onderhouden van den Muider-zeedyk, het doorbreken van welken onbeschryflyke schade aan veelerlei Koopmanschappen in de Stad veroorzaaken kon (*h*). Men hadt zelfs, hier ter Stede, te waaken tegen booswigten, die den dyk zогten door te steeken. En vind ik, dat, op den twintigsten January deezes jaars 1703, *Kempe Pauluszoon Duyf* van Harlingen, om voorgenomen doorsteeking van

(*g*) Resol. Vroedsch. L^r. BB. 14 Sept. 1703. f. 168.

(*h*) Resol. Vroedsch. L^r. CC. 2 Sept. 1706. f. 258.

1703. van den dyk by Zeeburg, hier geradbraakt is.

Klagten
over de
ondiepte
der nieu-
we Vaart.

In den aanvang des jaars 1703, hadden de Scheepstimmerluiden aan de nieuwe of Kattenburger Vaart hier ter Stede geklaagd, dat hunne Timmerwerven genoegzaam onbruikbaar werden gemaakt, door de ondiepte van die Vaart, welke zy meenden veroorzaakt te worden, door het afspoelen der wallen van Kattenburg en Wittenburg, welken niet beschoeid, en niet beheid waren. De Vroedschap, kennis gekreegen hebbende van deeze klagten, magtigde Burgemeesteren en Thesaurieren, om daarin zulks te voorzien, als zy zouden oordeelen te behooren (i).

De Gabellen,
tusschen
Amsterdam
en Weesp,
worden
met de
helft ver-
hoogd.

1704.

Eenige
Amster-
damsche
burgers
klaagen,

De Steden Amsterdam en Weesp, het Trekpad en den Ryweg tusschen de twee Steden, inzonderheid daar dezelve langs de Bylemermeer loopen, niet zonder zware kosten hebbende konnen herstellen, zynde, onder anderen, een gat in den weg gebroken geweest, ter lengte van zes en twintig roeden en ter diepte van vyf en vyftig voeten; verwierven, op den zevenden Juny des jaars 1704. Octroi, van 's Lands Staaten, om de Gabellen tusschen de twee Steden met de helft te mogen verhoogen (k).

De overwinning by Hochstett, die op den dertienden Augustus des gemelden jaars voorviel, hadt den roem des Hertogs van Marlborough, grootelyks, doen ryzen, en hem

(i) Resol. Vroedsch. Lr. CC. 9 Jan. 1703. f. 101.

(k) Handv. bl. 433.

hem de hoogagting verworven van 't ge- 1705.
 meen, en van veele Grooten hier te Lande. dat Marl-
 De ingezetenen van Amsterdam muntten borough
 hierin boven anderen uit, en eenigen hun geen ge-
 ner gaven 'er een duidelyk bewys van, in zags
 't volgende jaar. Marlborough was toen genoeg
 van gevoelen, dat men den vyand behoor-
 de aan te tasten in Brabant; doch der Staa-
 ten Afgevaardigden te Velde ontrieden 't,
 en deden Marlborough, zeer zyns ondanks,
 bewilligen in hunne meening. Hy klaagde
 hierover, eerlang, in eenen brief aan de
 Staaten, schryvende, onder anderen „ dat
 „ zyn gezag in 't Leger thans veel minder
 „ goldt, dan het, voorleeden jaar, in Duitsch-
 „ land, gedaan hadt (l).” De Engelsche
 Gezant by de Staaten bragt te wege, dat
 deeze brief spoedig gedrukt, en alomme
 verspreid werdt (m): en hierdoor werdt zo
 groot eene gifting verwekt in de gemoeden
 van sommige Amsterdammers, dat zig een
 hoop burgers naar 't Stadhuis begaf, om
 over de Afgevaardigden te Velde te klaagen,
 die, zeidenze, den Hertoge van Marlbo-
 rough geen gezags genoeg lieten (n). Men
 zette hen af, met goede woorden. Ook
 kwam 'er, wat laater, een brief van de Af-
 gevaardigden te Velde aan den Raadpen-
 sionaris Heinsius in 't licht (o), die de he-
 vigheid een weinig deedt bedaaren.

Het

(l) *Voiez* LAMBERTI Tom. III. p. 478.

(m) LAMBERTI Tom. III. p. 479.

(n) *Vaderl. Hist.* XVII. Deel, bl. 261.

(o) *Voiez* LAMBERTI Tom. III. p. 479.

1705. Het Fransche Hof, in den nazomer deezes jaars 1705, eenige opening willende doen tot eene Vredehandeling, gaf 'er heimelyk kennis van aan de voornaamste Leden der Regeeringe, byzonderlyk aan Burgemeesteren van Amsterdam, op welker last, de Pensionaris Buys een Ontwerp eener algemeene Vrede maakte, welk door hen goedgekeurd, en aan de Engelsche Staatsdienaars medegedeeld werdt. Doch

men was, aan 't Engelsche Hof, zo sterk gesteld op 't voortzetten des oorlogs, dat de heimelyke handeling, die, nog eenen geruimen tyd, altoos met kennisse van Burgemeesteren van Amsterdam, agtervolgd werdt, eindelyk, meer agterwaards dan voorwaards begon te gaan; waarom zy, in 't jaar 1707, zo goed als afgebroken werdt(p).

De last des oorlogs viel, midlerwyl, den Lande zo zwaar, dat men, in de Lente des jaars 1706, ter Vergaderinge van Holland, in beraad leide, om eenige Domeinen der Graafelykheid te verkoopen. De Vroedschappen der Steden raadpleegden hierover, sedert, insgelyks. Te Amsterdam, werdt, onder anderen, overwoogen, of men, in geval van verkooping van eenige Graaflykheids Domeinen, ook eenige nieuwe Ambagtsheerlykheden of andere Domeinen voor de Stad moest tragten te verkrygen. Doch men verstondt, ten deezen tyde, dat verscheiden' Ambagtsheerlykheden,

VOOR-

voorheen door de Stad aangekocht, met naa- 1706.
me die van Urk en Emmeloord, zeer kost-
baar vielen; en dat het gezag, welk men in
de overigen oefende, veelligt, door de kos-
ten, welken men aldaar hadt moeten maa-
ken, geëvenaard, zo niet overtroffen was.
Men besloot, derhalve, geene meer Ambagts-
heerlykheden voor de Stad te verkrygen,
dan Diemen en Ouderkerk en weinige ande-
ren, die naby de Stad gelegen waren. Voorts,
waren 'er, nog eenige Domeinen van eene
andere natuur, die men hier wel wilde koo-
pen, en onder anderen, het regt om zwaan-
nen te mogen houden, waarvoor de Stad
nu jaarlyks twee guldens aan de Rekenka-
mer verschuldigd was. Eindelyk, was men
hier van gevoelen, dat eenige Domeinen in
't geheel niet behoorden te worden verkocht
(q). De overige Leden van Holland hadden
ook hunne byzondere bedenkingen over 't
verkoopen der Domeinen. Men kwam tot
geen besluit. En daar verliepen nog eenige
jaaren, eer men tot verkoopen kwam.

De Diakenen der Luthersche Gemeente Oetroi
deezzer Stad verwierven, op den vierentwin- ten be-
tigsten December deezes jaars 1706, Oetroi hoeve
van 's Lands Staaten, om de nalaatenschap van 't Lu-
van de ouders der kinderen, die in hun Wees- thersche
huis werden opgevoed, tot onderhoud van Wees-
die kinderen, te mogen naar zig neemen, huis, en
midsgaders, de vrugten der Hoofdsommen, Oude-
die aan de kinderen, geduurende hun ver- Vrou-
blyf in het huis, versterken mogten. wenhuis
Ook Stede.
werdt

(q) Resol. Vroedsch. La. CC. 3, 11 Maj 1706. f. 207, 209.

1706. werdt het Weeshuis erfgenaam verklaard van zulken, die in het zelve waren opgevoed; ten ware zy het regt van erfvolginge hadden afgekogt. 't Gene de oude Vrouwen in 't Lutherfche Oude-Vrouwenhuis nalieten verviel, volgens dit Octroi, ook aan het gemelde Huis (r).

De Walfche Diaconie wordt wederom door de Stad ondersteund.

- De Walfche Diaconie klaagde wederom, op het einde deezes jaars, dat de armoede onder de Fransche vlugtelingen, by gebrek van werk in den tegenwoordigen oorlogstyd, zo fterk toegenomen was, dat zy, in dit jaar, boven de gewoonlyke veertigduizend guldens, met welken zy, van Stads wege, ondersteund werdt, wel negentienduizend guldens ten agteren was geraakt; en verzogt, op nieuws, om buitengewoonen onderftand (s). Burgemeesteren en Raaden voldeeden aan dit verzoek, in de Lente des volgenden jaars. De vereifchte penningen werden, volgens gewoonte, opgenomen, en de laft, dien de Stad hiervan hadt, gevonden uit de verhoogde huur der Banken in de Vleefchhallen, en uit eene belasting van vyfhonderd guldens op allen, die, voortaan, met verlof van Burgemeesteren, de neering van Koffyfchenken, hier ter Stede, beginnen, of overneemen zouden (t). In 't jaar 1707, gaf de Walfche Diaconie, boven den gewoonlyken onderftand van veertigduizend guldens, agtduizend driehonderd vyfenzestig guldens uit, die haar wederom, van Stads we-

(r) Handv. bl. 463.

(s) Refol. Vroedfch. Lrs. CC. 21 Dec. 1706. f. 281.

(t) Refol. Vroedfch. Lrs. DD. 12 Maart 1707. f. 19.

wege, werden goed gedaan (u). Doch op 1707.
den negenentwintigsten January des jaars
1709, werdt beslooten, haar met niet meer
dan veertigduizend guldens 's jaars te on-
dersteunen (v).

De Ridder *de Forbin*, na 't eindigen van De Rid-
den veldtogt deezes jaars, aan 't Fransche der de
Hof, met den Heere *de Pontchartrain*, in ge- Forbin
sprek geraakt zynde, over het onderneemen doet een
eener landinge in Schotland, met zesduizend voorflag
aan 't
man, die onder zyn bevel gesteld zouden Fransche
worden, maakte veel zwaarigheid in den Hof, om
togt; doch sloeg den Franschen Staatsdie- Amster-
naar voor, dat hy herts genoeg hadt, om dam te
met dezelfde zesduizend man Amsterdam gen.
te overmeesteren, zo dra de aanstaande veld-
togt in de Nederlanden geopend zou zyn.
Hy onderstelde, dat hy de Stad dan ontbloom
zou vinden van bezetting; dat zy door de
burgery niet zou kunnen beschermd wor-
den, en dat hy, dezelve bemagtigd hebben-
de, meer dan duizend schepen, die aldaar
lagen, zou kunnen vernielen, en de Stad
zelve aan koolen leggen; waarna Frankryk
in vier dagen vrede hebben zou „ also, ”
zeide hy „ al de rykdom en magt der Ver-
„ eenigde Provinciën in deeze Stad alleen
„ bestondt, en de Staaten geenen moed
„ zouden hebben, om den oorlog voort te
„ zetten, na dat Amsterdam bedorven zou
„ zyn.” Voorts, zou hy zig, met zyne
manschap, op de kleine vaartuigen, met
wel-

(u) Resol. Vroedsch. Lrs. DD. 5 Jan. 1708. f. 100.

(v) Groot-Memor. N. 1X. f. 89.

1707.

welken hy dezelve herwaards gevoerd zou hebben, en onder de bescherming van eenige galeien, naar Texel en zeewaards begeeven, en in deezer voege de Engelsche en Staatsche Oorlogschepen tragten te ontwyken. Doch zyn voorflag vondt geen en ingang aan 't Fransche Hof (w). Ook heeft men groote reden om te twyfelen, of dezelve, van zyne zyde, wel ernstelyk gemeend werdt.

Orde op
't schut-
ten, door
't sluisje
buiten de
Haar-
lemmer
Poort.

Buiten de Haarlemmer-Poort, tusschen de Stads vest en de Haarlemmer vaart, was een klein Schutsluisje gelegd, waardoor Turfponten, Tentschuitjes, Jagten, Melkschuiten en diergelyke vaartuigen uit en in de Vaart konden geschut worden. Burge-meesteren vonden geraaden, op den eersten Augustus des jaars 1708, een Reglement vast te stellen voor den Sluiswagter, waarby het schutgeld op een stuiver en een halven stuiver, naar de grootte en soorte der vaartuigen, bepaald, en elk toegelaaten werdt, zig, voor tien guldens in 't jaar, van 't schutgeld vry te koopen (x). In 't jaar 1714, werdt, tot nader verklaring van dit Reglement, gesteld, dat van de Praamen en Melkschuiten der Huisluiden, die de Haarlemmer vaart langs moesten, telkens een halve stuiver zou moeten betaald worden (y).

Voort-
zetting
der hei-

De heimelyke Vredehandeling met het Fransche Hof, die eenen tyd lang opgeschort

(w) Memoir. du Comte DE FORBIN Tom. II. p. 281.

(x) Handv. bl. 357.

(y) Handv. bl. 357.

schort geweest was, werd wederom voort- 1709.
 gezet, in den aanvang des jaars 1709. De melyke
 Regeering van Amsterdam hadt 'er de voor- Vrede-
 naamste hand in. De Pensionaris Buys en de hande-
 Heer *Bruno van der Duffen*, Burgemeester ling met
 van Gouda, begaven zig, in 't midden van Frank-
 Maart, naar het Stryensche Sas, en hielden, ryk, door
 in het Dorp Stryen, een mondgespreek met beleid
 den President Rouillé, die uit Frankryk af der Re-
 gezonden was. Burgemeesteren van Am- geeringe
 sterдам kreegten terstond kennis van 't gene van Am-
 'er gehandeld was, waarvan wel haast iet sterдам.
 uitlekte. De Stad neigde thans zo sterk tot
 vrede, dat Prins Eugenius, nog voor 't ope-
 nen van den veldtocht, een' keer hierwaards
 deedt, om haar tot andere gedagten te bren-
 gen. Rotterdam haakte even zeer naar 't ein-
 de van den oorlog, die, schoon voordeelig
 voor de Bondgenooten uitgevallen, veel
 bloeds en geweldige schatten gekost hadt.
 De handeling werd, eindelyk, openbaar.
 Men ontwierp eenige voorafgaande punten;
 doch vorderde zo veel van Frankryk, dat
 de Koning, toen reeds hoopende op eene
 gunstige verandering aan 't Engelsche Hof,
 zwaarigheid maakte omze te tekenen (z).
 Hy namze egter, in February des jaars 1710, 1710.
 allen op één na aan. Men tradt hierop te
 Geertruidenberg in openlyke onderhande-
 ling, waartoe de Heeren Buys en van der
 Duffen, van wege de Staaten, gemagtigd
 werden. Doch deeze onderhandeling liep
 vrug-

(z) *Vaderl. Hist. XVII. Deel, bl. 328-341.*

1710. vrugteloos af, alzo de Staatschen vorderden, dat de Franschen zig verbonden, om den Hertog van Anjou Spanje en de Indien te te doen ruimen; waartoe de Franschen onmagtig of ongenegen waren (a). De oorlog werdt dan wederom voortgezet. Doch het afzetten van verscheiden' Staatsdienaars aan 't Engelsche Hof gaf den Franschen, in 't jaar 1711, gelegenheid om met het zelve in afzonderlyke onderhandeling te treden, waarin zy beter slaagden.

Loterij
ten be-
hoeve
van het
Eiland
Urk op-
gereg.

Het onderhoud van 't Eiland Urk, waarvan de Stad, in 't jaar 1660, de Ambagtsheerlykheid gekogt hadt, hadt haar dikwils zwaare sommen, en somtyds wel agttienduizend guldens, in één jaar, gekost (b). Een geweldige storm, op den agtsten January des jaars 1710 opgesteken, hadt dit Eiland ook zo veel schade toegebracht, dat het wel haast geheel onbewoonbaar stondt te worden, zo 'er geene nieuwe en kragtige middelen in 't werk gesteld werden, om het te verbeteren, en in goeden staat te onderhouden. De gelegenheid van het Eiland en de vuurbaak op het zelve waren, ondertusschen, van zo veel dienst, tot beveiliging van de vaarte door de Zuiderzee, dat Burgemeesteren van Amsterdam niet konden nalaaten, de zorg voor het zelve den Staaten van Holland, ten kragtigsten, aante beveelen. En hunne Edele Grootmogendheden gaven, op den vyfden Juny des jaars 1710, Burgemeesteren Octroi om,

tot

(a) Vaderl. Hist. XVII. Deel, bl. 350-381.

(b) Resol. Vroedsch. Lrs. CC. 11 May 1706. f. 209.

tot behoudenisse van het Eiland Urk, in hunne Stad, eene Lotery op te regten, ter somme van zesmaal honderdduizend guldens (c); gelyk, eerlang, geschiedde. Het voordeel, welk hiervan kwam, werdt ook besteed, tot verbetering van het Eiland. Op den dertien- den Juny des volgenden jaars, kreeg de Stad, daarenboven, Octroi van 's Lands Staaten, om een Ankergeld te heffen van dertig stui- vers van elk schip, dat voor Emmeloord, welks Ambagtsheerlykheid ook aan Amster- dam behoorde, het anker werpen zou (d).

De Fransche Kapitein *Cassart*, in Augustus des jaars 1712, met een Esquader, van Mar- tinique gezeild zynde, kwam, op den tien- den October, in de Rivier van Suriname, en maakte zig, terstond, meester van de gantsche Volkplanting, behalve van de Stad en de Vesting Paramaribo, die hy belegerd hieldt, en met eene bombardeering dreigde: 't welk die van binnen noodzaakte tot een Verdrag, waarby hem eene brandschat- ting van agtmaal honderdduizend guldens beloofd werdt. Hy keerde niet naar Marti- nique te rug, voor dat hem deeze somme, in geld, in koopmanschappen, en in Negers, betaald was (e). De Volkplanting, die de Stad Amsterdam voor een derde toebehoort, leedt by deezen aanval zo veel, dat zy, in lang, niet wederom op haar verhaal ko- men kon.

De

(c) Groot-Memor. N. IX. f. 111. Handv. bl. 336.

(d) Handv. bl. 336.

(e) Europ. Merc. van 1713. bl. 160, 312.

1712. De afzonderlyke Vredehandeling tusschen
 Amster- Engeland en Frankryk werdt, midlerwyl,
 dam be- zo vlytiglyk voortgezet, dat 'er, in den zo-
 willigt in mer des jaars 1712, een stilstand van wape-
 een stil- nen tusschen de twee ryken getroffen werdt,
 stand van die tot een gevolg hadt, dat de Engelsche
 wape- troepen, onder den Hertog van Ormond, zig
 nen. scheidden van het Leger der Bondgenooten.
 De Regeering van Amsterdam, hiervan ken-
 nis bekomen hebbende, en bedugt voor
 verwydering tusschen Engeland en den Staat,
 bewilligde van de eersten in de getroffen
 Wapenschorsinge, voor den tyd van twee
 maanden (f). Ook stemde zy, sedert, ge-
 reedelyk in de voorwaarden van Vrede, die
 door het Engelsche Hof beraamd waren (g).
1713. De Vrede werdt, hierop, in 't volgende
 jaar, te Utrecht geslooten; doch op veel na-
 deeliger voet, dan dezelve voorheen zou
 hebben kunnen getroffen worden. De Stad
 Amsterdam stemde, zonder uitstel, tot het
 bekragtigen derzelve (h): en deedt, sedert,
 tot gedagtenis derzelve, eenige gouden ge-
 denkpenningen munten en uitdeelen (i).
 en in 't
 bekragti-
 gen der
 Utrecht-
 sche
 Vrede.

(f) Resol. Vroedsch. Lr. EE. 30 Juny 1712. f. 151.

(g) Resol. Vroedsch. Lr. EE. 12 Dec. 1712. f. 190.

(h) Resol. Vroedsch. Lr. EE. 27 April 1713. f. 222.

(i) Resol. Vroedsch. Lr. EE. 5 July 1714. f. 273.

T W E E D E D E E L.
 GESCHIEDENISSEN
 VAN
 A M S T E R D A M.

DRIE-ENTWINTIGSTE BOEK.

AMSTERDAMS GESCHIEDENISSEN,
 van het jaar 1713, tot het jaar 1740.

De Landen in de Bovenkerker-Polder Onder Amsterveen meest allen, sedert eenige jaaren, ingesteken en verturfd zyn-
 de, was men nu ook begonnen, de Landen in de Buitendyksche Polder bezuiden Am-
 sterveen in te steeken: 't welk, voortgang hebbende, zeer nadeelig stondt te zyn voor
 het gemelde dorp, dat, met een harden zuidwesten wind, veel te lyden zou hebben
 van den slag van 't water. De ingezetenen van Amsterveen vertoonden dit gevaar aan
 de Ambagtsheeren, de Burgemeesteren van Amsterdam, die, op den vierden April, bevalen „ dat geen Land in de Buitendyk-
 „ sche Polder, agter de huizen van Am-
 „ sterveen gelegen, zou mogen worden ver-
 „ turfd.” Ook deedt zy, om hun bevel te
 beter te doen verstaan, op zekere plaats be-
 zuiden het dorp, een' paal stellen, binnen wel-
 ken, geen land ontgrond of verturfd worden

Ont-
 ding, be-
 zuiden
 Amster-
 veen,
 verboo-
 den.

1713.

1713. mogt (a): gelyk ook, meen ik, sedert, zeldzaam geschied is.

De Stad neemt de zorg voor de herstelling van den dyk beoosten Muiden op zig, ten laste van 't gemeene Land.

1714.

De dyk beoosten Muiden, die, dikwils, door zwaaren storm en hoogen vloed, beschadigd geworden was, leedt, in 't begin van Maart des jaars 1714, wederom zo veel van diergelyke rampen, dat de Stad Amsterdam, welke veel belang hadt by de behoudenis van deezen dyk, niet alleen; maar ook de Leden van Holland in 't gemeen verstonden, dat men, zonder uitstel, aan 't herstellen van den zelven arbeiden moest. Men leide in beraad, om den dyk, zo wel beoosten als beweesten Muiden, tot eenen gemeenen Dyk te maaken (b): en de Staaten beslooten hiertoe, op den dertigsten Juny, betreffende ook den dyk tusschen Muiderberg en Naarden tot de gemeene dykaadje. Voorts, stelden zy vast, „ dat „ alle de Landen, die door den Muiderdyk „ beschermd werden, tot het onderhoud „ van den zelven, zouden moeten draagen, „ en dat men 't werk van de herstelling des „ dyks, met de Stigtsche Waardsluiden, en „ des noods ook met de Heeren Staaten van „ Utrecht, overleggen zou.” Burgemeesteren van Amsterdam werden verzogt, de beschaaving van 't werk op zig te neemen; de noodige penningen, ter somme van honderdduizend guldens toe, tegen drie ten honderd in 't jaar, te verschieten, en van alles verslag te doen aan de Vergadering der

(a) Handv. bl. 324.

(b) Resol. Vroedich. Lr. EE. 29 May 1714. f. 261.

der Staaten (c). De Regeering der Stad nam 1714.
aan, te zullen voldoen aan het verzoek van
haare Edele Groot-Mogendheden, en ver-
koor zes Raaden, om voor de dykaadje te
zorgen (d). Ook leedt het niet lang, of de
Muiderdyk werdt hersteld. De Stad hadt,
tot deeze herstelling, een honderd vyftien-
duizend vierhonderd vienzestig guldens
en veertien stuivers geschooten, welken
men, eerlang, besloot, in vyftien jaaren
tyds, door de dertienhonderd morgen, die
onder deeze dykaadje behoorden, te doen
afleggen (e).

De grond van de Diemer- of Watergrachts-De Stad
meer bleef, na de jongste droogmaaking, bewilligt
zo moerassig, dat men zwaare kosten doen in een
moest, om den zelven te verbeteren. Dyk- Oetroi
graaf en Heemraaden, zig met deeze kos- voor
ten bezwaard vindende, verzogten, in de Dykgraaf
Lente des jaars 1715, ter Vergaderinge van en Heem-
Holland, Oetroi, om eene redelyke Gabelle raaden
te mogen heffen van alle wagens, paarden van de
en ossen of koeijen, in of door de Meer trek- Diemer-
kende, mids de ingelanden en opgezeten en meer tot
van dezelve bevryd bleeven. Hun Verzoek. het hef-
schrift kwam, onder anderen, naargewoon- fen van
te, in handen der Regeeringe van Amster- eene Ga-
dam (f), die verstondt, dat men in de belle.
begeerde Gabelle zou kunnen bewilligen, on- 1715.
der de volgende voorwaarden: „ 1. Dat de
„ Outewaaler-weg, op eene bekwaame
„ breed-

(c) Groot-Plakaatb. V. Deel, bl. 1654.

(d) Resol. Vroedsch. Lr. EE. 5 July 1714. f. 271.

(e) Resol. Vroedsch. Lr. GG. 3 Sept. 1720. f. 50.

(f) Resol. Vroedsch. Lr. FF. 2 Maart 1715. f. 27.

1715. „ breedte, en met een voetpad daarnevens,
 „ ten genoegen van Burgemeesteren, door
 „ Dykgraaf en Heemraaden, zou moeten
 „ onderhouden worden. 2. Dat voetgan-
 „ gers en allerlei vee, uitgenomen paar-
 „ den, ossen en koeijen, van de Gabelle
 „ zouden vry zyn. 3. Dat Burgemeesteren
 „ de Gabelle, ten allen tyde, zouden mo-
 „ gen afkoopen, mids voldoende 't gene,
 „ tot het maaken van den Outewaaler-weg,
 „ verstrekt was; en mids dat Dykgraaf
 „ en Heemraaden, ook dan, bleeven by
 „ hun oud regt, om de Meer te sluiten, of
 „ open te laten. Doch zo lang de Gabelle
 „ geheeven werdt, moest de Meer open
 „ blyven, zonder dat 'er egter driften van
 „ schaapen of verkens mogten doorgedree-
 „ ven worden, dan met bewilliging van
 „ Dykgraave en Heemraaden; en geene
 „ Hefsenkarren altoos (g).” Ook is het
 Octroi, federt, op deezen voet verleend,
 betaalende een rytuig met vier wielen twee
 stuivers; een rytuig met twee wielen een
 stuiver; een man te paard een halven stui-
 ver, en een paard aan de hand, os of koe
 twee duiten. Doch de ingelanden en opge-
 zetenen zyn vry.

Verblyf Peter de I., Czaar van Muskovie, die
 van Peter zig, gelyk wy in 't voorgaande *Boek (b)*,
 den I., verhaald hebben, op 't einde der voorgaan-
 Czaar de eeuwe, eenen geruimen tyd, hierter Ste-
 van Mus- kovie, te de opgehouden hadt; deedt, in 't jaar 1716,
 van

(g) Resol. Vroedsch. Lr. FF. 12 Maart 1715. f. 38.

(b) *Bladz.* 230.

van zyne Gemaalinne verzeld, eene tweede reis herwaards. Hy kwam, vooraf, en eerst, over Utrecht, te Amsterdam, daar hy, den zeventienden December, des avonds, voor

1716.

Amster-
dam.

't huis van den Muskovischen handelaar *Christoffel Brantz*, op de Keizersgracht over den Schouwburg, uittradt en vernagtte. Doch den volgende dag, nam hy zynen intrek in 't huis van den Muskovischen Heere *Soloffhoff*, op de Heerengracht, by de Vyzelstraat. De Staaten van Holland hadden den Graaf van Albemarle uit de Ridderschap, en eenige Heeren uit de Steden, onder anderen, den Heer en M^r. *Gerrit Hooft*, Burgemeester van Amsterdam, benoemd, om den Russischen Vorst, geduurende zyn verblyf in de Provincie, te verzellen, en eere aan te doen. De Wethouderschap onthaalde hem, den eenentwintigsten December, op eene nanoensverversching, in den Schouwburg. Voorts, werdt hem het merkwaardigste, hier ter Stede, vertoond. Doch, in de volgende maand, overviel hem hier eene ziekte, van welke hy egter spoediglyk herstelde. Vroeg in 't voorjaar, kwam zy-

1717.

ne Gemaalin herwaards, die hem, eerlang, verzelde naar den Haage; doch op den eenentwintigsten April, in deeze Stad, te rug kwam, daar men haar op 't Y vermaakte, met een spiegelgevegt, tusschen twee Esquaders Jagten en mindere vaartuigen, van welken het eene door den Schout by Nagt, *Matthias Boudaan*, en het andere, door den Kapitein *Henrik Grave*, geboden werdt. Tusschen Nieuwendam en Schellingwoude, vlak

Zyne Ge-
maalin
komt,
insge-
lyks, hier
ter Stede.

1717. voor de Admiraliteits- en Oostindische Wer-
ven, raakten de Esquaders hevigst aan el-
kanderen, in 't gezigt der Czaarinne, die
zig bevondt aan boord van een der groot-
ste Jagten, voerende eene Ruffische vlag-
ge: doch tegen den avond, voegden de
Esquaders zig byeen, en geleidden het Jagt
der Czaarinne naar de Stad. De Czaar,
midlerwyl eene reis naar Frankryk en naar
't Spa gedaan hebbende, keerde, in August-
tus, hier ter Stede te rug. En toen werdt,
op zyn verzoek, een nieuw Spiegelgevegt
gehouden, in den mond der Zuiderzee. De
Prinsesse Weduwe van *Jan Willem Friso*,
Prinse van Oranje en Nassau, vereerde
de Stad toen ook met haare tegenwoordig-
heid, en nam deel aan deeze vertooning.
De Czaar en Czaarin vertoefden tot den
tweeden September in Amsterdam, en ver-
trokken toen, onder 't losbranden van 't
geschut van de wallen, naar Berlyn: van
waar zy, eerlang, naar Petersburg te rug
keerden. De Czaar hadt den Heer Brantz
hier tot den Ridderstand verheeven, en tot
zynen Resident en Hofraad aangesteld. De
Heer *Joan van der Burgh* was zyn Agent en
Commercie-Raad geworden, en de Heer
Soloffhof met hem naar Petersburg gekeerd.
Men hadt, hier te Lande, byzonderlyk te
Amsterdam, hoop geschept, om een Ver-
drag van Koophandel te zullen kunnen slui-
ten met den Czaar, waarvan reeds een Ont-
werp gemaakt was. De Stad beloofde zig
veel voordeels, uit zulk een Verdrag. Doch
de Czaar, die zeer gesteld was, om den
Koop-

Zy kee-
ren naar
hun Ryk.

Koophandel in zyn Ryk, met de schepen 1717.
zyner eigene onderdaanen, te doen dry-
ven, was niet te beweegen tot sluiten (i).

Op het timmeren en rooijen in de Stad Keur op
waren, van ouds, verscheiden' Keuren ge- het tim-
maakt en vernieuwd. Doch men bevondt, meren en
omtrent deezen tyd, dat eenigen derzelven stellen
niet werden naargekomen naar behooren. van
Myne Heeren van den Geregte stelden, Stook-
hierom, by eene Keure van den elfden Maart plaatsen,
deezes jaars, verscheiden' heilzaame or-
dres op het maaken van heiningmuuren,
schuttingen, stoepen, hekken en pothuizen:
ook tegen't gebruiken van Stads grond tot
dorpels, holten of schuinten: op het stel-
len van Ketels, Pannen, Ovens van Brou-
wers, Zeepzieders, Suikerbakkers, Ver-
wers en diergelyken: en op het maaken der
Kagchels van Zydeverwers, Gouddraad-
trekkers, Suikerbakkers en anderen, die
op zolders werden geplaatst (k): alles tot
voorkominge van brand, die anderszins, by
zulken, die meer dan gemeen sterk vuur
gebruiken, ligtelyk, ontstaan kan.

De aanhoudende stormwinden, die, in Hooge
t najaar, en byzonderlyk in de maand De- Water-
cember, waaiden, hadden het zeewater zo vloed op
hoog, tegen de kusten van Holland en van Kersttyd.
de nabuurige Provincien, opgejaagd, dat
men, alomme, en ook hier ter Stede, voor
eene doorbraak der Zeedyken bekommerd
werdt. Op den vyfentwintigsten en zesen-
twin-

(i) LAMBERTI Memoir. Tom. IX. p. 619, 760. Tom.
X. p. 104, 116, 119. Vaderl. Hist. XVIII. Deel, bl. 124.
(k) Handy. bl. 986.

1717. twintigsten, liep de Waterkeering langs de de oude Teertuinen en by 't Kamper hoofd, en de Haarlemmerdyk, binnen de Haarlemmer-Poort, gevaar van door te breeken. Doch de goede voorzorg van Burgemeesteren, die zig, in persoon, derwaards begaven, voorkwam dit gevaar. De dykaadjen werden behouden, schoon, door den hoogen watervloed, de Eilanden, ten oosten en ten westen van de Stad, t'eene-maal, overstroomd werden. Het overloopen van den Slaaperdyk tusschen Spaarndam en de Zandpoort deedt het water, voor en in de Stad, eenigszins, zakken. De schade was niet groot, in Amsterdam. Doch het doorbreeken van den Assendelverdyk op zes plaatsfen, en het bezwyken van den S. Aagtendyk, by de Beverwyk, zette het gantsche Noorderkwartier, behalve het Schermer-Eiland en de groote droogge-maakte Meeren, tot aan Avenhorn toe, onder water. Aan andere oorden in Holland, werdt ook vry wat geleeden. Doch de meeste schade aan menschen en vee viel, in Friesland, en vooral in Groningerland; gelyk, by anderen, uitvoeriglyk, is aangetekend.

Regts-plee-
ging
over ee-
nen be-
rugten
booswigt
hier ter
Stede
geeft 's
Lands

De regtsplee-
ging, die, omtrent deezen
tyd, hier ter Stede, gehouden was, over
eenen berugten booswigt, genaamd *Jacob
Fredrik Muller*, anders *Jaco*, gaf 's Lands
Staaten, in 't volgende jaar, aanleiding,
tot het maaken eener nieuwe Wet, ter be-
kortinge der Regtsplee-
gingen, in diergely-
ke gelegenheden. De misdaadige, zynde
het

het hoofd van eene gantsche bende straat-
schenders, huisbreekers en moordenaars, 1717.
was, in 't begin des jaars 1716, gevat, en Staaten
vervolgens te regt gesteld. De Hoofdoffi-
cier hadt menigvuldige geregtelyke beschul-
digingen ten zynen laste in handen, zelfs heid tot
van zyne makkers, die hem bezwaard, en het maa-
'er den dood op geleeden hadden. Doch ken ee-
hy ontkende alles, wat hem den hals zou ner nieu-
hebben kunnen kosten. Men bragt hem aan we Wets-
de paleije, die hy doorstondt, zonder te
bekennen. Hy werdt dan in het Rasphuis
gezet: doch vondt middel, om, op den
derden September des gemelden jaars, te
ontsnappen. Maar 't leedt maar weinige
uuren, of hy werdt, pas buiten de Leidsche
Poort, in eene herberg op den Overtoom-
schen weg, andermaal, gevat door den
Onderschout, *Joan Voetknecht*. Men ont-
ving hem, vervolgens, in een gewoonlyk
Proces, 't welk tot in 't begin des volgenden
jaars duurde. Toen werdt hy veroordeeld,
om leevende geradbraakt te worden. Doch
hy hadt de stoutheid van zig, van het von-
nis van Schepenen, op het Hof van Hol-
land te beroepen. Men voerde hem dan
naar den Haage, daar hy, op de Voor-
poorte, werdt vastgezet. Het Hof beves-
tigde, eerlang, het vonnis van Schepenen.
Doch de booswigt beriep zig andermaal op
den Hoogen Raade. 't Liep tot den twee-
entwintigsten July des jaars 1718 aan, eer 1718.
dit hoog Geregtshof verklaarde, dat hy, by
de twee voorgaande vonnissen, niet be-
zwaard was. Men bragt hem, vervolgens,
te

1718. te rug naar deeze Stad, alwaar het bestemde vonnis, op den zestienden Augustus, aan hem werdt uitgevoerd.

waarby 's Lands Staaten, bevroedende, hoe zeer het ap- de byzondere Schepensbanken, en de hoo- pelleeren ge Geregthoven zelven konden opgehouden worden, door het *appelleeren* van openbaare misdadigen, die, hardvogtig genoeg geweest zynde, om de paleije door te staan, in een gewoonlyk *Proces*, ontvangen waren; hadden, midlerwyl, op den zeventienden Juny te vooren, reeds voor eene altoosduurende Wet vastgesteld, dat „geene dieven, landloopers en straatschen- „ders, die, over gepleegde dieveryen of „geweldenaaryen, eens in 't openbaar ge- „straft geweest, en naderhand, over dier- „gelyke misdaden, andermaal, ter straf- „se veroordeeld waren, zig op eene hoo- „ger Regtbank zouden mogen beroepen, „al ware 't schoon, dat zy, niet op be- „kenteniss, maar op bewyzen en getuige- „nissen, en zelfs in een ordinaris *Proces*, „gevonnisst waren.” En deeze wet heeft, onder anderen, sedert, niet weinig medegewerkt, om de boozen, die, te vooren, meer kans zagen om de verdiende straf te verwylen, af te schrikken van het kwaade.

Stigting van een Oude-mannen-huis der Diaconie. De Nederduitse Gereformeerde Diaconie, eene aanzienlyke erfenis bekomen hebbende, die haar, door wylen *Jan van Aken*, nagelaaten was, besloot, in deezen jaare 1718, haar Oude-Vrouwen-Huis te vergrooten met een gebouw, voor honderd oude mannen, welk gestigt werdt, onder de

de Ziekenkamer der oude Vrouwen, die 1713.
 ook merkelyk werdt uitgezet. Aan den voet Amstel-
 van de Amstelbrug ten westen, werdt, in Jagtha-
 dit zelfde jaar, ook eene Jagthaven aange- ven aan-
 legd, alwaar een bekwaam aantal van boei- gelegd.
 jers, jagten en speelschuiten geplaatst kon-
 nen worden.

De Diemerdyk was, laatstelyk in 't jaar 1711, van den draaiboom buiten Amster- over het
 dam af, tot aan de Kykuit-poort der Stad onder-
 Muiden, gemeeten, en verdeeld in zekere houd van
Bonnen of perken, volgens welke verdeeling, den Die-
 de dykpligtige Landen, met het onderhoud merdyk.
 van zekere roeden of voeten dyks, waren
 aangeslaagen. Amsterdam bekostigde, vol-
 gens voorige overeenkomsten, zeshonderd
 en tagtig roeden, twee voet en zes duim
 dyks, loopende van den draaiboom af, tot
 aan de Traankookerye of herberg Zeeburg
 toe, behalve dat de Stad nog ruim twee
 roeden dyks onderhieldt, die verder gele-
 gen waren. De gemeene Waardschappy,
 bestaande uit Muiden en Weesp, Wees-
 perkarfpeel, Loosdrecht, Loenen en Breu-
 kelen, Kortehoef, Abkoude, Nigtevegt,
 en Diemen met Overdiemen, ten deele on-
 der Holland, ten deele onder 't Stigt be-
 hoorende, moest, volgens deezen aanslag,
 omtrent dertien honderd roeden dyks be-
 kostigen. Het overige gedeelte van den dyk,
 die in 't geheel op drieduizend tweehonderd
 agtenzestig roeden, vyf voet en zesendertig
 duim gemeeten was, moest, door byzon-
 dere Steden, Dorpen, Genootschappen of
 Perfoonen, onderhouden worden. Onder dee-
 zen

1718. zen waren 'er, die, niet te vrede met hun-
nen aanflag, het Hoogheemraadschap, des-
wege, in regte betrokken hadden, voor den
Hove van Holland; daar 't geding, eenige

1719. jaaren, onafgedaan hing. Doch in Juny des
jaars 1719, werden de Pensionarissen van
Haarlem, Leiden en Hoorn, door de Staa-
ten van Holland, gemagtigd, om met Ge-
magtigden der Staaten 's Lands van Utrecht
in minzaame onderhandeling te treden tot
afdoening van 't gereezen geschil. Men ver-

1720. gaderde meer dan eens. Doch ten laatsten
kwamen de wederzydsche Afgevaardigden,
op den vyfden Juny des jaars 1720, te
Weesp, overeen „ dat de meeting des jaars
„ 1711, door de Staaten van Holland en
„ van Utrecht, zou worden goedgekeurd;
„ dat alle dykpligtigen zig naar dezelve
„ zouden moeten schikken; dat de tegen-
„ kantingen daartegen en alle gedingen, in
„ de eene of de andere Provincie aangevan-
„ gen, zouden ophouden; dat het Hoog-
„ heemraadschap, door de Staaten van
„ beide de Provinciën, behoorlyk, zou
„ worden geötrojeerd; dat dit alles zou
„ stand houden, tot dat de Staaten ter we-
„ derzyde het anders zouden verstaan, bui-
„ ten benadeeling nogtans van het regt van
„ uitboezeming, der Waardschappye van
„ den Diemerdyk toekomende, over de
„ landen onder den dykpligtigen ring, te
„ weeten, die van Outersdorp, Buitenkerk
„ en Overdiemen, allen onder den Ban van
„ Diemen; de Landen benoorden de Gaasp
„ en Smalweesp, en dus tusschen de Wees-

Over-
een-
komst
deswege.

per

„ per vaart en den Zeedyk, tot aan de Stad 1720.
 „ Weesp toe, en van Weesp langs de Vegt
 „ tot aan Muiden, of liever,“ gelyk het na-
 derhand verklaard werdt „ ook langs de
 „ westzyde van de Vegt, door Muiden,
 „ tot aan den hoogen Zeedyk toe; allen in
 „ Holland gelegen, behoudends de verde-
 „ dediging der belanghebbenden hiertegen;
 „ die nogtans, volgens eene nadere ver-
 „ klaaring, alleenlyk betrekkelyk zou mo-
 „ gen zyn, tot de wyze van oefenen van
 „ het regt van uitboezeming, niet tot het
 „ regt zelf: zullende, onder het regt dee-
 „ zer uitboezeminge, niet zyn begreepen
 „ zulke landen, die, buiten den ring, in de
 „ eene of de andere Provincie, gelegen, wel
 „ niet dykpligtig waren, doch egter tot de
 „ dykslasten betaalen moesten.” Met deeze
 overeenkomst, werden alle voorgaande ge-
 schillen vereffend gerekend. Zy werdt, den
 zevenentwintigsten Juny, door de Staaten
 van Holland, bekrachtigd (1): en in Octo-
 ber en November, door beiderlei Staaten,
 nader verklaard; waarna de overeenkomst
 en verklaring, insgelyks door beiderlei
 Staaten, nader goedgekeurd en bevestigd,
 en Dykgraaf en Heemraaden, met een ge-
 past Oëtroi van de eene en de andere Pro-
 vincie, voorzien werden (m). In gevolge van
 deeze Oëtrojen, houdt men zig nog aan de
 meeting des jaars 1711, die, in 't jaar 1741,
 op

(1) Groot-Plakaatb. V. Deel, bl. 89.

(m) Handv. bl. 371, 372, 373, 374, 375. Groot-Plakaatb.
 V. Deel, bl. 98.

1720. op last van Dykgraave en Hoog-Heemraaden, herdrukt is (n).

Actie-
handel
hier ter
Stede.

De windhandel in Actien, in Frankryk begonnen en van daar naar Engeland overgewaaid, werdt, van den aanvang deezes jaars af, ook sterk gedreeven hier te Lande, byzonderlyk te Amsterdam, daar men, al vroeg, de opregting eener Maatschappye van Koophandel voorsloeg, diergelyken, sedert, in zeer veele Steden, zelfs in de kleinften en ongelegensten, werden opgericht. Doch Burgemeesteren weezen, hier, 't ontwerp dezer nieuwigheid, wyffelyk, van de hand. Ook verboodt het Geregte, eerlang, allen Makelaaren zig met deezen windhandel te moeijen. Doch de zugt tot winst wies aan tegen 't verbod. Elk, zelfs geringe handwerksluiden staken zig in den Actiehandel, die, in 't eerst, met weinig geld, kon gedreeven worden, en somtyds grove winsten gaf. De gewoonlyke beurs tyd duurde niet lang genoeg, om deezen handel volkomenlyk te dryven. Men vergaderde, des ogtends en des avonds, in sommige Koffyhuizen, en zelfs tot diep in den nacht, op den Dam, daar, onder een luid geschreeuw, geveild, geboden, gekogt en verkogt werdt. De Jooden, niet van de minste yveraars in dit werk, trokken, midden in den nacht, aan groote hopen, met veel gedruisch, naar hunne buurt te rug. Doch toen, tegen den nazomer, de daaling der Actien in Engeland, ook in Hol-

(n) Zie dezelve in de Handv. bl. 377-384.

Holland, en vooral hier ter Stede, eene geweldige daaling veroorzaakte, werden de Actiehandel en Actiehandelaars het voorwerp der algemeene beschimpinge. 't Regende, dagelyks, Pasquillen en Spotprenten, waarin 't een en 't ander schamperlyk werdt afgemaald. Men voerde hier twee schouwspelen ten tooneele, gedigt door *Pieter Langendyk*: het ééne *Quincampoix* of de *Windhandelaars*, het andere *Arlequyn Actionist* genaamd, en regelregt strekkende tot beschimpinge van den Actiehandel, en van zulken, die 'er hunne welvaart aan hadden opgeofferd. De naam van *Quincampoix* was die van eene straat te Parys, waar deeze handel meest gedreeven werdt; en werdt, ten deezen tyde, ook hier ter Stede, gegeven aan een Koffyhuis in de Kalverstraat aan de westzyde by den Dam, daar de meeste Actionisten byeen kwamen. 't Gemeen, misnoegd over den Actiehandel, die den meesten wezenlyken Koophandel deedt stilstaan, op den vyfden October een stroopop draagende naar den Dam, tot bespotting der Actiehandelaaren, sommigen van welken aangevallen, en van paruiken en hoeden beroofd werden, rotte, laat in den avond, byeen voor dit Koffyhuis; wierp 'er de glazen uit; liep de deur open, en zou, zekerlyk, nog meer moedwil bedreeven hebben, zo de Onderschouten, Geregtsdienaars en Nagtwagts den woesten hoop niet hadden doen verstuiven: 't welk egter niet gelukte, zonder dat 'er, vooraf, sterke wederstand geboden ware. Tegen dee-

1720.

Moedwil
aan een
Koffy-
huis,
daar dee-
ze han-
del sterk
gedree-
ven
werdt,

1720. ze baldaadigheid, kwam, den volgenden dag, eene ernstige Waarschuwing uit, waarby zeshonderd guldens beloofd werden aan zulken, die de eerste aanvallers ontdekten, met belofte, dat men strafvryheid voor hun zou tragten te verwerven, zo zy medepligtigen mogten geweest zyn (o). Sedert, werd't er geen nieuwe moedwil gepleegd, ter deezer gelegenheid. De windhandel in Actien nam ook een einde, tot onherstelbaare schade van veelen, die met zwaar verlies hadden moeten verkoopen, of met Papieren, die niets waardig waren, zitten bleeven.

Zorg tegen 't inkomen van besmette goederen. Het woeden van de Pest te Marseille gaf gelegenheid, dat, hier te Lande, en ook in deeze Stad, de vereischte zorg gedraagen werd't, tegen het inkomen van goederen, die in of aan besmette Plaatsen gelaad waren (p). In 't begin van November, werden vyftig man uit de bezetting deezer Stede gezonden naar het Eiland ter Schelling; om tegen het inbrengen van goederen, die geoordeeld werden der besmettinge onderworpen te zyn, te waaken.

Keur tegen 't moedwillig stigten van brand. Op den tienden December, werd't, hier ter Stede, eene Keur beraamd, tegen 't moedwillig stigten van brand. Men hadt, naamlyk, bevonden, dat, op verscheiden tyden, in November en December, koolen, turf, hout, zwavelstokken en andere brandstoffen gelegd waren in de ronde gaten, die

(o) Keurb. S. f. 120.

(p) Zie Vaderl. Hist. XVII. Deel, bl. 232.

die, tot het uit- en inloopen der Katten, in de buitendeuren der Pakhuizen, op de Brouwersgracht, in 't Kattegat en elders, gemaakt waren; en dat 'er, op verscheiden' plaatsen, reeds brand ontstaan was, eer men de deuren open krygen kon. 't Geregt be- loofde, derhalve, tweeduizend guldens aan hem, die eenen Brandstigter aanbragt, zig, gelyk meermaalen geschied was, wederom verbindende tot het bevorderen eener Acte van strafvryheid, zo de aanbrenger een me- depligtige zyn mogt (q).

De Vrede tuffchen Rusland en Zweeden, Vuur-,
die op den dertigften Augustus, Ouden styl, werk,
in 't jaar 1721, geslooten werdt, gaf den hier ter
Ruffischen Resident, *Christoffel van Brantz*, Stede,
gelegenheid tot het houden van een Vreug afgesto-
defeest hier ter Stede, op de Kloveniers- ken, ter
Doele, welk twee dagen duurde. Hy hadt, gelegen-
onder anderen, in den burgwal voor de heid der
Doele, een pragtig vuurwerk doen opreg- Vrede
ten, den geslooten Tempel van Janus ver- tuffchen
beeldende. Op den top, ftondt een ver- Rusland
en Zwee-
den.
1721.

1720.

4871

Vuur-,
werk,
hier ter
Stede,
afgesto-
ken, ter
gelegen-
heid der
Vrede
tusschen
Rusland
en Zwee-
den.

1721.

twee uren duurde. De maaltijd werd,

(9) Keurb. S. f. 131.

1721. naderhand, in de Doele gehouden, en des anderendaags hervat, wanneer 'er wederom eenige vuurwerken afgesteken werden.

De Prins *Willem Karel Henrik Friso*, Prins van Oranje en Nassau en Erfstadhouder van Friesland, reeds voor eenige jaaren, tot Stadhouder van Groningen verkooren zynde, wordt verkoo- ren tot werdt, in 't jaar 1722, schoon naauwlyks Stadhou- der van elf jaaren bereikende, tot Stadhouder van 't Landschap Drente aangesteld. En sedert arbeide men, onder de hand, en zeer hei- melyk, om hem ook de Stadhouderlyke waardigheid van Gelderland te doen op- draagen. 't Werk werdt, eindelyk, zo verre in banden gelegd, eer 'er iet van uit- lekte, dat men 'er, openlyk, op de Land- schaps-Vergadering, die in Oôtober zou ge- houden worden, van stondt te handelen, toen 'er de Staaten der vier Provinciën, die, sedert de dood van Koning Willem, geenen Stadhouder gehad hadden, de eerste kennis van kreegen. Op den tienden Oôtober, werdt 'er 't eerst over gehandeld, in de Vroedschap van Amsterdam. Men besloot aldaar zyn best te doen, om de verkiezing van den Prinse van Oranje tot Stadhouder van Gelderland, ware 't mogelyk, te voor- komen (r). De Staaten van Holland von- den, eerlang, geraaden, eene bezending te doen naar Zeeland, Utrecht en Overysfel, om deeze drie Provinciën, tot het neemen van maatregels, ten deezen zelfden einde, te

1722. melyk, om hem ook de Stadhouderlyke waardigheid van Gelderland te doen op- draagen. 't Werk werdt, eindelyk, zo verre in banden gelegd, eer 'er iet van uit- lekte, dat men 'er, openlyk, op de Land- schaps-Vergadering, die in Oôtober zou ge- houden worden, van stondt te handelen, toen 'er de Staaten der vier Provinciën, die, sedert de dood van Koning Willem, geenen Stadhouder gehad hadden, de eerste kennis van kreegen. Op den tienden Oôtober, werdt 'er 't eerst over gehandeld, in de Vroedschap van Amsterdam. Men besloot aldaar zyn best te doen, om de verkiezing van den Prinse van Oranje tot Stadhouder van Gelderland, ware 't mogelyk, te voor- komen (r). De Staaten van Holland von- den, eerlang, geraaden, eene bezending te doen naar Zeeland, Utrecht en Overysfel, om deeze drie Provinciën, tot het neemen van maatregels, ten deezen zelfden einde, te

(r) Resol. Vroedsch. Lr. GG, 10, 14 Oôto, 1722. f. 392, 393.

te beweegen. Onder de Afgevaardigden naar Utrecht en Overijssel, was ook de Heer *Willem Buys*, Pensionaris der Stad Amsterdam. Doch de bezendingen waren vrugtelooſ. In Utrecht en Overijssel, wiſt men reeds, dat het werk op den Landdag zo goed als afgedaan was. De Prins van Oranje werdt, den tweeden November, verkooren tot Stadhouder van Gelderland. De vier Provinciën, Holland, Zeeland, Utrecht en Overijssel, namen, ſedert, een beſluit, om zig, by de tegenwoordige Regeering zonder Stadhouder, te handhaaven: waartoe Amsterdam, in gevolge van verſcheiden' Reſolutien van Burgemeeſteren en Raaden (s), ter Dagvaart van Holland, gereedelyk, zyne ſtem gegeven hadt.

De Tooren der Oude Kerke, welks Verandergronſlagen, ſedert eenigen tyd, meer of min, begonden te zakken, werdt, in 't volgende jaar 1723, wederom herſteld. Ook werdt de Kamer der Broederen Diakenen in de Nieuwe Kerke vernieuwd. 't Getal der Predikanten in de Nederduitſche Gereformeerde Gemeente werdt ook, in 't zelfde jaar, met twee, vermeerderd.

Een Amſterdamsch Koopvaardyſchip, *de Koning van Spanje* genaamd, en gevoerd door *Pieter Valk*, raakte, den vierden Juny, op de hoogte van Gibraltar, ſlaags met twee Algierſche Kaapers. 't Gevegt hadt omtrent een uur geduurd, toen het doodſtil

Dapperheid en beleid van een Amſterdamſchen Koopvaardyſchipper.

(s) Reſol. Vroedſch. Lr. GG. 16 Octob. 16 Nov. 2 Dec. 1722. f. 196, 204, 206. Munim.-Regiſt. N. 20. f. 489.

1723. ftil werdt. De Kaapers kwamen toen het Koopvaardyschip op zyde, en een derzelven klampte het aan boord. De Kaaper hadt reeds vyf en veertig man op 't Koopvaardyschip overgezet, toen hy, door hevig fchieten, genoodzaakt werdt, af te houden, en te krenge. De andere Kaaper enterde toen het Koopvaardyschip, tot tweemaal toe; doch werdt telkens afgeslaagen, en deinsde, eindelyk, zo verre af, dat hy 't Koopvaardyschip, met geen agt ponds kogel, beschieten kon. Ongelukkiglyk, ontdekte men toen brand in 't Koopvaardyschip. De floep werdt, terftond, uitgezet, om de gezonde manschap, maar dertien in getal, te bergen. En zy was flegts twee fcheepslengten van 't fchip af, toen het in de lugt vloog. De Kaapers zonden drie Barkaffen af op de floep, die 't gevaar, gelukkiglyk, ontkwam, en zig in de haven van Marbella bergde (*t*). De moed en 't beleid van den Amsterdamschen Schipper werdt, hooglyk, geroemd by zyne Reeders, en by allen, die 'er kennis van gekreegen hadden.

Keuren
tegen
straat-
schende-
ryen en
dieve-
ryen.

- Het straatschenden, de dieveryen en de huisbraaken hadden, hier ter Stede, zo sterk in zwang gegaan, dat het Geregt, reeds by eene Keure van den twintigften November des jaars 1721, honderd guldens beloofd hebbende aan elk, die eenen straatschender aanbragt (*u*), op den tweeden der zelfde maand, in 't jaar 1724, beval „ dat „ elk „

(*t*) Zie Europ. Merc. July-December. 1723. bl. 339 „

(*u*) Handv. bl. 1043.

„ elk, wien iet op 's Heeren straaten afge- 1724
 „ dwongen was, of dien men 't zyne, door
 „ 't opbreken van huizen, pakhuizen, sche-
 „ pen of schuiten, ontroofd hadt, zulks, ter-
 „ stond, en ten langsten op den volgende
 „ dag, zou moeten aanbrengen aan myne
 „ Heeren van den Geregte, die den Cipier
 „ van de Boeijen gemagtigd hadden, om
 „ daarvannaauwkeurige aantekening te hou-
 „ den (v).” Doch na dien tyd, werden,
 hier ter Stede, veel minder moedwillighe-
 den gepleegd, dan te vooren.

Een hevige storm, die op den vierden Geweldi-
ge storm-
wind.
 December ontstak, deedt geweldig veel
 schade aan de schepen, die in 't Y voor de
 Stad lagen. Tusschen drie en vyf uren
 na den middag, woedde de wind hier op 't
 felst, schoon dezelve, met geduurige ver-
 heffingen, tot agt of negen uren aanhieldt.
 Verscheiden' schepen werden zo vreeslyk
 geslingerd van den wind, dat zy, de zoge-
 naamde *Duk'alven*, zynde bossen van zwaar
 paalwerk, met yzeren bouten aan een ge-
 klonken, waaraan zy vast lagen, uit den
 grond rukkende, van hunne ankers dreeven;
 tegen elkanderen stieten, en wyd en zyd
 verstrooid werden. Tusschen Durgerdam
 en Schellingwoude, raakten 'er twee aan
 den grond, die elkanderen zo sterk prang-
 den, dat de overloopsbalken, uit het zwak-
 ste van de twee, gedrongen werden. Een
 driemastschip, by Nieuwendam vast ge-
 raakt, verloor twee van zyne masten. Vee-

(v) Handv. bl. 1043.

1724. le menschen verdronken in 't Y. Een Veerschuit van Purmerland sloeg, met al'tjvolk, om by de Nes. In Texel werdt ook veel schade geleeeden. Kortom, de storm, die veelen het leeven kostte, trof ook, ter oorzaake van het verlies, welk aan Schepen en Koopmanschappen geleeeden werdt, de Amsterdamsche Beurs zo zeer, dat zy 'er lang gevoel van hadt. In de Stad, werden ook veele gevels en schoorsteenen om verre gerukt, en groote stukken loods, van de daken van 't Stadhuis en de Beurs, opgerold en weggevoerd. Het kruis van den Tooren der Noorder-Kerke werdt geheel krom geboogen. Doch de schade aan de huizen en gebouwen was veel minder, dan die, in 't Y, aan de schepen, geleeeden werdt.

Gevegt
tusschen
een' Am-
sterdam-
schen
Koop-
vaarder
en drie
Algiery-
nen.

Wy hebben, op het voorgaande jaar, gewag gemaakt van de dapperheid vanden Amsterdamschen Koopvaardyschipper Pieter Valk, in een gevegt tegen twee Algiersche Kaapers. Doch geene mindere dapperheid hadt, in deezen jaare, getoond de Koopvaardyschipper *Albert Schaap*, op eene reize van deeze Stad naar Smirna. Hy voerde agtentwintig of dertig stukken geschuts, en werdt, op den agtsten November, in de Middellandsche Zee aangetast, door twee der voornaamste Algiersche Oorlogschepen, die beide zeer sterk bemand waren. 't Gevegt duurde twee geheele dagen, zonder dat Schaap wist van wyken, of afhouden. De Algierynen werden, eindelijk, zo reddeloos geschooten, dat zy bei-

de

de genoodzaakt werden, den stryd te ver-
 laaten. Doch den volgenden dag, liep Schaap
 een derde Algiersch Oorlogschip op ste-
 ven, welk vyftig stukken op hadt. Terstond,
 raakten de twee schepen aan elkanderen.
 Schaap weerde zig zo wakkerlyk, dat de
 Algieryn afhieldt. 's Daags daarna, werdt
 het gevegt hervat. Doch Schaap hadt zy-
 nen vyand, naauwlyks, de tweede laag ge-
 geven, toen de brand ongelukkiglyk in zyn
 buskruid sloeg, waardoor 't schip, met al
 't volk en den dapperen Schipper zelve,
 in de lugt vloog (w).

In 't jaar 1725, kwam, hier ter Stede, De Uur-
 iemant, die de konst van 't vergulden zo en Weer-
 wel verstondt, dat hem 't vergulden van de wyzers
 Weêr- en Uurwyzers en andere uitwendige en ande-
 sieraaden van de toorens deezer Stede: ook re sieraad-
 dat van de Adelaars op den top der schoor- toorens
 steenen van het Stadhuis werdt aanbesteed en ge-
 Ook heeft hy 't zo wel uitgevoerd, dat het bouwen
 verguldsel, veele jaaren, in de open lugt, worden
 stand gehouden heeft. Zonderling behen- 1725-
 dig was hy, in 't maaken van steigeringen
 rondsom de spitsen der toorens, die hy, met
 geringe kosten en moeite, vaardiglyk, wist
 toe te stellen: 't welk oorzaak was, dat het
 vergulden, schoon van veel omslag, spoe-
 dig afleef, dan men zou hebben kunnen
 verwagten.

Tusschen den zesden en zevenden Janua- Toeleg
 ry deezer jaars 1725, vondt men aan den om aan 't
 trap van 't Comptoir der Convooijen, aan Prinses-
 't hof

(w) Zie Europ. Merc. Jan. - Juny 1725. bl. 94.

1725. 't Prinsenhof, eenig vuur, vermoedelyk aldaar, met voordagt, gelegd, om brand te stigten. 't Geregt deedt veel moeite, om den aanlegger deezer boosaartige onderneeminge te ontdekken (x). Doch men heeft 'er nimmer kunnen agterkomen.

Brand in 't Diaconie-oude Vrouwen-Huis. In 't volgende jaar 1726, op den tweeden February, onstondt 'er, by ongeluk, brand in het Diaconie-oude-Vrouwen-Huis, die egter, spoediglyk, gebluscht werdt, en niet veel schade veroorzaakt hadt.

1726. Het opregten eener Oostindische Maatschappye te Oostende, in 't jaar 1722, waar uit de Stad Amsterdam, welker ingezetenen zo veel deel hadden in de Nederlandsche Oostindische Maatschappye, veel nadeels te dugten hadt, hadt, sedert, gelegenheid gegeven tot verscheiden onderhandelingen tusschen uitheemsche Mogendheden; aan de eene zyde, strekkende, om de Maatschappye te Oostende te doen standhouden; en aan de andere, omze te doen vernietigen. Uit deeze onderhandelingen, waren, in 't jaar 1725, de Verdragen van Weenen en Hanover gesprooten, en men arbeidde sterk, om de Staaten te doen treden in het laatste. Doch het Hof van Spanje, een der Bondgenooten van het Weener Verdrag, zocht 'er de Staaten van af te maanen, en zondt den *Markgraaf de S. Philippe* herwaards, om hun zyne bemiddeling, tusschen Keizer Karel den VI., van wien de Maatschappye te Oostende Oetroi

ver-

(x) Kennb. S. f. 174.

verkreegen hadt, en hen, aan te bieden. 1726.
 De Ambassadeur zig, ten dien einde, in de
 Lente des jaars 1726, eenigen tyd, in den
 Haage hebbende opgehouden, begaf zig,
 op den agtsten Juny, naar Amsterdam, om
 de Regeering deezer Stad, tot bewilliging
 in zynen voorflag, over te haalen. Doch
 hy werdt hier onpaffelyk, en, met veel
 moeite, na twee dagen toevens, te rug ge-
 voerd naar den Haage, daar hy, den elf-
 den, des morgens ten vyf uren, over-
 leedt (y). De Staaten namen, sedert, het
 Verdrag van Hanover aan: waardoor, na
 eenige jaaren verloops, en veele verande-
 ringen in den staat der zaaken van Europa,
 eindelyk, de vernietiging der Oostendefche
 Maatschappye te wege gebragt werdt.

De Staaten van Holland, in 't jaar 1724, De Stad
 beslooten hebbende, eenige Domeinen der koopt de
 Graaflykheid te gelde te maaken; was, on- Ambagts-
 der anderen, op den twintigsten October heerlyk-
 des gemelden jaars, opgeveild en voor ee- heden
 ne fomme van drieduizend guldens, door de van Ku-
 Stad Amsterdam, gekogt de Ambagtsheer- delstaart,
 lykheid van Kudelstaart, voor zo ver het
 zelve in de Provincie van Holland gelegen
 is. En op den negentienden April deezes
 jaars 1726, werdt de regeerende Burge-
 meester, Mr. *Joan van de Poll*, van wege
 de Stad, voor 't eerst, met deeze Ambagts-
 heerlykheid verlyd (z).

In 't volgende jaar 1727, kogt de Stad En van
 de

(y) Europ. Merc. July-Decemb. 1726. bl. 23.

(z) Handv. bl. 332.

1727. de veel voornaamer Ambagtsheerlykheid
 Leimui- van Leimuiden en Vriezekoop, die, west-
 den en waards van Kudelftaart, digt aan de Haar-
 Vriezen- lemmer- of Leidsche Meer gelegen is. Zy
 koop. behoorde weleer aan den Huize van Was-
 fenaer van Warmond, en was nu, by erf-
 opvolginge, in 't bezit geraakt van *Franciscus Paulus Emilius*, Graave van Oultremont en Warfusé, en *Maria Izabella van Beyeren van Schagen*, Graavinne van Warfusé, Vrouwe van Schagen, Schagerkogge enz., die beslooten hadden, zig dezelve, by verkoop, kwyt te maaken. De Regeering hadt 'er kennis van gekreegen, en bediende zig van den Predikant *Petrus Elzevier*, om 'er over te handelen. Hy kocht de Ambagtsheerlykheid, kort hierna, voor rekening van de Stad, voor eene somme van drie-enveertigduizend guldens (a). En op den dertienden Maart des jaars 1728, werdt 'er de Heer en M^r. *Lieve Geelwinck*, Oud-Burgemeester en Raad, van Stads wege, voor de eerste reize, mede verlyd (b).

Heete In den Zomer en Herfst des jaars 1727,
 koortsen regeerden in de Nederlanden, in 't byzon-
 hier ter der in Holland, en met naame te Amster-
 Stede. dam, eene soort van heete koortsen, die van veelen voor besmettelyk gehouden werden. Weinige huisgezinnen waren 'er, welken geheel geen deel hadden aan deezen algemeen ramp, die, verscheiden' weeken agtereen, tusschen de zeshonderd en zeven-

(a) Refol. Vroedsch. L^r. HH. 11 Nov. 1727. f. 270.

(b) Handv. bl. 333.

venhonderd menschen in 't graf sleepte; daar 1727.
'er anderszins, by gewoone tyden, in den
Herfst, op zyn hoogst, tweehonderd men-
schen ter weeke sterven.

Men hadt, ter algemeene Staatsverga- Burge-
deringe, en ter Vergaderinge van Holland, meeste-
al sedert eenige jaaren, gehandeld over een Raaden
bekwaam middel, om de verschillen, die, geeven
tusschen de Provinciën, en tusschen de Le- hunne
den van Holland onderling, voornaamlyk toestem-
over zaaken, waaraan belasting verknogt ming aan
was, ontstaan mogten, te vereffenen. De een Ont-
ontwerpen, hierover gemaakt, waren, in werp tot
de Vroedschappen der Steden van Holland, der beslissing
en ook in die van Amsterdam, overwoogen der ge-
(c). Doch in den Haage, was men, tot schillen
nog toe, tot geen besluit gekomen. Een onder de
nieuw Ontwerp, op het stuk der Overstem- Leden
minge onder de Leden van Holland, in 't van Hol-
jaar 1728, door de Steden, zynde overge- land.
nomen, werdt, hier ter Stede, in July, ge-
steld aan eene Commissie uit de Vroedschap,

(d), die 'er, na eenige weeken, verslag van
deedt, welk hierop uitkwam: „ Dat, in
„ zaaken de verandering van Regeering of
„ Godsdienst betreffende, midsgaders, in
„ 't stuk van aanvallende of verweerende
„ Verbonden, niet zou mogen worden be-
„ flooten, dan met eenpaarigheid van alle
„ de Leden. Dat, in zaaken van andere
„ Verbonden uit hoofde der Unie; in zaa-
„ ken van vrede en oorlog, en van consen-

„ ten,

(c) Resol. Vroedsch. Lr. GG. 10 Octob. 1724. f. 318.
Munim. - Regist. N. 20. f. 312.

(d) Resol. Vroedsch. Lr. HH. 9 July 1728. f. 386.

1728. „ ten, zou mogen worden beslooten, met
 „ vyftien ftemmen, mids dat, in zaaken
 „ van confenten, onder dezelve waren ten
 „ minfte vyf van de agt eerftftemmende
 „ fteden uit het Zuiderkwartier, en twee
 „ van de drie voorftemmende Steden uit
 „ het Noorderkwartier. Dat, in zaaken
 „ van belastinge of ander bezwaar van den
 „ Koophandel en Scheepvaart, niet zou
 „ mogen worden beslooten tegen het een-
 „ paarig advis van twee der drie Steden
 „ Amsterdam, Rotterdam en Hoorn; in
 „ zaaken, de weeveryen betreffende, niet
 „ tegen diergelyk advis van twee der drie
 „ Steden, Haarlem, Leiden en Amsterdam;
 „ in zaaken, de Ooft- en Westindifche
 „ Maatschappyen raakende, niet tegen het
 „ advis van Amsterdam en eene of twee
 „ der andere Steden, alwaar Kamers zyn;
 „ en in zaaken, de groote Viffchery raa-
 „ kende, niet tegen het advis van twee of
 „ drie der vyf Steden, die Viffchery ver-
 „ toonende. Doch op het verbieden van den
 „ Koophandel, by gelegenheid van eene
 „ befmettelyke ziekte of anderszins, en op
 „ het verbieden van den in- of uitvoer van
 „ eenige waaren in tyden van oorlog, zou
 „ niet mogen worden beslooten dan by een-
 „ paarigheid van alle de Leden, tot zo
 „ lang, deswege, iet naders zou zyn vast-
 „ gefield. Dat over het verleenen van Oc-
 „ troijen, Vrydommen, Gunften enz. zou
 „ mogen worden beslooten met vyftien
 „ ftemmen, mids dat, onder dezelve, wa-
 „ ren ten minfte vyf van de agt voorzitten-
 „ „ de

„ de Steden van het Zuiderkwartier, en 1728.
 „ twee van de drie voorzittende Steden van
 „ het Noorderkwartier. Doch zo 'er geschil
 „ vallen mogt over het verleenen van voor-
 „ regten, welken eenig Lid mogt oordee-
 „ len aan te loopen tegen zyne Privilegien,
 „ en hierom niet te behooren tot de raad-
 „ pleegingen der Vergaderinge van Hol-
 „ land, zou zulk een geschil moeten wor-
 „ den beslegt, door vyf of zeven * Zegs- * *Arbt.*
 „ luiden, by ballotteering of looting, te kie- *ters.*
 „ zen uit de twee Geregtshoven, die, voor-
 „ af, by eede, aan haare Ed. Groot-Mog.
 „ Vergadering zouden moeten belooven,
 „ dat zy goed regt zouden spreken. Dat,
 „ eindelyk, het Reglement, op de Over-
 „ stemming te maaken, alleenlyk zon die-
 „ nen tot eene proeve, en niet langer dan-
 „ ren dan tot het einde van het jaar 1730.”
 Burgemeesteren en Raaden bewilligden in
 het verslag van Commissarissen (e); doch
 men kon het den Leden van Holland niet
 smaakelyk maaken, en het vaststellen van
 een Reglement op de Overstemming ter
 Vergaderinge van Holland is, tot hiertoe,
 agterwege gebleeven.

Sedert het invoeren van een nieuw Pla-Beden-
 kaart op den ophef van 's Lands gemeene kingen,
 middelen te water, in den jaare 1725, had- hier ter
 den de Magistraaten der Steden van Hol- Stede ge-
 land, en ook die van Amsterdam, in ge- maakt,
 volge eener Resolutie van 's Lands Staa- over het
 ten Regtsge-
 bied der
 Admira-
 liteit.

(e) Resol. Vroedsch. Lt. HH. 10 Aug. 1728. f. 396.
 Munim.-Regist. N. 20. f. 720.

1728. ten van den eenendertigsten July des gemelden jaars (*f*), op den eed, by den aanvang hunner bedieninge gedaan, beloofd, den Collegien ter Admiraliteit en derzelver bedienden, in zaaken, de betaaling van 's Lands regt te water, en de uitvoering der Plakaaten, deswege gemaakt, betreffende, geene de minste verhindering toe te brengen; maar hun, in tegendeel, de behulpzaame hand te bieden. Men zag, in de Lente des jaars 1729, hier ter Stede, de uitwerking deezer belofte. Twee of drie Schuitemoeders hadden eene party Thee, die niet, of niet behoorlyk was aangegeven, met geweld, ter Stad ingevoerd, zonder dat het, door de bedienden der Admiraliteit, welken zy tegenstand geboden en gekwetst hadden, hadt konnen belet worden. Volgens het jongste Plakaat op den ophef van de middelen te water, moesten zulken, die 's Lands regt verkort, en daartoe de hand geleend hadden, te regt staan voor de Collegien ter Admiraliteit. Doch over het regt, om burgers, die zig tegen 't Plakaat op den ophef van 's Lands middelen te water vergrepen hadden, binnen de Steden te mogen vervolgen, en voor de Admiraliteiten te dagvaarden, was, dikwils, geschil ontstaan met de Wethouders der Koopsteden. Te Amsterdam, verstondt men, ten deezen tyde, dat de schuiten, met goederen, die door de boomen waren gevaaren, zonder bezogt te zyn, tot bin-

(*f*) Zie Groor-Plakaat, VI. Deel, bl. 1339.

binnen de Stad, mogten vervolgd en agterhaald worden, mids die vervolging onafgebroken geschiedde, en dat men de goederen niet aantastte, na dat zy, in de kelders of pakhuizen der Koopluiden, zouden zyn opgeslaagen. Het dagvaarden van burgers voor het Collegie ter Admiraliteit behoorde, meende men, niet te geschieden, dan na dat daartoe de bewilliging van Burgemeesteren of Schepenen verzocht en verkreegen was. De regtspraak over geweldigen wederstand verstondt men aan de Admiraliteit te behooren, zo ver dezelve uitliep op het verwyzen tot geldboeten; doch wanneer de wederstand zo ver gegaan was, dat de misdaadige daarover aan den lyve zou moeten worden gestraft, oordeelde men, dat de Schepenen deezer Stad de regtspraak daarover behoorden te hebben (g). En, hiermede overeenkomstig, werden de Schuitevoerders, die den geweldigen wederstand gedaan hadden, in twee waarschuwingen, die alomme werden aangeplakt, met naame, omschreeven, en eene somme gelds beloofd aan zulken, die een' hunner den Geregte aanbragten (h); 't welk ik egter niet vind geschied te zyn.

De raadpleegingen in den Haage over Keur te het toelaaten van eenen Pauselyken Vicaris hier te Lande, die, in 't jaar 1730, geschimp-houden werden, gaven gelegenheid tot eeschriften; hier, ter nig misnoegen, onder sommige Predikanten, gelegenheid der

(g) Resol. Vroedsch. Lr. II. 18 Maart 1729. f. 23.

(h) Keurb. S. f. 200, 200 verso.

1730. Raad-
pleegin-
gen over
het toe-
laaten
van ee-
nen Paus-
felyken
Vicaris,
ver-
fpreid.

ten, die, onkundig van het oogmerk dee-
zer raadpleegingen, niet fchroomden, de-
zelven te bedillen van den Predikstoel (i).
Te Amsterdam, werden ook fchimpfchrif-
ten en spotprenten gedrukt en verifpreid,
waarin gefmaald werdt op zulke Leden en
hooge Amptenaars van Holland, welken
men hielt te neigen tot het gedoogen van
eenen Vicaris. En deeze ongeregeldheid
gaf aanleiding tot eene Keure van den ne-
gentienden October, waarby vyfhonderd
guldens beloofd werden aan hem, die een
of meer makers, fchryvers, drukkers,
aanplakkers of uitgeevers van zulke lafter-
lyke en oproerige fchriften aanbragt; en te
gelyk, dat men den medepligtigen ftrafvry-
heid zou tragten te bezorgen (k).

De don-
der flaat
in de
Wetter-
Kerke.
Gezant
van Ma-
rokko te
Amfter-
dam.

Op den zevenden May dezes jaars, was
de donder gellaagen in de Welter-Kerke,
zonder egter eenige merkelyke fchade ver-
oorzaakt te hebben.

De Keizer van Marokko hadt, in t'najaar,
eenen Ambaffadeur, *Perez*, genaamd, her-
waards gezonden, om over een Verdrag
van Vrede en Koophandel te handelen met
de Staaten. De Gezant hielt zig, ten dien
einde, in October en November, ook ee-
nigen tyd op te Amsterdam, van waar hy,
den vyften der laatstgemelde maand, we-
derom keerde na den Haage. Drie dagen
laater, werdt het Verdrag met Marokko
getekend. *Perez*, in April des volgenden
jaars,

(i) Zie vaderl. Hift. XIX. Deel, bl. 84 enz.

(k) Handv. bl. 1045.

jaars, andermaal hier ter Stede gekomen 1730.
zynde, vertrok wederom naar zyn Ryk.
Doch de Keizer, zyn Meester, weigerde
het getroffen Verdrag te bekragtigen (1).

De Prins van Oranje, zig, op de Hoo- De Prins
ge-Schoole van Utrecht, in de weeten- van O-
schappen geoefend, en naderhand, eenigen ranje
tyd, zyn verblyf in den Haage gehouden trekt
hebbende, keerde, tegen 't einde deezes door de
jaars, naar Friesland, en trok, op den Stad.
vierden December, door Amsterdam.

's Nagts na den veertienden April, zyn- Brand in
de Paaschmaandag des jaars 1731, ont- 't Pest-
stondt 'er, ongelukkiglyk, brand in het huis.
Pesthuis, buiten de Leidsche Poort alhier; 1731.
welk, doordien 'er de Brandspuiten uit de
Stad niet spoedig genoeg konden bykomen,
alzo de poorten geslooten waren, van bin-
nen, voor een groot gedeelte, in de asche
gelegd werdt. Het werdt, terstond, om-
trent in dezelfde gedaante, wederom op-
gebouwd.

De Gecommitteerde Raaden veilden, op De Stad
den tienden Augustus des gemelden jaars, koopt de
wederom eenige Ambagtsheerlykheden uit Ambagts-
's Lands Domeinen. De Stad Amsterdam heerlyk-
kocht 'er twee van, te weeten Ouderkerk heden
aan den Amstel, waaronder ook de buurt van Ou-
Duivendrecht begreepen was, voor vyfen derkerk
twintigduizend een honderd guldens; en en Die-
Diemen met Diemerbrug voor tienduizend men.
driehonderd guldens. Op den tienden Oc-
tober, werden twee regeerende Burgemees-

(1) Vaderl. Hist. XIX. Deel, bl. 31.

1731. teren, van Stads wege, met deeze Ambagtsheerlykheden verlyd, de Heer *Egidius van den Bempden* met Ouderkerk, en de Heer *Gerrit Corver*, Heere van Velzen, met Diemen (m).

De Prins van Oranje trekt wederom door Amsterdam. De Prins van Oranje, nu den ouderdom van twintig jaaren bereikt hebbende, en staande te worden ingehuldigd, als Erftadhouder van Friesland, trok, op den zesentwintigsten Augustus, wederom derwaards door deeze Stad. De inhuldiging geschiedde, vervolgens, te Leeuwaarden, op den vierden September (n).

De Hertog van Lotharingen, naderhand Keizer, doet een keer herwaards. *François de III.*, Hertog van Lotharingen, die, in 't jaar 1745, tot de Keizerlyke waardigheid verheeven werdt, kwam, op den agtsten October, ook in deeze Stad, daar hy vyf dagen vertoefde en al het merkwaardige bezag; waarna hy, zeer voldaan over de eer, die hem hier beweezen was, over Utrecht, naar Rotterdam, en voorts naar Engeland reisde. In December, nam hy, van daar, over Holland, de te rug reize aan naar Duitschland (o).

Moedwil, aan een Huis op de Heerengraft gepleegd. In den Zomer des jaars 1732, was, hier ter Stede, eene Dienstmeid, om Huisdieve, in gevolge van een Schepenenvonnis, in 't openbaar, gegeeffeld, en in 't Spinhuis gezet. Doch eenigen tyd hierna, verspreidde zig, onder de hand, een ongegrond gerugt, dat het zilverwerk of de kleinnoodien, die zy gehouden werdt gestolen

(m) Handv. bl. 334, 336.

(n) Europ. Merc. July - Decemb. 1731. bl. 133.

(o) Europ. Merc. July - Decemb. 1731. bl. 178, 241.

len te hebben, in 't huis, daar zy gewoond 1732.
 hadt, en welk op de Heerengraft, zuid-
 waards van 't Koningsplein, stondt, gevon-
 den waren. 't Gemeen, doorgaands ge-
 neigd, om aan diergelyke gerugten geloof
 te slaan, schoolt, hierop, in groote menig-
 te, samen voor dit huis, dreigt het met
 plondering, en bedryft 'er zelfs eenigen
 moedwil, die egter nog gelukkiglyk gestuit
 werdt. Op den drie-entwintigsten October,
 kwam 'er eene waarschuwing van myne
 Heeren van den Geregte uit, waarby duizend
 guldens beloofd werden aan hem, die de
 eerste aanvoerders van den gepleegden
 moedwil wist aan te wyzen (p).

Van wege den Prinse van Oranje, werdt, De Prins
 omtrent deezen tyd, gehandeld over een van O-
 Huwelyk met *Anna*, Kroon-Prinsesse van ranje
 Groot-Britanje. In den Herfst des jaars trouwt
 1733, werdt men eens over de voorwaar- Kroon-
 den: en in November, stak de Prins over Prinses
 naar Engeland. Doch 't liep, tot in Maart van
 des volgenden jaars 1734, aan, eer het Groot-
 Huwelyk voltrokken werdt. In May, nam Britanje.
 het Vorstelyk Paar de reize herwaards aan. 1734.
 Te Rotterdam, werden hunne Hoogheden, Komt,
 door Burgemeesteren der Stad, in 't Jagt, nevens
 begroet. Zy vertrokken, den eersten Juny, zyne Ge-
 des morgens, met rytuig, naar Amsterdam, maalin,
 daar zy, ten zes uren des avonds, aankwa- te Am-
 men, en terstond overgingen in 't Jagt, sterdam.
 welk hen naar Friesland stondt te voeren.

Een

(p) Keurb. S. f. 216 verso.

1734. Een der Stads Pensionariffen kwam hen, kort hierna, uit naame van Burgemeesteren, begroeten, en afvraagen, wanneer die Heeren, in persoon, de eer zouden kunnen hebben, om hunne Hoogheden te komen opwagten. Doch de Prins en Prinses verontschuldigten zig van het ontvangen van dit bezoek, ter oorzaake van den kortentyd, dien zy aan de Stad zouden kunnen vertoeven. Ook verliep 'er naauwlyks een uur, toen het Jagt onder zeil ging. Het doorlugtig Paar keerde, nog voor 't einde van Juny, naar den Haage, en werdt daar, van wege de Staaten van Holland, begroet, onder anderen door den Heer *Lieve Geelvinck*, Heer van Kastrikum, regeerend Burgemeester van Amsterdam (q).

Nieuwe
steen-
kerk,
op 't Bic-
kers-Ei-
land ge-
stigt.

In April deezes jaars, werdt, by Burgemeesteren en Raaden, beslooten, eenen nieuwe steenen Kerk te bouwen op het Bickers-Eiland, in de plaats van de houten Loots (r), die aldaar, in 't jaar 1659, ten dienste der Nederduitsche Gereformeerde Gemeente, getimmerd was. De nieuwe Kerk was, niet voor 't jaar 1737, volbouwd.

Onge-
gronde
gerugten
van eenen
op-
stand on-
der de

De gerugten van eenen aanstaanden opstand onder de Roomschegezinden, ter gelegenheid, dat de Sacramentsdag thans stondt samen te loopen met den S. Jansdag, die altoos op den vierentwintigsten Juny valt, zig door 't gantsche Land verspreid hebben-
de

(q) *Europ. Merc. Jan. - Juny 1734. bl. 242 enz. 292.*

(r) *Resol. Vroedsch. Lz. KK. 29 April 1734. f. 346.*

de, hadden ook te Amsterdam eenige ongerustheid verwekt by sommigen, die, zonder eenige gegronde reden, waanden, en voortvertelden, dat de gevreesde opstand gepaard zou gaan met eene geheele omkeering der Regeeringe, en dat de Roomschgezinden, hier ter Stede, reeds, heimelyk, Schout, Burgemeesteren en Schepenen hadden benoemd, die terstond het bewind zouden aanvaarden, zo dra men de tegenwoordige Wethouderschap, op den noodlottigen dag, van al haar gezag ontzet zou hebben. Doch die dag liep, hier en alomme, ten avond, zonder dat men iet vernam, dat naar eenen opstand zweemde. Van sommiger giffing, dat de gerugten, welken al de ongerustheid veroorzaakt hadden, verwekt of gevoed werden, door zulken, die op gelegenheid hoopten, om, zo dra 'er eenige merkelyke beweeging ontstondt, den Prins van Oranje, die zig, nevens zyne Gemaalin, ten deezen tyde, hier te Lande bevondt, te doen uitroepen tot Stadhouder van Holland, hebben wy, in een ander werk, reeds gewag gemaakt (s), zonder dat wy ons egter, voor de gegrondheid deezer giffinge, hebben durven verklaren.

Doch omtrent deezen tyd, of wat laater, werden, in verscheiden' Steden van Holland, met naame te Amsterdam, te Rotterdam en in den Haage, heimelyke Byeenkomsten gehouden van luiden, die voorgaven te behooren tot een aloud Genootschap van

1734.
Roomschgezinden,
ter gelegenheid
van den famenloopen-
den Sacraments-en
S. Jansdag.

De byeenkomsten der zogenaamde Vrye Metselaaren worden,

(s) Zie Vaderl. Hist. XIX. Deel, bl. 166.

1734. van *Vrye Metselaars*, gelykze genoemd werden; welke Byeenkomsten, voornaamlyk, om dat men daarin, ten deezen tyde, perfoonen ontving, die de misdaad van mui-
 Stede, tery begaan hadden; en om dat alles, in
 verbooden. dezelve, zeer bedektelyk behandeld werdt, gehouden werden, gevaarlyk te zyn voor den Staat. In den Haage werdt, op den vierentwintigften Octo-
 1735. ber des jaars 1735, zulk eene Byeenkomst of *Loge*, gelykze genoemd werdt, geopend; aan welker hoofd zig bevondt *Joan Cornelis Radermacher*, The-
 faurier-Generaal van zyne Hoogheid, den Prinse van Oranje, die den titel voerde van *Groot-Meeſter der Broederschap*. Doch deeze Byeenkomst werdt, op laſt der Staaten van Holland, door 't Hof verbooden. De Wet-
 houders der Steden ook aanschryving gekreegen hebbende, om diergelyke Byeenkomsten te ſtuiten, werdt 'er, te Amster-
 dam, eene geſtoord, die, in de Stilſteeg, aan de zuidzyde, gehouden werdt. 't Ge-
 regt verboodt, daarenboven, by eene Waarschuwing van den tweeden December „ het
 „ houden en bywoonen van diergelyke on-
 „ betaamlyke Byeenkomsten, 't zy onder
 „ den naam van *Vrye Metselaars*, of van
 „ eenigen anderen, in de Stad of in der-
 „ zelve Jurisdic tie : ook het verhuuren,
 „ leenen of laaten gebruiken van huizen,
 „ kamers, zolders, kelders, ſchuuren of
 „ open plaats en, tot het gemelde einde,
 „ onder bedreiging van, als verſtoorders
 „ der gemeene ruſte, anderen ten voor-
 „ beelde, zwaarlyk en naar vereiſch van
 „ zaa-

„zaaken, te zullen worden gestraft (t).” 1735.

Na 't uitkomen deezer Waarschuwing, vernam men, hier ter Stede, in eenen geruimen tyd, niets van de Byeenkomsten der Vrye Metfelaaren. Doch my is berigt, dat 'er, naderhand, zo wel in den Haage als in deeze Stad en elders, wederom verscheiden' zyn opgeregt: en dat zy thans meer aangemerkt worden als vrolyke gezelschappen, welker geheim flegts in eenige ydele plegtigheden bestaat, dan dat 'er eenig byzonder nadeel, voor Kerk of Staat, van zou te dugten zyn. Men verzekert zelfs, dat Perfoonen van den hoogsten rang, beide in den Burgerstaat en in de Kerke, thans Leden zyn van de Broederschap der Vrye Metfelaaren.

Van ouds was, te Amsterveen, verpon- Over-
ding betaald, en opdragt geschied van ee- een-
nige Landeryen, die onder Amsterdam ge- komt
legen waren; gelyk, daarentegen, zekere tusschen
andere Landeryen, te Amsterdam, verpon- de Stad
ding betaald hadden, en opgedraagen ge- en Am-
weest waren, die eigenlyk onder Amster- sterveen,
veen behoorden. Burgemeesteren van Am- wegens
sterdam en Schout en Geregte van Amster- de betaa-
veen, dit verloop willende herstellen, wa- ling der
ren, den elfden December des jaars 1687, Verpon-
overeengekomen, wegens twee byzondere dinge
Lysten, inhoudende de Perceelen, die, van eeni-
voortaan, door Amsterveen aan Amsterdam, ge stuk-
en, door Amsterdam aan Amsterveen, zou- ken
den worden overgedaan. Doch alzo de Ver- Lands.
pon- 1736.

1736. pondingen der eerſten driehonderd zeven-
envyftig guldens vyftien ſtuivers en vier pen-
ningen meer beliepen, dan die der laatſten,
zou deeze ſomme, jaarlyks, door de The-
ſaurie extraordinaris der Stad Amſterdam,
aan het Gerecht van Amſterveen worden
goedgedaan. Deeze overeenkomt was tot
nu toe agtervolgd. Doch by de invoering
van het nieuwe Quohier der Verpondinge,
in den jaare 1732, waren de Landeryen,
die de twee Geregten tegen elkanderen ver-
wiſfeld hadden, zo veel laager beſtaft, dat
Amſterdam, in de plaats der voorgemelde
ſomme, maar een honderd zevenentagtig
guldens en dertien ſtuivers aan Amſterveen
goeddoen moest. En op den vyftienden
Juny des jaars 1736, kwamen Burgemees-
teren van Amſterdam en Schout en Gereg-
te van Amſterveen overeen, dat de uitkee-
ring, voortaan, op deezen voet, geſchie-
den zou. De Landeryen, wegens welken
deeze uitkeering geſchiedt, leggen, ten dee-
le in de Outewaaler-, ten deele in de Bui-
ten-Velder-Polder, onder de Stad (u).

De Blik-
ſem ſtaat
in de
Weſter-
Kerk.

1737.
Nieuwe
Vleefch-
hal op de
Boter-
markt.

Op den derden February des jaars 1737,
floeg de Blikſem, onder de preeke, wederom
in de Weſter Kerke: doch veroorzaakte
veel meer ſchrik dan ſchade.

Burgemeesteren en Raaden, in September
des voorleeden jaars, beſlooten hebben-
de, eene nieuwe Vleefchhal te zetten op
de Botermarkt (v), werdt dezelve, in dit
jaar,

(u) Handv. bl. 320.

(v) Raſel. Vroedſch. Lr. LL, 12 Sept. 1736. f. 82.

jaar, volbouwd, en terstond tot gebruik 1737.
geschikt.

Sedert het begin des jaars 1736, was De Lo-
reeds by de Vroedschap in beraad gelegd, gemen-
en, eenige maanden laater, beslooten, de ten der
twee huizen, die de Stad in den Haage be- Stad in
den Haa-
zat, het Logement der Gedeputeerden ter ge wor-
den her-
Dagvaart en de wooning voor den Afge- bouwde.
vaardigde in de Gecommitteerde Raaden,
af te breeken en te vertimmeren (w).
Men maakte, in 't jaar 1737, eenen aan-
vang van 't werk: de Heer *Jan Six de Jonge*,
Zoon van den regeerenden Burgemees-
ter *M^r. Jan Six*, Heer van Hillegom en
Vromade, leide, op den eersten April,
den eersten steen aan 't Logement der Ge-
deputeerden: en in de Lente des jaars 1741,
waren beide de huizen volbouwd.

De Corsen, sedert eenige jaaren, zynde De Baron
opgestaan tegen den Staat van Genua, had- van Neu-
den den Baron van Neuhoff verkooren tot hof, ver-
hunnen Koning, onder den naam van *Theo- kooren*
dorus den I.; die, om zig in 't nieuw ge- van Cor-
bied te bevestigen, onderstand zocht by by- fica,
zondere personen in Engeland, in Holland, wordt,
in Zeeland, en ook te Amsterdam. Zelfs, hier ter
was hy, met zeker bekend schip, naar Cor- Stede,
fica gezeild; doch zig aldaar niet konnen- om
schuld;
de handhaaven naar behooren, hadt hy 't gegy-
Ryk moeten verlaten, en was herwaards zeld.
gekeerd. In April deezes jaars, bevondt
hy zig in Amsterdam, daar hy, op 't ver-
zoek

(w) Resol. Vroedsch. L^r. KK. 24 Jan. 1736. f. 606. L^r.
LL. 12 Sept. 1736. f. 76.

1737. zoek van eenige byzondere Perſoonen, ter oorzaake van eenige te vooren gemaakte ſchulden, in 't Stadhuis in gyzeling gezet werdt. Doch hy zat 'er niet lang. Men vondt middel, om zyne ſchuldeifchers te voldoen: waarna hy ontslaagen werdt uit de hegtenis. Hy vertrok, kort daarna, uit de Stad; doch is altoos van 't gebied over Corfica verſteken gebleeven.

Eeuw-
feest van
de Stig-
tinge des
Schouw-
burgs.
1738. Op den zevenden January des jaars 1738, werdt, op den Schouwburch deezer Stede, het eeuwgetyde der opregtinge van dit gebouw gevierd, met een gepaſt Zinnespel, door den Digter *Jan de Marre* opgeſteld.

1738. De Regeering der Stad vereerde het ſpel met haare tegenwoordigheid. Het werdt, ſedert, eenige reizen na elkanderen, onder eenen grooten toevloed van aanschouweren, vertoond.

Oproeri-
ge fa-
menrot-
tingen,
in en om-
trent het
Ooftin-
diſch
Huis.
Een groot getal van matroozen en ander volk, verſtaande, dat men de Ooftindiſchvaarders, die laaſtelyk in 't Vaderland waren te rug gekeerd, met minder gaadje wilde afzetten, dan zy oordeelden hun geregtelyk toe te komen, rotte, op den agttienden Auguſtus, voor en in het Ooftindiſche huis, te hoop, drong in het Slagthuis, dreigende zulken, die hun wederſtonden, met ſtraatſteenen, welken reeds waren uitgegraaven, te keer te gaan, en daadelyk belettende, dat iemant uit het Huis kon komen. De oproer werdt egter nog gelukkiglyk geſtild. En op den vyfden September, beloofde het Geregt duizend guldens,

aan

aan hun , die de belhamels der beroerte
aanbragt (x). In November des jaars 1739,
bespeurde men andermaal eene oproerige
famenrotting omtrent het Oostindisch Huis,
waartegen, insgelyks, by een ernstige waar-
schuwing, voorzien werdt (y). En in de
jaaren 1742 en 1743, kwamen de Oostin-
dischvaarders wederom op de been (z).
Doch na dien tyd, heeft men 'er, omtrent
het Oostindische Huis, geenen merkelyken
overlast van gehad.

De strenge Winter des jaars 1740, ver-
oorzaakte, hier ter Stede, zo wel als el-
ders, veel ongemaks. 't Begon op den
vierden January te vriezen, en op Satur-
dag, Zondag en Maandag, den negen-
den, tienden en elfden, was de koude
op zyn felst. De Thermometer van *Fah-
renheit* stondt, op den laatstgemelden dag,
des ogtends ten agt uren, een, en een en
een halve graad onder het teken van o.
In deezen tyd, bevondt men, dat twee of
drie steenen bruggen, door de vorst, ge-
borsten waren. Ook zyn 'er eenige men-
schen, by nacht, op de straaten, dood ge-
vrooren. De vorst hieldt aan tot op het
einde van February; schoon de felste kou-
de niet lang duurde. Doch daar verliepen
nog eenige weeken, eer de graften, in en
om de Stad, en het Y voor dezelve, van
ys ontledigd werden.

Men

(x) Keurb. S. f. 239 verso.

(y) Keurb. S. f. 250 verso.

(z) Keurb. S. f. 266 verso, 270.

1740. De toe-
leg om
eene put
van zoet
water te
graaven
mislukt.

Men hadt, in 't selft van den Winter, zo groot een gebrek gehad aan regen- of ander versch water, dat veelen het ys, aan geheele brokken, in huis haalden, smolten en gebruikten. En dit gebrek gaf wederom aanleiding, om te denken op het graaven van eene put, op eene plaats binnen de Stad, waar men oordeelde een strook te loopen van 't Muider zand. *Gilles Hobus* en eenigen zyner medestanderen ondernamen het werk, op het Amstelveld, op hunne eigene kosten, na dat Burgemeesteren hun, den negenentwintigsten April, Octroi, voor den tyd van vyftig jaaren, verleend hadden (a). De put werdt gegraven. Doch men kon de wanden derzelve niet digt genoeg houden. Men kreeg zo veel toevloed van onzuiver water in de put, dat men, na 't spillen van veele vergeeffche kosten, de onderneeming moest laten steeken.

Korte
schets
der ge-
schiede-
nissen
van Am-
sterdam,
na 't jaar
1740.

Keizer Karel de VI. overleedt, op den twintigsten October deezes jaars. En zyn dood gaf gelegenheid tot eenen agtjaarigen oorlog, tusschen de voornaamste Mogendheden van Europa, betwistende sommigen derzelve's Keizers Dogter, *Maria Theresia*, het regt tot het grootste gedeelte van 's Vaders nalaatenschap, terwyl anderen haar in 't bezit van dezelve zогten te handhaaven. Onze Staat werdt ook, eenigszins, in deezen oorlog ingewikkeld. Men onder-
steun-

(a) Groot-Memor. N. X. f. 130.

steunde het Huis van Oostenryk, eerst met geld, en daarna met manschap; waartoe de Stad Amsterdam sterk geyverd heeft. Frankryk de Oostenryksche Nederlanden, en zelfs gantsch Staatsch Vlaanderen overmeesterd hebbende; gaf zulks aanleiding tot de merkwaardige verandering des jaars 1747. WILLEM KAREL HENRIK FRISO, Prins van Oranje en Nassau, die reeds van drie Provinciën Stadhouder was, werd, in de Lente des gemelden jaars, eerst tot Stadhouder van Zeeland; toen, met bewilliging van Amsterdam, tot Stadhouder van Holland, en weinig later, ook tot Stadhouder van Utrecht en Overijssel verkooren. Doch op deeze verkiezing, volgden, even als in 't jaar 1672, bewegingen in veele Steden, en ook te Amsterdam, die, eerlang, aanleiding gaven, tot buitengewoone verandering in de Regeering der Steden. In September des jaars 1748, geschiedde deeze verandering, alereerst, te Amsterdam, daar de Regeering beslooten hadt, haare ampten te stellen ter bescheidenheid van den Prinse-Stadhouder. Daarop volgden diergelyke veranderingen, in de andere Steden. Midlerwyl, was ook de algemeene Vrede te Aken geslooten; by welke, schoon 'er, sedert, op nieuws, een felle kryg, tuschen de magtigste Vorsten van Europa, ontsteken is geweest, de Staat egter, niet zonder de ernstige en onbezweeken poogingen der Regeeringe van Amsterdam, tot heden toe, gelukkiglyk, bewaard is.

1740. Wy roeren 't gebeurde na 't jaar 1740 slegts ter loops aan, zonder te treeden in 't gene, van dien tyd af, byzonders, in Amsterdam is voorgevallen. De zaaken zyn nog te versch geschied, dan dat zy, met de vereischte gegrondheid, omstandigheid en naauwkeurigheid, zouden konnen verhaald worden. Om welke reden, wy, met het jaar 1740, van het openleggen der GESCHIEDENISSEN VAN AMSTERDAM, en van het TWEEDE DEEL van ons Werk een einde maaken.

VERBETERING.

In bet II. Deel XVIII. Boek, bl. 329. Reg. 15. v. ond. staat daar aan volgende, de Officiers en Regters der plaatse, daar de misdaad begaan was, lees, des volgenden jaars, de Officiers en Regters over het territoir, waaronder de misdaadigen woonagtig waren, met uitsluiting van de Officiers en Regters der plaatse, daar de misdaad begaan was.

De misstelling is veroorzaakt, door eene drukfeil in 't Groot-Plakaatboek, IV. Deel, bl. 500. die ik, op de gunstige aanwyzing van een' kundig' Heer, noodig geagt heb, uit de Resol. van Holland, 16 Decemb. 1678. bl. 630. te verbeteren.

BERIGT van ISAAK TIRION,
wegens de Nieuwe BESCHRYVING van
A M S T E R D A M.

Waar van thans het **EERSTE** en **TWEEDE DEEL**, vervattende de Opkomst, Aanwas en Geschiedenissen der Stad, is afgedrukt in *zes Stukken of Banden in Groot Octavo.*

HET I. STUK vervat het gantsche **EERSTE DEEL** van dit Werk, en behelst, in 2 Boeken, den Oorsprong, Aanwas en Gelegenheid der Stad **AMSTERDAM**, tot omtrent den aanvang der zestiende Eeuwe: De Vergrooting der Stad, in de zestiende en zeventiende Eeuwe; en derzelve Tegenwoordige Gelegenheid.

HET II. STUK vervat de **VYF** eerste **BOEKEN** van het **TWEEDE DEEL**, en behelst de Geschiedenissen van **AMSTERDAM** van de Opkomst der Stad af tot het jaar 1534.

HET III. STUK vervat het 6, 7, 8 en 9 **BOEK**, en vervolgt de Geschiedenissen van 't jaar 1534, tot op de Verandering der Regeeringe van 't jaar 1578.

HET IV. STUK vervat het 10, 11, 12, 13 en 14 **BOEK**, en vervolgt de Geschiedenissen sedert de Verandering der Regeeringe van het jaar 1578 tot op het jaar 1632.

HET V. STUK vervat het 15, 16, 17, 18 en 19 **BOEK**, en vervolgt de Geschiedenissen van het jaar 1632 tot het einde van het jaar 1672.

HET VI. STUK vervat het 20, 21, 22 en 23 **BOEK**, en vervolgt de Geschiedenissen van het jaar 1673, tot op het jaar 1740 en kortelyk tot op den Tegenwoordigen Tyd.

Het gemelde Werk wordt niet alleen gedrukt in *Groot Octavo*, op het zelfde Formaat als de *VADERLANDSCHE HISTORIE* van den zelfden Auteur; maar ook in *Folio* op klein en groot papier, om te voldoen aan de begeerte der Liefhebberen, die ze gaarne by andere *Beschryvingen*, zo van *Amsterdam*, als andere Steden, en by de *Handvesten van Amsterdam* en meer dergelyke Werken, zouden willen voegen.

In den *Octavo Druk* komen maar weinige Platen om denzelven niet al te kostbaar te maaken: maar in de *Folio Drukken* zyn 'er meerder en grooter geplaatst.

Het *Eerste* en *Tweede Deel* deezer *Beschryving*, in *Zes Stukken* of Banden in *Groot Octavo* vervat, maaken het *Eerste Stuk* of den *Eersten Band* in *Folio* uit.

Men heeft de *Kleine* zo wel als de *Groot Folio Druk*, om aan de begeerte der Liefhebberen te voldoen, insgelyks uitgegeeven by kleine gedeelten: ieder zo veel als een *Stuk* in *Octavo* behelzende, en dezelve met I. II. III. IV. V. VI. onderscheiden. Welke onderscheidingen, als het *Stuk* in een Band ingenaait of ingebonden wordt, moeten weg genomen worden. Egter wordt elk verzogt de *Octavo* zo wel als de *Folio Druk* niet te laten binden, voor dat het Werk geheel en al afgedrukt is; waar mede zo veel spoed zal gemaakt worden, als met de vereifchte naauwkeurigheid bestaanbaar is.